

Europos Sąjungos oficialusis leidinys

C 175

Leidimas
lietuvių kalba

Informacija ir pranešimai

52 tomas
2009 m. liepos 28 d.

Pranešimo Nr. Turinys Puslapis

I Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės

NUOMONĖS

449-oji plenarinė sesija 2008 m. gruodžio 3,4 d.

2009/C 175/01	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Būsimų investicijų į branduolinę energetiką ir jų svarbos ES energijos politikai“	1
2009/C 175/02	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Prieigos prie sparčiojo interneto ryšio visiems: pastabos dėl universaliųjų elektroninių ryšių paslaugų plėtros“	8
2009/C 175/03	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Veiksmingo atnaujintos Lisabonos strategijos valdymo“	13
2009/C 175/04	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Ekonominės demokratijos vidaus rinkoje“	20
2009/C 175/05	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Iniciatyvos teisės: tolesni veiksmai geresnio reguliavimo ES lygiu link“	26
2009/C 175/06	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl Elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymo ES klausimo sprendimo	34
2009/C 175/07	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl Poreikio ES lygiu suderintais veiksmais stiprinti pilietinę visuomenę kaimo vietovėse, ypač naujosiose valstybėse narėse	37
2009/C 175/08	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Transporto ir energetikos binomo raidos socialinių pasekmių“	43

LT

Kaina: 22 EUR

(Tęsinys antrajame viršelyje)

2009/C 175/09	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Europos aeronautikos: dabartinė padėtis ir perspektyvos“	50
2009/C 175/10	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Mažmeninės prekybos sektoriaus vystymosi ir poveikio tiekėjams ir vartotojams“	57
2009/C 175/11	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pramonės permainų, teritorijų vystymo ir įmonių atsakomybės“	63

III Parengiamieji aktai

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

449-oji plenarinė sesija 2008 m. gruodžio 3,4 d.

2009/C 175/12	Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriaus Nuomonė dėl Žaliosios knygos „Veiksmingas teismo sprendimų vykdymas Europos Sąjungoje: skolininkų turto skaidrumas“	73
2009/C 175/13	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 98/26/EB dėl atsiskaitymų baigtinumo mokėjimų ir vertybinių popierių atsiskaitymų sistemose ir Direktyvos 2002/47/EB dėl susitarimų dėl finansinio įkaito nuostatas dėl susietųjų sistemų ir kredito reikalavimų“	78
2009/C 175/14	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „Geresnės karjeros ir judumo galimybės. Mokslo darbuotojams skirta Europos partnerystė““	81
2009/C 175/15	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos sprendimas 2001/470/EB, sukuriantis Europos teisminių tinklų civilinėse ir komercinėse bylose“	84
2009/C 175/16	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl efektyvesnio energijos vartojimo pasitelkiant informacijos ir ryšių technologijas“	87
2009/C 175/17	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Interneto tobulinimas. Interneto protokolo 6 versijos (IPv6) diegimo Europoje veiksmų planas““	92
2009/C 175/18	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą (EB) nr. /, kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 219/2007 dėl bendros įmonės naujos kartos Europos oro eismo vadybos sistemai (SESAR) sukurti įsteigimo“	97

(Tęsinys trečiajame viršelyje)

I

(Rezoliucijos, rekomendacijos ir nuomonės)

NUOMONĖS

449-OJI PLENARINĖ SESIJA 2008 M. GRUODŽIO 3,4 D.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Būsimų investicijų į branduolinę energetiką ir jų svarbos ES energijos politikai“

(2009/C 175/01)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. gegužės 27 d. raštu paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Būsimų investicijų į branduolinę energetiką ir jų reikšmės ES energijos politikai

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 10 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Edgardo Maria IOZIA.

449-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 4 d., Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 122 nariams balsavus už, 15 – prieš ir 16 susilaikius.

1. Svarstymai ir rekomendacijos

1.1 Nuo administracinių procedūrų ir statybos darbų pradžios praeina maždaug dešimt metų, kol atominė elektrinė pradeda gaminti elektros energiją. 1 000 MWe–1 600 MWe instaliuotos galios elektrinės statybai reikalingos investicijos gali svyruoti nuo 2 iki 4,5 mlrd. eurų. Atsižvelgiant į minėtą laikotarpį, kuris praeina nuo investicijų pradžios iki energijos pardavimo, būtina užtikrinti stabilų teisinį pagrindą. Branduolinės energetikos pasirinkimą ir šios srities įstatymus turėtų paremti didžioji dalis piliečių ir politikų.

1.2 Įgyvendinant dabartines programas iki 2030 m. turėtų būti nutraukta maždaug pusė visų elektrinių eksploatacija. EESRK mano, kad, remiantis principu „teršėjas moka“, būtina imtis griežtų priemonių, kad būtų užtikrinti elektrinių eksploatacijai nutraukti reikalingi finansiniai ištekliai ir aukšto lygio darbuotojų ir piliečių apsauga. Todėl Komitetas visiškai palaiko Komisijos pasiūlymus, kad Rekomendacija 2006/851/Euratomas, kurioje numatyta steigti nepriklausomas eksploatacijos nutraukimo lėšų valdymo institucijas, greitai būtų pakeista direktyva.

EESRK:

1.3 pabrėžia, kad daugiausia kliūčių kyla dėl politinio neapibrėžtumo ir leidimų išdavimo procedūrų, skaidrumo ir išsamios, aiškos bei patikimos informacijos apie realų pavojų trūkumo, taip pat dėl to, kad nėra priimti sprendimai dėl galutinių ir saugių

atliekų saugyklų vietų. Privatiems investuotojams kyla pernelyg didelė rizika, o dėl finansinės krizės yra dar sunkiau vidutinės ar ilgalaikės trukmės laikotarpiu rasti branduolinei energetikai reikalingų kapitalo lėšų. Be valstybės pagalbos šiam sektoriui, finansavimą būtų galima skatinti užtikrinant stabilų ir patikimą teisinį pagrindą investuotojams bei numatant galimybę sudaryti ilgalaikės tiekimo sutartis, kurios garantuotų investicijų grąžą. Sunkumai, su kuriais susiduriama siekiant nors nežymiai padidinti finansavimui skirtus Euratomo išteklius (Euratomo paskolas), neleidžia tikėtis greitų pokyčių ES politikoje;

1.4 įsitikinęs, kad labai svarbus piliečių demokratinis dalyvavimas. Jie turi būti tikri, kad bus išsamiai informuoti apie branduolinės energetikos keliamus pavojus ir atveriamas galimybes, kad, turėdami informacijos, jie galėtų prisidėti priimant su jais tiesiogiai susijusius sprendimus. EESRK praneša apie šį reikalavimą ir prašo Komisijos, siekiant sugrąžinti skaidrumą ir pasitikėjimą, paskatinti valstybes nares pradėti informavimo kampaniją apie Europos energetikos poreikius, energijos efektyvumą ir įvairias pasirinkimo galimybes, įskaitant branduolinę energiją;

1.5¹ mano, kad esant dabatinei padėčiai elektrinių eksploatavimo pratęsimas ekonominiu požiūriu pasiteisintų, tačiau su sąlyga, kad būtų griežtai laikomasi saugos standartų, netgi jei dėl to būtų atsisakyta galimybės labai padidinti termodinaminę efektyvumą (15–20 proc.);

1.6 mano, kad reikia sudaryti geresnes sąlygas investuoti į su darbuotojų ir piliečių apsauga susijusius mokslinius tyrimus ir į paramą mokymo, stažavimosi ir profesinio tobulinimosi programoms, siekiant nuolat išlaikyti aukštą šio sektoriaus pramonės ir nacionalinių reguliavimo ir kontrolės institucijų techninio ir technologinio pajėgumo lygį. Šios investicijos turėtų būti finansuojamos ir nacionalinių valstybinių programų bei Septintosios bendrosios Euratomo programos lėšomis;

1.7 laikosi nuomonės, kad įvairios kompensavimo ir atsakomybės avarijos atveju nustatymo sistemos yra nepakankamos ir nepagrįstos. Todėl visų pirma prašo suvienodinti Paryžiaus ir Vienos konvencijų nuostatas, kadangi jose nenumatyta nei taikytinų vieno pobūdžio teisinių nuostatų, nei tokių pat su branduoline energija susijusių nuostatų kompensavimo priemonių. Remiantis Euratomo sutarties 98 straipsnio nuostatomis, reguliuojančiomis rizikos draudimą, reikia priimti direktyvą, kurioje būtų nurodyta, kad avarijos atveju visas išlaidas apmokėtų atominės elektrinės operatoriai. Atsižvelgiant į rizikos pobūdį, reikėtų skatinti rizikos pasidalijimą tarp šio sektoriaus Europos operatorių remiantis jau sukaupta patirtimi;

1.8 mano, kad Europos pramonė, norėdama patenkinti potencialiai labai išaugusį naujų elektrinių poreikį, turi numatyti dideles investicijas į žinias, profesinį mokymą bei mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, nes tai yra labai svarbu šio sektoriaus atečiai Europoje. Atominių elektrinių gaminamos elektros energijos dalis, sudaranti mažiau kaip 10–15 proc. visos metinės produkcijos, ekonominiu požiūriu būtų nelabai prasminga, kadangi tam, kad būtų galima įgyvendinti masto ekonomiją, administracinės išlaidoms ir atliekų tvarkymui reikalinga kritinė masė;

1.9 supranta, kad sprendimas nustatyti Europoje vieną ar keletą bendrų atliekų saugyklų vietų – taip padaryta JAV – yra netinkamas, todėl ragina valstybes nares paspartinti galutinių nacionalinių saugyklų vietų nustatymo procedūras. Reikėtų nustatyti suderintus saugos reikalavimus ir priimti šioje srityje direktyvą, kurios jau yra prašę Vakarų Europos branduolinio reguliavimo institucijų asociacija (WENRA) ir Europos Parlamentas;

1.10 ragina Komisiją remti mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programas, visų pirma susijusias su ketvirtosios kartos branduolinėmis technologijomis;

1.11 atliekoms apdoroti ir apsaugai nuo jonizuojančiosios spinduliuotės užtikrinti skiriami mokslinių tyrimų ištekliai taip pat ne atrodė pakankami. EESRK ragina Komisiją, Tarybą ir Parlamentą Septintajai bendrajai Euratomo programai skirti kitų išteklių, paremiant konkrečias bendras technologijų iniciatyvas, kaip daroma kuro elementų ar vaistų gamybos srityje. Be to, EESRK ragina valstybes nares dėti gerokai daugiau pastangų sprendžiant šias problemas tose srityse, už kurias jos pačios yra atsakingos. 2008 m. liepos mėn. Atominių elektrinių eksploatacijos nutraukimo institucija (angl. – *Nuclear Decommissioning Authority*, NDA) padidino eksploatacijai nutraukti skiriamas valstybines lėšas (30 proc., daugiau nei 2003 m.). NDA ši išlaidų sąmata siekia 73 mlrd. svarų sterlingų (arba 92 mlrd. eurų) ir pastebima didėjimo

tendencija ⁽¹⁾. EDF, kurios standartizacijos lygis yra aukštas, pareiškė, kad tokios išlaidos siekia apie 15–20 proc. pradinių statybos sąnaudų;

1.12 Komiteto nuomone, Europos Sąjunga ir valstybės narės galėtų apsvarstyti keletą priemonių, kaip tokių netikrumą būtų galima sumažinti.

- Politiniu lygiu būtų galima siekti ilgalaikio politinio sutarimo dėl to, kad atominė energetika gali būti svarbi kovojant su klimato kaita.
- Ekonominėje plotmėje būtų galima aiškiau suformuluoti, kokie reikalavimai bus keliami eksploatacijos nutraukimui ir branduolinių atliekų šalinimui ir kiek lėšų operatoriai turėtų numatyti tokioms ilgalaikėms sąnaudoms padengti. Jie ir teisės aktų leidėjai taip pat galėtų išaiškinti, kokiomis sąlygomis branduolinė energija gali būti teikiama į energetinę sistemą ir kokios ilgalaikio tiekimo sutartys bus laikomos priimtiniomis.
- Mokslinių tyrimų srityje Europos Sąjunga ir valstybės narės galėtų remti tolesnius mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą, orientuotus į trečios ir ketvirtos kartos branduolines technologijas (įskaitant branduolių sintezę), kurios, palyginus su dabartinės kartos atominėmis elektrinėmis, bus veiksmingesnės ir labiau atitiks aplinkosauginius ir saugos standartus.
- Žemės naudojimo planavimo srityje būtų galima paspartinti labai ilgai užtrunkantį tinkamo sklypo paieškos ir leidimų jį naudoti suteikimo procesą.
- Finansų srityje Europos finansų institucijos galėtų sutelkti išteklius paskoloms finansuoti. Tai padrąsintų į šią veiklą įsitraukti kitus investuotojus.

2. Branduolinės energetikos sektoriaus finansavimas

2.1 Europos energetiniai poreikiai ir numatomų išlaidų padidėjimas

2.1.1 Norint pakeisti šiuo metu veikiančias elektrines, Europai teks per artimiausius dvidešimt metų investuoti apie 800–1 000 milijardų eurų, nepaisant to, koks kuras naudojamas. Manoma, kad iš šiuo metu eksploatuojamų 146 branduolinių reaktorių apie 50–70 turėtų būti pakeisti (o tai gali kainuoti 100–200 milijardų eurų).

2.1.2 Su šiuo metu veikiančių atominių elektrinių eksploatacijos laiko pratęsimu susijusios išlaidos siekia apie 25 proc. naujos elektrinės kainos. Elektrinės, kurių eksploatacijos laikas pratęstas, gali dar tarnauti nuo 10 iki 20 metų. Neseniai atliktame tyrime ⁽²⁾ pateikiamos nevienodos sumos: jos svyruoja nuo 80 iki 500 eurų/kW atsižvelgiant į naudojamą technologiją ir skaičiuotos projektams, numatantiems elektrinės eksploatacijos laiką pratęsti apie 10 metų.

⁽¹⁾ Bendruomenių rūmai, Valstybinių sąskaitų komitetas, 2007–2008 m. 38-oji sesijos ataskaita, Atominių elektrinių eksploatacijos nutraukimo institucija, JK.

⁽²⁾ Österreichisches Ökologie Institut, Viena, 2007 m.

2.1.3 Netikrumas dėl būsimo pasirinkimo energetikos srityje ir dėl galimybės ateityje iš investicijos gauti pelno skatina operatorius prašyti pratęsti šiuo metu veikiančių elektrinių eksploataciją, o ne investuoti dideles sumas į naujas, veiksmingesnes elektrines. Eksploatavimo trukmės pratęsimas, užtikrinant bent jau toki patį saugumo lygį, yra iš esmės ekonomiškai ir klimato apsaugos požiūriu naudingas, tačiau jis neišsprendžia ilgalaikio energijos poreikio problemas: ji tik atidedama vėlesniam laikui.

2.1.4 Nusprendus laipsniškai mažinti elektros energijos gamybą naudojant branduolinę energiją, reikėtų ją pakeisti kitomis energijos rūšimis užtikrinant toki patį išmetamų teršalų lygį ir bazinę apkrovą. Norint pakeisti uždarytas elektrines, prireiks apie 100–200 milijardų eurų. Elektros energijos gamyboje išlaikant dabartinę branduolinės energijos dalį ir atsižvelgiant į elektros energijos poreikį, prireiktų apie 200–400 milijardų eurų.

2.1.5 Manoma, kad naujos atominės elektrinės kaina siekia nuo 2 iki 4,5 mlrd. eurų. EIB galvoja, kad branduolinės energijos vystymo perspektyvos ilgalaikės trukmės laikotarpiu yra neaiškios, ir prognozuoja didelį jos sumažėjimą: lyginant su 2004 m. ji sumažės iki 40 proc. 2030 m. Tokią prognozę patvirtino ir EIB pirmininkas neseniai įvykusiame EESRK klausyme. Tarptautinė atominės energijos agentūra (TATENA) numato, kad elektros energijos gamybos pajėgumai naudojant branduolinę energiją per tą patį laikotarpį išaugs nuo 368 iki 416 GW, t. y. padidės 13 proc. pasaulio mastu, kai tuo pačiu metu Europoje prognozuojamas 15 GW sumažėjimas (3).

2.2 Klimato kaita, išmetamas CO₂ dujų kiekis ir branduolinė energija

2.2.1 Norėdama pasiekti Kioto tikslus arba dar griežtesnius tikslus, kurie turėtų būti nustatyti Kopenhagoje, 60 proc. ES elektros energijos turėtų būti gaminama neišmetant CO₂ dujų. Šiuo metu energijos gamybai tenka apie 40 proc. Europos Sąjungos išmetamo CO₂ dujų kiekio. Negalima nepakankamai įvertinti branduolinės energetikos vaidmens. Pasak Komisijos, reikėtų, kad tikslas, jog iki 2020 m. energija iš atsinaujinančių energijos šaltinių turi sudaryti 20 proc., turėtų būti padidintas iki 30 proc. 2030 m.

2.2.2 Reikia numatyti, kad didės su urano gamyba ir apdorojimu susijęs išmetamas CO₂ dujų kiekis, visų pirma dėl to, kad laipsniškai senka didelės urano koncentracijos mineralų telkiniai, taip pat bus iškiriama daugiau šiltnamio dujų, kurios susidaro dėl fluoro ir chloro, kurie būtini ruošiant urano heksafluoridą ir gryninant cirkonį, naudojamą gaminant vamzdelius, užpildomus prisodrintu uranu.

2.2.3 Elektros energijos gamybos naudojant branduolinę energiją metu paliekamas anglies pėdsakas bet kuriuo atveju bus labai mažas ir į tai reikėtų tinkamai atsižvelgti.

2.2.4 Ateityje augs viešojo ir privataus transporto poreikiai gauti elektros energijos ir gaminti vandenilį, kurio 95 proc. šiuo metu gaunama iš angliavandenilių. Vandenilis padės spręsti elektros energijos kaupimo problemą, jei bus gaminamas iš mažai teršalų išskiriančio kuro.

2.3 Sunkumai, su kuriais susiduria branduolinė energetika

2.3.1 Didžiausios problemos kyla dėl administracinio ir teisinio pagrindo neapibrėžtumo. Skirtingose valstybėse taikomos nevienodos procedūros ir tam tikrais atvejais statybai gali prireikti dvigubai ar net trigubai daugiau laiko. Komisijos vertinimu, Suomijoje tam reikia mažiausiai 10 metų, tačiau dėl statybų metu kilusių problemų darbai buvo sustabdyti, todėl numatoma, kad darbus bus vėluojama užbaigti mažiausiai 18 mėnesių. Administracinės procedūros pradėtos 2000 m., o prijungimas prie tinklo galbūt įvyks ne anksčiau kaip 2011 m.

2.3.2 Investicijoms į branduolinę energetiką būdingas ypač didelis pradinis kapitalas, kuris sudaro apie 60 proc. visos investicijų sumos, o elektros energija pradeda parduoti tik po 10 metų. Reikia maždaug 20 metų investuotam kapitalui ir finansinėms išlaidoms susigrąžinti. Tai rodo, kad pakankamai ilgas eksploataavimo laikas yra svarbus norint užtikrinti šios technologijos rentabilumą.

2.3.3 Tai yra labai ilgalaikės investicijos, kadangi statyba, eksploatacija ir branduolinės įrangos deaktyvavimo ir išmontavimo procesas gali apimti šimto metų laikotarpį. Reikia užtikrinti ilgalaikį operatorių finansinį stabilumą, o valstybės narės turi prisiminti ilgalaikius išpareigojimus dėl branduolinės energetikos perspektyvų.

2.3.4 Branduolinės energetikos sektoriui skiriamas finansavimas labiau negu bet kokios kitos srities finansavimas priklauso nuo nacionalinių vyriausybių politinių sprendimų. Pirmasis netikrumo veiksnys yra tiesiogiai susijęs su būtinybe užtikrinti patikimą ir tvirtą teisinį pagrindą. Piliečių dalyvavimo ir jų informavimo politika reikalinga, kad remdamiesi išsamia ir skaidria, suprantama ir teisinga informacija jie galėtų dalyvauti priimančiais sprendimus. Tik demokratijos sąlygomis galima priimti aiškius sprendimus, lemsiančius Europos branduolinės pramonės ateitį.

2.3.5 Dėl didelių finansinių išlaidų kyla būtinybė „parduoti“ visą pagamintą energiją įvertinant tai, kad branduoliniai įrenginiai turi užtikrinti bazinę apkrovą ir tiekti elektros energiją labai daug valandų per metus. Iškyla pelningumo užtikrinimo klausimas, kuris galėtų būti sprendžiamas numatant galimybę sudaryti ilgalaikes sutartis, kaip padaryta Suomijoje.

2.3.6 Dar vienas netikrumo veiksnys – kompensacijų skyrimo tvarka ir tai, kad avarijos atveju atsakomybė valstybėse narėse apibrėžiama skirtingai. Pageidautina turėti vieną europinę garantijų sistemą, kuri padėtų tobulinti šiuo metu taikomas priemones ir rizikos draudimą, kurių, ištikus sunkiai avarijai, visiškai nepakaktų. Kaip ir bet kokioje kitokioje veikloje, visas išlaidas ir atsakomybę turėtų prisiimti gamintojai. Atsižvelgiant į rizikos pobūdį (labai didelės išlaidos rimtos avarijos atveju ir labai maža tikimybė, kad tai įvyks), reikėtų skatinti branduolinės elektros energijos gamintojų bendrą draudimą.

(3) Ataskaita Nr. DOE/EIA-0484(2008), 2008 m. birželio mėn.

2.3.7 *Viešojo nuomonė.* Paskutinioji visuomenės nuomonės apklausa ⁽⁴⁾ rodo, kad stebimi nuomonės apie branduolinę energetiką pokyčiai: ji labai palankiai vertinama šią technologiją naudojančiose valstybėse, tačiau kritiškai ją vertinančių asmenų ES 27 vis dar yra daugiau, nors ir nežymiai (45 proc. ir 44 proc.). Europos forumo metu taip pat atkreiptas dėmesys į skaidrumo stoką ir būtinybę pateikti aiškią ir išsamią informaciją.

2.4 Bendrijos skiriami ištekliai

2.4.1 Euratomo sutartyje numatytas specialus mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir demonstravimo veiklos finansavimas pasinaudojant Europos atominės energijos bendrijos bendrąja programa.

Pirmoji programa (netiesioginė veikla) skirta toliau išvardytiems sektoriams:

- branduolių sintezės energijos moksliniams tyrimams ⁽⁵⁾,
- branduolių dalijimosi bei radiacinės saugos tyrimams.

Antrojoje programoje (tiesioginė veikla) numatytos investicijos į:

- branduolių sintezės energijos mokslinius tyrimus (1 947 mln. eurų, iš jų ne mažiau kaip 900 mln. su ITER projektu susijusiai veiklai),
- branduolių dalijimosi bei radiacinės saugos tyrimams (287 mln. eurų),
- Jungtinio tyrimų centro veiklai branduolinės energetikos srityje (517 mln. eurų).

2.4.2 Kitas Bendrijos finansavimo instrumentas yra EIB, kuris šiam sektoriui garantavo daugiau kaip 6 589 mln. eurų bendrą finansavimo sumą, kuri bus skirta tiek elektrinėms statyti, tiek atliekoms šalinti. Prie jos bus pridėti tiems patiems tikslams Euratomo skiriama 2 773 mln. eurų suma.

2.4.3 EIB, gavęs palankią Komisijos nuomonę, analizuodamas investicijas nagrinėja ne tik statybai reikalingų didelių finansinių išteklių sutelkimo, bet ir atliekų tvarkymo ir eksploatacijos nutraukimo išlaidų klausimą. Tačiau EIB į sąnaudas neįtraukė kitų netiesioginių išlaidų, būtent susijusių su apsaugos pajėgų vykdoma išorine elektrinių apsauga, pagalbinėmis eksploatacijos nutraukimo operacijomis ir upių vandens lygio pakėlimo įrenginiais, užtikrinančiais nuolatinį vandens patekimą į reaktorių net sausros laikotarpiais.

2.4.4 Įvairūs išlaidų skaičiavimo būdai ir reikalavimas nustatyti patikimą *ad hoc* fondų sistemą yra aiškiai aprašyti Komisijos komunikate „Antroji finansinių išteklių, skirtų branduolinių įrenginių eksploatavimui nutraukti, panaudotam kurui ir radioaktyviosioms atliekoms tvarkyti, naudojimo ataskaita“ ⁽⁶⁾.

⁽⁴⁾ Specialus Eurobarometro tyrimas 297 „Požiūris į radioaktyvias atliekas“ (2008 m. birželio mėn.).

⁽⁵⁾ P. Vandenplas, G. H. Wolf, „50 kontroliuojamos branduolių sintezės metų Europos Sąjungoje“ (50 years of controlled nuclear fusion in the European Union), Europhysics News, 39, 21 (2008 m.).

⁽⁶⁾ COM(2007) 794 galutinis, 2007 m. gruodžio 12 d.

2.4.5 Šioje ataskaitoje iškeliama piktnaudžiavimo atvejais eksploatavimo nutraukimui ir atliekų tvarkymui skirtų fondų lėšomis kai kuriose valstybėse narėse. Kai kuriose šalyse šie valstybės lėšomis finansuojami fondai dažnai panaudojami kitiems tikslams. Tai gerokai iškreipia konkurenciją, kadangi pagal principą „teršėjas moka“ šios lėšos turėtų būti įtrauktos į sąnaudas.

2.4.6 2002 m. Komisijos pateiktam pasiūlymui sujungti sprendimus Euratom 270/1977 ir Euratom 179/1994 ir padidinti finansavimą Taryboje nebuvo vieningai pritarta. Turimų Euratomo lėšų, kurių suma siekia 600 mln. eurų ir kurios gali padengti tik 20 proc. visų išlaidų, nepakanka patenkinti kai kuriems dar neįformintiems prašymams, tačiau šis klausimas aptariamas preliminariniuose susitikimuose su Komisija.

2.4.7 Euratomo lėšos ir EIB paskolos turėtų paskatinti mokslinius tyrimus ir jų pritaikymą siekiant saugaus ir tvaraus branduolinės pramonės vystymosi. Dabartinės priemonės, atrodo, nebeatitinka augančių finansinių poreikių siekiant užtikrinti aukštus saugumo standartus ir iki minimumo sumažinti riziką. Šios lėšos visų pirma turėtų būti skirtos šalims, kurios yra nustačiusios atliekų tvarkymo politiką.

2.5 Valstybių narių finansavimas

2.5.1 Valstybės pagalbos sistema nenumatyto galimybės finansuoti atominę elektrinę statybos, tačiau valstybės finansavimas gali būti numatytas ir yra pageidautinas siekiant stiprinti apsaugos priemones, diegti ir plėtoti skaidrias ir įvairias leidimų išdavimo ir saugojimo vietų parinkimo metodikas bei paremti profesinio mokymo ir tobulėjimo programas. Nepaisant to, ar naujos atominės elektrinės bus statomos ar ne, labai svarbu turėti aukštos specializacijos inžinierių ir technikų, kurie galėtų užtikrinti saugų veikiančių ar uždaromų elektrinių ilgalaikį valdymą.

2.5.2 Šiuo metu Europoje statomi 4 atominiai reaktoriai (2 Bulgarijoje, 1 Suomijoje ir 1 Prancūzijoje). Šiandien dar sunku numatyti didelį šios srities gamybos pajėgumų augimą, visų pirma branduolių dalijimosi srityje. Jungtinės Karalystės Branduolinės pramonės asociacija (NIA) neseniai atliktame tyrime patvirtino, kad galėtų paremti 70–80 proc. naujos branduolinės programos, išskyrus reaktoriaus šerdies dalis: slėginį indą, turbogeneratorių ir kitas svarbias dalis ⁽⁷⁾. Technikų ir inžinierių trūkumas yra didžiausia kliūtis siekiant spartaus šio sektoriaus augimo. Šis trūkumas ypač jaučiamas tose valstybėse narėse, kurios iš viso neturi branduolinės energetikos arba šią sritį yra menkai išvysčiusios. Tačiau šią problemą būtų galima išspręsti, nes inžinierių paruošti vidutiniškai trunka penkerius metus, tuo tarpu nuo sprendimo statyti branduolinį reaktorių iki to reaktoriaus paleidimo praeina apie dešimt metų.

2.5.3 Didelių investicijų reikia techninio ir mokslinio profesinio mokymo srityje. Branduolinės pramonės sektoriaus studijos nelabai domina jaunąją kartą, išskyrus tas valstybes nares, kurios yra sukūrusios nuoseklią branduolinę programą, tuo paskatindamos tikrų profesinių galimybių atsiradimą. Artimiausioje ateityje mums prireiks mokslininkų, technikų, inžinierių

⁽⁷⁾ NIA – Jungtinės Karalystės branduolinės pramonės asociacija (Nuclear Industry Association). „JK pasirengimas įgyvendinti naują atominę įrenginių statybos programą“ (The UK capability to deliver a new nuclear build programme), atnaujinta 2008 m.

ir pramoninės statybos ekspertų. Būtina, kad valstybės narės, naujojančios branduolinę technologiją, visų pirma tos, kurios nuspręstų tą technologiją vystyti, pasirūpintų specialiais ir nuosekliais investavimo į profesinį mokymą projektais.

2.5.4 Branduolinės energetikos forumo buvo pabrėžta, kaip svarbu suderinti saugumo reikalavimus. Branduolinės saugos konvencija (BSK) ir Tarptautinės atominės energijos agentūros (IAEA) saugumo standartai pripažinti pagrindiniais atskaitos rodikliais. Vakarų Europos branduolinės saugos reguliavimo institucijų asociacija (WENRA) numato iki 2010 m. parengti bendrą suderintą ES šalių ir Šveicarijos programą. Remiantis SSGG (stipriosios, silpnosios pusės, galimybės ir grėsmės) analize, rekomenduojama parengti Europos direktyvą dėl pagrindinių branduolinių įrenginių saugos principų.

3. Galimybės

3.1 Branduolinės energijos naudojimo ir jos finansavimo klausimas yra susijęs su klimato kaita, kurią sukelia CO₂ dujų išmetimas. Apie trečdalis Europos Sąjungoje pagaminamos elektros energijos ir 15 proc. sunaudojamos energijos gaunama iš atominų elektrinių, kurių gamybos proceso sukeliamas tarša CO₂ dujomis labai maža. Net jei potencialiai bus daugiau naudojami atsinaujinantys energijos šaltiniai (šie šaltiniai taip pat netersia aplinkos anglies dvideginiu, ir juos reikia ryžtingai rinktis energijos taupymo sumetimais), per ateinančius dešimtmečius bus labai sunku sumažinti CO₂ teršalus neišlaikant dabartinio branduolinės energijos gamybos lygio.

3.2 Branduolinė energija ne taip jautriai reaguoja į kainų svyravimą, kadangi urano kaina daro nedidelę įtaką bendrai kainai.

3.3 Energijos rūšių derinio įvairinimas didina šalių, visų pirma stipriai priklausomų nuo importo, galimybes.

3.4 Komisijos ir keleto operatorių pateiktais duomenimis, atominės elektrinės pagaminamos kilovatvalandės kaina yra didesnė už tradicinių šiluminių elektrinių ir mažesnė už atsinaujinančių energijos šaltinių, nors nurodant šį skaičių neatsižvelgta nei į numatomą CO₂ taršos leidimų kainą, nei į numatomų išlaidų, susijusių su deaktivacija ir išmontavimu pasibaigus elektrinės eksploatacijos laikui, dalinę internalizaciją. Reikėtų patvirtinti išorės sąnaudų internalizavimo metodą visiems energijos šaltiniams. Kai kurių operatorių ir anksčiau atliktų tyrimų⁽⁸⁾ duomenimis atominės elektrinės pagamintos energijos kilovatvalandės kaina yra mažesnė.

3.5 Turimi kuro rezervai. Jei nebus daugiau statoma elektrinių ir keičiamas reaktorių technologijos, remiantis skaičiavimais, turimi rezervai gali užtikrinti ekonomiškai pelningą veiklą išmetant mažą CO₂ teršalų kiekį dar keletą dešimtmečių ar net keletą šimtmečių⁽⁹⁾ ⁽¹⁰⁾. Toks netikrumas kyla dėl to, kad laipsniškai senka

„gryno“ urano telkiniai, todėl išaugs jo gavybos ir rafinavimo kaina energijos suvartojimo ir šiltnamio dujas išskiriančių cheminių medžiagų sunaudojimo požiūriu. Tačiau naujos kartos atominės elektrinės galėtų sumažinti absoliučiu dydžiu išreikštą suvartojimą tobulinant dauginimo reaktorius. Būtų tikslinga kuriai naudoti daugiau torio, kurio aptinkama daugiau negu urano, jo neutroninė išeiga didesnė, o neutronų absorbcija geresnė; be to, vienam energijos vienetui pagaminti reikalingas kuras turi būti mažiau prisodrintas. Juo galėtų būti maitinami lėtai veikiantys dauginimo reaktoriai, todėl susidarytų gerokai mažiau radiotoksiškų atliekų ir netaikiams tikslams naudojamo plutonio.

4. Rizika

4.1 Didelių avarijų galimybė ir radioaktyviųjų dulkių išskritimas. Nors tobulėjant reaktorių technologijai ir taikant sudėtingas kontrolės priemones rizika objektyviai sumažėja iki minimumo, teoriškai negalima atmesti reaktoriaus šerdies išsilydymo galimybės. Pasyvios apsaugos sistemos, pavyzdžiui, „išsilydžiusios šerdies gaudyklė“, kurios jau naudojamas šiuo metu Suomijoje statomame REP tipo reaktoriuje, leidžia užtikrinti apsaugą nuo radioaktyviųjų medžiagų nuotėkio, net ir sunkiai tikėtiniu reaktoriaus šerdies išsilydymo atveju. Būsimieji reaktoriai su „vidine saugumo sistema“ galėtų pašalinti tokią riziką. Pavyzdžiui, įgyvendinus europinį projektą VHTR *Raphael*, netgi užsiblokovus aušinimo sistemai, būtų užtikrintas laipsniškas temperatūros kritimas iki tokios pusiausvyros, kai šilumos sklaidymasis kompensuoja energijos gamybą, o naudojant dabartinius reaktorius, norint sustabdyti reaktoriaus šerdies temperatūros kilimą, būtina veikti greitai.

4.2 Su įprasta elektrinių veikla susijusi rizika sveikatai. 1990–1998 m. laikotarpiu atliekant tyrimą dėl leukemijos atvejų diagnozuotų vaikams, gyvenantiems šalia atominų elektrinių, konstatuota 670 susirgimo atvejų, tačiau nenustatyta, kad vaikai, gyvenantys 20 km spinduliu nuo atominės elektrinės, šia liga serga daug dažniau. Vis dėlto, neseniai Apsaugos nuo radiacijos agentūros iniciatyva Vokietijoje atlikto labai plataus kontrolinio pavyzdžio (1 592 atvejai ir 4 735 patikrinimai) epidemiologinio tyrimo (KIKK) rezultatai parodė, kad jaunesnių kaip 5 metų vaikų vėžinių susirgimų skaičius atvirkščiai proporcingas atstumui nuo jų gyvenamosios vietos iki atominės elektrinės. Tyrimo autoriai padarė išvadą, jog radiacijos lygis yra toks žemas, kad, remiantis šiuo metu turimomis radiobiologinėmis žiniomis, negalima teigti, jog vėžinių susirgimų atvejai yra susiję su jonizuojančiosios spinduliuotės apšvita. Išorės eksperto komisija⁽¹¹⁾ patikrino KIKK tyrimo rezultatus. Paaiškėjo, kad rezultatai patikimi ir, kadangi nustatytas žemas radiacijos lygis, būtų tikslinga atlikti išsamesnį tyrimą dėl vaikų padidinto jautrumo radiacijai ir užtikrinti šalia atominų elektrinių gyvenančių bendruomenių nuolatinę stebėseną⁽¹²⁾. 2008 m. rugsėjo mėn. Šveicarijos vyriausybės federalinės visuomenės sveikatos tarnyba pradėjo *Canupis* tyrimą (*Childhood Cancer and Nuclear Power Plants in Switzerland*), kuriame rėmėsi Vokietijoje atlikto tyrimo ir literatūros analizės šiuo

⁽⁸⁾ DGEMP – Prancūzijos ekonomikos, finansų ir pramonės ministerija, Orientacinės elektros energijos gamybos kainos, 2003 m. gruodžio mėn.

⁽⁹⁾ Storm van Leeuwen, *Nuclear power – the energy balance* (2008 m.), www.stormsmith.nl.

⁽¹⁰⁾ Pasaulio branduolinės energetikos asociacija (World Nuclear Association), www.world-nuclear.org/info/info.html.

⁽¹¹⁾ Dr Bröske-Hohlfeld, GSF, Neuherberg, Prof. Greiser BIPS, Brème, Prof. Hoffmann, Greifswald universitetas, Dr Körblein, Miuncheno aplinkos institutas, Prof. Jöckel, Duisburgo-Eseno universitetas, Dr Küchenhoff, LMU Miunchenas, Dr Pflugbeil, Berlynas, Dr Scherb, GSF, Nojeburgas, Dr Straif, IARC, Lionas, Prof. Walther, Miuncheno universitetas, Prof. Wirth, Wuppertal, Dr. Wurzbacher, Miuncheno aplinkos institutas.

⁽¹²⁾ Mélanie White-Koning, Denis Hémon, Dominique Laurier, Margot Tirmarche, Eric Jouglé, Aurélie Goubin, Jacqueline Clave.

klausimu, kurią užsakė Prancūzijos atominių elektrinių saugos priežiūros institucija (ASN), rezultatai, atsižvelgdama į Vrousos ataskaitos rekomendacijas.

4.3 *Atliekos.* Labai nedaug šalių yra išsprendusios šį klausimą, nustatydamos galutinio saugojimo vietas. JAV teko nustoti naudoti Naujojoje Meksikoje esančią saugyklą (*Waste Isolation Pilot Plant*), naudotą nuo 1999 m., nes dėl skysčių infiltracijos ir dirvožemyje esančios akmens druskos prasidėjo labai sparti talpų korozija; dėl šios priežasties akmens druskos klotuose įrengtos saugyklos laikomos geologiniu požiūriu nestabiliomis. Iš Europos šalių tik Suomija ir Švedija paskelbė nustačiusios galutines atliekų saugojimo vietas. Atliekų apdorojimui turi būti skiriamas ypatingas dėmesys. Reikėtų tęsti mokslinius tyrimus panaudoto branduolinio kuro perdirbimo atliekų galutinio saugojimo srityje. Atliekų saugojimo kokybė ir galutinis apdorojimas yra būtini branduolinio kuro ciklo saugai ir saugumui užtikrinti.

4.4 *Perdirbimas ir transportavimas.* Su perdirbimo įrenginių valdymu ir panaudoto kuro transportavimu yra susijusios ir kitos problemos. Už šias sritis atsakingų darbuotojų, ne taip kaip atominių elektrinių technikų, elgesys praityje buvo ne be priekaištų. Pavyzdžiui, jie naudojo atliekoms vežti nepritaikytus laivus (vienas jų nuskendo, laimei, jame nebuvo radioaktyviųjų atliekų) ir pavojingas medžiagas gramzdino į jūrą.

4.5 *Geologiniai ir hidrogeologiniai pavojai.* Kitas svarbus aspektas yra tai, kad daugelis elektrinių yra netoli seismiskai aktyvių zonų. Japonija nusprendė, kad geriau uždaryti didžiausią pasaulyje Kašivazaki Kariva atominę elektrinę Nigatos prefektūroje, ir atsisakė 8 000 MWe galios. Po 2007 m. liepos 16 d. įvykusio žemės drebėjimo uždarius elektrinę, branduolinės energijos gamyba sumažėjo 25 TWh. Šiuo metu dirbama siekiant vėl paleisti du reaktorių.

4.6 *Branduolinių technologijų platinimas ir terorizmas.* Pastaruoju metu susirūpinimas padidėjo dėl naujos terorizmo grėsmės. Iš tiesų saugios elektrinės turėtų atlaikyti lėktuvo smūgį nepatirdamos radioaktyviųjų medžiagų nuotėkio.

4.7 *Vanduo.* Kitas aspektas, į kurį negalima nekreipti dėmesio, yra klimato kaita ir laipsniškas vandens mažėjimas. Kaip ir visose šiluminėse elektrinėse, įskaitant ir tas, kurios kurui naudoja akmens anglį, mazutą arba saulės šiluminę energiją, taip ir atominėse elektrinėse aušinimo procesui sunaudojama labai daug vandens, nebent taikoma mažiau veiksminga aušinančio oro technologija. (Prancūzijoje elektros energijos gamybos, įskaitant hidroelektrines, vandens poreikis siekia 57 proc. viso metinio vandens poreikio, t. y. 19,3 milijonus m³ iš 33,7 milijonų m³; didžiausia šio vandens dalis (93 proc.) sugražinama pasibaigus branduolių dalijimosi proceso aušinimo ir elektros energijos gamybos procesui⁽¹³⁾). Dideli atominių elektrinių šildomi vandens kiekiai ir nerimą keliantis paviršinio vandens srautų ir vandeninių gijų sluoksnių mažėjimas verčia dar kartą svarstyti sklypų pasirinkimo klausimą, kelia naujas diskusijas visuomenėje ir reikalauja aiškaus valdžios institucijų atsakymo. Tam tikrais atvejais elektros energijos gamybą reikėjo sumažinti arba net nutraukti sausros metu.

4.8 *ES žaliavų stygius.* 2007 m. Europa savo teritorijoje esančiais ištekliais galėjo patenkinti tik 3 proc. savo žaliavų poreikio. Rusija yra pagrindinis Europos tiekėjas (apie 25 proc. arba 5 144 tU), kiti tiekėjai – Kanada (18 proc.), Nigerija (17 proc.) ir Australija (15 proc.). Taigi branduolinė energija nesumažina priklausomybės nuo trečiųjų šalių, nors dauguma kitų ES tiekėjų yra politiškai stabilios šalys.

4.9 *Galimybė gauti ilgalaikį finansavimą ir kapitalą.* Reikalingi finansiniai ištekliai, žinoma, yra dideli, tačiau turint omenyje elektrinių projektavimui ir statybai reikalingą laiką (gali praeiti daugiau nei dešimt metų kol elektrinė pradės gaminti energiją) investuoti tampa labai rizikinga. Iš anksto nustatytų statybos terminų niekuomet nesilaikoma, vidutiniškai prireikia daugiau laiko nei numatyta, kol pradamas elektros energijos pardavimas, todėl, savaime suprantama, pakyla finansavimo išlaidos.

4.10 *Pastarojo meto įvykiai.* Rengiant šią nuomonę įvyko bent keltas incidentų: vienas Slovėnijoje ir keturi Prancūzijoje. Europos viešąją nuomonę neigiamai paveikė draudimas naudoti upių, į kurias Prancūzijoje išleidžiamas radioaktyvus vanduo, vandenį ir vartoti maistui joje sužvejotas žuvis. Turint omenyje šiuos įvykius ir labai neigiamus jų atgarsius žiniasklaidoje, reikia skirti ypatingą dėmesį priežiūros procedūroms ir branduoliniuose objektuose dirbsiančių įmonių atrankai.

5. EESRK pastabos

5.1 Atominių elektrinių gaminama elektros energija šiandien tokia svarbi, kad sunku įsivaizduoti, kad artimiausiu metu būtų galima pakeisti jos reikšmingą indėlį į Europos energijos balansą.

5.2 Branduolinės energetikos sektoriui skiriamas finansavimas labiau negu bet kokios kitos srities finansavimas priklauso nuo nacionalinių vyriausybių politinių sprendimų. Pirmasis netikrumo veiksnys yra tiesiogiai susijęs su būtinybe nustatyti patikimą ir aiškų teisinį pagrindą. Piliečių dalyvavimo ir jų informavimo politika reikalinga, kad remdamiesi išsamia ir skaidria, suprantama ir teisinga informacija jie galėtų dalyvauti priimančiais sprendimus. Tik demokratijos sąlygomis galima priimti aiškius sprendimus, lemiančius Europos branduolinės pramonės ateitį.

5.3 Kaip teigia pati Komisija, skaidrumo trūkumas, nepakanama ir prieštaringa informacija apie atliekų tvarkymui ir elektrinių eksploatavimo nutraukimui skitas lėšas didina piliečių nepasitikėjimą. EESRK prašo Komisijos paskatinti valstybes nares, siekiant sugrąžinti skaidrumą ir pasitikėjimą, pradėti informavimo kampaniją apie Europos branduolinės energetikos poreikius, energijos efektyvumą ir įvairias pasirinkimo galimybes, įskaitant branduolinę energiją.

5.4 Komitetas pažymi, kad daugelio šiuo metu Europoje veikiančių elektrinių (ir atominių, ir naudojančių iškastinį kurą) eksploatacijos laikotarpis per ateinančius dvidešimt metų pasibaigs, todėl, jei nebus numatytos naujos didelės investicijos, ateityje galima tikėtis elektros energijos stygiaus.

5.5 Savo nuomonėse Komitetas yra ne kartą nurodęs, kad svarbiausia energetikoje – aktyviau skatinti energijos efektyvumą ir

⁽¹³⁾ *Eaufrance* ir IFEN (Prancūzijos aplinkos apsaugos institutas), duomenys apie 2004 m. suvartojimą.

gaminant elektros energiją naudoti daugiau atsinaujinančių energijos šaltinių.

5.6 Vis dėlto Komitetas supranta, kad net tuo atveju, jei bus dedamos visos pastangos didinti energijos efektyvumą ir naudoti kuo daugiau atsinaujinančių energijos šaltinių, tai nepadės išspręsti galimo nepakankamo elektros energijos tiekimo problemos. Vi-soje Europoje reikės naujų investicijų ir į akmens anglimi kūrenamus elektros energijos gamybos objektus, ir į atominės elektrines.

5.7 Abiem atvejais Komitetas mano, kad į investicinių projektų vertinimus ir į veiklos sąnaudas būtina būti įtraukiamos visos galimos su poveikiu aplinkai ir saugumui susijusios išlaidos.

5.8 Didėjant klimato kaitos pavojui, visose projektuojamose naujose iškastinį kurą naudojančiose elektrinėse turėtų būti įrengta anglies dioksido surinkimo ir saugojimo įranga, o su jos įrengimu susijusios sąnaudos turėtų būti įtraukiamos į vertinimus ir verslo planus. Lygiai taip pat, į bet kokios naujos atominės elektrinės, kurios statybai yra duotas leidimas, vertinimą ir verslo planus reikėtų įtraukti galimo atominės elektrinės eksploatacijos nutraukimo ir atliekų šalinimo sąnaudas. Neturėtų būti teikiama jokių užslėptų subsidijų bet kokioms baigtoms projektuoti ener-gijos sistemoms.

5.9 Investuotojai ir kiti finansavimo šaltiniai šiandien nenoriai investuoja dideles sumas į naujos kartos atominių elektrinių statybą Europoje. Šio nenoro priežastis – neaiški ekonominė, politi-nė ir teisinė padėtis ir žinojimas, kad reikės ilgai laukti, kol tokios didelės investicijos atsipirks.

5.10 Turėtų būti skatinama sekti Suomijos pavyzdžiu ir suda-rytos sąlygos jį taikyti: Suomija įsteigė pagrindinių elektros ener-gijos vartotojų, kurie įsigyja didžiąją pagamintos elektros energijos dalį pagal „pirkti arba mokėti netesybas“ tipo sutartis už pastovią kainą, konsorciumą.

5.11 Komitetas ragina Komisiją remti mokslinių tyrimų ir tech-nologijų plėtros programas, visų pirma skirtas sintezei ir ketvir-tosios kartos branduolinėms technologijoms, suvokiant, jos nebus parduodamos iki 2030 m ⁽¹⁴⁾. Ketvirtosios kartos branduolinės technologijos turėtų tapti sinonimu „švaresnės“ branduolinės energetikos, padedančios išvengti atliekų tvarkymo ir platinimo problemų, mažinančios radioaktyviųjų dulkių iškritimo riziką ir skylančių medžiagų naudojimą. Ketvirtosios kartos technologijos gali veiksmingai prisidėti prie vandenilio gamybos. Taip pat būti-na ryžtingai spartinti branduolių sintezės vystymą, kad antroje šio

šimtmečio pusėje būtų galima pasinaudoti jos ypatingais prana-šumais, paremtais sauga ir turimais ištekliais.

5.12 Ištekčiai, kuriuos Euratomas tiekia siekdamas paremti in-vesticinius projektus garantijomis ir taip sumažinti įmonių, galin-čių pasinaudoti labai aukštu europinių institucijų vertinimu, finansines išlaidas, yra blokuojami ir galėtų būti suderinti su di-desnėmis sąnaudomis ir tam tikro laikotarpio infliacija tam neski-riant kitų paramos programų, skirtų, pavyzdžiui, energijos efektyvumui arba atsinaujinantiems energijos šaltiniams, o galbūt numatant specialias ir papildomas priemones.

5.13 Atliekoms apdoroti ir apsaugai nuo jonizuojančiosios spinduliuotės užtikrinti skiriami ištekčiai ir susijusios mokslinių tyrimų programos taip pat neatrodo pakankami. EESRK ragina Komisiją, Tarybą ir Parlamentą skirti Septintajai bendrajai Eura-tomo programai kitų išteklių, paremiant konkrečias bendras tech-nologijų iniciatyvas, kaip daroma, pavyzdžiui, kuro elementų ar vaistų gamybos srityje. EESRK ragina valstybes nares, kad jos savo ruožtu prisidėtų parengdamos geresnes nacionalines programas radiobiologijos ir radiologinės saugos, epidemiologijos ir galuti-nio atliekų saugojimo srityse.

5.14 Pageidautina, kad branduolinei energetikai skiriamo finan-savimo modelis, nesusijęs su kitomis bendrosiomis programomis, būtų pritaikytas ir energijos naudojimo efektyvumo bei atsinaui-nančių energijos šaltinių vystymo programoms.

5.15 Valstybės narės, remdamosi Komisijos įsteigto Europos fo-rumo, kuris vyksta Prahoje ir Bratislavoje ir nagrinėja tris temas, t. y. galimybes, riziką, skaidrumą ir informavimą, pavyzdžiu, na-cionaliniu lygiu turėtų suburti branduolinės energijos forumus.

5.16 Leidimų išdavimo ir vietų nustatymo racionalizavimas pa-sinaudojant suvienodinta europine procedūra neabejotinai pada-rytų teigiamą įtaką investicijų tikrumui ir įgyvendinimo laikui, tačiau visuomenė jokių būdu nepritartų, kad europiniai teisės ak-tai būtų mažiau griežti už nacionalinius. Saugumo srityje būtina atsižvelgti į Europos interesą nustatyti griežtus ir suderintus stan-dartus turint omenyje tarpvalstybinį susijusios rizikos pobūdį (pa-vyzdžiui, kai elektrinės yra netoli nacionalinių sienų). Naujos kartos reaktoriams galėtų būti taikomi suderinti projektai ir teisės aktai.

5.17 Vartotojams taip pat turėtų būti sudaryta galimybė naudo-tis pigesne naujos kartos elektros energija. Šiuo metu elektros energijos biržose kainos nustatomos atsižvelgiant į brangiausio gamybos metodo kainą (kombinuoto ciklo jėgainėse naudojant dujas ir anglį). Reikėtų kotiruoti įvairius skirtingų kainų energijos šaltinius.

2008 m. gruodžio 4 d., Briuselis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

⁽¹⁴⁾ Tarptautinis ketvirtosios kartos forumas, 2008 m.(GIF).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Prieigos prie sparčiojo interneto ryšio visiems: pastabos dėl universaliųjų elektroninių ryšių paslaugų plėtros“

(2009/C 175/02)

2008 m. birželio 3 d. raštu Europos Sąjungos Tarybai pirmininkaujanti Prancūzija paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetą, remiantis Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, parengti tiriamąją nuomonę dėl

Prieigos prie sparčiojo interneto ryšio visiems: pastabos dėl universaliųjų elektroninių ryšių paslaugų plėtros.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 10 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Raymond Hencks.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 125 nariams balsavus už ir 3 – prieš.

1. Rekomendacijos

1.1 Šiuo metu informacinės ir komunikacinės technologijos (I-KT), kurios yra informacinės visuomenės, siekiančios būti atvira visiems, pagrindas turi atitikti visų visuomenės narių poreikius.

1.2 Tačiau naujosios elektroninių ryšių priemonės lieka neprieinamos daugeliui piliečių, neturinčių prieigos prie tinklų ir paslaugų arba stokojančių įgūdžių. Iki šiol universaliosios elektroninių ryšių paslaugos, kurių paskirtis – teikti nustatytą, apibrėžtos kokybės minimalų paslaugų paketą už visiems naudotojams priimtina kainą, nesumažino skaitmeninės atskirties.

1.3 Nuo pat jų sukūrimo pradžios universaliųjų paslaugų apimtis beveik nepasikeitė, vis dar apribojama prijungimu prie siaurojo viešojo telefono ryšio tinklo.

1.4 Tuo tarpu prieiga prie plačiajuosčio ryšio yra ne tik pagrindinis šiuolaikinės ekonomikos vystymosi veiksnys ir svarbus Lisabonos darbotvarkės aspektas, bet ir tapo vienu iš svarbiausių gerovės ir skaitmeninės įtraukties elementų.

1.5 Todėl EESRK laikosi nuomonės, kad universaliąsias paslaugas būtina keisti atsižvelgiant į technologijų raidą ir naudotojų poreikius ir siūlo:

- išplėsti universaliųjų paslaugų apimtį ir įpareigoti per priimtina terminą, kurį reikia nustatyti daugiametėje programoje, užtikrinti DSL prieigos, kurios minimalus perdavimo greitis būtų nuo 2Mbit/s iki 10Mbit/s, arba panašaus perdavimo greičio mobiliosios ar belaidės prieigos (WIMAX, palydovinė ir t. t.) visuotinį prieinamumą,
- rūpintis ne vien geografine atskirtimi, bet ir socialine atskirtimi, kuri sutampa su ribotomis kai kurių naudotojų grupių finansinėmis galimybėmis ar įgūdžiais, ir išplėsti universaliąsias paslaugas užtikrinant prieigos galimybę visiems naudotojams, nepaisant jų geografinės, finansinės ar socialinės padėties,

- remti nacionalines ir vietos e.įtraukties iniciatyvas ir bendrijų bei organizacijų mikroprojektus, padedančius nepalankioje padėtyje esantiems asmenims įsisavinti technikos priemones, visų pirma teikiant įvairių formų mikrokreditus vietiniams mokymo projektams ir sukuriant viešus interneto punktus ir nemokamos interneto prieigos terminalus viešose vietose,

- paraginti valstybes nares numatyti finansinę paramą šeimoms ar pavieniams asmenims, kuriems pagrindinio inventorius (kompiuterio, programinės įrangos, modemo), prieigos ir paslaugų kaina gali būti pernelyg didelė,

- remti universaliųjų paslaugų finansavimą teikiant valstybės pagalbą iš nacionalinių biudžetų ir Bendrijos lėšomis, kadangi tai vienintelė priemonė, tinkanti šalims, kuriose prievolė teikti universaliąsias paslaugas yra per sunki našta vien operatoriui,

- paraginti Komisiją nuolat skelbti šios srities geriausios praktikos pavyzdžius.

2. Įvadas

2.1 1993 m.⁽¹⁾ Komisija pirmą kartą išsamiai suformulavo universaliųjų telekomunikacijų sektoriaus paslaugų sąvoką. Tuo metu buvo manoma, kad minėtos paslaugos bus garantas visiems sudarant galimybes naudotis apibrėžtos kokybės minimaliu tam tikrų paslaugų paketu ir užtikrinant minėtų paslaugų teikimą visiems naudotojams, nepaisant jų gyvenamosios vietos ir atsižvelgiant į konkrečias nacionalines sąlygas, už priimtina kainą.

2.2 Vėliau universaliųjų paslaugų sąvoka konsoliduota keliose direktyvose⁽²⁾ ir, atsižvelgiant į nuolatinę telekomunikacijų, žiniasklaidos ir informacinių technologijų paslaugų konvergenciją, universaliosios paslaugos išplėtos įtraukiant elektroninius ryšius.

⁽¹⁾ COM (93)159 galutinis.

⁽²⁾ Direktyvos 95/62EB, 97/33/EB, 98/10/EB, 2002/22/EB.

2.3 Vystantis informacinei visuomenei padidėjo atotrūkis tarp piliečių, besinaudojančių elektroninių ryšių tinklų teikiamomis galimybėmis asmeninio ar profesinio tobulėjimo tikslais, ir tų, kurie negali šiomis galimybėmis pasinaudoti (skaitmeninė atskirtis), kadangi neturi prieigos prie IKT arba jiems trūksta įgūdžių ar susidomėjimo.

2.4 „Eurobarometro“ tyrimo duomenimis ⁽³⁾, 2007 m. žiemą ES 27 interneto prieigą turėjo 49 proc. namų ūkių (52 proc. ES 15 ir 33 proc. 12 naujų valstybių narių), o kompiuterius namie turėjo daugiau kaip pusė (57 proc.) Sąjungos piliečių.

2.5 Net jeigu interneto prieigą turinčių žmonių skaičius visoje Europos Sąjungoje nuolat auga, tačiau ES ją turi vidutiniškai kas antras namų ūkis, o Bulgarijoje, Graikijoje ir Rumunijoje – mažiau kaip ketvirtadalis jų.

2.6 Iš to galima daryti išvadą, kad elektroninių ryšių priemonės, būtinos kuriant informacinę visuomenę, daugeliui piliečių neprieinamos, nors šiuo metu daug informacijos perduodama tiksliai per IKT.

2.7 Jau daug metų skaitmeninės atskirties pavojus nuolat kelia ES susirūpinimą: elektroninių ryšių reguliavimo taisyklės ji nuolat pritaiko ir papildo specialiomis nuostatomis, kuriomis siekiama užtikrinti universalias paslaugas ir paslaugų gavėjų teises bei apsaugoti asmens duomenis. Minėtoms iniciatyvoms EESRK skyrė daug nuomonių ⁽⁴⁾.

2.8 Rygos deklaracijoje ⁽⁵⁾ dėl e. įtraukties, priimtoje 2006 m. birželio 11 d., valstybės narės įsipareigojo gerokai sumažinti skirtumus tarp ES regionų interneto prieigos srityje, didinant plačiajuosčio interneto aprėptį tose vietovėse, kuriose šio ryšio tankumas nepakankamas, ir iki 2010 m. perpus sumažinant asmenų, nesinaudojančių internetu, skaičių tose grupėse, kurioms gresia atskirtis.

2.9 Nepaisant šios deklaracijos, universaliųjų paslaugų apimtis liko nepakitusi.

2.10 2007 m. Komisija pateikė išsamų pasiūlymą dėl dabar taikomų elektroninių ryšių reguliavimo Europoje taisyklių naujos redakcijos ir dėl universaliųjų paslaugų direktyvos dalinio pakeitimo ⁽⁶⁾.

2.11 Svarbiausi pakeitimai, kuriuos siūloma padaryti universaliųjų paslaugų direktyvoje, susiję su galutinių paslaugos gavėjų informavimo gerinimu, neįgalųjų prieiga prie elektroninių ryšių ir naudojimosi jais, skubios pagalbos tarnybų iškvičiamu, ryšio ir bazinių paslaugų kokybės išsaugojimu ⁽⁷⁾.

2.12 Norėdami gauti socialiniam ir ekonominiam gyvenimui labai svarbias paslaugas, neįgalieji ir specialiųjų poreikių turintys asmenys vis dar patiria didelių sunkumų ⁽⁸⁾. Todėl EESRK gali tik pritarti tam, kad 2007 m. pasiūlyme dėl universaliųjų paslaugų direktyvos ⁽⁹⁾ dalinio pakeitimo valstybių narių *galimybė* imtis specifinių priemonių neįgalių naudotojų naudai pakeista aiškiai suformuluota *pareiga* veikti šia linkme ⁽¹⁰⁾.

2.13 Tačiau pasiūlyme dėl dalinio universaliųjų paslaugų direktyvos pakeitimo nekeičiama nei universaliosios paslaugos apimtis, nei jos teikimas naudotojams ir galutiniams paslaugų gavėjams.

3. Dabartinė universaliųjų paslaugų apimtis

3.1 Valstybės narės turi prižiūrėti, kad visus racionaliai pagrįstus prašymus dėl prijungimo tam tikroje vietoje prie viešojo telefono tinklo ir dėl galimybės gauti viešai prieinamas telefono ryšio paslaugas (informacijos teikimas telefonu, abonentų knygos, mokami vieši arba specialiai pritaikyti neįgaliesiems naudotojams taksofonai) patenkintų bent viena įmonė.

3.2 Kadangi nacionalinės judriosios telefonijos operatorių licencijos įpareigoja užtikrinti visišką geografinę ir (arba) gyventojų aprėptį, balso telefonija jau tapo visuotinai prieinama, nors kainodarai dažnai trūksta skaidrumo.

⁽³⁾ Specialusis „Eurobarometras“, Nr. 293, 2008 m. birželio mėn. Namų ūkių apklausa elektroninių ryšių klausimais, 2007 m. lapkričio–gruodžio mėn.

⁽⁴⁾ Komisijos komunikatas „Elektroniniai ryšiai: žinių visuomenės link“ (vertėjo pastaba: *komunikato pavadinimo vertimas neoficialus*), COM(2003) 65 galutinis, 2003 2 11, EESRK nuomonė „Sujungti Europą dideliu greičiu: naujausi pasiekimai elektroninių komunikacijų sektoriuje“ (pranešėjas T. McDonogh), OL C 120, 2005 5 20, p. 22, EESRK nuomonė dėl atotrūkio įdiegiant plačiajuosčių ryšių mažinimo (pranešėjas T. McDonogh), OL C 318, 2006 12 23, p. 229, EESRK nuomonė „i2010 – Europos informacinė visuomenė augimui ir užimtumui skatinti“ (pranešėjas Lagerholm), OL C 110, 2006 5 9, p. 83, EESRK nuomonė „E. prieinamumas“ (pranešėjas Cabra de Luna), OL C 110, 2006 5 9, p. 26.

⁽⁵⁾ Žr. http://europa.eu.int/information_society/events/ict_riga_2006/doc/declaration_riga.pdf.

⁽⁶⁾ Pasiūlymas dėl direktyvos, iš dalies keičiančios Direktyvą 2002/22/EB dėl universaliųjų paslaugų ir paslaugų gavėjų teisių, susijusių su elektroninių ryšių tinklais ir paslaugomis, Direktyvą 2002/58 dėl asmens duomenų tvarkymo ir privatumo apsaugos elektroninių ryšių sektoriuje ir Reglamentą (EB) 2006/2004 dėl bendradarbiavimo vartotojų apsaugos srityje (COM(2007) 698 galutinis).

⁽⁷⁾ EESRK nuomonė „Elektroninių ryšių tinklų“, OL C 224, 2008 8 30, p. 50, (Telekomunikacijų reformų paketas), pranešėjas Hernández Baltar.

⁽⁸⁾ 2007 m. bendrojoje Europos elektroninių ryšių rinkoje pasiektos pažangos ataskaita (13-oji ataskaita), COM(2008) 153.

⁽⁹⁾ COM(2007) 698 galutinis.

⁽¹⁰⁾ EESRK nuomonė „E. prieinamumas“ (pranešėjas Cabra de Luna), OL C 110, 2006 5 9, p. 26.

3.3 Tačiau reikalavimas prijungti prie tinklo vis dėlto apima tik prijungimą prie siaurajuosčio tinklo. Nekeliama jokių konkrečių duomenų perdavimo spartos ar srauto dydžio reikalavimų, tačiau prijungimas turi sudaryti sąlygas „veiksmingai interneto prieigai atsižvelgiant į daugumos abonentų naudojamas technologijas ir technologines galimybes“⁽¹¹⁾.

4. Išplėsti universaliųjų paslaugų mastą

4.1 Bendrosios pastabos

4.1.1 Universaliųjų paslaugų koncepcija ir jų apimtis turi keistis priklausomai nuo techninės pažangos, rinkos vystymosi ir naudotojų poreikių raidos.

4.1.2 Neseniai vykusio antrojo universaliųjų elektroninių ryšių paslaugų apimties persvarstymo metu⁽¹²⁾ Komisija pareiškė, kad šiuo metu nėra universaliųjų paslaugų direktyvos V priede nustatytų sąlygų išplėsti taikymo sritį. Tačiau ji pripažino, kad „būtų pagrįsta tikėtis, kad palyginti greitai siaurajuostis tinklas bus netinkamas užtikrinti tokį pajėgumą, kokio pakanka veiksmingai interneto prieigai“.

4.1.3 EESRK nuomone, jau dabar būtina imtis atnaujinimo, ir jis turi būti susijęs su šiais aspektais:

4.2 Prieiga prie pagrindinių paslaugų paketo

4.2.1 Vieni skaitmeninės atskirties atvejai susiję su piliečių elgsena ar kultūra ir ilgainiui gali sušvelnėti, o kiti susiję su ekonomikos ir visuomenės struktūrine nelygybe.

4.2.2 Jie sukelia nelygybės „sniego gniūžtės“ efektą: nevienodos įsidarbinimo, ugdymo ir tęstinio mokymosi galimybės, naudojimosi vartojimo prekėmis ir paslaugomis bei viešosiomis paslaugomis, socialinės įtraukties, naudojimosi piliečių teisėmis ir demokratinio dalyvavimo galimybės.

4.2.3 Skaitmeninė atskirtis apima įvairius aspektus, susijusius su įranga tiesiogine šio žodžio prasme, prieiga, būtinomis žiniomis ir pagalba naudotojams. Atsižvelgiant į ją būtina imtis papildomų veiksmų šiose srityse:

- galimybės įgyti žinių apie naujausias technologijas,
- prieiga prie įrangos,
- ryšys.

4.3 Naudotojų mokymas

4.3.1 Akivaizdu, kad tobulėjant įgūdžiams, kurių reikalauja skaitmeninių technologijų plėtra, ryškėja naudojimosi jomis arba prieigos prie jų nelygybė, nors galimybė šioje srityje buvo suteikta visiems.

4.3.2 Dėl nesugebėjimo naudotis kompiuteriu ar internetu, o neretai ir visiško nesidomėjimo asmuo atsiduria vis nepalankesnėje padėtyje, todėl socialinė praraja atsiveria ne tik prieš atskirtį patiriančius asmenis, bet ir prieš tuos, kam sunku prisitaikyti prie naujųjų technologijų (kartą atskirtis).

4.3.3 Reikia daugiau dėmesio skirti vyresnio amžiaus asmenims, kurie veikiau neigiamai žiūri į skaitmeninį pasaulį („kartą atotrūkis“). Tam reikia kurti mokymo programas, skatinančias jų skaitmeninius gebėjimus, atsižvelgiant į jų specialiuosius poreikius⁽¹³⁾.

4.3.4 Todėl reikia remti nacionalinius ir vietos e. įtraukties projektus, taip pat mikroprojektus, kuriuos siūlo įstaigos bei organizacijos asmenims, turintiems sunkumų įsisavinant technikos priemones, visų pirma teikiant įvairių formų mikrofinansavimą vietiniams mokymo projektams ir sukuriant viešus interneto punktus bei nemokamas interneto prieigos terminalus viešose vietose. EESRK mano, kad Komisija turėtų nuolat skelbti geriausios šios srities praktikos pavyzdžius.

4.4 Prieiga prie įrangos

4.4.1 Daugelis šeimų ar pavienių asmenų neturi prieigos prie elektroninių ryšių tinklo ir paslaugų, kadangi pagrindinė įranga (kompiuteris, programinė įranga, modemas) šiems asmenims gali būti pernelyg brangi.

4.4.2 EESRK ragina valstybes nares universaliųjų paslaugų srityje numatyti finansinę paramą, kuri palengvintų interneto prieigą ir naudojimą.

4.5 Ryšys

4.5.1 Šiuo metu akivaizdu, kad IKT – informacinės visuomenės, siekiančios būti atvira visiems, pagrindas – būtinybė atsižvelgti į visų visuomenės narių, ypač tų, kuriems gresia socialinė atskirtis, poreikius, kad būtų galima sušvelninti skaitmeninės atskirties ir visuomenės, kuri priešingu atveju negrįžtamai vystytųsi dviem skirtingais greičiais, problemą.

⁽¹¹⁾ COM(2007)698 galutinis.

⁽¹²⁾ COM(2008) 572 galutinis.

⁽¹³⁾ Žr. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę dėl Atsižvelgimo į vyresnio amžiaus žmonių poreikius (CESE 1524/2008), pranešėja Renate Heinisch.

4.5.2 Visuotinės interneto aplinkos konvergencijos, jungimosi į tinklus ir skaitmeninio ryšio pasekmės lėmė, kad naudojant naujas taikomas programas spartusis ryšys su tinklu tampa vis būtinesnis.

4.5.3 2006 m. kovo 20 d. komunikate ⁽¹⁴⁾ „Atotrūkio įdiegiant plačiajuosčių ryšių mažinimas“ teigiama, kad „plačiai paplitusi plačiajuosčio ryšio prieiga – pagrindinė šiuolaikinių valstybių ekonomikos plėtros sąlyga ir svarbus Lisabonos dienotvarkės aspektas“. 2008 m. rugsėjo 29 d. komunikate teigiama, „kad kai kuriose geografinėse vietovėse šios paslaugos rinkos sąlygomis iki priimtino termino tikriausiai nebus pradėtos teikti. (...) ateis laikas, kai „informacinė atskirtis“ taps rimta problema“.

4.5.4 EESRK jau keletą metų prašo, kad prieiga prie plačiajuosčio ryšio tinklo taptų universaliųjų paslaugų sudedamąja dalimi.

4.5.5 Universaliųjų paslaugų direktyva 2002 m. buvo papildyta, kad universaliosios paslaugos apimtų „veiksmingą interneto prieigą“. Ši veiksminga prieiga apibrėžiama kaip duomenų perdavimas tokia sparta, kurios pakanka interneto prieigai.

4.5.6 Nors tuo metu galėjo atrodyti, kad šis papildymas yra laimėjimas, o interneto prieigos ryšys buvo teikiamas naudojant perjungiamąjį telefono tinklą, šiandien tokioms taikomosioms programoms kaip e. sveikata, e. verslas, e. vyriausybė ir e. mokslas, kurios yra ypač svarbus artimiausių metų augimo ir gyvenimo kokybės Europoje veiksnys, reikalingas plačiajuosčiai ryšys.

4.5.7 Todėl, EESRK nuomone, būtina patikslinti, ką galima laikyti „veiksminga interneto prieiga“, ir siūlo universaliųjų paslaugų teikėją įpareigoti per priimtina terminą, kurį reikia nustatyti daugiametėje programoje, užtikrinti DSL prieigą, kurios minimalus perdavimo greitis būtų nuo 2Mbit/s iki 10Mbit/s, arba panašaus perdavimo greičio mobiliąją ar belaidę prieigą (WIMAX, palydovinę ir t. t.). Šiuos parametrus, be abejonės, būtina pritaikyti technikos vystymuisi ir vartotojų poreikiams.

4.6 Prieinamumas visiems naudotojams, nepaisant jų geografinės padėties

4.6.1 Atokiose ir kaimo vietovėse, ypač naujosiose valstybėse narėse, rinka dažnai nėra pajėgi suteikti prieigos prie elektroninių ryšių infrastruktūros už prieinamą kainą ir tokiu mastu, kuris leistų užtikrinti tinkamo lygio paslaugas.

4.6.2 Dėl sparčiojo ryšio prieinamumo miesto ir kaimo vietovių padėtis labai skiriasi. Kaimo vietovėse DSL tinklo aprėptis sudaro 71,3 proc., o miestuose šis rodiklis siekia 94 proc. ⁽⁸⁾. Taigi, per mažas perdavimo greitis trukdo kaimo vietovėse esančioms įmonėms naudotis plačiajuosčiu ryšiu ir stabdo jo diegimą namų ūkiuose, kuriems neprieinama tikroji daugialypės terpės aplinka.

4.6.3 Skaitmeninę atskirtį patiria skirtingos gyventojų kategorijos atsižvelgiant į demografinius (amžius lytis, namų ūkio tipas), socialinius ir profesinius (išsilavinimas, užimtumas, statusas, pajamos) ar geografinius (būstas, vietovė, regiono ar vietos ypatumai, geopolitiniai veiksniai) rodiklius.

4.6.4 Taigi, reikia rūpintis ne vien geografine atskirtimi, bet ir socialine atskirtimi, kuri sutampa su ribotomis tam tikrų naudotojų grupių finansinėmis galimybėmis ar nepakankamais įgūdžiais.

4.6.5 Todėl, EESRK nuomone, universaliosios paslaugos turėtų būti išplėtos, užtikrinant jų prieinamumą visiems naudotojams, nepaisant jų geografinės, finansinės ar socialinės padėties.

4.7 Apibrėžta kokybė

4.7.1 Pasiūlyme dėl universaliųjų paslaugų direktyvos dalinio pakeitimo Komisija siūlo valstybių narių reguliavimo institucijoms suteikti įgaliojimus neleisti bloginti paslaugų kokybės, blokuoti prieigą ar sulėtinti duomenų srautus tinkluose, nustatant minimalius galutiniam paslaugos gavėjams skirtų duomenų perdavimo tinklais paslaugų kokybės lygius.

4.7.2 EESRK mano, kad būtiniausias kokybės lygmuo turėtų būti vienodas visose valstybėse narėse, todėl būtiniausius kokybės standartus visų pirma turėtų nustatyti ES teisėkūros institucijos, o ne nacionalinės reguliavimo institucijos.

4.8 Prieinama kaina

4.8.1 Užuo kalbėjus apie prieinamą ar priimtina kainą, reikėtų kalbėti apie „kainą, kurią kiekvienas būtų pajėgus sumokėti“, kadangi tuomet geriau perteikiama tai, ko siekiama.

4.8.2 Prieigos ir paslaugos prieinamumas įeina į universaliųjų paslaugų apibrėžtį, tačiau Bendrijos lygmeniu nepatenka į jų taikymo sritį, kadangi sąvoka „prieinamas“ priklauso nuo konkrečių nacionalinių sąlygų, pvz., vidutinių namų ūkio pajamų.

4.8.3 EESRK siūlo Bendrijos lygiu apsvaistyti galimybę įvesti valstybėse narėse socialinius sparčiojo interneto prieigos ir naudojimo įkainius, kaip sudėtinę universaliųjų paslaugų dalį.

5. Finansavimas

5.1 EESRK supaanta, kad su sparčiosiomis universaliosiomis paslaugomis susijusios prievolės yra sunki finansinė našta operatoriams ir daugeliu atveju ji būtų pakeliama tik patiriant nuostolių.

⁽¹⁴⁾ COM(2006) 129 galutinis.

5.2 Tačiau minėtas sąnaudas didžiąja dalimi lems naudojama technologija. Viena vertus, fiksuotąjį ryšį pakeitus judriuoju ryšiu minėtas sąnaudas būtų galima sumažinti, turint omenyje naujo abonento prijungimo prie bendro abonentų radijo ryšio tinklo ribinę kainą, bet nereikia pamiršti, kad, antra vertus, fiksuotasis ryšys naudotojui kainuoja pigiau negu judrusis ryšys.

5.3 Kai universaliųjų paslaugų prievolė tampa per didelė našta paslaugų teikėjui, 2002 m. universaliųjų paslaugų direktyva leidžia valstybėms narėms taikyti šiuos finansavimo mechanizmus:

- panaudoti valstybines lėšas,
- įvesti mokesčius naudotojams,
- įvesti rinkliavas visoms įmonėms arba tam tikroms įmonių grupėms.

5.4 Be to, struktūriniai fondai ir kaimo plėtros fondai gali tam tikrais atvejais prisidėti prie atsiliekančių regionų ir kaimo vietovių vystymosi.

5.5 Kalbant apie prieigą prie IKT tinklų skaitmeninę atskirtį patiriančiose Europos vietovėse ir regionuose, EESRK dar kartą prašo ⁽¹⁵⁾ struktūrinių fondų, kaimo plėtros, taip pat mokslinių tyrimų ir plėtros fondų biudžetuose numatyti konkrečias lėšas, skirtas e. įtraukčiai.

5.6 Atsižvelgiant į visuotinės interneto aplinkos konvergenciją ir į operatorių gausą (prieigos infrastruktūros, interneto platformų ir turinio tiekėjų), vis sudėtingiau apibrėžti rinkas, kurios turi prisidėti prie šių lėšų padengimo, dėl to nuolat kyla konfliktų ir ginčų.

5.7 Be to, operatoriams taikomi mokesčiai paprastai (bent jau iš dalies) atsispindi galutinėje kainoje.

5.8 EESRK negali pritarti, kad likutinės universaliųjų paslaugų sąnaudos būtų kompensuojamos tiesiogiai arba netiesiogiai įvedant mokestį ar padidinant naudotojams taikomus įkainius, kadangi tai nesuderinama su „prieinamos kainos“ sąvoka.

5.9 EESRK nuomone, finansavimas gaunant valstybės pagalbą kartu panaudojant Bendrijos fondų finansuojamas investicijas yra vienintelė priemonė, tinkama šalims, kuriose prievolių teikti universaliąsias paslaugas finansinė našta nesuderinama su normaliomis sąlygomis verslui plėtoti.

5.10 Kai universaliosios paslaugos finansuojamos panaudojant bendrą mokesčių sistemą – t.y. jų sąnaudos padalijamos labai didelei mokesčių mokėtojų bazei – socialinės gerovės nuostoliai būna mažesni negu jas finansuojant tik iš operatoriams ar vartotojams taikomų mokesčių.

2008 m. gruodžio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis
sekretorius
Martin WESTLAKE

▮

▮

⁽¹⁵⁾ EESRK nuomonė dėl būsimų teisės aktų dėl e. prieinamumo, pranešėjas B. Hernandez Bataller, OL C 175, 2007 7 27, p. 91.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Veiksmingo atnaujintos Lisabonos strategijos valdymo“

(2009/C 175/03)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. birželio 11 d. Dimitris DIMITRIADIS skirtame rašte paprašė Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto parengti tiriamąją nuomonę dėl

Veiksmingo atnaujintos Lisabonos strategijos valdymo

2008 m. gegužės 25 d. Komiteto biuras pavedė Ekonominės ir pinigų sąjungos, ekonominės ir socialinės sanglaudos skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 4 d. posėdis), pagrindine pranešėja paskyrė Sussana FLORIO ir priėmė šią nuomonę 100 narių balsavus už, 5 – prieš ir 2 susilaikius.

IŽANGA

Vyraujant netikrumui reikalinga ilgalaikė vizija, nuosekli politika ir visų suinteresuotų subjektų dalyvavimas. Lisabonos strategija sukuria bendrą struktūrą, suteikiančią Europos Sąjungai galimybę sustiprinti savo atstovavimą pasaulio lygiu.

Aktyvesnis organizuotos pilietinės visuomenės dalyvavimas atskleis nepanaudotą potencialą. Strategijos koncepcija ir įgyvendinimas rodo, jog būtina vienu metu taikyti metodus „iš viršaus į apačią“ ir „iš apačios į viršų“. Geru Lisabonos strategijos valdymu turėtų būti skatinamas įvairių sričių politikos susiejimas ir ekonomikos augimas bei darbo vietų kūrimas.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Lisabonos strategija yra visai Europos visuomenei skirtas projektas, padėsiantis jai įveikti globalizacijos keliamus iššūkius. EESRK mano, jog atsižvelgiant į dabartinę finansų rinkos krizę ir su tuo susijusias ekonomines pasekmes bei augantį netikrumą, Europos konkurencingumas, tvarus vystymasis ir socialinė sanglauda išlieka labai svarbūs klausimai. Komitetas pabrėžia, kad trims darbotvarkės ramsčiams – ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui, socialinei sanglaudai ir tvarumui, reikia taikyti nuolat sąveikų ir suderintą požiūrį.

1.2 Šia nuomone pirmiausia norima atsakyti į Europos Komisijos prašymą ⁽¹⁾. Joje nagrinėjamas Lisabonos strategijos valdymas. Šia nuomone pratęsiamas ankstesnis EESRK ir ES pilietinės visuomenės organizacijų darbas, skirtas Lisabonos procesui.

1.3 EESRK pabrėžia, kad strategijai reikalinga derama valstybių vyriausybių parama, todėl mano, kad tai jų politinė ir moralinė pareiga susitarti su pilietinės visuomenės organizacijomis ir numatyti reformas. Labai svarbu, kad nevyriausybiniai suinteresuotieji subjektai galėtų visokeriopai dalyvauti rengiant Lisabonos proceso darbotvarkę. Valstybių narių ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos (ESRT) arba panašios pilietinės visuomenės organizacijos turėtų atlikti savo vaidmenį, numatytą pagal nacionalinius teisės aktus ir nusistovėjusią praktiką, įgyvendinant Lisabonos strategiją ⁽²⁾.

1.4 Valstybėse narėse taikomos valdymo formos yra labai skirtingos. Kai kuriose šalyse gerai veikia konsultavimosi ir informavimo procedūros, tačiau yra ir tokių šalių, kuriose jas reikia iš esmės pagerinti. Todėl reikėtų skatinti keistis praktikos pavyzdžiais. Dėl šios priežasties EESRK vykdo tiriamąsias misijas į valstybes nares, kuriose su suinteresuotaisiais pilietinės visuomenės subjektais aptariami geriausios praktikos mainai ir reformų įgyvendinimas ⁽³⁾.

⁽¹⁾ Europos Komisijos pirmininko pavaduotoja Margot Wallström EESRK pirmininkui Dimitris Dimitriadis skirtame 2008 m. birželio 11 d. rašte paprašė parengti tiriamąją nuomonę dėl Lisabonos strategijos ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui. Šis EESRK skirtas Komisijos prašymas dera su 2008 m. pavasario Europos Vadovų Tarybos bendro pobūdžio įgaliojimu: „(...) prašo Komisijos ir valstybių narių užtikrinti aktyvesnį atitinkamų suinteresuotųjų subjektų dalyvavimą Lisabonos procese (...)“.

⁽²⁾ EESRK pažymi, kad jis jokia būdu nesikiša į valstybėse narėse galiojančias socialinių partnerių konsultavimosi procedūras arba kompetenciją ir neabejoja jų teisėtumu.

⁽³⁾ Prancūzijos, Ispanijos, Belgijos ir Nyderlandų atstovai yra patenkinti proceso valdymu jų šalyse. 2 priede pateikiamos pirmosios tiriamosios misijos išvados.

1.5 EESRK pabrėžia, kad strategijos reformos piliečiams užtikrina svarbų ekonominį ir socialinį stabilumą, derantį su tvaraus vystymosi tikslais. Įvairūs viešojo ir privataus sektoriaus dalyviai turėtų patys nustatyti, koks galėtų būti jų vaidmuo ir teigiamas įnašas derinant ekonominį veiksmingumą su socialiniu teisingumu, kad būtų užtikrinta žmonių gerovė Europoje.

1.6 EESRK nuomone ypač pageidautina, kad visi suinteresuotieji subjektai (nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu) tiesiogiai dalyvautų nustatant veiksmingą valdymą tam tikru lygiu. Skirtingiems konsultavimosi lygmenims reikalingos skirtingos dalyvavimo formos ir darbo metodai.

1.7 Atsižvelgdamas į valstybių narių skirtumus EESRK rekomenduoja valstybėse narėse vykdyti nuolatinį dialogą, kuriame dalyvautų ESRT ir socialiniai partneriai ir prie kurio galėtų prisijungti kiti suinteresuoti visuomenės subjektai (MVĮ, socialinės ekonomikos organizacijos ⁽⁴⁾, t.t.), universitetai arba moksliniai institutai. Jame turėtų taip pat dalyvauti socialinę sanglaudą ir lygias galimybes skatinančios organizacijos

1.8 EESRK rekomenduoja pasibaigus kiekvienam Lisabonos strategijos ciklui surengti konferenciją (kaip nuolatinio dialogo valstybėse narėse tęsinį), kurioje suinteresuotieji subjektai ir susijusios pilietinės visuomenės organizacijos galėtų apvarstyti laimėjimus ir trūkumus. Apskritai, pabrėžiant ir propaguojant laimėjimus visuomenei bus suteiktas tvirtesnis pagrindas tęsti reformų procesą.

1.9 EESRK pabrėžia, jog reikalinga geresnė ir išsamesnė stebėsenos sistema (įvairių suinteresuotųjų subjektų vaidmuo ir veiksmai įgyvendinimo procese), todėl rekomenduoja labiau apibendrintai naudoti kiekybinės ir kokybinės lyginamosios analizės modelį (žr. 2.8 punktą), kuris šiuo metu bandomas kai kuriose šalyse. Tai sudarytų geresnes sąlygas pilietinės visuomenės organizacijoms dalyvauti įgyvendinimo ir stebėsenos procesuose.

1.10 EESRK mano, jog skubiai reikalingos platesnės viešos diskusijos dėl strategijos metodologijos ir įgyvendinimo aspektų ir ragina organizuotos pilietinės visuomenės atstovus įvairiais lygiais aktyviai dalyvauti platesnėje ir gilesnėje diskusijoje dėl Lisabonos strategijos reformų. Ypatingas nacionalinių ESRT ar panašių pilietinės visuomenės organizacijų valstybėse narėse, kuriose nėra ESRT, vaidmuo turėtų būti stiprinamas tais atvejais, kai tas vaidmuo nėra pakankamai stiprus. Šiame procese taip pat turi dalyvauti kiti konsultaciniai organai, nagrinėjantys tam tikrus Lisabonos strategijos aspektus (nacionalinės tvaraus vystymosi, lygių galimybių arba kovos su skurdu tarybos) bei konsultavimosi su socialiniais partneriais organizacijos.

1.11 EESRK mano, jog būtini nauji konkretūs Europos Komisijos ir valstybių narių veiksmai strategijos įgyvendinimui gerinti naudojant įvairius komunikacijos metodus, visų pirma elektronines komunikacijos priemones (geriausios praktikos nustatymas, suvestinės ir pan.). Be to, turi būti skatinamas tarpvalstybinis bendradarbiavimas ir geriausios praktikos mainai.

1.12 EESRK gali būti nacionalinių ESRT, socialinių partnerių ir kitų pilietinės visuomenės atstovų keitimosi informacija platforma ir platforma, kurioje patirtimi galėtų keistis nacionaliniai nevyriausybiniai subjektai. EESRK labai vertina nacionalinių ESRT ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų įnašą į diskusijas.

1.13 EESRK pabrėžia, kad nacionaliniai Lisabonos strategijos įgyvendinimo koordinatoriai bet kuriuo atveju turėtų bendradarbiauti su visais tiksliai nustatytais suinteresuotaisiais subjektais rengiant, įgyvendinant ir vertinant NRP. EESRK ragina valstybių narių vyriausybes geriau informuoti piliečius apie pilietinio ir socialinio dialogo siekiant Lisabonos strategijos tikslų rezultatus.

2. Suinteresuotųjų subjektų vaidmuo valdymo procese: naujos veiksmingo valdymo formos ir priemonės

2.1 Kadangi pasaulio ekonomika susiduria su rimtais iššūkiais ir vyrauja netikrumas, Europoje labai stipriai sumažėjo tikėjimas ekonomika. Šiomis aplinkybėmis Lisabonos darbotvarkė ir suderintų struktūrinių reformų įgyvendinimas tapo dar svarbesnis, todėl būtina kuo greičiau rasti sprendimą.

⁽⁴⁾ „Socialinei ekonomikai priklauso trys didelės organizacijų grupės: kooperatyvai, savidraudos draugijos ir susivienijimai, neseniai šią grupę papildė fondai“, Socialinė ekonomika ES, 11 psl., CESE/COMM/05/2005.

2.2 EESRK mano, jog veiksmingas strategijos valdymas yra labai svarbus, kad strategija būtų nuosekliai įgyvendinta, ir pabrėžia, jog suteikus didesnių galių įvairiems lygmenims (nacionaliniam, regionų ir vietos), būtų paskatinta teikti pasiūlymus ir rasti sprendimus.

2.3 EESRK nurodo, kad daugelyje valstybių narių iš pradžių strategija buvo suprantama kaip nacionalinių vyriausybių ir ES institucijų sąveika. EESRK kartu su ESRT ir kitomis pilietinės visuomenės organizacijomis atliko labai svarbų darbą gerinant valdymą, kad padėtis pasikeistų. Komitetas apgailestauja, kad ne visose valstybėse narėse dalyvavimas buvo aktyvus.

2.4 Nacionaliniai Lisabonos strategijos įgyvendinimo koordinatoriai turėtų aktyviau įtraukti pilietinės visuomenės organizacijas ir socialinius partnerius į Lisabonos strategijai remti būtiną veiklą ir reformas (pvz., laiku pateikiama informacija, bendrų renginių planavimas ir kt.) ir veiksmingiau informuoti plačiąją visuomenę apie strategijos įgyvendinimą.

2.5 Glaudus nacionalinių ESRT, socialinių partnerių ir kitų pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimas darys teigiamą politinį poveikį ir sukurs naują sinergiją. Turėtų būti užtikrintas visų suinteresuotųjų subjektų, įskaitant nepalankioje padėtyje esančių grupių atstovus (žmones su negalia, imigrantai ir pan.), dalyvavimas.

2.6 Kad strategija būtų sėkmingai įgyvendinta, reikės veiksmingiau naudoti ES finansavimą pasitelkus įvairius fondus (struktūriniai fondai ir kt.) laikantis Lisabonos tikslų.

2.7 Veiksmingas daugialygmenis valdymas

2.7.1 Reikalingos naujos ir novatoriškos valdymo formos, kad būtų galima deramai atremti pasaulinius iššūkius. EESRK rekomenduoja sukurti *nuolatinį dialogą* (kuriuose dalyvautų nacionalinės ESRT, socialiniai partneriai, MVĮ, universitetai, kiti suinteresuotieji pilietinės visuomenės subjektai, socialinės ekonomikos organizacijos ir dalyviai, savo veikla skatinantys socialinę sanglaudą ir lygias galimybes visiems). Šie dialogai turės padėti nustatyti įgyvendinimo proceso trūkumus ir rasti naujas paskatas atsiliekančioms vietovėms. Tokiu būdu nacionalinės ESRT arba panašios organizacijos galės prisidėti rengiant pasiūlymus iškeliant problemas spręsti.

2.7.2 Šalyse, kuriose tai būtina, bendradarbiaujant su nacionaliniais Lisabonos strategijos įgyvendinimo koordinatoriais, šie nuolatiniai dialogai galėtų būti priemone siekti veiksmingo daugialygmenio valdymo. Jie padėtų įvertinti kiekvienoje prioriteto srityje (remiantis atskirai valstybei narei pateiktomis Komisijos rekomendacijomis) atliktus veiksmus, galbūt naudojant kiekybinę ir kokybinę lyginamosios analizės sistemą nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu (žr. 2.8 punktą). Tai taip būtų naudinga atliekant tarpvalstybinę lyginamąją analizę.

2.7.3 Europos Komisijos ir socialinių partnerių, NVO ir įvairių pilietinės visuomenės organizacijų susitikimuose turėtų būti užtikrintas *skaidrumas* (galimybės gauti informaciją, terminų laikymasis).

2.7.4 Viena priemonių, kuri galėtų padėti įgyvendinti Lisabonos darbotvarkę – *atvirasis bendradarbiavimo metodas* (ABM). Komitetas ne kartą yra pareiškęs, kad ABM galėtų būti geriau ir veiksmingiau naudojamas. To galima pasiekti naudojant neseniai pristatytą „bendrų principų“⁽⁵⁾ metodą ir leidžiant organizuotai pilietinei visuomenei dalyvauti formuluojant Lisabonos strategijos tikslus, ar netgi dėl jų derantis Europos lygiu. Tačiau esant dabartinei sunkiai finansinei ir ekonominei padėčiai vyriausybės ir suinteresuotieji subjektai turi imtis papildomų veiksmų geriau nustatyti tikslus.

2.7.5 Suinteresuotieji subjektai turi sukurti naujus metodus keitimuisi geriausia praktika: daugialygmenis bendradarbiavimas tinkle galėtų būti vyriausybių įvairių lygmenų dviejų krypčių keitimasis informacija, o dviejų arba daugiau valstybių narių pasienio regionams glaudžiau bendradarbiaujant būtų galima nustatyti tarpvalstybinius tikslus.

2.8 Kiekybinė ir kokybinė lyginamoji analizė

2.8.1 Valstybių narių tarpusavio skirtumams priklauso svarbių duomenų struktūriniai rodikliai parengti rinkimo skirtumai. Reikia rasti būdus ir priemones, kaip rinkti kokybišką, objektyvią informaciją apie rodiklius valstybėse narėse. Todėl dar labiau pagėdautina stiprinti esamus atsakingų agentūrų (pavyzdžiui, nacionalinių statistikos tarnybų) ryšius, kaip tai daro Eurostatas, kad būtų tobulinama privaloma bendra statistinė bazė. Šie duomenys turėtų būti laisvai prieinami, o diskusijos dėl kriterijų pasirinkimo – kuo skaidresnės.

⁽⁵⁾ Bendrų principų metodas taikomas labai konkrečioms klausimams ir kai valstybės narės siekia pažangos, net esant ribotai ES kompetencijai, EESRK nuomonė dėl naujos Europos socialinių veiksmų programos, OL C 27, 2009 2 3, p. 99

2.8.2 Kiekybinė ir kokybinė lyginamoji analizė, paremta NRP tikslais ir parengta suinteresuotų subjektų kartu su vyriausybės atstovais, užtikrintų veiksmingą ir konkrečią informaciją kiekvienos valstybės narės pažangai pagal struktūrinius rodiklius ⁽⁶⁾ ir bendrusius Lisabonos strategijos tikslus įvertinti. Kiekviena nacionalinė ESRT ar panaši organizacija turėtų analizuoti ir nustatyti savo prioritetinius kriterijus. Tokių šalių, kaip Belgijos, Bulgarijos ir Prancūzijos, nacionalinės ESRT jau pradėjo reguliarias (pvz., kas dvejus metus atliekamas) 14 rodiklių, dėl kurių susitarė valstybių narių vyriausybės, ir keleto papildomų struktūrinių rodiklių lyginamąsias analizes, naudodamos statistikos duomenis, kurie laisvai prieinami Eurostato tinklalapyje. Kitos nacionalinės ESRT taip pat galėtų sekti jų pavyzdžiu, jeigu to pageidautų.

2.8.3 Nacionaliniai kriterijai galėtų būti pakoreguoti remiantis kiekvieno lygio (nacionalinio, regioninio, vietos ir sektorių ⁽⁷⁾) ir atitinkamai pritaikyti. Kiekvienos prioritetinės srities (kurias 2006 m. nustatė pavasario Europos Vadovų Taryba) nacionaliniai orientaciniai rodikliai būtų sutelkti į nacionalinių ir regioninių duomenų rinkimą, kad būtų parengti konkretūs veiklos rodikliai ir priemonės. Duomenų bazės turėtų būti prieinamos nacionalinėms ESRT, socialiniams partneriams ir kitiems pilietinės

visuomenės suinteresuotiems subjektams. Siūlomos šios praktinės priemonės:

- EESRK tinklalapyje (CESLink tinklavietė ⁽⁸⁾) laisvai prieinama internetinė lyginamoji analizė duomenims realiu laiku veiksmingai rinkti ir analizuoti ⁽⁹⁾;
- nacionalinės ESRT arba panašios organizacijos galėtų rinkti duomenis vieną ar keletą kartų per trejų metų Lisabonos ciklą arba juos turėtų garantuoti veikiančios nacionalinės dalyvavimo sistemos;
- rezultatai taip pat galėtų būti analizuojami periodiškai rengiamuose apskrituosiuose staluose ir pateikiami EESRK organizuojamose kasmetinėse konferencijose.

2.8.4 Tokia tvarka leistų suinteresuotiems subjektams nustatyti tikroviškus tikslus ir pateikti nuoseklią informaciją NRP pataisyti. Be to, jas būtų lengva atnaujinti ir sudaryti galimybę nuolat vertinti. Kartu būtų lengviau nustatyti geriausią praktiką valstybėse narėse.

2008 m. gruodžio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

⁽⁶⁾ 2003 m. gruodžio mėn. valstybių narių vyriausybės kartu susitarė dėl 14 struktūrinių rodiklių. 14 struktūrinių rodiklių yra šie: BVP, tenkantis vienam gyventojui, apskaičiuotas perkamosios galios prioritetais, užimtumo lygis, vyresnio amžiaus žmonių užimtumo lygis, jaunimo išsilavinimo lygis, bendrosios vidaus išlaidos moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai, santykinė kainų lygiai, verslo investicijos, skurdo grėsmės pakitus socialiniam statusui lygis, ilgalaikio nedarbo lygis, užimtumo lygio regionuose pasiskirstymas, šiltnamio dujų išmetimas, ekonomikos energijos intensyvumas ir krovinių transporto apimtys, palyginti su BVP. Eurostatas nuolat pateikia informaciją apie struktūrinius rodiklius:

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1133,47800773,1133_47802588&_dad=portal&_schema=PORTAL

⁽⁷⁾ Sektorių – kiekvienas ekonominės veiklos sektorius taip pat turėtų nustatyti veiksmus Lisabonos tikslams (pvz., inovacijų ir konkurencingumo) pasiekti.

⁽⁸⁾ <http://www.eesc.europa.eu/ceslink/09-fr/presentation-ceslink-fr.html>

⁽⁹⁾ EESRK gali prisidėti prie šio proceso, savo svetainėje skirdamas vietos keistis rezultatai ir informacija.

I PRIEDAS

SVARBIAUSI EESRK, KARTU SU NACIONALINIŲ ESRT TINKLU IR PANAŠIOMIS ORGANIZACIJOMIS, PARENGTI DOKUMENTAI, SUSIJĘ SU LISABONOS STRATEGIJA**Suvestinis pranešimas pavasario Europos Vadovų Tarybai:**

- **Lisabonos strategijos įgyvendinimas – Tolesnis įnašas į 2005 m. kovo 22–23 d. Europos Vadovų Tarybą – Suvestinis pranešimas, parengtas kartu su ES nacionalinėmis ESRT – Dviejų šalių kandidačių įnašas – Ryšių grupės pranešimas**

CESE 1468/2005 rev. (EESRK interneto svetainėje)

http://www.eesc.europa.eu/lisbon_strategy/events/09_03_06_improving/documents/ces1468-2005_rev_d_en.pdf

- **Lisabonos strategija 2008–2010 m. Organizuotos pilietinės visuomenės vaidmuo. Suvestinis pranešimas Europos Vadovų Tarybai (2008 m. kovo 13–14 d.). Lisabonos strategijos įgyvendinimas: dabartinė padėtis ir būsimos perspektyvos**

CESE 40/2008.

Rezoliucija, skirta pavasario Europos Vadovų Tarybai:

- **Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto REZOLIUCIJA dėl Atnaujintos Lisabonos strategijos įgyvendinimo (2007 m. pavasario rezoliucija)**

CESE 298/2007.

Pranešėjas **Joost van IERSEL**

Bendrapranešėjis **Miklós BARABÁS**

NUOMONĖS, SKIRTOS LISABONOS STRATEGIJOS PRIORITETINĖMS SRITIMS

- **Europos žinių visuomenės kūrimas – organizuotos pilietinės visuomenės indėlis į Lisabonos strategiją (tiriamoji nuomonė)**

OL C 65, 2006 3 17, p. 94

Pranešėjas **Jan OLSSON**

Bendrapranešėjai **Eva BELABED, Joost van IERSEL**

- **Verslo, visų pirma MVĮ, potencialas (Lisabonos strategija) (nuomonė savo iniciatyva)**

OL C 256, 2007 10 27, p. 8

Pranešėja **Christine FAES**

- **Investicijos į žinias ir inovacijas (Lisabonos strategija) (nuomonė savo iniciatyva)**

OL C 256, 2007 10 27, p. 17

Pranešėjas **Gerd WOLF**

- **Prioritetinių gyventojų grupių užimtumas (Lisabonos strategija)**

OL C 256, 2007 10 27, p. 93

Pranešėjas **Wolfgang GREIF**

- **Europos energetikos politikos apibrėžimas (Lisabonos strategija) (nuomonė savo iniciatyva)**

OL C 256, 2007 10 27, p. 31

Pranešėja **Ulla Birgitta SIRKEINEN**

KITI DOKUMENTAI, PARENGTI LISABONOS DARBO STRUKTŪRŲ

- **Brošiūra „58 konkrečios priemonės, kad Lisabonos strategija būtų sėkmingai įgyvendinta“**

KITOS NUOMONĖS, KURIAS SAVARANKIŠKAI PARENGĖ SKYRIAI, BE LISABONOS DARBO STRUKTŪRŲ PAGALBOS

- **Klimato kaita ir Lisabonos strategija (nuomonė savo iniciatyva)**

OL C 44, 2008 2 16, p. 69

Pranešėjas **Ernst Erik EHNMARK**

- **Verslumo ugdymas ir Lisabonos darbotvarkė (nuomonė savo iniciatyva)**

OL C 44, 2008 2 16, p. 84

Pranešėja **Madi SHARMA**

Bendrapranešėjis **Jan OLSSON**

II PRIEDAS

Suvestinis pranešimas apie 2008 m. spalio 13 d. misiją į Bukareštą

EESRK delegacija, nacionalinės ESRT patalpose, susitiko su Rumunijos pilietinės visuomenės organizacijomis. Įvyko diskusijos su 17 pilietinės visuomenės organizacijų atstovais.

Darbdaviai ir profesinės sąjungos sutaria dėl daugelio klausimų, tačiau jų negirdi vyriausybė. Buvo padarytos tokios išvados:

Bendros pastabos

- Vyriausybė konsultuojasi su socialiniais partneriais dėl NRP, tačiau terminas dažniausiai būna nerealiai trumpas. Labai retai socialinių partnerių pasiūlymai svarstomi ar įtraukiami į NRP.
- NRP tinkamai nagrinėjamos energetikos ir (arba) klimato kaitos problemos šalyje.
- Socialinis dialogas nevyksta tinkamai ir apie jo pranašumus reikėtų geriau informuoti piliečius. Todėl visi socialiniai partneriai turėtų glaudžiau bendradarbiauti ir dėti bendras pastangas atstovaujant socialiniams ir ekonominiams interesams.
- Dėl nesubalansuotos darbo užmokesčio politikos daugiau kaip trys milijonai konkurencingiausių darbuotojų išvyko iš šalies ir dabar labai sumažėjo darbo jėgos pasiūla. Reikia ne mažiau kaip 500 000 darbuotojų, kad būtų galima patenkinti įvairių sektorių poreikius.
- Turėtų būti pertvarkyta teisinė sistema MVĮ steigti ir veikti.
- Būtina daugiau fiskalinių priemonių ekonomikos augimui ir darbo vietų kūrimui Rumunijoje paremti, ypatingą dėmesį skiriant 750 000 žmonių su negalia.
- Menkai išvystyta visą gyvenimą trunkančio mokymosi sistema.
- Rumunijos pilietinė visuomenė sunerimusi dėl prekių, energijos, kt. tiekimo saugumo.
- Korupcija toliau trukdo įvairiems sektoriams vystytis.

Konkrečios pastabos

- Darbo teisės įgyvendinimas išlieka problematiškas, o nacionalinės darbo inspekcijos veikla yra nepatenkinama (šešėlinė ekonomika).
- Darbo rinkos lankstumo ir užimtumo saugumo įgyvendinimas yra problematiškas; valdžios institucijų aiškinimas ir įgyvendinimas kuria nesaugią aplinką.
- Profesinio mokymo sistema, kartu su taip vadinama sertifikavimo sistema, turi geriau atitikti įvairių sektorių poreikius. Dabartinė padėtis gerokai mažina visos ekonomikos konkurencingumą. Reikalinga pagalba kūrimo, įgyvendinimo ir vertinimo etape.
- Parafiskaliniai mokesčiai trukdo MVĮ.
- Pilietinės visuomenės organizacijos nuolat susiduria su gebėjimų ir (arba) finansavimo problema ir organizacijos nėra tinkamai išsivysčiusios. NVO koalicija dalyvauja struktūrinių fondų iniciatyviniuose komitetuose, tačiau turėtų aktyviau dalyvauti.
- Švietimo programos (apskritai mokymo programos turi būti geriau koordinuojamos) turėtų būti skirtos energetikos ir (arba) klimato kaitos bei tvarumo problemoms spręsti.

Socialiniai partneriai gauna informacijos iš Europos Komisijos. Nacionaliniu lygiu visi partneriai ragina vyriausybę konsultuotis su kitomis pilietinės visuomenės organizacijomis ir vystyti geriau struktūruotą pilietinį dialogą. Tai turėtų atsispindėti Rumunijos nacionalinės ESRT reformoje, nes yra teisinis pagrindas ir pradinį pasiūlymą jau pateikė vyriausybė, tačiau kitoms pilietinės visuomenės organizacijoms dar neatstovaujama.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Ekonominės demokratijos vidaus rinkoje“

(2009/C 175/04)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo taisyklių 29 straipsnio 2 dalmi, 2007 m. rugsėjo 27 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Ekonominės demokratijos vidaus rinkoje.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 6 d. priėmė savo nuomonę. (Pranešėja SÁNCHEZ MIGUEL).

449-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 3 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 110 nariams balsavus už, 29 – prieš ir 22 susilaikius.

1. Išvados

1.1 Viena pagrindinių sąlygų garantuojančių pagarbą Europos piliečių teisėms yra vidaus rinkoje pasiekta tikra demokratija; tik tai suvokę galėsime tikėtis, kad visi rinkos dalyviai supras rinkos svarbą Europos integracijai ir ją remis.

1.2 Iki šiol vartotojų apsauga buvo ta priemonė, kuri leido daryti pažangą siekiant skirtingų rinkos dalyvių pusiausvyros, tačiau Europos konkurencijos politika suteikė ir teisinių priemonių, kuriomis buvo mažinami konkurencijos apribojimai, darantys neigiamą poveikį vartotojams ir piliečiams apskritai.

1.3 Rinkos ekonominė demokratija reiškia ne tik lygybės tarp visų rinkos dalyvių užtikrinimą, bet ir geresnę piliečių gyvenimo kokybę. Šių tikslų galima siekti:

— rengiant ir įgyvendinant teisėkūros priemones konkurencijos politikos srityje ir pripažįstant vartotojų bei kitų suinteresuotų subjektų dalyvavimo už šiuos klausimus atsakingų Bendrijos ir nacionalinių įstaigų veikloje poreikį,

— plėtojant šią politikos sritį ir siekiant apsaugoti tų asmenų, kuriems neteisėta konkurencijos praktika daro tiesioginį poveikį, ekonominius interesus.

1.4 Siekiant šio tikslo reikia imtis konkrečių priemonių, kurios padidintų ir užtikrintų visų rinkos dalyvių pasitikėjimą. Šios priemonės galėtų būti sutelktos į:

— visų atitinkamų teisės aktų suderinimą ir jų palyginamumo užtikrinimą bent jau svarbiausiais daiktinės ir procesinės teisės klausimais,

— rinkos dalyvių apsaugos susiejimą su Sutartyse pripažįstamomis pagrindinėmis teisėmis nebūtinai nustatant naują tvarką, kad nepadidėtų administracinė našta,

— skirtingų rinkos dalyvių dalyvavimo konkurencijos įstaigų veikloje užtikrinimą (vienas iš EESRK daugelyje nuomonių iškeltų pasiūlymų) ir sklandžiai veikiančio informacijos tinklo sukūrimą.

1.5 EESRK atliko svarbų vaidmenį skatinant lygias teises visose politikos srityse ir aktyvesnį pilietinės visuomenės dalyvavimą Bendrijos įstaigų, ypač susijusių su konkurencijos politika, veikloje. Komiteto nuomone, kad Lisabonos darbotvarkės tikslai būtų pasiekti kuriant konkurencingesnę ir dinamiškesnę ekonomiką, reikia užtikrinti ekonominę demokratiją vidaus rinkoje.

2. Pagrindimas

2.1 Lisabonos sutartyje, ES sutarties 6 straipsnyje ⁽¹⁾, nustatyta, kad Sąjunga pripažįsta teises, laisves ir principus, išvardytus Europos Sąjungos pagrindinių teisių chartijoje (toliau – PTCH) ⁽²⁾, kuri turi tokią pat teisinę vertę, kaip ir Sutartys.

2.2 Chartijoje nustatyta, kad *inter alia* lygybė, teisė į nuosavybę, vartotojų apsauga ir galimybė naudotis visuotinės svarbos paslaugomis yra pagrindinės Europos Sąjungos teisės, turinčios įtakos vidaus rinkos veikimui ir kūrimui.

2.3 Piliečių lygybės principas yra viena iš didžiausių ES vertybių (ES sutarties 2 straipsnis). Kadangi tai demokratinis Sąjungos principas, pagal ES sutarties 9 straipsnį ES privalo jo laikytis visoje savo veikloje, įskaitant vidaus rinkoje vykdomą ekonominę veiklą.

2.4 ES turi išskirtinę galią nustatyti vidaus rinkos veikimui reikalingas konkurencijos politikos taisykles ⁽³⁾ (3 straipsnio 1 dalies b punktas).

⁽¹⁾ Straipsniai sunumeruoti pagal Europos Sąjungos sutarties konsoliduotą redakciją ir Sutartį dėl Europos Sąjungos veikimo, kuri paskelbta OL C 115, 2008 5 9.

⁽²⁾ Tekste nurodoma 2007 m. gruodžio 12 d. (Strasbūras) pakeistos Chartijos redakcija, paskelbta OL C 303, 2007 12 14. Ši antroji redakcija buvo reikalinga todėl, kad po to, kai Chartija buvo pirmą kartą priimta 2000 m. gruodžio mėn. Nioje vykusiam aukščiausiojo lygio susitikime, į ją reikėjo įtraukti išnašų paaiškinimus.

⁽³⁾ Žr. Gaires dėl horizontalių susijungimų vertinimo pagal Tarybos reglamentą dėl koncentracijų tarp įmonių kontrolės (OL C 31, 2004 2 5, p. 5).

2.4.1 Konkrečiai kalbant, visų pirma slapti susitarimai ir pikt-naudžiavimas dominuojančia padėtimi (antimonopolinės taisyklės) laikomi nesuderinamais su vidaus rinka ir yra draudžiami, nes jie daro žalą vartotojams, įmonėms ir kitiems rinkos dalyviams, pavyzdžiui, darbuotojams.

2.4.2 Netinkamai taikant arba apskritai netaikant įmonių susijungimo taisyklių taip pat galima labai pakenkti vartotojams, įmonėms ir kitiems rinkos dalyviams, pavyzdžiui, darbuotojams.

2.4.3 Vertinant pasiektą veiksmingumą, reikėtų atsižvelgti į tai, ar susijungus įmonėms nepadaryta žalos vartotojams. Veiksmingumas turi būti didelis, greitai pasiekiamas ir naudingas vartotojams tose rinkose, kuriose kitu atveju veikiausiai iškiltų konkurencijos problemų.

2.5 Vartotojų apsauga yra ES pasidalijamosios kompetencijos sritis (4 straipsnio 2 dalies f punktas).

2.5.1 Apibrėžiant ir įgyvendinant kitas ES politikos sritis ir veiksmus, reikia atsižvelgti į vartotojų apsaugos reikalavimus, kaip nustatyta naujajame Sutarties dėl Europos Sąjungos veikimo (toliau – SESV) 12 straipsnyje.

2.5.2 Taigi vartotojų politikai reikėtų taikyti horizontalųjį principą, aiškiai pripažintą pirminiuose Bendrijos teisės aktuose, pagal kuriuos, siekiant sukurti vidaus rinką, į vartotojų interesus reikia atsižvelgti visose atitinkamose politikos ir ekonomikos srityse, kad būtų galima užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį visoje ES.

2.5.3 Teikdama pasiūlymus dėl vartotojų apsaugos teisės aktų derinimo, Komisija privalo daugiausia dėmesio skirti aukštam apsaugos lygiui (SESV 114 straipsnio 3 dalis). Šis Komisijos įpareigojimas reiškia, kad reikia ginti vartotojų interesus ir ES turi užtikrinti aukštą vartotojų apsaugos lygį (SESV 169 straipsnis).

2.5.4 Iki šiol derinimas vartotojų apsaugos srityje buvo pagrįstas *minimalaus derinimo* principu ⁽⁴⁾, pagal kurį valstybės narės gali priimti arba toliau taikyti didesnės apsaugos priemones ir todėl tarp vartotojų apsaugos ir vidaus rinkos kūrimo sričių kartais kildavo teisinių konfliktų.

2.6 EESRK nuomonėje dėl *konkurencijos ir vartotojų apsaugos reglamentavimo* ⁽⁵⁾ atkreipiamas dėmesys į tai, kad nors laisva konkurencija naudinga visiems rinkoms dalyviams, o ypač vartotojams, pagrindiniuose liberalizuotuose sektoriuose laisva konkurencija aiškiai ribojama, todėl konkurentai lieka rinkos nuosalyje, ir aiškiai ribojamos vartotojų ekonominės teisės.

2.6.1 Komitetas atkreipė dėmesį į poreikį stiprinti vartotojų informavimo ir konsultavimo sistemas ir teigė, kad Europos konkurencijos tinklas turėtų pritaikyti savo veiklą taip, kad ji apimtų visą informaciją ir pastabas, kurias nacionalinės arba Bendrijos vartotojų organizacijos norėtų pateikti siekdamas veiksmingesnės rinkų konkurencijos politikos ir užtikrinti, kad būtų pripažintos vartotojų ekonominės teisės.

2.6.2 Kalbant apie antimonopolinių taisyklių pažeidimų padarytos žalos atlyginimą, EESRK jau pateikė nuomonę dėl Komisijos žaliosios knygos ⁽⁶⁾ ragindamas parengti bendras gaires, nustatančias ieškinio dėl žalos, padarytos dėl Sutarties 81 ir 82 straipsnių pažeidimų, atlyginimo pateikimo sąlygas.

2.6.3 EESRK taip pat pateikė nuomonę dėl Bendrijos reglamento dėl ekonominiams ir socialiniams vidaus rinkos dalyviams atstovaujančių institucijų, ypač vartotojų organizacijų, grupinių ieškinių žalos atlyginimui gauti ⁽⁷⁾.

2.6.4 Šiuo metu EESRK rengia nuomonę dėl *baltosios knygos dėl ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo* ⁽⁸⁾ ir laukdamas šios nuomonės jau remiasi jos turiniu.

2.6.5 Todėl šios nuomonės tikslas – ne nagrinėti klausimus, susijusius su žalos, patirtos dėl antimonopolinių taisyklių pažeidimo, atlyginimu arba su vartotojų organizacijų grupiniais ieškiniiais vidaus rinkoje, nes šiais klausimais EESRK savo poziciją jau išdėstė. Šioje nuomonėje daugiausia dėmesio bus skiriama ekonominei demokratijai vidaus rinkoje.

3. Artėjimas prie ekonominės demokratijos vidaus rinkoje idėjos

3.1 Konkurencijos politikos tikslas – sudaryti ir užtikrinti konkurencingos rinkos veikimo sąlygas, naudingas tiek vartotojams, tiek įmonėms. Todėl reikia:

- veiksmingiau kovoti su konkurencingos rinkos sąlygas iškreipiančia veikla,
- vartotojams ir visiems subjektams, kurie rinkoje užsiima ekonomine veikla ir todėl turi ekonominių teisių, įskaitant darbuotojus, sudaryti sąlygas aktyviai dalyvauti konkurencijos politikoje,
- padėti užtikrinti nuolatinį informacijos srautą ir konsultacijų lankstumą su akivaizdžiais rezultatais,

⁽⁴⁾ Išimtis – Direktyva 2005/27/EC dėl nesąžiningos komercinės veiklos.

⁽⁵⁾ OL C 309, 2006 12 16, p. 1.

⁽⁶⁾ OL C 309, 2006 12 30, p. 1.

⁽⁷⁾ OL C 162, 2008 6 25, p. 1.

⁽⁸⁾ COM(2008) 165 galutinis OL C 309, 2006 12 16, p. 1.

— nustatyti teises priemones, skirtas deramai ginti rinkos dalyvių lygybę (nepamirštant mažųjų ir vidutinių įmonių, kurioms ši Bendrijos politika taip pat būtų labai naudinga), teisę į nuosavybę, vartotojų apsaugą ir galimybę naudotis visuotinės svarbos paslaugomis.

3.2 Todėl reikia užtikrinti *ekonominę demokratiją vidaus rinkoje*. Ši sieki galima įžvelgti Lisabonos darbotvarkės tiksluose, kuriais siekiama, kad ES taptų konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinio mis paremta ekonomine erdve pasaulyje, turinčia sąlygų ilgalaikiam ekonomikos augimui, sukuriančia daugiau ir geresnių darbo vietų, bei didesnę socialinę sanglaudą ⁽⁹⁾.

3.3 Siekiant užtikrinti vidaus rinkos ekonominę demokratiją, gerinančią Europos piliečių gyvenimo kokybę, reikėtų imtis veiksmų ir siekti geresnių rezultatų trijose plačiose srityse.

3.3.1 Pirmoji sritis – tradicinių konkurencijos politikos priemonių, susijusių su antimonopolinėmis taisyklėmis, įmonių susijungimu ir valstybės pagalba, vystymas ir įgyvendinimas ypatingą dėmesį skiriant konkretiems, visų pirma liberalizuotiems, sektoriams.

3.3.1.1 Kitaip tariant, ši sritis susijusi su visuotinės ekonominės svarbos paslaugomis, kurios buvo perkeltos iš monopolinės sistemos į neseniai atvertą rinkos sistemą, kurioje viena įmonė užima dominuojančią padėtį ir konkurencija ribojama, nes nedaug kitų subjektų prasiskverbia į rinką.

3.3.1.2 Šioje srityje reikėtų remti vartotojų veiksmus, kuriais galima įgyvendinti antimonopolines taisykles. Kitaip tariant, pastebėję galimą antimonopolinių taisyklių pažeidimą, vartotojai turėtų vykdyti atitinkamas procedūras, nes jie įgalioti tai daryti. Siekiant šio tikslo, svarbiausia informuoti, šviesti vartotojus, ugdyti jų sąmoningumą ir, žinoma, vartotojams ir jų organizacijoms suteikti įgaliojimą veikti, įskaitant prieigą prie atitinkamų institucijų ir procedūrų.

3.3.2 Antroji sritis – vartotojams ir visiems asmenims, kurie gauna pajamų iš rinkoje vykdomos ekonominės veiklos, įskaitant darbuotojus, įtakos turinčios konkurencijos politikos tyrimas.

3.3.2.1 Dėl taisyklių nesilaikančių įmonių, kurios susitardamos tarpusavyje arba piktnaudžiaudamos dominuojančia padėtimi iškreipia konkurenciją, veiklos gali sumažėti nukentėjusiųjų šalių pajamos arba padidėti išlaidos, o tai pažeidžia nukentėjusiųjų teisę į šių pajamų nuosavybę ir jie tampa teisinio pažeidimo aukomis.

3.3.2.2 Todėl konkurencijos taisyklių pažeidimo padarinius galima lyginti su neteisėtu vartotojų, visų asmenų, kurie pajamas gauna iš savo ekonominės veiklos, ir rinkoje veikiančių įmonių, kurios laikosi konkurencijos taisyklių, pajamų pasisavinimu. Ši nauja konkurencijos apsaugos politikos vizija taip pat sustiprintų mažųjų ir vidutinių įmonių, kurios, kaip žinia, yra Europos ekonomikos pagrindas, pozicijas.

3.3.3 Trečioji sritis – būtino Komisijos ir Europos konkurencijos tinklo narių, Komisijos ir nacionalinių teismų bei Komisijos ir nacionalinių vartotojų institucijų bei įstaigų bendradarbiavimo stiprinimas ir vystymas.

3.3.3.1 Tarpusavio parama padės greičiau nuspręsti, kas turėtų nagrinėti atitinkamą skundą, ir veiksmingiau nagrinėti bylas.

4. Pastabos klausimais, susijusiais su ekonominės demokratijos koncepcija

4.1 Siekdama tikros ekonominės demokratijos ES turėtų derinti savo konkurencijos politiką ir nacionalinių teisės aktų derinimo priemones su Europos vartotojų ir visų rinkos dalyvių poreikiais ir lūkesčiais. Todėl šiose srityse reikėtų imtis konkrečių veiksmų siekiant užtikrinti ir gerinti pasitikėjimą visomis rinkoje dalyvaujančiomis šalimis.

4.2 Teisės aktų derinimas

4.2.1 Kol nebus palyginamų teisės aktų, bent jau svarbiausiais klausimais, susijusiais tiek su daiktine, tiek su proceso teise, kaip pripažinta SESV 114 ir tolesniuose straipsniuose, ypač 116 straipsnyje, bus labai sunku kalbėti apie tikrą ekonominę demokratiją vidaus rinkoje.

4.2.1.1 Kalbėti apie deramą vidaus rinką įmanoma tik tada, kai vartotojai jaučiasi pakankamai saugūs ir nebijo įsigyti prekių bet kurioje Europos Sąjungos valstybėje, jei jie žino, kad yra atitinkamai ir veiksmingai apsaugoti tuo atveju, jei įmonės pažeistų jų ekonomines teises. Dėl tarpvalstybinio prekių ir paslaugų judėjimo vartotojai galės siekti geresnių sandorių, naujoviškų gaminių ir paslaugų, todėl galės priimti palankiausius sprendimus. Todėl labai svarbu mažinti vartotojų apsaugos teisės aktų skirtumus visoje ES.

⁽⁹⁾ Pirmininkavimo išvados. 2000 m. Europos Vadovų Tarybos susitikimas Feirėje.

4.2.2 Nors valstybės narės priėmė nacionalines nuostatas, atitinkančias 101 ir 102 straipsnius (anksčiau 81 ir 82 straipsniai), įvairūs nacionaliniai su konkurencija susiję teisės aktai vis dar labai skiriasi. Akivaizdžiai skiriasi ne tik dominavimo, piktnaudžiaavimo ir ekonominės priklausomybės sąvokų apibrėžtys, bet ir procesinės vartotojų teisės, vartotojų organizacijų vaidmens pripažinimas bei šių organizacijų ir nacionalinių konkurencijos institucijų santykiai.

4.2.2.1 Derinant nacionalinius teisės aktus taikomas minimalaus derinimo principas yra tinkamiausia priemonė siejant nustatytus vidaus rinkos ir vartotojų apsaugos tikslus. Tačiau šis principas nesuderinamas su aukštu vartotojų apsaugos lygiu, kai kilmės šalies principas derinamas su kita vidaus rinkos nuostatų rūšimi dėl abipusio vartotojų apsaugos teisės aktų pripažinimo.

4.2.2.2 Siekiant aukšto vartotojų apsaugos lygio ir atsižvelgiant į naujausias Bendrijos vartotojų politikos strategijas (2002–2006 m. ir 2007–2013 m.), derėtų siekti visiškai suderinti svarbiausius atskirus klausimus, pavyzdžiui, principus, apibrėžtis ir konkrečius procedūrinius aspektus.

4.2.3 Konkurencijos taisyklių pažeidimo aukoms turi būti atlyginta veiksmingai ir už visą patirtą žalą, pažeidėjai neturėtų turėti galimybės nesąžiningai finansiškai pasipelnėti. Šiuo tikslu būtų galima taikyti įvairias priemones, pavyzdžiui:

- nustatyti procedūras, pagal kurias valstybės institucijos galėtų konfiskuoti neteisėtą pelną. Visas atgautas neteisėtas lėšas, kaip anksčiau nustatyta nacionaliniuose teisės aktuose, reikėtų naudoti visuotinės svarbos paslaugoms ir pirmiausia valstybinėms nukentėjusiųjų paramos priemonėms finansuoti. Nacionalinės priemonės turėtų atitikti pagal ETT kriterijus nustatytus lygiavertiškumo ir veiksmingumo principus,
- nustatyti veiksmingas, atgrasančias ir proporcingas įgyvendinimo priemones (administracines ir baudžiamąsias), taikytinas didžiausiems pažeidimams, turintiems įtakos vidaus rinkos veikimui ir kūrimui. „Neteisėtumo“ apibrėžtis turėtų apimti klausimus, kurie priklauso ES išskirtinei kompetencijos sričiai, siekiant kuo geriau įgyvendinti Bendrijos teisės aktus apibrėžiant minimalius, bendrus pažeidimų ⁽¹⁰⁾ kriterijus. Lisabonos sutartyje nustatyta, kad taikant bendro sprendimo procedūrą, galima nustatyti minimalias taisykles dėl nusikaltamų veikų ir sankcijų apibrėžimo nustatant minimalius standartus dėl ypač sunkių nusikaltimų, turinčių tarpvalstybinį pobūdį (SESV 83 straipsnio 1 dalis),

- sankcijų viešinimas kuriant visuomenei prieinamus informacijos šaltinius, pavyzdžiui, pažeidėjų duomenų bazes ir kt., gali būti veiksminga priemonė. Sankcijos už antikonkurencinius veiksmus galimus pažeidėjus veikia atgrasančiai. Viešinami sprendimai taikyti sankcijas nuo pažeidimo nukentėjusiesiems parodo, koks svarbus yra šis klausimas, ir padeda didinti visuomenės informuotumą apie konkurencijos apsaugos priemones,

- šios priemonės bet kuriuo atveju papildytų žalos atlyginimą, kuris, kaip minėta, neaptariamas šioje nuomonėje ir bus įtrauktas į nuomonę dėl baltosios knygos dėl ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo.

4.2.3.1 Siekiant veiksmingiau atlyginti žalą, reikėtų nuspręsti, ar nacionaliniai teismai turėtų būti įgalioti priimti sprendimus dėl galutinio administracinių nuobaudų panaudojimo ir jų įtraukimo į civilinį procesą, kad būtų galima įvertinti žalos atlyginimą nukentėjusiesiems dėl pažeidimų.

4.2.4 Kaip tam tikrais atvejais tinkamai derinti visą teisės aktų suderinimo procesą ir nesumažinti vartotojų apsaugos kai kuriose valstybėse narėse – tai vienas iš klausimų, į kurį reikėtų atsakyti vykdant teisinės reformas, turinčias įtakos vidaus rinkos reguliavimui.

4.3 Poveikis pagrindinėms teisėms

4.3.1 Vidaus rinkos taisyklių pažeidimai susiję su daugeliu ES pagrindinių teisių, pavyzdžiui, lygybės principu (Pagrindinių teisių chartijos 20 straipsnis), teise į nuosavybę (PTCH 17 straipsnis), vartotojų apsauga (PTCH 38 straipsnis) ir galimybe naudotis visuotinės svarbos paslaugomis (PTCH 36 straipsnis), kurias ginti taip pat privalo ES institucijos ir organai. Kai kurios iš šių teisių, ypač lygybė ir draudimas taikyti nevienodas sąlygas, buvo teisiškai įtvirtintos konkurencijos srityje kaip principas, kurio turi laikytis visi ekonomikos dalyviai tiek savo konkurentų, tiek vartotojų ⁽¹¹⁾ atžvilgiu.

4.3.2 Todėl reikia nuspręsti:

- ar reikia konkrečių priemonių šioms teisėms ginti?
- Kokia priemonė geriausiai atitiktų Bendrijos teisę?
- Ar, atsižvelgiant į Pagrindinių teisių chartijos 17, 20 ir 38 straipsnius, vartotojų, įmonių ir visų asmenų, kurie rinkoje užsiima ekonomine veikla ir todėl turi ekonominių teisių, įskaitant darbuotojus, teises reikėtų nustatyti kaip konkrečias taisykles Bendrijos laisvos konkurencijos teisės aktuose?

⁽¹⁰⁾ Žr. Komisijos pasiūlymą dėl aplinkos apsaugos pagal baudžiamąją teisę (COM(2007) 51 galutinis) ir ETT praktiką (bylos C-176/03 ir C-440/05).

⁽¹¹⁾ Žr. SESV 101 straipsnio 1 dalies d punktą ir 102 straipsnio c punktą.

4.3.3 Aukšto apsaugos lygio nustatymą reikėtų laikyti viena iš pagrindinių teisių taikymo ir gynimo rinkoje priemonių, nes nustatant konkretų metodą arba atskirą procedūrą padidėtų biurokratinė našta. EESRK mano, kad derėtų naudoti turimas priemones vartotojų organizacijoms suteikiant daugiau įgaliojimų. Vertėtų tinkama politika ir kanalais skatinti į konkrečius ES ir valstybių narių teisės aktus, ypač susijusius su tam tikromis sritimis (pvz., sutartys dėl pagrindinių prekių ir paslaugų, antimonopoliniai ir neteisėti veiksmai), įtraukti nuostatas, kuriose būtų aiškiai pripažįstamos vartotojų ir visų kitų ekonominių teisių turinčių asmenų, įskaitant darbuotojus, teisės ir užtikrinti, kad jos būtų ginamos teisės aktais. Tai padėtų informuoti visuomenę ir skatinti gyventojų sąmoningumą. Kaip jau minėta, Komitetas mano, kad tai yra labai svarbu.

4.4 Skirtingų rinkos dalyvių dalyvavimas

4.4.1 Lisabonos sutartyje (SESV 15 straipsnis) nustatyta, kad siekiant skatinti gerą valdymą ir užtikrinti pilietinės visuomenės dalyvavimą Europos Sąjungos institucijos, įstaigos ir organai turi, kiek įmanoma, laikytis atvirumo principo. Skaidrumas – pagrindinė visuomenės palankumo Bendrijos politikai prielaida.

4.4.2 Dalyvavimą reikėtų skatinti įgyvendinant sklandžias, veiksmingas Komisijos, konkurencijos institucijų ir vartotojų organizacijų komunikacijos sistemas, kad būtų galima imtis tarpvalstybinių pažeidimų prevencijos pradiname veiksmų etape, ir siekiant šio tikslo reikėtų atsakyti į tokius klausimus:

— kokiomis priemonėmis galima pagerinti bendradarbiavimą?

— Kaip stiprinti prevencinį aspektą?

Europos Parlamentas siūlo įsteigti Europos vartotojų ombudsmeno pareigybę⁽¹²⁾ ir pritaria sumanymui Europos Komisijoje paskirti patarėjus, atsakingus už ryšius su vartotojais. Šiuo tikslu būtų naudinga apsvaistyti galimybę įsteigti *ad hoc* pareigybę, panašią į Europos vartotojų ombudsmeno, arba dar geriau – esamam Europos ombudsmenui suteikti platesnius įgaliojimus. Siekiant taikyti pagrįstumo kriterijų aukšto vartotojų apsaugos lygio užtikrinimo konkurencijos politikoje metodų atžvilgiu ir kuo

geriau naudoti turimus išteklius, iš pradžių pakaktų tuose Komisijos departamentuose, kuriems ypač svarbi vartotojų politika, paskirti už ryšius su vartotojais atsakingą patarėją⁽¹³⁾.

4.4.3 Galbūt reikės reformuoti administracinę tvarką Komisijoje, kad būtų galima nustatyti administracinių nuobaudų procedūras, visapusiškai laikantis konfidencialumo principo. Problemą būtų galima spręsti taikant Europos pagrindinių teisių chartijos 41 straipsnį, užtikrinantį prieigą prie bylos, teisę būti išklausytam, pareigą pagrįsti sprendimus ir teisę pateikti apeliaciją.

4.4.4 EESRK jau anksčiau nurodė, kad reikėtų pagerinti informacijos apie minimalius konsultacijų standartus teikimą, kiekvieną generalinį direktoratą įpareigojant įvertinti konsultacijų poveikį visiems pateiktiems, o ne tik strateginiams pasiūlymams⁽¹⁴⁾. Be to, Komisija turėtų nagrinėti visiems Europos piliečiams labai svarbius klausimus, pavyzdžiui, kalbų, kuriomis vykdomos konsultacijos, klausimų neutralumo ir atsakymo pateikimo laikotarpio.

4.4.5 Nusprendus vartotojų organizacijoms ir kitoms atstovaujančioms institucijoms suteikti įgaliojimą aktyviai dalyvauti skundų pateikimo procese, reikėtų išspręsti klausimą dėl galimo jų vaidmens. Šį klausimą tinkamomis teisinėmis priemonėmis reikės spręsti, kai bus baigtos diskusijos dėl minėtos baltosios knygos dėl ieškinių atlyginti žalą, patirtą dėl EB antimonopolinių taisyklių pažeidimo.

4.4.6 Vienas iš svarbiausių uždavinių – didinti visuomenės informuotumą apie gyventojų dalyvavimo konkurencijos politikoje svarbą. Visuomenė neturėtų manyti, kad neįmanoma užkirsti kelio draudžiamai veiklai (pvz., kai kurių įmonių sudaromais karteliniais susitarimais) arba kad tai padaryti įmanoma tik aukščiausiu politiniu ar ekonominiu lygmeniu. Reikėtų suprasti, kad ši veikla turi rimtų socialinių padarinių, kelia grėsmę ir net pažeidžia nukentėjusiųjų teisę į nuosavybę. Todėl šiais klausimais reikėtų diskutuoti ir ieškoti sprendimų, kaip nustatyti tinkamiausias švietimo ir informavimo priemones siekiant užtikrinti, kad Europos vartotojai suvoktų tokios neteisėtos veiklos padarinius.

⁽¹²⁾ EPN Lasse Lehtinen pranešimas dėl 2007–2013 m. ES vartotojų politikos strateginės programos.

⁽¹³⁾ Europos Bendrijos steigimo sutarties 153 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad „į vartotojų apsaugos reikalavimus atsižvelgiama nustatant bei įgyvendinant kitas Bendrijos politikos ir veiklos kryptis“. Šis įsipareigojimas yra privalomas visiems Europos institucijose dirbantiems pareigūnams. Už ryšius su vartotojais atsakingo patarėjo postas padėtų atkreipti kitų pareigūnų dėmesį ir priminti jiems apie įsipareigojimus visuomenei kasdien dirbant savo darbą.

⁽¹⁴⁾ Žr. Žaliąją knygą „Europos skaidrumo iniciatyva“, OL C 324, 2006 12 30.

Pirmiausia reikėtų toliau remti visą Europos vartotojų centrų tinklo veiklą. Labai svarbu toliau investuoti į centrų atidarymą bent jau visuose didžiausiuose valstybių narių miestuose bei į bendro pobūdžio ir konkretiems sektoriams skirtų reklaminių kampanijų vystymą, kurios padeda greitai ir veiksmingai informuoti gyventojus apie jų, kaip vartotojų, teises ir apie centrus arba įstaigas, į kurias jie turėtų kreiptis norėdami pateikti skundą arba gauti informacijos.

4.5 Visuotinės svarbos paslaugos

4.5.1 Bendrijos intervencijos, susijusios su visuotinės svarbos paslaugomis, teisinis pagrindas nustatytas SESV 14 straipsnyje ir protokole Nr. 26. Siekiant užtikrinti aukštą kokybės lygį, ekonominį prieinamumą ir saugumą, vienodas galimybes, visuotinio prieinamumo bei vartotojų teisių skatinimą, reikėtų iškelti ir išspręsti šiuos klausimus:

- kaip reikėtų atlikti periodiškų vertinimų Bendrijos lygiu?
- Kokių priemonių reikėtų imtis kovojant su konkurencijos iškreipimu neseniai liberalizuotuose sektoriuose?
- Kaip užtikrinti, kad rinkos atvėrimo procesas būtų naudingiausias vartotojams?

4.5.2 Bendrai šios paslaugos valdomos nepakankamai skaidriai, be to, verslo ir kitiems vartotojams taikomi nepagrįsti tarifai, todėl šiuos klausimus spręsti būtina.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

4.6 Konkurencijos politikos vaidmuo vidaus rinkoje

4.6.1 ES turi išskirtinę galią nustatyti vidaus rinkos veikimui reikalingas konkurencijos taisykles.

4.6.2 Konkurencijos politika turi užtikrinti, kad vartotojai turėtų geriausią pasirinkimą kainų, kokybės ir įvairovės atžvilgiu, ypač kalbant apie pagrindines prekes ir paslaugas, pavyzdžiui, maistą, būstą, švietimą, sveikatos priežiūrą, energiją, transportą ir telekomunikacijas, siūlant jiems mažesnę kainą.

4.6.3 Tačiau reikia ne tik veiksmingos rinkos, bet ir geresnės gyvenimo kokybės, didesnės vartotojų gerovės. Siekiant šio tikslo, reikia įdiegti teisinę institucinę sistemą, kad vartotojai galėtų aktyviai dalyvauti, o ne būtų laikomi pasyviais gerovės koncepcijos subjektais.

4.6.3.1 Šiuo tikslu reikėtų keisti dabartinę teisinę sistemą perorientuojant taisyklių aiškinimo būdus arba kuriant naujas juridines konkurencijos politikos institucijas. Galiausiai vertėtų apsvarstyti galimybę dabartines teises priemones papildyti arba pakeisti naujomis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Iniciatyvios teisės: tolesni veiksmai geresnio reguliavimo ES lygiu link“

(2009/C 175/02)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Iniciatyvios teisės: tolesni veiksmai geresnio reguliavimo ES lygiu link

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, priėmė savo nuomonę 2008 m. lapkričio 6 d. Pranešėjas Jorge Pegado Liz.

449-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 3 posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 155 nariams balsavus už ir 5 susilaikius.

1. Išvados

1.1 Ši nuomonė remiasi prielaida, kad elgesį, kurį aptariamoji visuomenė priima ir laiko būtina socialinės tvarkos sąlyga, lemia ne tiek teisės ekspertų sukurti teisės aktai, kiek pati teisė; teisė nesusideda iš oficialių koncepcijų, kurios tęsiasi amžinai ir yra iškalotos akmenyje; ją sudaro taisyklės ir principai – rašyti ir nerašyti – kurie atspindi bendrus teisėtus kiekvieno piliečio interesus konkrečiu istorijos momentu.

1.2 Tradicinė kiekvienos teisinės sistemos įstatymų leidėjo pareiga yra išaiškinti bendrus visuomenės interesus, teisės aktais, jei reikia, apibrėžti, kas yra teisėti veiksmai ir skirti nuobaudas už teisės nuostatų nesilaikymą. Seniai pripažinta, kad tokiu būdu skleidžiama teisė turi būti ne tik nešališka ir teisinga; ji turi būti ir lengvai suprantama, prieinama, priimtina ir vykdytina. Tačiau dabartinėje visuomenėje to nebepakanka.

1.3 Per daug ilgai teisės srityje dėmesys buvo telkiamas į praeitį. Teisės aktų leidėjai ir teismai reaguodavo į trūkumus, ginčus, terminų ir teisės nuostatų nesilaikymą stengdamiesi rasti sprendimą ir atkurti pažeistą teisę. Tačiau ginčai, teisminiai nagrinėjimai ir teisminės priemonės, kuriomis siekiama priversti laikytis teisės nuostatų, yra per brangūs. Šios išlaidos negali būti matuojamos vien pinigais.

1.4 EESRK ragina imtis esminių permainų. Atėjo laikas atsisakyti šimtmečius taikyto reagavimo požiūrio į teisę (angl. *reactive approach*) ir pradėti taikyti iniciatyvų požiūrį (angl. *proactive approach*) Atėjo laikas kitaip pažvelgti į teisę, t. y. žiūrėti į priekį, o ne atgal, sutelkti dėmesį į tai, kaip teise yra naudojamas, kaip ji taikoma kasdieniame gyvenime ir kaip ją priima visuomenė, kurios gyvenimą šia teise siekiama reguliuoti. Nors reagavimas į problemas ir jų sprendimas ir toliau išlieka svarbia užduotimi, tačiau gyvybiškai svarbu užkirsti kelią problemų priežastims, kartu stengiantis tenkinti piliečių ir įmonių poreikius bei palengvinti vaisingą jų sąveiką.

1.5 Iniciatyvia teise siekiama duoti galimybes ir suteikti galią – tai daroma kartu su teisės naudotojais, individualiais ir įmonėmis, tai daroma jiems. Tai vizija tokios visuomenės, kurioje žmonės ir įmonės žino savo teises ir pareigas, gali naudotis teisės teikiama nauda, žino savo teises ir pareigas, kad kur įmanoma išvengtų problemų, ir pasitelkdami pačius tinkamiausius metodus neišvengiamus ginčus galėtų išspręsti ankstyvoje stadijoje.

1.6 Iniciatyviu požiūriu į teisę siekiant norimo tikslo pasitelkiamas įvairių metodų derinys – akcentuojamos ne tik teisės normos bei oficialus jų įgyvendinimas. Norint nustatyti pageidaujamus tikslus ir užtikrinti tinkamiausią priemonių derinį jiems įgyvendinti, reikia ankstyvoje stadijoje įtraukti suinteresuotus subjektus, suderinti tikslus, sukurti bendrą viziją ir nuo pat pradžių pasirūpinti parama ir sėkmingo įgyvendinimo gairėmis. EESRK yra įsitikinęs, kad naujas mąstymo būdas, kuriam atstovauja iniciatyvus požiūris, gali būti taikomas teisėje ir teisėkūroje.

1.7 Pagal savo pobūdį, Bendrijos teisinė sistema yra kaip tik tokia sritis, kur iniciatyvų požiūrį būtų galima taikyti planuojant, rengiant ir įgyvendinant teisės aktus; tokiais aplinkybėmis EESRK atkreipia dėmesį į tai, kad taisyklės ir teisės aktai ne visada yra vienintelės, tuo labiau ne visada pačios geriausios priemonės siekiant pageidaujamų tikslų; kartais reguliuotojas naudingus tikslus gali geriausiai paremti susilaikydamas nuo reguliavimo ir, prireikus, skatindamas savireguliaciją ir bendrą reguliaciją. Tokiu atveju pagrindiniai subsidarumo, proporcingumo, atsargumo ir tvarumo principai įgyja naują svarbą ir mąstą.

1.8 EESRK mano, kad bendrajai rinkai būtų labai naudinga, jei ES teisė ir jos kūrėjai – teisės aktų leidėjai ir administratoriai plačiau prasme, pakeistų savo požiūrį ir žvelgtų ne tik vidun, t. y. į teisinę sistemą, taisykles ir institucijas, bet ir į išorę, t. y. į teisės naudotojus: visuomenę, piliečius ir įmones, kuriems teisės sistema privalo tarnauti.

1.9 Nors teisės aktų perkėlimas į nacionalinę teisę ir įgyvendinimas yra svarbūs žingsniai siekiant geresnio reguliavimo ES lygiu, tačiau reguliavimo pažanga turėtų būti matuojama pagal tai, kaip šiuos tikslus pasiekia teisės naudotojai, ES piliečiai ir įmonės. Teisės aktai turėtų būti perduodami taip, kad būtų suprantami auditorijai, kuriai yra skirti, pirmiausiai ir labiausiai tai, kurios elgsenai daroma įtaka, o ne tik atitinkamoms institucijoms ir administratoriams.

1.10 Visuose ES teisėkūros ir teisės aktų įgyvendinimo procesuose reikėtų atsižvelgti į iniciatyvų požiūrį į teisę ir ją taikyti. EESRK yra įsitikęs, kad šiam požiūriui tapus ne tik geresnio reguliavimo darbotvarkės dalimi, bet ir įstatymų leidėjų ir administratorių prioritetu ES, nacionaliniu ir regionų lygiais, būtų įmanoma sukurti tvirtą teisinį individų ir įmonių klestėjimo pagrindą.

2. Rekomendacijos

2.1 Teisinis tikrumas yra pagrindinė gerai veikiančios visuomenės prielaida. Teisės naudotojai turi išmanyti ir suprasti teisę, kad ji veiktų. Šiame kontekste EESRK atkreipia dėmesį į *iniciatyvų požiūrį į teisę*. Tai yra į ateitį orientuotas požiūris, kurio tikslas – skatinti tai, kas pageidautina ir *ex ante* sudaryti visas įmanomas galimybes tuo pat metu iki minimumo sumažinti problemas ir riziką.

2.2 Šia nuomone savo iniciatyva EESRK pabrėžia, kad „geresnis reguliavimas“ turėtų būti orientuotas į optimalų reguliavimo priemonių derinį, kuris geriausiai skatintų socialinius tikslus bei gerai veikiančią piliečiams ir verslui palankią teisinę aplinką.

2.3 Šios nuomonės tikslas yra parodyti, kaip iniciatyvų požiūris į teisę gali padėti geriau reguliuoti, sudarydamas galimybę naujam mastymo būdui, grindžiamam žmonių ir verslo tikroviškais poreikiais ir siekiais.

2.4 Rengiant teisės aktus, teisės aktų leidėjui turėtų rūpėti parengti veiklos požiūriu veiksmingas taisykles, kurios atspindėtų tikroviškus poreikius ir būtų įgyvendinamos taip, kad būtų pasiekti tų taisyklių galutiniai tikslai.

2.5 Teisės akto gyvavimo ciklas neprasideda nuo pasiūlymo projekto rengimo ir nesibaigia jį oficialiai priėmus. Tikslas yra ne pats teisės aktas, o jo sėkmingas įgyvendinimas. Įgyvendinimas reiškia ne tik institucijų užtikrinamą aktų vykdymą, bet taip pat reiškia ir jų priėmimą, pritarimą jiems ir, kai reikia, atskirų asmenų ir organizacijų, kurioms jie skirti, elgsenos pokytį.

2.6 Galime numatyti tam tikrą iniciatyvų požiūrio poveikį, įskaitant praktinį poveikį:

- aktyvus ir veiksmingas suinteresuotų subjektų dalyvavimas, o ne tik tarimasis su jais prieš bet kokių pasiūlymų rengimą ir viso sprendimo priėmimo proceso metu,
- poveikio vertinimuose būtų atsižvelgiama ne tik į ekonominius, bet ir į socialinius bei etinius aspektus; ne tik į verslo aplinką, bet ir į vartotojus; ne tik į organizuotos pilietinės visuomenės nuomones, bet ir į anoniminių piliečių balsą;
- numatyti sprendimus, o ne problemas, ir pasinaudoti įstatymais, kad būtų galima pasiekti ir įgyvendinti tikslus ir kad laisvė taptų realybe tam tikrame kultūriniame kontekste;
- įstatymai rengiami kuo paprastesni ir kuo arčiau jų naudotojų, užtikrinant, kad vartojama kalba būtų lengvai suprantama ir paprasta,
- panaikinami pertekliniai, nenuoseklūs, pasenę ir netaikomi įstatymai ir suderinami terminai, jų apibrėžtys, aprašymai, trūkumai ir aiškinimai,
- būtinumas įvesti naujas sutarčių laisvės, savireguliacijos ir bendro reguliavimo sritis bei sritis, kurios galėtų būti reguliuojamos standartų arba elgsenos kodeksų nacionaliniu arba Europos lygiu,
- labiau orientuojamasi į „pavyzdiniais įstatymais“ grindžiamą teisėkūrą („28-asis režimas“), o ne į per daug išsamų ir nebūtiną jų suvienodinimą.

2.7 Tai būtų galima inicijuoti per mokslinių tyrimų projektus ir dialogą su suinteresuotais subjektais apie specialų iniciatyvų požiūrio į teisę vaidmenį per visą teisės akto gyvavimo ciklą ir visais reguliavimo lygmenimis.

2.8 Todėl EESRK rekomenduoja Europos Komisijai, Tarybai ir Europos Parlamentui planuojant, rengiant, peržiūrint ir įgyvendinant Bendrijos teisės aktus laikytis iniciatyvų požiūrio ir ragina valstybes nares prireikus elgtis taip pat.

3. Įvadas: šiek tiek teisės teorijos

3.1 Taisyklių arba kitaip sakant „normų“ srityje, teisės nuostatomis, skirtingai nei moralės ar etikos nuostatomis, būdingas priverstinumas; įstatymų laikymosi gali reikalausti teismai, taip pat gali būti baudžiama už įstatymų nesilaikymą. Viena iš „*iuris cogens*“ arba „priverstinės teisės“ savybių yra priverstinio vykdymo galimybė, iš esmės pasitelkiant teisminį mechanizmą, siekiant užtikrinti, kad būtų laikomasi įstatymo, arba, jeigu jo nesilaikoma, kad tie, kurie juos pažeidžia, būtų baudžiami.

3.2 Tačiau pati teisinio reguliavimo esmė suponuoja prielaidą, kad įstatymų laikymasis, apskritai kalbant, yra savanoriškas ir kad teisinės procedūros yra išimtis – „ultima ratio“. Taisyklių veiksmingumas be savanoriško ir plataus visuomenės sutikimo vykdyti taisyklėmis numatytas prievoles būtų nepataisomai sukompromituotas.

3.3 Todėl įstatymų leidėjo pareiga yra leisti teisės aktus, kurie apskritai skatintų žmones laikytis jų savanoriškai. Tai iš esmės yra kiekvieno asmens teisių gerbimo prielaida ir visuomeninio gyvenimo pagrindas. Tokiomis aplinkybėmis susirūpinimas dėl „geros teisėkūros“ ir „geresnės teisėkūros“ ⁽¹⁾ yra ypač svarbus ir turi didelę reikšmę įstatymų aiškinimui, integracijai ir taikymui.

3.4 Tai reiškia, kad įstatymas turi būti ne tik teisingas bei „nešališkas“ ⁽²⁾, bet ir būti:

— suprantamas,

— prieinamas,

— priimtinas ⁽³⁾ ir

— vykdytinas.

Jeigu šių kriterijų nesilaikoma, įstatymus yra linkę atmesti tie, kuriems jie numatyti taikyti, ir jų neįgyvendina tie, kurių pareiga yra užtikrinti, kad įstatymai būtų įgyvendinti; tada įstatymai neveikia, o teisingumo „jėga“ negali jų veiksmingai taikyti.

3.5 Nors tai yra svarbus nacionalinių teisės sistemų klausimas, jis įgauna dar didesnę reikšmę tokioje teisės sistemoje, kaip Europos Sąjungos, kurioje paprastai yra atskiros dvi įstatymų

viršenybės „pusės“: teisėkūrai būdinga „įpareigojimo“ teisė yra Bendrijos kompetencija, o taikymas ir susijusios sankcijos priklauso nacionalinių teisės sistemų prievartinėms galioms.

3.6 Tai, galbūt, paaiškina, kodėl rūpestis dėl „geresnės teisėkūros“, kuris egzistuoja visose valstybėse narėse ir kuris, jokių būdu nėra naujas, pastaruoju metu įgijo ypatingą reikšmę Bendrijos institucijoms.

3.7 Nuspėjamumas, tvarumas ir galimybė iš anksto numatyti yra pagrindiniai reikalavimai gerai veikiančiai piliečiams ir verslui palankiai teisei aplinkai. Suinteresuotiems subjektams reikia pakankamai teisinio tikrumo, kad galėtų nustatyti savo tikslus, įgyvendinti savo planus ir siekti numatomų rezultatų. Vykdydami tai, ką numato teisės aktai, įstatymų leidėjai, plačiąja prasme, turėtų rūpintis užtikrinti tokį tikrumą ir stabilią teisinę infrastruktūrą.

3.8 Tai yra šios nuomonės savo iniciatyva pagrindas. Ja siekiama pabrėžti naujovišką požiūrį į teisę, kurio pradininkė *Šiaurės šalių iniciatyvos teisės mokykla* ⁽⁴⁾ ir jos pirmatai ir reikėtų pasižiūrėti, kokia apimti jis galėtų atitikti tolesnius veiksmus, siekiant geresnio reguliavimo ES lygiu. Ypatingo dėmesio nusipelno nemažas skaičius šia tema parengtų Komiteto nuomonių, kuriose sukaupta reikšminga doktrinų visuma, įtraukta į šią nuomonę kaip vertingas indėlis.

4. Žvilgsnis į geresnį reguliavimą, geresnį ES teisės aktų įgyvendinimą ir geresnį vykdymo užtikrinimą

4.1 Geresnės teisėkūros koncepcija, kurioje dėmesys sutelktas į teisės aktų vartotojus ⁽⁵⁾, apima daug principų, kurių reikšmė padidėjo per paskutinius kelerius metus: preliminaros konsultacijos, kova su teisės aktų gausa, pasenusių teisės

⁽¹⁾ ES institucijose naudojamą „geresnės teisėkūros“ reikšmę galima rasti EESRK nuomonėje dėl *Geresnės teisėkūros*, CESE, OL C 24, 2006 1 31, p. 39, pranešėjas Daniel Retureau. Šios pastabos „teisinį“ turinį galima rasti 2003 m. *Tarpinstituciniame susitarime*, OL C 321, 2003 12 31.

⁽²⁾ Kad ir ką tai reikštų vyriaujančių nagrinėjamos visuomenės nuostatų šviesoje ir konkrečiu istorijos momentu; daugelyje graikų tragedijų nagrinėjamas šis konfliktas tarp „įstatyminės“ ir „teisingos“ teisės.

⁽³⁾ Dvi pagrindinės teisės aktų prieinamumo sąlygos yra „tikslingumas ir proporcingumas“ OL C 48, 2002 2 21, p. 130 (Žr. EESRK 2001 11 29 nuomonę dėl *Supaprastinimo*, 1.6 p., pranešėjas Walker).

⁽⁴⁾ Papildomą informaciją galima rasti Helenos Haapio, Truputis prevencijos – Iniciatyvusis teisinis domėjimasis įmonės sutarčių sudarymo sėkmės tikslais, paskelbta Suomijos teisės žurnale JFT, *Tidskrift utgiven av Juridiska Föreningen i Finland*, 1/2007 leidimas, taip pat ir Helenos Haapio (redaktorės): *Iniciatyvus požiūris sutarčių ir teisės srityje*, Turku, 2008 m., ir Peter Wahlgren bei Cecilia Magnusson Sjöberg (redaktorių): *Iniciatyvus požiūris, Skandinavijos teisės tyrimų 49 tomas*, Stokholmas, 2006 m.; r. <http://www.cenneth.com/sis/tom.php?choice=volumes&page=49.html>.

⁽⁵⁾ Kaip labai teisingai pažymėta EESRK nuomonėje dėl Geresnės teisėkūros (OL C 24, 2006 1 31, p. 39, 1.1.2 p., pranešėjas D. Retureau) „Geresnė teisėkūra – tai pirmiausia įsigilinimas į teisės normos taikytojo padėtį. Todėl yra svarbus dalyvavimo metodas, reiškiantis, kad turi būti konsultuojamasi su pilietinės visuomenės organizacijomis ir socialiniais partneriais ...“.

aktų arba pasiūlymų panaikinimas, administracinės naštos ir išlaidų mažinimas, Bendrijos *acquis* supaprastinimas, tobulesnis pasiūlymų dėl teisės aktų rengimas, įskaitant *ex ante* ir *ex post* poveikio vertinimus, teisės aktų apimties mažinimas iki būtiniausių dalykų ir sutelkiant dėmesį į tikslus bei teisės aktų tvarumą, kartu išlaikant jų lankstumą.

4.2 Europos Komisija ⁽⁶⁾, Europos Parlamentas ⁽⁷⁾ bei Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas ⁽⁸⁾ yra tarp tų

⁽⁶⁾ Pagrindiniai Komisijos dokumentai šia tema:

- ES tvaraus vystymosi strategija, COM(2001) 264 galutinis.
- Komunikatas dėl poveikio vertinimo, COM(2002) 276 galutinis.
- Geresnio reglamentavimo veiksmų planas – Reguliavimo aplinkos supaprastinimas ir tobulinimas, COM(2002) 278 galutinis.
- Specialių žinių rinkimas ir naudojimas, COM(2002) 713 galutinis.
- Bendrijos *acquis* atnaujinimas ir supaprastinimas (COM(2003) 71 galutinis).
- Įgyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: reglamentavimo aplinkos supaprastinimo strategija, COM (2005) 535 galutinis.
- Geresnio reglamentavimo Europos Sąjungoje strateginė apžvalga, COM(2006) 689.
- Pirmoji reglamentavimo aplinkos supaprastinimo strategijos pažangos ataskaita, COM(2006) 690 galutinis.
- Antroji reglamentavimo aplinkos supaprastinimo strategijos pažangos ataskaita, COM(2008) 33 galutinis.
- Bendras praktinis Bendrijos teisės aktų rengimo vadovas (asmenims, dalyvaujantiems rengiant teisės aktų projektus ES institucijose).

⁽⁷⁾ Pagrindiniai Europos Parlamento dokumentai:

- Geresnė teisėkūra: subsidarumo principo taikymas – 12-as metinis pranešimas, A6-0082/2006.
- Komisijos 21-oji ir 22-oji metinės ataskaitos apie Bendrijos teisės taikymo kontrolę (2003 ir 2004), A6-0089/2006.
- Ataskaita dėl teisinio ir institucinio privalomos teisinės galios neturinčių priemonių (angl. *soft law*) taikymo poveikio, A6-0259/2007.
- Ataskaita dėl geresnio reguliavimo Europos Sąjungoje, A6-0273/2007.
- Ataskaita dėl teisės aktais nustatomų administracinių išlaidų sumažinimo, A6-0275/2007.
- Ataskaita dėl geresnės teisėkūros: subsidarumo ir proporcingumo principų taikymas – 13-as metinis pranešimas, A6-0280/2007.
- Ataskaita dėl bendrosios rinkos peržiūros: šalinti kliūtis ir neveiksmingumą geriau ją įgyvendinant ir vykdam, A6-0295/2007.
- Ataskaita apie Komisijos 23-ioji metinę ataskaitą apie Bendrijos teisės taikymo kontrolę (2005), A6-0462/2007.

⁽⁸⁾ Pagrindiniai EESRK dokumentai:

- Nuomonė savo iniciatyva dėl Bendrosios rinkos taisyklių supaprastinimo, OL C 14, 2001 1 16, p. 1.
- Nuomonė savo iniciatyva dėl Supaprastinimo, OL C 48, 2002 2 21, p. 130.
- Tiriamoji nuomonė dėl Reguliavimo aplinkos supaprastinimo ir tobulinimo, COM(2001) 726 galutinis, OL C 125, 2002 5 27, p. 105.
- Nuomonė savo iniciatyva dėl Supaprastinimo, pirmiausia Europos valdymo: geresnė teisėkūra, OL C 133, 2003 6 6, p. 5.
- Nuomonė dėl Bendrijos *acquis* atnaujinimo ir supaprastinimo, COM(2003) 71 galutinis, OL C 112, 2004 4 30, p. 4.
- Leidinys *Kokia padidėjusios bendrosios rinkos būklė?* - 25 išvados, kurias parengė Bendrosios rinkos observatorija, EESC C-2004-07-EN.
- Informacinis pranešimas dėl Bendro reguliavimo ir savireguliuojamo būklės bendrojoje rinkoje, CESE 1182/2004 galutinis.
- Leidinys *ES reguliavimo sistemos gerinimas – iki teisėkūros proceso ir po jo*, EESC 2005-16-EN.
- Pirmininkaujantis JK prašymu parengta tiriamoji nuomonė dėl Geresnės teisėkūros, OL C 24, 2006 1 31, p. 39.

Europos institucijų, kurios ilgai skelbė ir įtikinėjo, kad reikia geresnio reguliavimo, supaprastinimo ir bendradarbiavimo, kaip pagrindinių politikos tikslų bendrosios rinkos sukūrimo kontekste. Vienas pirmųjų dokumentų šia tema, kurių neturėtume pamiršti, yra 1995 m. paskelbta Molitoro ataskaita, apimanti 18 dar ir dabar aktualių rekomendacijų ⁽⁹⁾.

4.3 Geresnė teisėkūra taip pat apima proporcingumą ir subsidiarumą ir į teisės aktų rengimą gali būti įtraukiami suinteresuoti subjektai, t. y. panaudojant savireguliuojimo ir bendro reguliavimo priemones bei atidžiai prižiūrint įstatymų leidėjui, kaip nustatyta 2003 m. Tarpinstituciniame susitarime dėl geresnės teisėkūros ⁽¹⁰⁾, ir buvo tobulinama vėlesniuose Komisijos metiniuose pranešimuose.

— Nuomonė savo iniciatyva dėl Kaip patobulinti ES teisės aktų įgyvendinimą ir vykdymą, OL C 24, 2006 1 31, p. 52.

— Nuomonė tema Įgyvendinant Bendrijos Lisabonos programą: Reglamentavimo aplinkos supaprastinimo strategija, COM(2005) 535 galutinis, OL C 309, 2006 12 16, p. 18.

— Europos Komisijos prašymu atlikta tiriamoji nuomonė dėl Mašinų sektoriaus reglamentavimo supaprastinimo, OL C 10, 2008 1 15, p. 8.

⁽⁹⁾ Nepriklausomų ekspertų grupės ataskaita dėl Teisės aktų ir administracinio supaprastinimo (COM(95)0288 - C4-0255/95 - SEC-(95)1379). Ypatingą dėmesį reikėtų skirti Mandelkern ataskaitai (2001 m. lapkričio mėn.) ir joje pateiktoms rekomendacijoms, kurios apibendrinamos EESRK nuomonėje, OL C 125, 2002 5 27, p. 105. pranešėjas Walker.

⁽¹⁰⁾ <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:C:2003:321:0001:0005:EN:PDF>.

4.4 Geresnė teisėkūra nebūtinai reiškia mažesnę reguliavimą arba reguliavimo panaikinimą ⁽¹¹⁾, o, iš tikrųjų, teisinis saugumas yra vienas svarbiausių gerai veikiančios bendrosios rinkos reikalavimų ⁽¹²⁾.

4.5 Nuo 2000 m. EESRK bendrosios rinkos observatorija (BRO) sutelkė dėmesį į suinteresuotų subjektų iniciatyvas, kurios pilietinės visuomenės požiūriu leidžia tikėtis geresnės teisėkūros. Nuosekliai vadovaudamasis Europos Komisijos, kaip organizuotos pilietinės visuomenės išraiškos forumo, darbo programa EESRK daugelį metų savo nuomonėse teikė Komisijai patarimus geresnio reguliavimo klausimais ⁽¹³⁾.

4.6 Kartu su Europos Komisija BRO sukūrė duomenų bazę, skirtą Europos saviregulavimui ir bendram reguliavimui ⁽¹⁴⁾. Pagal saviregulavimo iniciatyvas surinktų duomenų pagrindu BRO dabar ketina dirbti su modeliais (efektyvumo rodikliai, kontrolės ir vykdymo rekomendacijos bei kt.) ir sukurti su akademiniiais sluoksniais, ekspertais, suinteresuotais subjektais ir institucijomis, branduolius saviregulavimo ir bendro reguliavimo srityse.

5. Truputis prevencijos – iniciatyvus požiūris

5.1 Tradiciškai teisės srityje dėmesys buvo telkiamas į *praeitį*. Teisiniai tyrimai daugiausiai buvo susiję su *nesėkmėmis* – trūkumais, dėlso ir įstatymų nesilaikymu.

⁽¹¹⁾ Dar paskelbtoje nuomonėje dėl *Bendrosios rinkos taisyklių supaprastinimo*, OL C 14, 2001 1 16, p. 1, pranešėjas Vever, EESRK pripažino, kad „siekiama ne drastiško ir visiško reguliavimo panaikinimo, kuris keltų pavojų produktams ir paslaugoms bei apskritai visų „naudotojų“ interesams, tiek verslininkų, tiek darbininkų ir vartotojų. Ekonomikai ir visuomenei reikia taisyklių, kad jų veikla būtų veiksminga.“ (2.8 p.). paskelbtoje nuomonėje dėl Geresnės teisėkūros OL C 24, 2006 1 31, p. 39, EESRK pažymėjo, kad „Supaprastinimas reiškia, kad bus kiek galima labiau sumažinta teisėje vyraujanti painiava, tačiau tai nereiškia, kad būtina drastiškai apriboti Bendrijos teisėkūros veiklą ar panaikinti reglamentavimą, nes tai prieštarautų pilietinės visuomenės saugumo siekiui ir įmonių, ypač MVĮ, teisinio tikrumo ir stabilumo poreikiams.“; paskelbtoje nuomonėje dėl Bendrosios rinkos peržiūros pranešėjas Cassidy, OL C 93, 2007 4 27, p. 25 EESRK priminė, kad „rengiant mažiau norminių teisės aktų nebūtinai atsiras geresnė reguliavimo sistema“ (1.1.7 p.).

⁽¹²⁾ „Mažiau (teisės aktų) yra daugiau“, http://bre.berr.gov.uk/regulation/news/2005/050720_bill.asp.

⁽¹³⁾ Be to komitetas nuolat padėjo ES Taryboje pirmininkaujančioms valstybėms tiriamosiomis nuomonėmis (OL C 175, 2007 7 27).

⁽¹⁴⁾ <http://eesc.europa.eu/self-and-coregulation/index.asp>.

5.2 *Iniciatyvus* požiūrio orientyras yra kitoks; šiuo atveju dėmesys yra sutelktas į ateitį. *Iniciatyvumas* priešpastatomas *reagavimui* arba *pasivymui*. Požiūris, vadinamas *iniciatyvia teise*, atsirado 1990 m. Suomijoje. Reaguojant į poreikį toliau vystyti praktinius metodus ir teisės teorijas šioje besivystančioje srityje, 2004 m. buvo įkurta *Iniciatyviosios teisės šiaurės mokykla* (NSPL ⁽¹⁵⁾).

5.3 Žodis *iniciatyvus* reiškia veikimą iš anksto, kontrolės perėmimą ir saviinicijavimą ⁽¹⁶⁾. Šie elementai yra *iniciatyvus teisinio požiūrio* dalis, o joje išskiriami du kiti *iniciatyvumo* aspektai: vienas yra *skatinamasis* aspektas (skatinimas to, kas pageidautina; geros elgsenos skatinimas), o kitas yra *prevencinis* aspektas (saugantis to, kas yra nepageidautina, neleidžiant teisiniams rizikos faktoriams materializuotis).

5.4 *Iniciatyvus teisinis požiūris* labiau orientuotas į sėkmę nei į nesėkmę. Jo tikslas yra iniciatyvos ėmimasis siekiant skatinti ir stiprinti faktorius, nuo kurių priklauso sėkmė. *iniciatyviosios teisės* pradžia glūdi *iniciatyviame sutarčių sudarymo procese* ⁽¹⁷⁾.

5.5 Nors ir iniciatyviąją teisę nemaža dalimi inspiravo *prevencinė teisė* ⁽¹⁸⁾, pastarojoje žvelgiama į dalykus daugiausiai teisininko požiūriu, sutelkiant dėmesį į teisinės rizikos ir ginčų prevenciją. *Iniciatyviojoje teisėje* akcentuojamas sėkmės užtikrinimas ir sudaroma galimybė pasiekti pageidaujamus tikslus esamoje padėtyje. Naudojant sveikatos priežiūros ir prevencinės medicinos analogiją, *iniciatyviosios teisės požiūris*, galima sakyti, sujungia sveikatos gerinimo aspektus su ligų prevencijos aspektais: tikslas yra padėti individams ir įmonėms likti geros „teisinės sveikatos“ ir išvengti teisinių netikrumų, ginčų bei bylinėjimosi „ligos“.

⁽¹⁵⁾ Žr. <http://www.proactivelaw.org>.

⁽¹⁶⁾ Žodynuose pateikiamuose žodžio *iniciatyvus* apibrėžimuose pabrėžiami du pagrindiniai elementai: numatymo elementas, susijęs su ateities situacijos veikimu iš anksto, pavyzdžiui, „veikimas tikintis ateities problemų, poreikių arba pokyčių“ (Merriam-Webster internetinis žodynas), ir kontrolės perėmimo ir pokyčių inicijavimo elementas, pavyzdžiui: „padėties kontroliavimas geriau priverčiant ką nors atsitikti, negu laukiant, kad būtų galima reaguoti į tai po to, kai tai įvyksta“ (žr. *proactive*. Dictionary.com. WordNet@ 3.0. Princeton University). – Naujausi moksliniai tyrimai pasikliauja panašiais apibrėžimais. Sharon Parker ir kt. (2006) apibrėžia iniciatyvią elgseną kaip paties inicijuotą išankstinį veiksmą, kuriuo siekiama pakeisti arba pagerinti padėtį arba save. Žr. *Iniciatyvumo tyrimai organizacijų programose*, <http://proactivity.group.shef.ac.uk/>.

⁽¹⁷⁾ Pirmą knygą apie *Iniciatyvų sutarčių sudarymą* buvo išleista Suomijoje 2002 m.: Soile Pohjonen (red.): *Ennakoiva sopiminen*. Helsinki 2002.

⁽¹⁸⁾ Louis M. Brown buvo pirmasis, kuris išdėstė taip vadinamą požiūrį veikale *Prevencinės teisės vadovas*, Prentice-Hall, Inc., Niujorkas, 1950 m.

6. Kaip iniciatyvas požiūris gali padėti dar geriau reguliuoti, įgyvendinti ir vykdyti ES teisės aktus

6.1 Vienas esminių Europos Sąjungos tikslų yra pasiūlyti savo piliečiams laisvės, saugumo ir teisingumo zoną be vidinių sienų; zoną, kurios pagrindas yra skaidrumo ir demokratinės kontrolės principai. Vis dėlto teisingumas nesimaterializuoja vien dėl to, kad suteikiama galimybė pasinaudoti teismais arba vėliau – padėties ištaisymo veiksmais. Viskas, ko reikia, kad pasisektų, yra tvirtas teisinis pagrindas individams ir įmonėms.

6.2 Individai ir įmonės laukia teisinio tikrumo, aiškumo ir nuoseklumo iš teisės aktų leidėjų, kad galėtų nustatyti savo tikslus, įgyvendinti savo planus ir pasiekti numatomus rezultatus.

6.3 Be abejo, teisės aktų leidėjai turėtų susirūpinti, jeigu individai arba įmonės negauna pakankamai informacijos, kad žinotų, kada įstatymas gali paliesti juos, kad galėtų daugiau sužinoti apie savo teisinę padėtį, jeigu panorėtų, arba galėtų išvengti ginčų, kai įmanoma, arba išspręsti juos tinkamiausiais būdais ⁽¹⁹⁾. Patirtis ir rezultatai rodo, kad šiuo metu individai ir įmonės, vartotojai ir ypač MVĮ ne visada yra pakankamai informuojami.

6.4 Tarpinstituciniame susitarime dėl geresnės teisėkūros Europos Parlamentas, Taryba ir Komisija nustatė keletą bendrų išipareigojimų ir tikslų, kad būtų galima pagerinti teisėkūros kokybę ir skatinti paprastumą, aiškumą ir nuoseklumą rengiant teisės aktus bei skaidrumą teisės aktų leidybos procese.

6.5 Tačiau aišku, kad vien tik pasirašančiosios institucijos negali pasiekti geresnio reglamentavimo ⁽²⁰⁾. Supaprastinimo ir kitas programas būtina tobulinti ir vykdyti nacionaliniu bei regioniniu lygiu. Apie būsimas ES iniciatyvas būtina informuoti ir jas įgyvendinti nacionaliniu, regioniniu ir vietos lygiu ⁽²¹⁾.

⁽¹⁹⁾ Žr. civil.justice.2000 – A Vision of the Civil Justice System in the Information Age 2000. <http://www.dca.gov.uk/consult/meta/cj2000fr.htm#section1>.

⁽²⁰⁾ nuomonėje savo iniciatyva dėl Bendrosios rinkos taisyklių supaprastinimo, OL C 14, 2001 1 16, p. 1 pranešėjas Bruno Vever jau atkreipė dėmesį į tai, kad „faktiškai visos ES taisyklės kyla išimtinai iš glaudaus sprendimų priėmimo arba bendro sprendimo galią turinčių ES institucijų rato“ ir, kad „nesant partnerystės su socialiniais ir ekonominiais dalyviais, kuri pasitarnautų priimant esminius politinius ir administracinius sprendimus, pilietinės visuomenės atstovams yra sudėtinga atlikti atsakingą vaidmenį supaprastinamo procese“ (3.5 p.).

⁽²¹⁾ Saitai tarp ES, nacionalinių ir regionų valdžios institucijų buvo išryškinti. EESRK nuomonėje CESE OL C 325, 2006 12 30, p. 3, pranešėjas Joost van Iersel.

6.6 Europos Sąjunga jau ėmėsi veiksmų iniciatyvaus požiūrio kryptimi. Šiuo požiūriu EESRK palankiai vertina:

- sprendimą sukurti bendrąją rinką, o vėliau įvesti bendrą valiutą,
- socialinių partnerių galimybes laikantis sutarties vesti derybas dėl teisės aktų socialinėje srityje,
- „Smulkiojo verslo aktą“ („Visų pirma galvokime apie mažuosius“) (COM(2008) 394 galutinis, 2008 06 25) ir jo priedą: MVĮ politikos gerosios patirties mainai ⁽²²⁾,
- pagal Europos mažųjų įmonių chartiją sukaupus valstybių narių gerosios praktikos pavyzdžius, iš kurių galima pasisemti idėjų įgyvendinant iniciatyvą SBA ⁽²³⁾ ir Europos įmonių apdovanojimus, teikiamus už laimėjimus skatinant regionų verslumą,
- Europos Komisijos parengtas Persvarstytas poveikio vertinimo gaires,
- Solvit elektroninį problemų sprendimo tinklą,
- INT pagalbos tarnybos paslaugas,
- Komisijos raginimą rengti Europos standartus,
- EESRK savireguliacinio ir bendro reguliacinio tinklavietę ir duomenų bazę.

6.7 Iki šiol šie veiksmai atrodo esą iš dalies nevieningi ir neatrodo, kad būtų buvę atliekama daug mokslinių tyrimų arba vykdomas tarpsektorinis mokymas pasinaudojant įgyta patirtimi. Būtų verta išnagrinėti veiksmų rezultatus ir jų tinkamumą, reikšmę ir vertę, kai jie taikomi kitoms sritims. EESRK siūlo atidžiai stebėti šias iniciatyvas ir pasitelkti jas pripažįstant gerąją praktiką ir keičiantis ja.

6.8 Kita vertus, iniciatyvaus požiūrio poreikį gali atskleisti kai kurie naujausi nereikalingų problemų ir sunkumų pavyzdžiai:

- 2006 m. gruodžio 12 d. direktyva 2006/123/EB dėl paslaugų vidaus rinkoje (vadinamoji Bolkesteino direktyva) ⁽²⁴⁾,

⁽²²⁾ EESRK nuomonė OL C 27, 2009 2 3, p. 7, pranešėjas Claudio Capellini ir EESRK nuomonė, pranešėjas Malosse (rengiama).

⁽²³⁾ Žr. pirmiau nurodyto komunikato 1 priedą.

⁽²⁴⁾ EESRK nuomonė CESE OL C 175, 2007 7 27, p. 14, pranešėja Alleveldt.

- 2005 m. gegužės 11 d. direktyva 2005/29/EB dėl nesąžiningos komercinės veiklos ⁽²⁵⁾,
- 2008 m. balandžio 23 d. Direktyva 2008/48/EB dėl vartojimo kredito sutarčių ⁽²⁶⁾, nors jau dabar faktiškai visos suinteresuoti subjektai ją vertina kritiškai ⁽²⁷⁾,
- visas vartotojų *acquis* paketas ⁽²⁸⁾, visuotinai pripažįstamas netinkamai parengtu, blogai perkeltu į nacionalinę teisę ir prastai įgyvendintu ⁽²⁹⁾,
- bendros pagrindų sistemos (CFR) projektas, pradėtas siekiant išmintingo tikslo supaprastinti sutarčių teisę, tačiau pasibaigęs milžinišku dokumentu, kurio vien bendroji dalis apima 800 puslapių ⁽³⁰⁾,
- naujusias pasiūlymas priimti direktyvą dėl imigracijos ⁽³¹⁾,
- pripažinta mažmeninių finansinių paslaugų nesėkmė, ypač pernelyg didelio vartotojų išskolinimo srityje ⁽³²⁾,

— didėjančios perkėlimo į nacionalinius teisės aktus spragos valstybėse narėse. Tai pripažino ir Komisija ⁽³³⁾.

6.9 Šios nuomonės tikslas yra parodyti, kaip iniciatyvus požiūris į teisę gali padėti geriau reguliuoti, suteikdamas naują mąstymo būdą: būdą, pagal kurį greičiau atskaitos tašku laikomi individų bei įmonių realaus gyvenimo poreikiai ir siekiai, nei teisės priemonės ir būdą, kaip jos turėtų būti taikomos.

6.10 Tai reiškia, kad teisės aktų leidėjui turėtų rūpėti sukurti veiklos požiūriu veiksmingas taisykles, kurios atspindėtų realaus gyvenimo poreikius ir būtų įgyvendinamos taip, kad būtų pasiekti tų taisyklių galutiniai tikslai. Taisyklės turėtų būti perduodamos būdais, kurie yra prasmingi auditorijai, kuriai jos yra skirtos, kad tie, kurių elgsenai daromas poveikis, jas suprastų ir galėtų jų laikytis.

6.11 Teisės akto gyvavimo ciklas neprasideda nuo pasiūlymo projekto rengimo ir nesibaigia, kai jis oficialiai patvirtinamas. Tikslas yra ne pats teisės aktas, o jo sėkmingas įgyvendinimas. Įgyvendinimas reiškia ne tik institucijų užtikrinamą aktų vykdymą, bet taip pat reiškia ir jų įsisavinimą, pripažinimą ir, kai reikia, individų ir organizacijų, kurioms jie skirti, elgsenos pokytį. Mokslinių tyrimų rezultatai rodo, kad kai derybose dėl susitarimų, kurie vėliau tampa Europos teisės aktais, dalyvauja socialiniai partneriai, tai tie teisės aktai vėliau įgyvendinami sėkmingiau.

6.12 Mes galime numatyti tam tikras šio požiūrio pasekmes (įskaitant praktines) sprendimų priėmimo procesui, susijusiam su ES teisėkūra, teisės aktų įgyvendinimu ir vykdymu.

6.12.1 Pirma, geriau aktyvus ir veiksmingas suinteresuotų subjektų dalyvavimas, negu tik tarimasis prieš bet kokių pasiūlymų rengimą ir jo metu bei vykstant sprendimo priėmimo procesui, kad atskaitos taškai būtų realaus gyvenimo problemos ir jų sprendimai ir kad sprendimų priėmimo proceso pagrindu būtų siekiama tam tikrų tikslų ⁽³⁴⁾.

⁽²⁵⁾ EESRK nuomonė CESE OL C 108, 2004 4 30, p. 81, pranešėjas Hernández Bataller.

⁽²⁶⁾ OL L 133, 2008 5 22, p. 66.

⁽²⁷⁾ EESRK nuomonė CESE OL C 234, 2003 9 30, p. 1, pranešėja Pegado Liz.

⁽²⁸⁾ Mažiausiai 8 direktyvos iš 22, vadinamųjų „pagrindinių *acquis* dėl vartotojų apsaugos“, „susijusios su sutartimis, sudarytomis ne prekybai skirtose patalpose“ (1985 m. gruodžio 20 d. Direktyva 85/577/EEB), „dėl kelionių, atostogų ir organizuotų išvykų paketų“ (1990 m. birželio 13 d. direktyva 90/314/EEB), „dėl nesąžiningų vartojimo sutarčių sąlygų“ (1993 m. balandžio 5 d. Direktyva 93/13), dėl „teisės tam tikru laiku naudotis nekilnojamaisiais daiktais“ (*time-share*) (1994 m. spalio 26 d. Direktyva 94/47/EB), „susijusios su nuotolinės prekybos sutartimis“ (1997 m. gegužės 20 d. Direktyva 97/7/EB), „žymint vartotojams siūlomų prekių kainas“ (1998 m. vasario 16 d. Direktyva 98/6/EB), „dėl draudimų“ (1998 m. gegužės 19 d. Direktyva 98/27/EB) ir „dėl vartojimo prekių pardavimo ir susijusių garantijų“ (1999 m. gegužės 25 d. Direktyva 1999/44/EB).

⁽²⁹⁾ EESRK nuomonė CESE OL C 256, 2007 10 27, p. 27, pranešėjas Richard Adams.

⁽³⁰⁾ Žr. „EB vartotojų teisės vadovas – lyginamoji analizė“, Bielefeldo universitetas, 2006 m. gruodžio 12 d., Prof. dr. Hans Schulte-Nolke, dr. Christian Twigg-Flesner ir dr. Martin Ebers.

⁽³¹⁾ EESRK nuomonė CESE OL C 44, 2008 2 16, p. 91, pranešėja Pariza Castaños.

⁽³²⁾ Žr. „Bendra finansinių paslaugų rinka. 2006 m. pažangos ataskaita“, 2007 m. vasario 21 d. ir EESRK nuomonė OL C 151, 2008 6 17, p. 1 dėl *Žaliosios knygos „Mažmeninės finansinės paslaugos bendrojoje rinkoje“*, pranešėjai Edgardo Maria Iozia ir Mader Saussaye; EESRK nuomonė OL C 44, 2008 2 16, p. 74 dėl *Kreditų ir socialinės atskirties pasiturinčioje visuomenėje*, pranešėja Pegado Liz; nuomonė OL C 65, 2006 3 17, p. 113 dėl *Žaliosios knygos dėl hipotekinių kreditų ES*, pranešėjas Umberto Burani; nuomonė OL C 27, 2009 2 3, p. 18 dėl *Baltosios knygos dėl ES hipotekinių kreditų rinkų integracijos*, pranešėjas Angelo Grasso.

⁽³³⁾ Žr. Komisijos komunikatą „Rezultatų siekianti Europa – Bendrijos teisės taikymas“ (COM(2007) 502 galutinis), susijusį su EESRK nuomone OL C 204, 2008 8 9, p. 9, pranešėjas Daniel Retureau ir labai išpūdingą straipsnį apie „Aktyvų ES teisės aktų perkėlimą“ (autorius dr. Michael Kaeding (EIPASCOPE 2007/03, 27 p.).

⁽³⁴⁾ nuomonėje dėl Supaprastinimo EESRK jau konstatavo, kad „vykdant oficialias konsultacijas neturėtų būti apsiribojama vien Komisijos pasirinktais partneriais.. Į procesą reikia įtraukti visas suinteresuotąsias šalis. (...) Oficialiosios konsultacijos turėtų būti išplėtos, kviečiant visas suinteresuotas šalis pateikti savo pastabas, o apklaustųjų dalyvavimas turėtų būti savanoriškas.“ (OL C 133, 2003 6 6, p. 5, 4.1 ir 4.1.1.1 p., pranešėjas Simpson).

6.12.2 Antra, poveikio vertinimuose turėtų būti atsižvelgiama ne tik į ekonominius, bet ir į socialinius bei etinius aspektus; ne tik į verslo aplinką, bet ir į vartotojus, kaip galutinius teisinių priemonių ir iniciatyvų gavėjus; ne tik į organizuotos pilietinės visuomenės nuomones, bet ir į anoniminių piliečių balsą ⁽³⁵⁾.

6.12.3 Trečia, geriau numatyti sprendimus, nei problemas, ir geriau pasinaudoti įstatymais, kad būtų galima pasiekti ir vykdyti tikslus bei pasiekti, kad laisvė taptų realybe šiame kultūriniame kontekste, nei orientuotis į formalistinę teisinę logiką ⁽³⁶⁾.

6.12.4 Be to, įstatymų rengimas turi būti kiek įmanoma atviresnis ir kuo arčiau jų vartotojų, užtikrinant, kad vartojama kalba yra lengvai suprantama ir paprasta, o jų turinys turi būti perteiktas deramu būdu, o jų įgyvendinimas ir vykdymas turėtų būti stebimas, kartu teikiamas su tuo susijusios konsultacijos visais jų gyvavimo ciklo etapais.

6.12.5 Be to, numatomas nereikalingų, nenuoseklių, pasenusių ir netaikytinų įstatymų panaikinimas ir sąvokų, apibrėžčių, aprašymų, trūkumų ir aiškinimų suderinimas bendroje pagrindų sistemoje ⁽³⁷⁾. Taip pat labai svarbu nebekurti naujų terminų ar neaiškios reikšmės eurožargono, kuris labai dažnai vartojamas, nors dauguma žmonių iš tiesų nežino, ką jis reiškia.

6.12.6 Taip pat primygtinai reikalaujama įvesti naujas sutarčių laisvės, saviregulavimo ir bendro reguliavimo sritis ir sritis, kurios galėtų būti reguliuojamos standartų arba elgesio kodeksų nacionaliniu arba Europos lygiu ⁽³⁸⁾, nustatant ir pašalinant tam trukdančias teisinio reguliavimo kliūtis.

6.12.7 Galiausiai, labiau orientuojamasi į „pavyzdiniais įstatymais“ grindžiamą teisėkūrą („28-asis režimas“), o ne į per daug išsamų ir nebūtiną jų suvienodinimą, paliekant pakankamai erdvės saviregulacijai ar bendram reguliavimui, kur tai laikoma tikslinga.

6.13 Tai būtų galima inicijuoti per mokslinių tyrimų projektus ir dialogą su suinteresuotais subjektais apie specialų iniciatyvų požiūrio į teisę vaidmenį per visą teisės akto gyvavimo ciklą ir visais reguliavimo lygmenimis. Pirmieji žingsniai galėtų būti apskritojo stalo diskusijos arba seminarai su akademine slaugos, ekspertais, suinteresuotais subjektais ir institucijomis siekiant sukurti struktūrą ir parengti veiksmų planą tolesnėms iniciatyvoms, kurių tikslas būtų pasiekti, kad kiekvienu atveju pirmiausia būtų galvojama apie iniciatyvų požiūrio įgyvendinimą, kaip kad šiuo metu visada atsižvelgiama į proporcingumą ir subsidarumą. BRO galėtų tapti tolesnių diskusijų apie *iniciatyvų požiūrį į teisę* platforma, siekiant daugiau dėmesio skirti geresnio reguliavimo klausimams.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto pirmininkas*
Mario SEPI

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto generalinis sekretorius*
Martin WESTLAKE

⁽³⁵⁾ Žr. visų pirma EESRK nuomonę OL C 24, 2006 1 31, p. 39 dėl Geresnės teisėkūros ir dėl nuomonę dėl Socialinio poveikio vertinimų turinio, procedūrų ir metodų kokybės standartų socialinių partnerių ir kitų pilietinės visuomenės narių požiūriu (OL C 175, 2007 7 27, p. 21), abiejų pranešėjas Daniel Retureau.

⁽³⁶⁾ Kaip pabrėžiama EESRK nuomonėje dėl Geresnės teisėkūros OL C 24, 2006 1 31, p. 52, pranešėjas Joost van Iersel „Kad įstatymą būtų galima įgyvendinti, jis turi būti pakankamai aiškus, o, kad jis veiktų, jis turi tinkamai spręsti konkrečias problemas. Dėl blogų įstatymų daugėja įstatymų ir priimama pernelyg daug taisyklių, kurių laikymasis tampa nereikalinga našta įmonėms ir klaidina piliečius.“ (1.6 p.).

⁽³⁷⁾ Pirmasis bandymas apibrėžti šį metodą buvo pateiktas Komisijos komunikate „Bendrijos *acquis* atnaujinimas ir supaprastinimas“ (COM(2003) 71 galutinis), EESRK nuomonės CESE OL C 112, 2004 4 30, p. 4 tema, pranešėjas Daniel Retureau.

⁽³⁸⁾ EESRK nuomonę dėl bendrosios rinkos prioritetų 2005–2010 m. (OL C 255, 2005 10 14, p. 22), pranešėjas B. Cassidy.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl Elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymo ES klausimo sprendimo

(2009/C 175/06)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, remdamasis Europos bendrijos steigimo sutarties 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

EEĮ atliekų tvarkymo.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 30 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Sylvia Gauci.

499-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 119 narių balsavus už ir 1 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 EEĮ atliekų direktyvą galima supaprastinti siekiant sumažinti administracinę naštą rinkos jėgoms.

1.2 Persvarstydamą šią direktyvą Europos Sąjunga kartu su nacionalinėmis valdžios institucijomis turėtų užtikrinti, kad direktyva būtų sukurta vienodos galimybės visose ES valstybėse narėse. Tai bus naudinga aplinkai, verslo subjektams ir Europos piliečiams.

1.3 Kadangi šiuo metu žaliavos yra daug vertingesnės nei prieš 5–10 metų, daugelis EEĮ nebepatenka į nustatytus surinkimo maršrutus. Todėl kai kurios atliekos nėra tinkamai tvarkomos. Pavojingos, nevertingos išmestų šaldytuvų dalys, pavyzdžiui, kondensatoriai, yra pašalinamos neapdorojant. Šiuo metu už EEĮ tvarkymą yra atsakingi gamintojai, kurie gali tik menkai jį kontroliuoti arba visai negali jo kontroliuoti. Visi grandinės subjektai, įskaitant metalo laužo supirkimo ir prekybos įmones, turėtų dalytis atsakomybe.

1.4 Mokykloms tenka svarbus vaidmuo skatinant jaunuosius piliečius prisidėti prie atliekų problemos sprendimo. Todėl jaunieji piliečiai turėtų būti informuojami apie pavojus, susijusius su elektros įrangos atliekų gyvavimo ciklo pabaiga siekiant užkirsti kelią atliekų atsiradimui, skatinti pakartotinai naudoti, surinkti ir perdirbti. Švietimas yra pirma ir svarbiausia valstybių narių atsakomybės sritis, tačiau gamintojų organizacijos taip pat gali atlikti ir atlieka svarbų vaidmenį.

1.5 Direktyvos peržiūra turėtų užtikrinti geresnę žmogaus sveikatos apsaugos ir aplinkos apsaugos nuostatų bei poveikio sklandžiam vidaus rinkos veikimui turinčių taisyklių sąveiką. Visų pirma gamintojo apibrėžtimi nederėtų sukurti daugiau kliūčių vidaus rinkai. Be to, tai labiau atitiktų dabartinę Europos Teisingumo Teismo praktiką, pagal kurią aplinkos apsauga neturi prieštarauti vidaus rinkos principams.

1.6 Šiuo metu aišku, kad rinkos dalimi pagrįstos kolektyvinės sistemos sėkmingai tinkamai tvarkė EEĮ atliekas. Pataisyta direktyva neturėtų sudaryti kliūčių EEĮ atliekų tvarkymo sąnaudų pasidalijimo praktikai atsižvelgiant į turimas rinkos dalis. II priedo perspektyva yra leisti suinteresuotiems subjektams toliau rengti tvarkymo standartus.

1.7 Galiausiai sąnaudų požiūriu efektyvus elektros ir elektroninės įrangos atliekų srauto tvarkymas ES turėtų padėti užkirsti kelią šios atliekų rūšies išvežimui į trečiąsias šalis, kur aplinkos standartai žemesni ir kyla didesnis pavojus darbuotojams, kurie šias atliekas tvarkys. Todėl direktyva turėtų būti siekiama socialinio tikslo apsaugoti aplinką ir mažinti atliekų poveikį žmogaus sveikatai. Tvarkymo standartus reikėtų skatinti įgyvendinti trečiojoje šalyje.

2. Įvadas

2.1 Direktyva 2002/96/EB dėl elektros ir elektroninės įrangos atliekų ⁽¹⁾ yra skirta vis didėjančio elektros ir elektroninės įrangos (EEĮ) atliekų srauto klausimui spręsti ir papildyti Europos Sąjungos priemones dėl sąvartynų ir atliekų deginimo.

2.2 Remiantis įvairiais šaltiniais ir skirtingais skaičiavimo metodais, 27 ES valstybėse narėse kasmet į rinkas patenka 10,3 milijono tonų naujos EEĮ. Keletas prognozių numato, kad iki 2020 m. bendras EEĮ atliekų didėjimas kasmet sudarys nuo 2,5 proc. ir 2,7 proc., t. y. maždaug 12,3 milijono tonų. Visas 2006 m. surinktas kiekis buvo 2 mln. tonų.

2.3 Todėl šiame etape svarbu įvertinti, ar šia direktyva pasiekta rezultatų, kurių tikėtasi aplinkos apsaugos požiūriu. Taip pat svarbu nustatyti, kaip galima ją patobulinti ir kokios yra tinkamiausios priemonės šiam tikslui pasiekti.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė dėl EEĮ atliekų, OL C 116, 2001 4 20, p. 38–43

2.4 EEĮ atliekų direktyvoje nustatyta nemažai atliekų tvarkymo būdų siekiant grąžinamojo perdirbimo būdu daugiau perdirbti elektros ir elektroninių prietaisų ir apriboti bendrą atliekų, kurios galutinai šalinamos, kiekį.

2.5 Gamintojams teikiamos paskatos kurti ekologiškesnę elektros ir elektroninę įrangą, kartu visapusiškai atsižvelgiant į atliekų tvarkymo aspektus. Dėl šios priežasties į EEĮ atliekų direktyvą įtraukta išplėstinės gamintojo atsakomybės sąvoka. Siekdami laikytis teisės aktų nuostatų, EEĮ gamintojai turės atsižvelgti į visą elektros ir elektroninės įrangos gyvavimo ciklą, įskaitant produkto patvarumą, atnaujinimą, pataisomumą, išardymą ir grąžinamąjį būdą lengvai perdirbamų medžiagų naudojimą. Jie taip pat yra atsakingi už elektros ir elektroninių prietaisų priėmimą atgal ir grąžinamąjį perdirbimą, jeigu šie priklauso vienai iš dešimties didelių produktų kategorijų ⁽²⁾. Galiausiai jie turi pateikti informaciją, kaip laikomasi reikalavimų.

2.6 Išplėstinė gamintojo atsakomybė prasideda iškart, kai rinkos subjektas įregistruojamas nacionaliniuose gamintojų registruose, kuriuos kiekvienoje valstybėje narėje parengia nacionalinės valdžios institucijos. „Gamintojo“ sąvoka apima įvairias veiklos rūšis, įskaitant nuosavo prekės ženklo produktų gamintojus arba importuotojus, arba perpardavėjus. „Gamintojo“ sąvokos taikymo sritis yra tokia plati, kad apima kiek įmanoma daugiau verslo sričių, ir taip sukurama sąnaudų požiūriu efektyvi EEĮ atliekų tvarkymo sistema. Tačiau tokios plačios taikymo srities problema yra ta, kad vienas produktas gali turėti keletą už tvarkymą atsakingų gamintojų, o tai nepriimtina teisiniu požiūriu.

2.7 EEĮ atliekų direktyva siekiama skatinti atskirą surinkimą nustatant kiekybinius tikslus. Ne vėliau kaip iki 2006 m. gruodžio 31 d. ES valstybės turėjo pasiekti, kad privačiuose namų ūkiuose kasmet būtų surenkama vidutiniškai ne mažiau kaip 4 kg elektros ir elektroninių prietaisų atliekų vienam gyventojui. Naujas privatomas tikslas turėtų būti nustatytas iki 2008 m. gruodžio mėn.

2.8 EEĮ atliekų direktyva taip pat skatinamas pakartotinis naudojimas ir grąžinamasis perdirbimas nustatant utilizavimo, pakartotinio naudojimo ir grąžinamojo perdirbimo tikslus.

2.9 Paskutinis EEĮ atliekų direktyvos ramstis – galutinių naudojų, kitaip tariant, vartotojų, vaidmuo. Vartotojai gali grąžinti savo įrangą nemokamai. Kad būtų išvengta pavojingų EEĮ atliekų susidarymo, remiantis Direktyva 2002/95/EB dėl tam tikrų pavojingų medžiagų naudojimo elektros ir elektroninėje įrangoje

apribojimo ⁽³⁾ yra nustatyti draudimai ir apribojimai naudoti kai kurias medžiagas.

3. Bendrosios pastabos. Nustatytos problemos

3.1 Pagal anksčiau apibūdintas priemones, valstybės narės turėjo parengti savo nacionalinius EEĮ atliekų tvarkymo planus, kurie atitiktų direktyvos reikalavimus. Pirmasis nacionalinio EEĮ atliekų teisės aktų įgyvendinimo vertinimas leidžia daryti šias išvadas:

- direktyvos taikymo sritis visoje ES paskatino skirtingas interpretacijas, nors tas pats produktas nebūtinai priklauso tai pačiai taikymo sričiai visose valstybėse narėse, todėl daromas poveikis gamintojams skirtingo teisės aktų nuostatų laikymosi lygio Europoje požiūriu,
- daugumoje ES 15 šalių surinkimo tikslai lengvai pasiekiami, tačiau juos vis dar sudėtinga pasiekti daugumai naujųjų valstybių narių,
- skirtingų kategorijų (išskyrus 1 kategoriją ⁽⁴⁾) produktų surinkimo rezultatai nėra labai geri,
- smulki įranga dažniausiai negrąžinama į surinkimo punktus, todėl nepatenka į nustatytus EEĮ atliekų kanalus,
- daugelyje valstybių narių nėra tiek EEĮ atliekų surinkimo punktų, kiek jų turėtų būti,
- trūksta atskaitomybės ⁽⁵⁾ dėl EEĮ atliekų tvarkymo kokybės,
- dvi esminės veiklos sritys, sudarančios administracinę našta, yra registravimas nacionalinių gamintojų registruose ir ataskaitų teikimas,
- EEĮ atliekų direktyvos perkėlimas į nacionalinę teisę pradėtas tik po 2004 m. rugpjūčio 13 d., o kai kuriose valstybėse iki šios dienos nebaigtas. Todėl būtų pernelyg anksti pradėti išsamią socialinę stebėseną ir vertinimą.

⁽²⁾ Direktyvoje nustatyta dešimt EEĮ kategorijų.

- 1 kategorija. Dideli namų apyvokos prietaisai
- 2 kategorija. Maži namų apyvokos prietaisai
- 3 kategorija. IT ir telekomunikacijų įranga
- 4 kategorija. Vartojimo įranga
- 5 kategorija. Apšvietimo įranga
- 6 kategorija. Elektros ir elektroniniai įrankiai
- 7 kategorija. Žaislai, laisvalaikio ir sporto įranga
- 8 kategorija. Medicininiai prietaisai
- 9 kategorija. Stebėjimo ir kontrolės prietaisai
- 10 kategorija. Automatiniai daiktų išdavimo prietaisai

⁽³⁾ Pavojingų medžiagų naudojimo apribojimo direktyvoje reikalaujama, kad nuo 2006 m. liepos 1 d. į rinką teikiamoje naujoje elektros ir elektroninėje įrangoje kitomis medžiagomis būtų pakeisti sunkieji metalai (švinas, gyvsidabris, kadmio ir šešiavalentis chromas) ir brominuoti liepsnos slopikliai (polibrominuoti bifėnilai (PBB) arba polibrominuoti difėnilo eteriai (PBDE)).

⁽⁴⁾ Žr. 2 išnašą.

⁽⁵⁾ Remiantis EEĮ atliekų direktyvos 12 straipsniu „Informacijos ir ataskaitų teikimas“, gamintojai turėtų kasmet surinkti informaciją taip pat pagrįstus skaičiavimus apie į jų rinką išleistą elektros ir elektroninės įrangos kiekį ir kategorijas, surinktas visais įmanomais būdais, pakartotinai naudotas, perdirbtas ir utilizuotas valstybių narių teritorijoje, bei informaciją apie sukauptas eksportuotas atliekas, nurodymai jų svorį, arba, jei tai įmanoma, – jų skaičių.

4. Konkrečios pastabos. Perspektyvos

4.1 Direktyvos peržiūra turėtų būti siekiama kiek įmanoma pagerinti jos rezultatus aplinkos apsaugos atžvilgiu (surinkti daugiau) ir didinti EEĮ atliekų tvarkymo sąnaudų efektyvumą (tvarkyti geriau).

4.2 Norint įveikti EEĮ atliekų tvarkymo sunkumus, ES taip pat reikia mažinti verslo įmonių administracinę naštą, kad jos išliktų ekonomiškai konkurencingos ir investuotų išteklius siekdamos padidinti savo veiklos aplinkosauginį veiksmingumą, ar tai būtų produkto dizainas, surinkimo schemos, priėmimo atgal sistemos ar visuomenės informavimas.

4.3 Nacionalinės administracijos ir privačios iniciatyvos gali finansuoti mokyklų švietimo programas, kad vaikai labai anksti susipažintų su gerąja praktika elektros ir elektroninės įrangos šalinimo ir grąžinamojo perdirbimo srityje. Šias programas reikėtų įgyvendinti vietos lygiu, todėl jų turinys turi būti specialiai pritaikytas vietos sąlygoms ir vartojimo pobūdžiui.

4.4 Didesnio ekologiško ir didžiausio sąnaudų efektyvumo gali būti siekiama:

- į produktą orientuotą taikymo sritį ⁽⁶⁾ keičiant į tvarkymo kategoriją nukreipta taikymo sritimi,
- diferencijuojant tikslus pagal surinkimo kiekį, grąžinamuoju būdu perdirbamų atliekų procentinę dalį ir tvarkymo reikalavimus,
- siekiant sudaryti vienodas sąlygas įvairiems suinteresuotiems subjektams visoje ES; visų pirma:
 - gamintojo apibrėžtis turėtų apimti tuos pačius subjektus visose ES valstybėse narėse. Šiuo tikslu subjektas, kuris produktą pateikia į Bendrijos rinką, turėtų būti laikomas gamintoju visose ES nacionalinėse rinkose;
 - nacionalinių gamintojų registrai turėtų veikti darniau. Dėl įvairių nacionalinių registravimo ir finansavimo programų skirtingų administracinių reikalavimų tarptauti-

niu lygiu veikiantys gamintojai patiria didesnių sąnaudų vidaus rinkoje. Skiriasi gamintojų registrų iš gamintojų renkama informacija ir jų veiklos principai. Be kitų dalykų, įvairiuose registruose skiriasi įrangos tipų apibrėžtys, svorio kriterijai, pateiktų duomenų pagrindas ir galimybės prekiauti su kitomis valstybėmis narėmis. Taip pat skiriasi duomenų pateikimo dažnumas ir periodiškumas. Europos institucijos galėtų pateikti rekomendacijas ir gaires, kad tinkamai konsultuojantis su suinteresuotais subjektais būtų pasiektas šis tikslas;

- siekiant keistis informacija, būtų galima sukurti Europos nacionalinių registrų tinklą. Gamintojai galėtų įsiregistruoti vienoje valstybėje narėje, kad galėtų vykdyti savo veiklą visoje ES. Tai sumažintų įregistruotų gamintojų administracinę naštą ir kartu leistų veiksmingiau įgyvendinti direktyvą. Labiau suderintais veiksmais ir mažesne biurokratija būtų paprasčiau siekti didesnio ekologiško ir šios srities tikslų;
- reikėtų toliau derinti į rinką pateikiamos elektros ir elektroninės įrangos ženklavimo reikalavimus. Jei tai nebūs padaryta, bus nuolat trukdoma laisvam prekių judėjimui vidaus rinkoje.
- išaiškinant ir galiausiai vienodai įgyvendinant suderintą požiūrį visose ES valstybėse narėse,
- svarstant, kaip nacionalinės vyriausybės gali skatinti didesnio ekologinio veiksmingumo EEĮ atliekų tvarkymo srityje mokslinius tyrimus,
- galiausiai reikėtų toliau nagrinėti vartotojo vaidmenį įgyvendinant EEĮ atliekų politiką; pagaliau būtent vartotojas turi grąžinti savo e. atliekas ir mokėti, nesvarbu, kaip organizuojamas finansavimas.

2008 m. gruodžio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

⁽⁶⁾ Žr. produktų kategorijas, apibūdintas 2 išnašoje.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl Poreikio ES lygiu suderintais veiksmais stiprinti pilietinę visuomenę kaimo vietovėse, ypač naujosiose valstybėse narėse

(2009/C 175/07)

2008 m. sausio 17 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Poreikio ES lygiu suderintais veiksmais stiprinti pilietinę visuomenę kaimo vietovėse, ypač naujosiose valstybėse narėse.

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. spalio 30 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Krzysztof Kamieniecki.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 107 nariams balsavus už, 6 – prieš ir 11 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Ilgą laiką kaimo plėtros politikoje daugiausia dėmesio buvo skiriama tiesiogiai su žemės ūkio gamyba susijusiems klausimams. Tik per pastaruosius dvidešimt metų plačiau paplito požiūris, kad kaimo vietovės yra labai skirtingos, todėl negalima taikyti vienodų politikos priemonių, kurios parengtos Europos arba nacionaliniu lygiu, ir šių vystymosi uždavinių, lygių galimybių principo ir pan. negalima tinkamai pasiekti, jei patys kaimo gyventojai nebus įtraukti į procesą ir aktyviai jame nedalyvaus.

1.2 Šiuo metu vykstanti diskusija dėl bendrosios žemės ūkio politikos ir kaimo politikos turės lemiamą reikšmę Europos kaimo atečiai. Šioje diskusijoje turi būti girdimas ne tik ekspertų ir politikų, bet ir kaimo bendruomenių balsas.

1.3 Šioje srityje iniciatyva LEADER yra geras pavyzdys, todėl naujosios valstybės narės išvelgia joje galimybę pagyventi ekonomiką ir efektyviau naudoti vystymosi išteklius kaimo vietovėse. Itin svarbu užtikrinti ir nacionalinių, ir ES šaltinių paramą įvairaus pobūdžio iniciatyvoms, kurios padeda stiprinti pilietinę kaimo visuomenę.

1.4 Europos Sąjungos valstybių narių kaimo pilietinės visuomenės vystymuisi įtaką daro pastaraisiais dešimtmečiais vis didėjančios ekonomikos (didėjanti konkurencija rinkose), visuomenės (kaimo vietovių tuštėjimas), aplinkos (klimato kaita) permainos. Šiuo metu vykstantys procesai yra gilaus istoriškai susiklosčiusio ekonominio vystymosi rezultatas. Ypač dideli pokyčiai vyko naujųjų valstybių narių kaimo vietovėse.

1.5 Viena iš pilietinės visuomenės vystymo galimybių yra vystymosi instrumentų pritaikymas konkrečių kaimo vietovių poreikiams ir galimybėms, o tam būtina sąlyga plačiau taikyti principą „iš apačios į viršų“. Svarbų vaidmenį taip pat gali atlikti švietimas.

1.6 Vidurio ir Rytų Europos šalyse nevyriausybinių organizacijos pradėjo kurtis jau devintojo dešimtmečio pabaigoje. Palyginti su 15 ES valstybių narių veikiančiomis organizacijomis, jos susiduria su daugiau kliūčių, kurios susijusios su ekonominio išsivystymo skirtumais, jų galimybės naudotis naujomis technologijomis ir įvairiais (tarp jų privataus finansavimo) šaltiniais yra ribotos, ką jau kalbėti apie teises sąlygas ir valdžios institucijų požiūrį.

1.7 Daugiau dėmesio nei iki šiol reikia skirti tam, kad būtų užtikrintos kaimo organizacijų galimybės gauti finansavimą. Toks finansavimas turi būti stabilus ir lankstus, jis taip pat privalo padengti organizacijų veiklos išlaidas (institucinė parama).

1.8 Būtina taikyti specialius institucinius sprendimus, stiprinančius kaimo organizacijų potencialą, taip pat ir tose šalyse, kurios dar tik rengiasi stoti į ES. Be to, svarbu įgyvendinti įvairias priemones, kurios padėtų kaimo bendruomenėms naudotis informacija.

1.9 Kaimo gyventojai paprastai yra menkiausiai išsilavinę ir jų galimybės gauti informaciją ribotos, jie patiria nemažai sunkumų, ieškodami savo vietos sparčiai besikeičiančioje tikrovėje.

1.10 Visoje ES pilietinės visuomenės vystymuisi kaimo vietovėse trukdo šios kliūtys:

- sunku gauti žinių ir informacijos,
- trūksta gebėjimų imtis verslo iniciatyvų,
- demografinės bei moterų ir vyrų teisių lygybės problemos ⁽¹⁾,
- blogesnė socialinė infrastruktūra nei miestuose.

⁽¹⁾ EESRK aptarė kaimo moterų padėtį savo nuomonėje OL C 204, 2000 7 18, p. 29.

1.11 Sprendimus, susijusius su kaimo vietovėmis, kurie priimami sveikatos priežiūros, švietimo, socialinės paramos srityse, nacionaliniu lygmeniu reikia geriau koordinuoti su žemės ūkio politika arba kaimo politika siaurąja prasme. Taip pat reikia imtis veiksmų, padedančių stiprinti kaimo ir miesto ryšius.

1.12 Kaip ir anksčiau, esama per mažai priemonių, kurios sudarytų sąlygas kaimo gyventojams rasti alternatyvių pajamų šaltinių. Valstybė turėtų sudaryti sąlygas institucijų ir visuomenės dialogui.

1.13 Svarbiausias vaidmuo tenka vietos valdžios institucijoms. Vystant kaimo bendruomenes, jos privalo atlikti katalizatoriaus vaidmenį ir skatinti jas imtis bendrų veiksmų.

1.14 Naujosiose valstybėse narėse ypač trūksta pilietinės visuomenės atstovų ir vietos valdžios tarpusavio pasitikėjimo. Pilietinės visuomenės organizacijos laiko vietos valdžios institucijas visuomeninių iniciatyvų kliūtimi, o institucijos savo ruožtu baiminasi vietinių bendruomenės lyderių konkurencijos.

1.15 Reikėtų apsvarstyti galimybę plačiau taikyti patikros priemonę (angl. *rural proofing*), kuria būtų galima nustatyti, kaip tam tikri teisiniai ar politiniai sprendimai (pvz., susiję su švietimo sistema ar viešaisiais pirkimais) daro įtaką kaimo vietovių padėčiai.

2. Aplinkybės

2.1 Permainos, kurios vyksta ES kaimo vietovėse, kelia klausimą, kokia kryptimi vystysis kaimo vietovių bendruomenės, koku mastu jos galės pačios priimti sprendimus dėl savo ateities, ir ar tarp žmonių besimezgančius santykius ir kylantį poreikį bendradarbiauti parems politika, teisė ir valstybės institucijos.

2.2 Pilietinei visuomenei priskiriama daug vaidmenų, kuriuos galima apibendrintai nusakyti teiginiu, kad ji palengvina gyvenimą ir užpildo vietą tarp individų ir šeimų ir tarp individų ir valstybės.

2.3 Europinė integracija daro įtaką kaimo vietovių pokyčių dinamikai. Šio proceso stebėseną pilietinės visuomenės pagrindų kūrimo požiūriu yra svarbi EESRK užduotis.

2.4 Europos Sąjungos valstybių narių kaimo pilietinės visuomenės vystymuisi įtaką daro pastaraisiais dešimtmečiais vis didėjančios ekonomikos (didėjanti konkurencija rinkose), visuomenės (kaimo vietovių tuštėjimas), aplinkos (klimato kaita) permainos. Šiuo metu vykstantys procesai yra gilaus istoriškai susiklosčiusio ekonominio vystymosi rezultatas.

2.5 Ypač dideli pokyčiai vyksta naujųjų valstybių narių kaimo vietovėse. Šie pokyčiai vyksta visose gyvenimo srityse vienu metu – ne tik ekonomikoje (taip pat bankų sektoriuje), bet ir socialinėje sferoje (sveikatos priežiūros, socialinio draudimo sistemos reformos), teisės srityje (besikeičiantis vietos valdžios institucijų vaidmuo, nevyriausybinių organizacijų įstatymai, finansų ir mokesčių reguliavimas ir kt.).

2.6 Ankstesnio laikotarpio palikimas – buvę didžiųjų gamybos ūkių, kuriuose tradiciniai kaimo bendruomenės bruožai buvo iškreipti, darbuotojai.

2.7 Kaimo gyventojai paprastai yra menkliau išsilavinę, jų galimybės gauti informaciją ribotos, jie patiria nemažai sunkumų ieškodami savo vietos sparčiai besikeičiančioje tikrovėje.

2.8 15 ES valstybių narių dalis šių pokyčių jau vyko anksčiau ir truko ilgesnį laiką. Nepaisant to, ir šiose valstybėse taip pat nepavyko išvengti neigiamų padarinių, susijusių, pavyzdžiui, su didėjančia žemės ūkio gamybos koncentracija.

2.9 Be to, 15 ES valstybių narių kaimo vertybės geriau suvokiamos nei naujosiose valstybėse narėse. Visuomenė ir žiniasklaida naujosiose valstybėse narėse daugiausia dėmesio linkusi skirti su žemės ūkiu susijusiems klausimams.

2.10 Pirmosios oficialios nevyriausybinių organizacijos, remiančios kaimo plėtrą Vidurio ir Rytų Europos valstybėse, buvo įsteigtos jau devintojo dešimtmečio pabaigoje. Palyginti su 15 ES valstybių narių veikiančiomis nevyriausybinių organizacijomis, joms iškyla daugiau kliūčių dėl ekonominio išsivystymo skirtumų, menkesnių jų galimybių naudotis naujomis technologijomis ir įvairiais, tarp jų privataus finansavimo, šaltiniais, ką jau kalbėti apie teises sąlygas ir valdžios institucijų, kurioms trūksta patirties ir kurios nelinkusios bendradarbiauti su visuomeniniu sektoriumi, požiūrį.

2.10.1 Oficialūs duomenys, pavyzdžiui, NVO skaičiaus ir gyventojų skaičiaus santykis rodo mažesnę kaimo bendruomenių aktyvumą. Tačiau, jei atsižvelgsime į neformalias grupes, kaimynystės ryšius ir kaimo gyventojų dalyvavimą sprendžiant vietovių, kuriose jie gyvena, klausimus arba jų žinojimą apie iniciatyvas, kurias rodo vietos valdžia, pasirodo, kad toks socialinis kapitalas kaime yra net didesnis nei dideliuose miestuose ir didmiesčiuose.

2.11 Kaimo organizacijų plėtra XXI amžiaus pradžioje Vidurio ir Rytų Europos valstybėse ėgijo pagreitį. Be to, jos pradėjo labiau bendradarbiauti ir kurti regionines ir nacionalines struktūras. Keletė valstybių narių jų struktūra buvo paremta Skandinavijos modeliu – pagal jį kiekviename kaime veikia vietos padaliniai. Kitose valstybėse kaimo NVO sudarė nacionalines sutartis, įsteigė forumus, skirtus bendradarbiauti, keistis patirtimi ir atstovauti kaimo

bendruomenėms palaikant ryšius su valdžios institucijomis. Tokios organizacijos naujosiose valstybėse narėse, kurias remia Skandinavijos organizacijos, sukūrė PREPARE (angl. – *Partnership for Rural Europe*) – partnerystės Europos kaimo vietovėse tinklą, kuris padeda joms remti vienai kitą ir tobulinti savo veiklos būdus.

3. Europos Sąjunga ir pilietinė visuomenė kaimo vietovėse

3.1 Ilgą laiką kaimo politikoje daugiausia dėmesio buvo skiriama klausimams, tiesiogiai susijusiems su žemės ūkio gamyba, ir ta politika buvo vienoda visoje ES. Kita vertus, pavyzdžiui, investicijų į kaimo infrastruktūrą politika paprastai buvo formuojama nacionaliniu lygmeniu. Tik devintojo dešimtmečio pabaigoje plačiau paplito požiūris, kad kaimo vietovės yra labai skirtingos, todėl negalima taikyti vienodų politikos priemonių, kurios parengtos Europos arba nacionaliniu lygiu, ir šių vystymosi uždavinių, lygių galimybių principo ir pan. negalima tinkamai pasiekti, jei patys kaimo gyventojai nebus įtraukti į procesą ir aktyviai jame nedalyvaus.

3.2 Neseniai sukurtos kaimo plėtros programos apima priemones ir sprendimus, kurie tam tikra prasme atitinka kaimo pilietinės visuomenės poreikius. Viena iš tokių priemonių yra programa LEADER, kurioje pagrindinis vaidmuo vietos veiklos grupėse tenka NVO (naujuoju programavimo laikotarpiu LEADER metodas apims 40 proc. ES kaimo vietovių).

3.3 Be to, nevyriausybinių organizacijų gali pasinaudoti kitomis kaimo plėtros programų priemonėmis, susijusiomis su paslaugų teikimu kaime; svarbu parengti tinkamus sprendimus kiekvienoje valstybėje, kurie leistų organizacijoms teikti paslaugas ir kurti viešąsias ir visuomenines arba viešąsias ir privačiąsias partnerystes, kurios taip pat atviros nevyriausybiniams organizacijoms. Taip pat numatyta parama nevyriausybiniams organizacijoms per nacionalinius kaimo vietovių tinklus.

3.4 Metodas, kuris siūlomas įgyvendinant iniciatyvą LEADER, turi būti pritaikytas pavienių valstybių narių sąlygoms ir poreikiams. Daugelyje valstybių šis metodas buvo taikomas gerokai plačiau negu iniciatyva LEADER (pavyzdžiui, Airijoje, Ispanijoje ar Vokietijoje); veiksmingai paramai vietos iniciatyvoms teikti panaudoti nacionaliniai ir regioniniai ištekliai.

3.5 Naujosios valstybės narės iniciatyvą LEADER laiko galimybe pagyventi ekonominę veiklą kaime ir veiksmingiau panaudoti jo plėtros išteklius. Itin svarbu teikti paramą iš nacionalinių ir ES šaltinių įvairioms iniciatyvoms, kurios padeda stiprinti pilietinę kaimo visuomenę.

3.5.1 Remti piliečių aktyvumą siekiant patenkinti bendruosius vietos gyventojų poreikius, yra labai naudingas ES politikos veiksnys. Kuriant pilietinę visuomenę ir teikiant pirmenybę metodui „iš apačios į viršų“ susiduriama su daugeliu problemų, kurios, be kitų, kyla iš būtinybės šalinti administracines kliūtis.

4. Nacionalinė politika ir pilietinė visuomenė kaimo vietovėse

4.1 Šiuo metu vyksta diskusija dėl Bendrijos žemės ūkio politikos ir kaimo politikos. Šios diskusijos rezultatai turės įtakos ne tik lėšų, skirtų kaimui dabartiniu biudžetiniu laikotarpiu, paskirstymui, bet ir būsimos politikos orientavimui 2013–2020 m. ir vėlesniu laikotarpiu. Ypač svarbu, kad šioje diskusijoje būtų girdimas ne tik ekspertų ir politikų, bet ir kaimo bendruomenių balsas.

4.2 Naujosioms valstybėms narėms trūksta ne tik vyriausybės ir pilietinės visuomenės, bet ir pačios vyriausybės ministerijų ir departamentų bendradarbiavimo patirties. Todėl sprendimai, susiję su kaimo vietovių sveikatos priežiūra, švietimu ir socialine parama, beveik nekoordinuojami su žemės ūkio politika arba kaimo politika siaurąja prasme.

4.3 ES fondų išlaidų programavimas 2007–2013 m. biudžete naujosioms valstybėms narėms yra tik antrasis šio pobūdžio „praktimas“, kuris atsižvelgiant į ribotą oficialių pareigūnų patirtį ir dažną vyriausybių kaitą lems, kad nebus iki galo išnaudota daug kaimo plėtros galimybių, numatytų ES politikoje.

4.4 Nereikėtų pamiršti, kad viena svarbiausių sąlygų ekonominei ir socialinei sanglaudai išsiplėtusioje ES užtikrinti yra ryšių tarp miesto ir kaimo stiprinimas. Formalių, dažnai dirbtinių skirtumų, keliant reikalavimus išsaugoti „demarkacijos linijas“ tarp įvairių ES fondų (pvz., EKPF ir EŽŪFKP), nustatymas, kai dažnai keičiamos sąlygos lėšoms gauti ir nederinamos įvairios sprendimo priėmimo procedūros, gali apsunkinti papildomas priemones ir padidinti atotrūkį tarp kaimo ir miesto.

4.5 Kaime daugiausia dėmesio skiriama priemonėms, susijusioms su tradicine žemės ūkio gamyba arba „įprastomis“ socialinėmis priemonėmis (nedarbo pašalpos arba parama pusiau natūriniais ūkiams). Nors šios priemonės yra gyvybiškai svarbios (ypač šalyse, kuriose skurdas daugiausia paplitęs kaimo vietovėse, pvz., Rumunijoje ir Lenkijoje), jos kartu išaldo esamą padėtį ir nekuria pagrindo pokyčiams. Taip pat nuolat trūksta priemonių, kurios sudarytų sąlygas kaimo gyventojams rasti alternatyvių pajamų šaltinių. Institucijos, susijusios su žemės ūkio vystymu, kuria darbo vietas kaime, tačiau jų programos nepakankamai remia ne žemės ūkio profesijas.

4.6 Svarbų vaidmenį čia galėtų atlikti Lisabonos strategija, nes naujovės ir konkurencingumas plačiąja prasme kaimo vietovėse taip pat galimi. Deja, šios sąvokos dažnai siejamos su naujomis technologijomis ir mokslinių tyrimų centrais dideliuose miestuose ir didmiesčiuose. Dėl to lieka nepanaudota daug socialinio pobūdžio arba su paveldo, aplinkos vertybių ir vietos tradicijų išsaugojimu susijusių naujovių.

4.7 Daugelyje valstybių narių, ypač naujosiose valstybėse narėse, nacionalinės politikos priemonės yra apribotos siauru naujovių ir konkurencingumo suvokimu (pvz., sąlygos gauti ES paramą verslui, kurių reikalavimai nepaprastai aukšti, o kapitalas turi siekti iki kelių milijonų eurų, dažniausiai riboja naudos gavėjų iš kaimų ir mažesnių miestelių galimybes).

4.8 Valstybės politikų konservatyvų, konjunktūra paremtą požiūrį į kaimo pilietinę visuomenę galima paaiškinti taip: vyriausybių neryžtingumas kuriant sąlygas jų vystymuisi, politinės perspektyvos stoka kaimo atžvilgiu ir nuogastavimai, kad priskyrus pilietinei visuomenei tam tikrą vaidmenį, gali sumažėti politinių partijų vaidmuo. Nacionalinėms valdžios institucijoms laikantis šios politikos, daugelis kaimo bendruomenių tikisi, kad postūmį permainingoms suteiks Europos Sąjunga.

4.9 Tačiau nacionalinė valdžia yra atsakinga už tai, kad būtų sudarytos sąlygos dialogui tarp valdžios institucijų ir visuomenės, taip pat už tai, kad būtų sukurta aiškumo ir skaidrumo kultūra. Tai svarbu dar ir dėl to, kad kaimo gyventojai apibūdinami kaip palyginti menkai vertinantys (pvz., Lenkijoje 17 proc.) demokratijos svarbą visuomenės gyvenime.

5. Vietos valdžia ir pilietinė visuomenė kaimo vietovėse

5.1 Vietos valdžios institucijų vaidmuo remiant pilietinės visuomenės iniciatyvas ir bendradarbiaujant su jos atstovais kaimo vietovėse yra ypač svarbus. Vietos valdžios institucijos privalo atlikti kaimo bendruomenių vystymo katalizatoriaus vaidmenį ir skatinti jas imtis bendrų veiksmų.

5.2 Organizacijų, veikiančių kaimo vietovėse, ir vietos ir regionų valdžios institucijų bendradarbiavimas ne visada vyksta sklandžiai. Bendradarbiavimo tarp vietos valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės organizacijų bei jų lyderių kaimo vietovėse stoka yra būdinga visoms valstybėms narėms, nors šio reiškinio mastai nevienodi. Daug kur pastebimi geros praktikos pavyzdžiai, kurie skatina teigiamas nuostatas, liudija apie vykstančius pokyčius ir galimybes.

5.3 Naujosiose valstybėse narėse ypač trūksta pilietinės visuomenės atstovų ir vietos valdžios tarpusavio pasitikėjimo. Vietos valdžios institucijos laikomos visuomeninių iniciatyvų kliūtimi, tačiau, kita vertus, šios institucijos pačios baiminasi, kad vis aktyvesni visuomenės lyderiai taps konkurentais ir kels grėsmę jų užimamoms pozicijoms. Į pilietinės visuomenės organizacijas, laukiančias vietos valdžios institucijų paramos ar partnerystės iniciatyvoms įgyvendinti, žiūrima įtariai ir priešišškai.

5.4 Pasitikėjimo stoką galima sumažinti atkreipiant dėmesį į įgyvendintus projektus ir matomą naudą, kurią gauna tos bendruomenės (visuomenės grupės), kur vietos valdžios institucijų ir pilietinės visuomenės organizacijų atstovų bendradarbiavimas vyksta sklandžiai.

5.5 Kaimo vietovėse dedamos pastangos kurti teigiamus pavienių valdžios institucijų santykius ir pilietinės visuomenės organizacijų ryšius, pavyzdžiui, rengiant atitinkamus mokymus, tačiau ilgalaikis šios problemos sprendimas reikalauja tolesnių švietimo priemonių.

6. Kliūtys, stabdančios pilietinės visuomenės vystymąsi kaimo vietovėse

6.1 Be sunkumų, kurie būdingi Vidurio ir Rytų Europos valstybėms, yra daug kaimo problemų būdingų visai ES. Tarp jų paminėtina:

- kliūtys įgyti žinių ir būtinybė užtikrinti kaimo gyventojams įvairių formų švietimą,
- ribotos galimybės ir menkesni gebėjimai naudotis informacija,
- verslumo įgūdžių stoka, sunkumai, išskylantys pereinant nuo žemės ūkio veiklos prie kaimo verslų,
- lyčių lygybės stoka ⁽¹⁾,
- demografiniai sunkumai regionuose; kai kuriuose regionuose per mažai vyrų ar moterų, galinčių kaip partneriai tvarkyti namų ūkį; kaimų tuštėjimas,
- blogesnė socialinė infrastruktūra, palyginti su miestais,
- biurokratinės kliūtys ir valstybės administracijos paramos stoka.

7. Pilietinės visuomenės vystymosi kaimo vietovėse galimybės

7.1 Kaimo pilietinės visuomenės aktyvumą galima didinti nacionaliniu lygmeniu tobulinant sprendimų priėmimo metodus plačiaja prasme (įtraukti pilietinę visuomenę formuojant kaimo politikos priemones, o ne tik konsultuojantis su pilietinės visuomenės atstovais dėl valdininkų jau parengtų sprendimų), taip pat vietos ir regioniniu lygmeniu (įtraukti bendruomenes į sprendimus dėl lėšų skyrimo konkrečioms projektams).

7.2 Plėtros priemonių pritaikymas specifinėms kaimo vietovių galimybėms ir poreikiams reikalauja vis plačiau taikyti požiūrį „iš apačios į viršų“. Tai reiškia, kad šis požiūris turėtų būti taikomas ne tik kaip specifiniai veiksmai pagal kaimo plėtros programą, bet ir kaip struktūrinio finansavimo ir nacionalinės politikos dalis.

7.3 Pagrindinės kaimo vietovių problemos gali būti sprendžiamos bendradarbiaujant viešajam, privačiam (verslininkai) sektoriams ir nevyriausybiniams organizacijoms. Sudarius bendruomenei sąlygas kurti vietinę partnerystę, priimti sprendimus arba bent dalyvauti juos priimant dėl to, kaip panaudoti lėšas darbo vietoms kurti, mobilizuoti bedarbius arba mažinti atskirtį, galima padėti didinti gyventojų atsakomybę už padėtį jų teritorijoje ir jų pasirengimą dirbti vietos bendruomenės labui.

7.4 Daugiau dėmesio reikėtų skirti mokslinių tyrimų sektoriaus ir kaimo organizacijų ryšiams. Taip pat vertėtų nurodyti ir skleisti geriausios patirties pavyzdžius, susiformavusius šioje srityje daugelyje šalių.

7.5 Didelę įtaką pilietinės visuomenės vystymuisi kaime daro švietimas. Pertvarkant švietimo sistemas kaimo vietovėse visų pirma reikia labiau remti kaimo gyventojų, kurie nusprendžia įsteigti vietos mokyklą ir rūpintis būsimų kartų ugdymu, veiksmus; tai konkreti aktyvaus pilietiškumo išraiška, tam būtina bendradarbiauti su vietos valdžia. Be to, tikslinga skleisti kelete ES valstybių narių paplitusius gerosios suaugusiųjų švietimo praktikos pavyzdžius (pvz., vadinamieji liaudies universitetai).

7.6 Būtent darbas visuomenės labai sutvirtina bendruomenę. Tik bendrų interesų siejami kaimo žmonės gali sukurti patvarią ilgaamžę bendruomenę. Pastarųjų metų duomenys rodo, kad tos bendruomenės, kurios sugebėjo – aktyviai dalyvaujant bendruomenės nariams – įveikti sąstingį ir inerciją, yra pasirengusios pasidalyti savo patirtimi su kitomis pasyvesnėmis bendruomenėmis ⁽²⁾.

7.7 Daugiau dėmesio nei iki šiol reikėtų skirti realioms kaimo organizacijų finansavimo galimybėms užtikrinti. Teoriškai tokias galimybes užtikrina tiek ES, tiek nacionalinis arba tarptautinis finansavimas. Tačiau pastarųjų metų tyrimai rodo, kad mažosios nevyriausybės organizacijos (būtent šios organizacijos ir veikia kaime) tik labai menkai naudojasi šiuo metu prieinamais finansavimo šaltiniais.

7.8 Todėl būtina sudaryti sąlygas, kad nevyriausybiniams organizacijoms lengviau būtų galima suteikti stabilų lankstų finansavimą, taip pat skirti lėšų finansuoti jų veiklą (institucinės dotacijos, kurios skiriamos nuo „projektams pagrįsto“ finansavimo) ir atrasti mechanizmus, kurie sudarytų kaimo vietovėse esančioms organizacijoms geresnes galimybes gauti finansavimą, pavyzdžiui, kuriant dotacijų „perskirstymo“ per tarpininkų organizacijas mechanizmus (panašiai yra LEADER, nors ir platesniu mastu).

7.9 Tokie sprendimai leistų sutrumpinti sprendimų dėl lėšų skyrimo priėmimą, nes tai yra pagrindinis klausimas skiriant lėšas vietoje vykdomiems mikroprojektams.

7.10 Pilietinės visuomenės aktyvumo kaimo vietovėse didinimas leistų tobulinti įvairių „sektorių“ (švietimo, sveikatos, socialinės apsaugos, aplinkos apsaugos ir kt.) politikos priemonių koordinavimą, nes nevyriausybinių organizacijos, palyginti su viešojo sektoriaus įstaigomis, turi daugiau patirties šioje srityje ir senas tradicijas steigti bendradarbiavimo tinklus.

7.11 Kartu reikėtų apsvarstyti galimybę plačiau taikyti patikros priemonę (angl. *rural proofing*), kuri taikoma kai kuriose valstybėse narėse; šis mechanizmas turėtų apimti analizę, kaip tam tikri teisiniai sprendimai (tiesiogiai nesusiję su kaimo vietovėmis, tačiau apimantys švietimo arba viešųjų pirkimų sritis) gali daryti įtaką padėčiai kaime. Taip pat itin svarbu užtikrinti, kad šis vertinimas būtų atliekamas dalyvaujant pilietinės visuomenės organizacijoms.

⁽²⁾ Tai pastebima ne tik atskirose valstybėse narėse (pvz., Lenkijoje, kur *Krajowa Sieć Grup Partnerskich* [Nacionalinis partnerių grupių tinklas] veikloje labiau patyrusios grupės stebi ir padeda mažiau patyrusioms grupėms), bet ir tarp šalių (pvz., parama, kurią Lenkijos kaimo organizacijos teikia Ukrainai, Slovakijos – Serbijai arba Vengrijos organizacijos – Albanijai). Tačiau šioms veiklos rūšims reikia institucinės paramos ir jos turėtų būti skleidžiamos kaip „geriausios praktikos“ pavyzdžiai.

7.12 Reikėtų apsvarstyti institucinius sprendimus, kurie leistų stiprinti kaimo organizacijų potencialą. Neabejotina, kad tokie sprendimai (institucinė parama, pagalba stiprinant organizacinius gebėjimus ir viešosios ir visuomeninės partnerystės sąvokos sklaida) būtų labai naudingi šalims, šiuo metu besirengiančioms narystei ES.

7.13 Svarbu įgyvendinti įvairias priemones, užtikrinančias kaimo bendruomenėms geresnes galimybes pasinaudoti informacija. Šios priemonės turėtų būti pritaikytos specifinei kiekvienos šalies padėčiai (pvz., įtraukiant žiniasklaidos priemones ir vietos administraciją, steigiant informacijos punktus) atsižvelgiant į interneto prieigos mastą. Mokyklos, žemės ūkio organizacijos ir profesinės sąjungos kartu su nevyriausybiniėmis organizacijomis galėtų atlikti svarbų vaidmenį šiame informacijos sklaidos procese.

7.14 Tuo pat metu būtina palengvinti keitimąsi patirtimi tarp naujųjų valstybių narių ir šalių kandidačių.

7.15 Būtų naudinga nustatyti ir mechanizmus, kurie skatintų glaudesnį miesto ir kaimo organizacijų bendradarbiavimą, parengiant atitinkamas ES lėšų naudojimo taisykles. Tačiau tai reikėtų atsisakyti „sektoriais“ pagrįsto mąstymo ir tendencijos nustatyti griežtas ribas tarp įvairių fondų.

7.16 Dabartinė diskusija dėl kaimo ateities taip pat gali būti nebloga proga didinti miesto gyventojų domėjimąsi kaimo klausimais. Pastaraisiais metais vyko daug įdomių bandomųjų projektų, tarp jų *European Citizens' Panel* ⁽³⁾; šie projektai įtraukė į diskusiją kaimo klausimais tuos gyventojų sluoksnius, kurie anksčiau tuo nesidomėjo. Kaimo ir miesto organizacijos galėtų drauge dalyvauti projektuose, kuriais būtų siekiama didinti visuomenės informuotumą.

2008 m. gruodžio 4 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto pirmininkas*
Mario SEPI

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto generalinis sekretorius*
Martin WESTLAKE

⁽³⁾ www.citizenspanel.eu

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Transporto ir energetikos binomo raidos socialinių pasekmių“

(2009/C 175/08)

Vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio antra dalimi, 2008 m. sausio 17 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Transporto ir energetikos binomo raidos socialinių pasekmių.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 10 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Laure Batut.

449-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d (2008 m. gruodžio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 107 nariams balsavus už, 29 – prieš ir 15 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Išvados

1.1.1 **Neatsiejamas transporto ir energetikos binomas, kuris yra gyvybiškai svarbus** konkurencingumui, vystymuisi, gerovei ir sanglaudai, patiria treją spaudimą ekonomikos, socialinių reikalų ir aplinkosaugos požiūriu dėl europinės energetinės pasiūlos retumo ir išorinės pasiūlos nestabilumo, sukeliančių kainų svyravimą ir galinčių keletą metų išlaikyti jas aukštame lygyje.

EESRK nuomone, naudinga skatinti išsamius ir plataus masto svarstymus apie neišvengiamą šio binomo svarbą Europos piliečiams ir jo įtaką pastarųjų gyvenimo būdai, visų pirma susiklosčius nepalankioms aplinkybėms, taip pat galimiems Europos Sąjungos veiksams šioje srityje siekiant išsaugoti piliečių gerovę.

1.1.2 Nuo minėto transporto ir energetikos binomo iš dalies priklauso Europos socialinio modelio **išsaugojimas**, tačiau jo kainų augimas ilgą laikotarpį daro įtaką žmonių, įmonių, samdomų darbuotojų gyvenimui, judumui ir apskritai užimtumui. **Šis binomas tapo ketvirtuoju atskirties veiksniumi** po būsto, užimtumo ir darbo užmokesčio. Neturėdami prieigos prie transporto ir energijos šaltinių, kai kurie piliečiai taip pat tampa atskirti nuo e. visuomenės. Lisabonos strategijos sėkmei kyla trejopa grėsmė: socialinių reikalų, ekonomikos ir aplinkos apsaugos požiūriu.

1.1.3 Rinka ir kainos. Vartotojams taikomos kainos apima šiuos veiksnius: liberalizavimą, euro kursą, padėtį finansų rinkoje, mokesčius, atsinaujinančių energijos šaltinių kainą, klimato kaitos problemos sprendimą, išorinius veiksnius. Rinka negali pati visko sureguliuoti. Siekiant užtikrinti didesnę piliečių įtrauktį ir teisingiau paskirstyti išlaidas bei kainas, reikėtų pasitelkti įvairias priemones.

1.2 Rekomendacijos

1.2.1 EESRK mano, kad kylant kainoms **socialiniu požiūriu būtų naudinga Europos lygiu paskatinti** kai kurių kategorijų vartotojus dialogo keliu **atskirti „gyvybiškai svarbią“ (kuriai gali būti suteikta pagalba) ir „pasirenkamąją“ transporto ir energijos vartojimo dalį.**

1.2.2 **Struktūriniais fondams** galėtų būti suteiktos tam tikros užduotys energetinio solidarumo ir piliečių judumo išsaugojimo srityse.

1.2.3 Siekiant optimalių rezultatų klimato apsaugos ir Sąjungos energetinės nepriklausomybės srityse, **valstybės lėšų paskirstymas** moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai turėtų būti subalansuotas ES lygmeniu.

EESRK pageidauja, kad būtų toliau remiamas tas mokslinių tyrimų lygmuo, kuriame pasiekama didelė ir greita pažanga naujų energijos šaltinių ir jų panaudojimo srityje prisiimant išipareigojimus, kurių būtų laikomasi ir kainoms kritus, priešingai negu pirmosios naftos krizės atveju.

1.2.4 **Valstybės pagalbos teisinė tvarka** turėtų sistemiškai garantuoti, kad nacionaliniams paramos fondams, skirtiems moksliniams tyrimams, nebūt taikomos konkurencijos politikos taisyklės taip užtikrinant investuotojams teisinę saugumą, skatinantį panaudoti naujas technologijas, kurti ir išsaugoti darbo vietas.

1.2.5 RPPF ⁽¹⁾ taikymo srities išplėtimas įtraukiant inovacijas diegiančias MVĮ leistų augti jų konkurencingumui ir paskatintų konkrečiai pradėti tobulinti transporto ir energetikos binomą.

(1) RPPF – rizikos pasidalijimo finansinė priemonė, 2007 m. birželio 5 d. EIB sudarytas bendradarbiavimo susitarimas, skirtas MTTP ir inovacijoms, 10 milijardų eurų dotacijos.

1.2.6 EGF ⁽²⁾ taikymo išplėtimas papildant jo panaudojimo kriterijų sąrašą padėtų sumažinti kovos su klimato kaita priemonių neigiamus padarinius darbuotojams.

1.2.7 Kad būtų išsaugotas ir Europos ekonomikos konkurencingumas, ir socialinė sanglauda, Komitetas pritaria:

- bendrosios pramonės politikos pagrindinei schemai, grindžiamai tvaraus vystymosi moksliniais tyrimais ir sėkmingu įvairių rūšių transporto derinimu ⁽³⁾,
- energetikos politikai, grindžiamai valstybių narių solidarumu ir susietai su klimato apsauga,
- energetikos srities Europos visuotinės svarbos paslaugos tinkamumo ir pagrįstumo tyrimams, kad ši paslauga tarnautų piliečiams ir būtų pagrįsta bendru požiūriu į kainas, degalų pardavimo apmokestinimą, finansines saugumo taisykles, ekonomikos vystymąsi ir klimato apsaugą; dėl to sustiprėtų valstybėse narėse suteiktų viešųjų energetikos ir transporto paslaugų vaidmuo ⁽⁴⁾ reguliavimo, teritorinių veiksmų, pagrindinių piliečio teisių užtikrinimo ir užimtumo kryžkelėje,
- skaičiais įvardytiems tikslams ir kiekybinėms bei kokybinėms įvertinimo priemonėms, kurios padėtų veiksmingai atskirti tinklų veiklą nuo platinimo veiklos ir jos įtakos kainoms,
- vartotojų apklausoms dėl europinių degalų pardavimo apmokestinimo sistemų suderinimo ir rezultatų skelbimui plačiu mastu, taip pat, nustačius naudingus rodiklius, dėl alternatyvos neturinio transporto poveikio aplinkai,
- tikram dialogui dėl būsimųjų „klimato“ planų siekiant išvengti iškreiptos konkurencijos ir socialinio dempingo.

⁽²⁾ EGF – Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondas.

⁽³⁾ „Įvairių transporto rūšių derinimas“ – tai veiksmingas skirtingų transporto rūšių naudojimas atskirai arba derinant su kitomis transporto rūšimis. Europos Komisijos baltosios knygos dėl Europos transporto politikos iki 2010 m. vidurio laikotarpio peržiūra (2006 m. birželio mėn.).

⁽⁴⁾ EB sutartis 73 straipsnis: „Valstybės pagalba yra suderinama su šia Sutarimi, jei ji skirta transporto koordinavimo reikmėms arba jei ji kompensuoja tam tikrus išpareigojimus, siejamus su viešosios paslaugos sąvoka.“ Taip pat žr. 1970 m. birželio 4 d. Tarybos reglamentą (EEB) Nr. 1107/70 dėl pagalbos teikimo geležinkelio, kelių ir vidaus vandenų transportui (Oficialusis leidinys Nr. L 130, 1970 6 15, p. 1–3) ir 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos reglamentą (EB) Nr. 1370/2007 dėl keleivių vežimo keliais ir geležinkeliais viešųjų paslaugų, kuriuo panaikinami Tarybos reglamentai (EEB) Nr. 1191/69 ir (EEB) Nr. 1107/70.

1.2.8 Be to, EESRK mano, kad **įmonių lygiu** būtina Europos Sąjungos įmonėse ir tarnybose:

- skatinti pradėti **socialinį dialogą ir derybas dėl būtiniausių transporto ir energetikos išlaidų** kaip minimalaus darbo užmokesčio dalies,
- **siūlyti vesti derybas** dėl įmonės arba tarnybos **tvaraus judumo plano** ir
- **sukurti įmonių sertifikavimo sistemą**, panašią į EMAS,
- **paskui įvertinti, koks pelnas buvo pasiektas sumažinus energijos ir transporto vartojimą** įmonėje ar tarnyboje, remiantis kriterijais, kurie taip pat turi būti nustatomi dialogo keliu siekiant pasidalyti šį pelną pagal įmonės ir jos darbuotojų sutartas nuostatas,
- **atlikti kokybinius darbuotojų sveikatos būklės tyrimus**, susijusius su jų naudojamu transportu ir energijos šaltiniais, siekiant parengti atsargumo priemones.

1.2.9 EESRK mano, kad Bendrijos lygmeniu būtina pradėti piliečių dialogą:

- dėl **kultūrinės vertės ir žmonijos uždavinio**, kurį tenka spręsti Sąjungos teritorijoje, kad transportas ir energija būtų prieinami visiems už priimtina kainą ir prisidėtų prie piliečių gerovės kūrimo bei visos Sąjungos įvairovės supratimo,
- dėl **piliečių švietimo** skatinimo mokant juos gero transporto ir energijos valdymo nuo **pirmų pradinės mokyklos klasių**,
- dėl **piliečių sveikatos apskritai vykdam didelio masto apklausas** dėl jų naudojimosi transportu ir energijos šaltiniais siekiant parengti atsargumo priemones,
- taip pat mano, kad Sąjunga galėtų parengti **standartizuotą rezultatų skelbimo sistemą**, panašią į PVM sistemą (ne etiketę), siekiant **ugdyti visų piliečių sąmoningumą, susijusį su transporto, energetikos ir aplinkosaugos uždaviniais**, kad kiekvienos vartojimo prekės **etiketėje atsirastų eilutė „APCO₂ – Added Production of CO₂“ („Didesnis CO₂ dujų kiekis“),**
- **EESRK mano, kad pasaulinėse prekybos derybose** vėliau būtų galima naudotis šia Europoje sukurta standartizavimo sistema, rezultatai galėtų būti naudojami esamuose Edifact ⁽⁵⁾ modeliu paremtuose prekybiniuose dokumentuose

⁽⁵⁾ Edifact – santrumpa, reiškianti apsikeitimą administravimo, prekybos ir transporto informaciniais duomenimis (pranc. *Echange de données informatisées pour l'Administration, le commerce et le transport*). Tai Jungtinių Tautų standartas, kuriuo nustatoma tiek sintaksė, tiek turinys. Jį prisitaikė nacionalinės ir sektorių standartizavimo organizacijos siekdamos atsižvelgti į kiekvienos veiklos rūšies poreikius.

kasmet kontroliuojant pilietinei visuomenei, kaip tai daro JTO Europos ekonomikos komisija, kuri Jungtinių Tautų Ekonomikos ir socialinių reikalų tarybai (UNECE) ⁽⁶⁾ kiekvienais metais pateikia Edifact padėties ataskaitą. Sąjunga galėtų tuo pasinaudoti pasaulio lygmeniu.

2. Galimos Europos Sąjungos veiklos sritys

2.1 Diplomacija

2.1.1 Sąjungos energetinė nepriklausomybė, ekonomikos vystymasis, europiečių gyvenimo lygio išsaugojimas, socialinis ir aplinkos tvarumas yra susiję su valstybių narių energijos tiekimo galimybėmis.

2.2 Rinkos

2.2.1 Transporto bei energijos paklausa ir šiltnamio dujų kiekiai didėja. Kalbant apie **energetikos** ir tinklų pramonę, **Europos rinkos** tebėra susiskaldžiusios, nors pastebima integracijos tendencija (2006 m. susietos Prancūzijos, Belgijos ir Nyderlandų rinkos, 2009 m. prie jų galbūt prisidės Vokietija, kuriama Europos „neatidėliotinių atsiskaitymų rinka“ ⁽⁷⁾, ieškoma galimybių susijungti). Einant pasirinktu liberalizavimo keliu ir atskyrus tinklus (dujų, elektros energijos, geležinkelių), vis dėlto gali kilti pavojus, kad juos įsigis užsienio fondai (valstybių fondai), kad neliks bendrai valdomo rezervo, o kainų politika taps neveikalinga ir katastrofiška vartotojams. Branduolinės energijos klausimas Europos Sąjungai vėl tampa itin aktualus: būtų neatsakinga jo nesvarstyti Bendrijos lygmeniu.

2.2.2 Judumas suteikia galimybę dirbti, turistauti, pažinti kitus europiečius ir Europą. Jis mažėja, kai energijos kainos yra pernelyg aukštos, ir turi skaudžių pasekmių žmonių gyvenimui, įmonėms, užimtumui ir ekonominei veiklai.

2.2.3 Norint išvengti naujo rinkos skaidymosi, reikia sukurti energijos rūšių ir Europos solidarumo derinį. Judriai ir daugialypė visuomenei reikalingas nuoseklus reguliavimas ir jį užtikrinančios reguliavimo institucijos. Tai gali parodyti pilietinė visuomenė.

2.3 Kainų nustatymas

2.3.1 Kainos vartotojams nustatomos atsižvelgiant į įvairius veiksnius:

— **liberalizavimas:** vartotojai nepajuto visų skelbtų kainų sumažėjimo atveju,

⁽⁶⁾ 56 narių Europos ekonomikos komisija yra viena iš penkių Jungtinių Tautų ekonomikos ir socialinių reikalų tarybos (ECOSOC) regioninių komisijų. Jai priklauso ne tik Europos šalys, bet ir JAV, Kanada, Izraelis bei Centrinės Azijos šalys.

⁽⁷⁾ Neatidėliotinių atsiskaitymų rinkoje ypač greitai – kitą dieną arba ne ilgiau nei per vieną parą – įvykdomi sandoriai, susiję su valiuta, keitimo kursais ar žaliavų pristatymu.

— **kainų tarpusavio sąveika:** jos daro įtaką vienos kitoms; energetikos išteklių kainos daro įtaką transporto išlaidoms, naftos kainos – dujų kainoms, ir visa tai susiję su didžiausios pardavimo kainos politika; gamintojų ir platintojų praktika lemia kainų kilimą ir jie iš to gauna daugiausiai naudos; kai trūksta likvidumo, jie gali net sumažinti kainas perpus,

— **valiutos kursas:** euro kurso vertė dolerio atžvilgiu turėtų būti kainų kilimo amortizacijos veiksnys, tačiau labai didelės paklausos ir iki krizės buvusių kainų įtaką vis dar patiria Eurogrupės šalys, juo labiau kad degalinių tinklams valstybės taiko didelius mokesčius ⁽⁸⁾; tęsiantis krizei euro kurso kritimas dolerio atžvilgiu sumažina gamybos kainos kritimo pasekmes,

— **padėtis finansų rinkose:** dėl likvidumą didinančių lėšų stygiaus, atsiradusio 2008 m. pabaigos krizės metu, krito žaliavų naftos kainos, nes pardavėjai, siekdami išvengti pernelyg didelių nuostolių, prisitaikė prie pirkėjų galimybių. Tačiau krizės pradžioje degalinėse parduodamo kuro kainoms minėtų kainų kritimas buvo mažai naudingas, nors jau pradėtos jaustis krizės ekonominės ir socialinės pasekmės,

— **mokesčiai:** dideli energetikos srityje ir skirtingi įvairiose valstybėse narėse, todėl turėtų būti persvarstyti ir iš tiesų suderinti Europos lygiu,

— **atsinaujinančių energijos šaltinių vieta:** bendras kainų kilimas jiems buvo naudingas, nes nustelbė jų pradinę kainą, tačiau nauda vidutiniam vartotojui vis dar mažai pastebima; priešingai, kainų smukimas gali susilpninti jų padėtį,

— **išoriniai veiksniai:** jie susiję su principo „teršėjas moka“ sąnaudomis ir galėtų paskatinti tikrą naftos produktų tiekėjų konkurenciją arba suderintos europinio dyzelino kainos nustatymą.

2.3.2 EESRK nuomone, Sąjunga turėtų skatinti solidarumą, remti bendrosios pramonės politikos pagrindinę schemą, grindžiamą tvaraus vystymosi moksliniais tyrimais ir sėkmingu įvairių transporto rūšių derinimu, taip pat reguliavimu sustiprinti Europos politinį stabilumą. Rengiant šią politiką, būtų naudinga atlikti rimtą tinklų ir platintojų veiklos atskyrimo ir jų įtakos kainoms tyrimą.

⁽⁸⁾ Vokietijos statistikos federalinio biuro DESTATIS duomenimis, dėl energetikos kainų gamybos kainos paauga 3,8 proc. per metus. Per tą patį laikotarpį gamybos kainos išaugo 7 proc., naftos produktų kainos – 19 proc., o elektros energijos – apie 10 proc. Jeigu ne energetika, kainos būtų pakilusios vos 2,7 proc. per metus (laikraštis „Les Echos“, Prancūzija, 2008 m. kovo 21–22 d.).

2.4 Finansavimas

2.4.1 Valstybinis finansavimas

Šiame dokumente norima tikrai atkreipti dėmesį į kai kuriuos socialinius padarinius⁽⁹⁾. Valstybės lėšos, skiriamos klimato apsaugai, Sąjungos energetinei nepriklausomybei ir piliečių gerovei, ES lygmeniu turėtų būti sumaniai paskirstomos veiksams, duodantiems trumpalaikių rezultatų, ir moksliniams tyrimams. Skirtų ir nepanaudotų Bendrijos biudžeto lėšų likutis turėtų būti sistemingai pervedamas į mokslinių tyrimų ir inovacijų paramos fondą. Valstybės pagalbos teisinė tvarka turėtų garantuoti, kad nacionaliniams paramos fondams mokslinių tyrimų srityje nebus taikomos konkurencijos politikos taisyklės taip investuotojams užtikrinant teisinį apibrėžtumą, skatinantį panaudoti naujas technologijas, kurti ir išlaikyti darbo vietas. Mažos ir vidutinės įmonės (MVI) turėtų būti remiamos, kad pasiektų naudingo augimo lygį, nustatytą 2000 m. Lisabonoje, išlaikytų ir plėtotų darbo vietas bei išsaugotų gebėjimą diegti inovacijas.

2.4.2 Parama vartotojams

Sąjunga turi galingų priemonių (struktūrinius fondus ir regioninę politiką). Iki krizės pasaulio ekspertai manė, kad energetikos žaliavų kainų didėjimo tendencija yra ilgalaikė. Europos Komisija galėtų apsvastyti, kokios Bendrijos solidarumo priemonės padėtų sumažinti atskirtį dėl energetinio nepritekliaus ir apsaugoti ES BVP, jeigu kainos vėl pakils, o joms smukus, padėtų išlaikyti paklausą.

Vienas iš transporto ir energetikos binomo raidos socialinių padarinių – priklausomybė nuo kainų svyravimo ir jų tendencijos kilti esant išoriniam spaudimui dėl globalizacijos ir krizę sukėlusio finansų rinkos vaidmens didėjimo, neigiamai veikiančiam darbo užmokesčių ir namų ūkių perkamąją galią, ir ne visiškai užimtumui ES. Be to, svarbią kainos dalį sudaro netiesioginiai ne progresyviniai mokesčiai.

EESRK mano, kad socialiniu požiūriu būtų naudinga Europos lygiu paskatinti atskirti „gyvybiškai svarbią“ ir „pasirenkamąją“ pirmųjų nuvažiuotų kilometrų, pirmųjų sunaudotų benzino litrų ar elektros energijos kilovatų ir t. t. dalis remiantis vartojimo vertinimu ir dialogo keliu apibrėžiant vartotojų kategorijas. Tuomet būtų galima sukurti paramos sistemas mažiau palankias sąlygas turintiems asmenims dengiant jų nesumažinamą gyvybiškai svarbią išlaidų dalį.

EESRK nuomone, bendrajai energetikos politikai galėtų pasitarnauti energetikos srities Europos visuotinės svarbos paslaugos tinkamumo ir pagrįstumo tyrimai. Bendras

⁽⁹⁾ EESRK nuomonė dėl Transporto infrastruktūros rengimo ateičiai (pranešėja Karin Alleweldt, 2004 1 28, CES 93/2004) ir nuomonė dėl Trans-europinių tinklų: integruoto požiūrio link (pranešėjas Janusz Krzyżewski, 2008 3 28, OL C 204, 2008 8 9, p. 25).

požiūris į kainas šį parametą paverstų kovos už ekonomikos vystymosi palaikymą priemone ir, teisingiau paskirstant išlaidas, padėtų apsaugoti klimatą bei vartotojų interesus.

2.5 Mokesčiai

2.5.1 Mokesčiai yra svarbūs nustatant kainas (naujausias elementas šioje srityje – ekologinė etiketė). Valstybės narės išsaugojo tam tikrą veiksmų laisvę. Labiau integruota rinkos politika, be abejo, paskatintų ES persvarstyti mokesčių sistemos padėtį ir padidintų skaidrumą piliečiui-vartotojui.

2.5.2 Vidinis naftos produktų mokestis (VNPM)⁽¹⁰⁾ – tai Sąjungos nustatytas akcizas, skaičiuojamas pagal apimtį, o PVM – pagal vertę. PVM, kaip ir visi netiesioginiai mokesčiai, neteisingas, kadangi išreikalaujamas neatsižvelgiant į mokesčių mokėtojų galimybes, todėl labiausiai nukenčia nepalankiausioje padėtyje esančios socialinės ir ekonominės visuomenės grupės. Valstybių narių piliečiai vis dėlto nėra lygiateisiai parduodamų degalų apmokestinimo požiūriu. Pastarasis turėtų tapti tyrimų ir apklausų objektu, o jų rezultatai turėtų būti skelbiami vartotojams siekiant rasti geriausią sprendimą, skatinantį konvergenciją. „Europinis“ dyzelinis kuras turėtų neatidėliotino poveikio skaidrumui⁽¹¹⁾.

2.6 Moksliniai tyrimai

2.6.1 Investicijos į gamybą turėtų būti sustiprintos tiek, kad padėtų greitai pasiekti didelę pažangą, be kurios nepavyks išsaugoti nei energetinio savarankiškumo, nei Sąjungos lyderystės kovoje su klimato kaita, nei europiečių pragyvenimo lygio, nei Europos ateities. Nemokama Europos patento išdavimo tvarka atsinaujinančių energijos šaltinių ir švaraus bei ekonomiškai transporto srityje sutrumpintų latentinės padėties laiką nuo atradimo iki išleidimo į rinką. Tokia politika neprieštarautų Lisabonos sutarties 194 straipsnio 1 dalies c punktui. Būtina priimti protingą riziką. Norint gauti lėšų iš Europos investicijų banko (EIB), privaloma 20 proc. padidinti energetinį efektyvumą. Tai galėtų būti taikoma inovacijoms⁽¹²⁾ ir siūloma daugeliui įmonių.

⁽¹⁰⁾ Prancūzijoje vidinis naftos produktų mokestis sudaro 74 proc. benzino kainos, 67 proc. dyzelino kainos ir valstybė gauna 17,6 mlrd. eurų. PVM sudaro 19,6 proc. bazinės kainos su VNPM (europinės taisyklės, Direktyva 2003/96/EB), t. y. 7,1 mlrd. eurų.

⁽¹¹⁾ Degalų mokesčiai integruoti į transporto infrastruktūros naudojimo apmokestinimą, kad naudotojo mokama kaina apimtų ir išorines sąnaudas. Šie mokesčiai visų pirma sudaro galimybę įskačiuoti išorinių sąnaudų dalį, susijusių su išmetamu šiltnamio dujų kiekiu. Tačiau visiškai įsitvirtinus konkurencijai kelių transporto sektoriuje, nesuderinti degalų mokesčiai gali vis labiau trukdyti geram vidaus rinkos veikimui. Baltoji knyga „Europos transporto politika iki 2010 m.“, Europos Komisija, 2001 m.

⁽¹²⁾ Žr. EESRK nuomonę dėl Galimo teigiamo ir neigiamo išaugusių su aplinkos ir energijos politika susijusių reikalavimų poveikio Europos pramonės konkurencingumui. Pranešėjas Gerd Wolf, 2008 2 20, OL C 162, 2008 6 25, p. 72.

Jeigu MVĮ galėtų pasinaudoti RPFR (žr. 1.2.5 punktą), būtų diegiama daugiau inovacijų visoje teritorijoje. Pavyzdžiui, bendro naudojimosi automobiliu (angl. *car-sharing*) iniciatyvos yra vystomos, tačiau tebėra priklausomos nuo galimo vietinių subsidijų lygio, kaip antai Sen Brijė ir Reno savivaldybėse⁽¹³⁾, nors šios iniciatyvos sudaro sąlygas judumui, išmetamo CO₂ kiekio mažinimui, laiko taupymui ir socialiams projektams, kurie nepalankias sąlygas turinčioms visuomenės grupėms už nedidelį užmokestį suteikia galimybę naudotis automobiliais.

2.7 Teritoriniai vienetai

2.7.1 Transportas ir energetika – tai regionų „irigacija“ ir vystymosi vietos lygmeniu galimybė (žr. greitųjų traukinių (pranc. TGV) linijų atidarymo poveikį Prancūzijos regionams). Tačiau toks judėjimas, kuris tradiciškai buvo ekonomikos ir teritorijų planavimo variklis, tampa stabdžiu, kai energijos kainos yra aukštos.

2.7.2 Sąjunga kuria energetikos ir klimato politiką, kurios tikslai grindžiami skaičiais, ir jai prireiks matavimo priemonių. Būtų įdomu Sąjungoje suderintai įvertinti kokybinius aspektus ir vienas iš svarbiausių dalykų **vertinant poreikius** yra energetikos ir transporto teritorinė dimensija. Išsamus vietos lygmens tendencijų žinojimas leidžia geriau valdyti išteklius.

2.7.3 Įgyvendinant Sąjungos regioninę politiką, teritoriniai vienetai gauna pagalbą. Šios pagalbos paskirstymas gali tapti piliečių gerovės didėjimo rodikliu transporto ir energetikos srityje. Transporto ir energetikos binomo raida gali turėti poveikio ištisoms ekonomikos sritims ir sukelti sunkių socialinių pasekmių, kai jų bendros neigiamos tendencijos skaudžiai atsiliepia konkrečiam sektoriui, pavyzdžiui, žuvininkystės, kuris tapo nebepeilingas dėl kainų didėjimo šiose binomo srityse.

2.7.4 Ekonominės veiklos paskirstymas ir **gyventojų judumo** valdymas **miestuose**⁽¹⁴⁾ lemia migraciją po du kartus per dieną. Privalomosios samdos vietoje sąlygos įgyvendinimą būtų galima paremti iš pritaikytų struktūrinių fondų (nustatant atitinkamų zonų gyventojams skirtinų darbo vietų skaičiaus procentinę dalį ir šį būdą pasirinkusioms įmonėms suteikiant mokesčių lengvatas). Užimtumas, būstas, lygios galimybės ir darbo užmokestis bei 4-asis veiksnys (transportas) skatina socialinę integraciją arba jos neskatina.

Sprendimų, kaip išvengti neigiamo socialinio poveikio dėl bendrų išlaidų koregavimo, galima būtų rasti, pavyzdžiui, koordinuojant ir nustatant naujus miestų politikos prioritetus būsto, užimtumo ir judumo srityse.

Jeigu nacionalinė ir europinė sistema būtų deramai apsaugota teisinėmis priemonėmis, veiksmus būtų galima geriau paskirstyti regionų ir vietos administraciniais teritoriniais vienetais, įmonėms ir namų ūkiams.

2.8 Viešosios paslaugos

2.8.1 Energetikos srityje padėtis veikia oligopolinė nei visiškai konkurencinga. Poveikis tinklo prieinamumui ir kainų politikai gali būti nepalankus gyventojams (pvz., nepelningomis pripažintos mažos stotys ir autobusų tinklai gali būti panaikinti, vartotojams taikomos kainos ir energijos išlaidos padidintos ir pan.). Viešųjų paslaugų vaidmuo yra reguliavimo, teritorinių veiksmų, pagarbos pagrindinėms piliečio teisėms ir užimtumo kryžkelėje.

Vietos valdžios institucijos vaidmuo – sumažinti pokyčių poveikį ir piliečių abejones. Vietos valdžios institucijos turėtų valdyti padėtį vietose ir sumažinti ekonominių ir finansinių sukrėtimų poveikį. Jos ieško transporto ir energetikos binomo raidos pokyčių paskatintų problemų sprendimų.

Be to, reikia naujų valdymo priemonių visais valdymo lygiais: vietos, regionų, nacionaliniu ir Bendrijos. Bendrijos programos galėtų būti labiau populiarinamos ir sudaromos palankesnės sąlygos jas taikyti.

2.8.2 Darbo vietų paskirstymas užimtumo zonose (pranc. *basins d'emploi*) pagerėtų, jeigu būtų siejamas su miesto transporto struktūra. Vietos viešųjų tarnybų vaidmuo užimtumo srityje labai svarbus; jos turėtų atsižvelgti į naujus energetikos ir transporto srities suvaržymus.

2.8.3 Teritorijų jungimas į tinklą – valstybių ir regionų politinių sprendimų bei investicijų rezultatas. Daryti įtaką kainų nustatymui – tai suteikti prieinamą prieigą ir kainas, integruoti pačius vargingiausius. Transportas, atsižvelgiant į jo reikalingumą, brangumą, kartais stoką, gali būti laikomas ketvirtuoju atskirties veiksnium po būsto, užimtumo, darbo užmokesčio problemų. Būtina atidžiai stebėti socialinius padarinius vertinant naujų prievolių taikymą transportui (Energetikos ir klimato kaitos paketas). Ekonominis efektyvumas gali priklausyti nuo keleto veiksnių: sistemingo judėjimo ir įvairių transporto rūšių sujungimo politikos įgyvendinimo, konkurencingo ir rentabilaus visų geografinių ir laiko tarpinių teikiamų galimybių panaudojimo⁽¹⁵⁾, mokslo ir socialinių tyrimų, galiausiai optimalaus išteklių panaudojimo mažinant kainas. Jis priklauso ir nuo suinteresuotų subjektų politinės valios bei susitelkimo.

⁽¹³⁾ Bretanės (22) savivaldybės, Prancūzija. Sen Brijė miesto pavyzdys buvo svarstomas šią nuomonę rengiančios grupės klausyme.

⁽¹⁴⁾ EESRK nuomonė dėl *Transporto miestų ir didmiesčių aglomeracijose*. Pranešėjas Lutz Ribbe, , CES OL C 168, 2007 7 20, p. 77.

⁽¹⁵⁾ Spalio 6 d. klausymas, Prancūzija, Bretanė (22 departamentas), Sen Brijė komuna. „Virtualios“ vietos susisiekimo linijos veikiančios tenkinant tam tikrų maršrutų konkrečius poreikius. Tai padaryti padėjo kompiuterizuotas judumo centras, kurio paskirtis – kompleksiškas vietos transporto naudotojų vykdomas transporto rūšių valdymas ir informacijos apie kitus tinklus teikimas (ITS, *Intelligent Transport Systems*).

2.9 Sveikata

Transporto ir energetikos binomo raida daro poveikį ir piliečių sveikatai. Todėl pateisinamos priemonės, kurių imamasi siekiant suderinti sprendimus, anksčiau priimtus atsižvelgiant į Energetikos ir klimato kaitos paketą, kuris jau minimas Europos Komisijos baltojoje knygoje dėl transporto.

2.9.1 Neigiamas poveikis sveikatai – stresas, išsekimas, tiek vyresnio amžiaus žmonių, tiek jaunesniems būdingos ligos, kaip antai, alergija ir skeleto raumenų sistemos sutrikimai bei bronchiolitas – **patiriamas, kai kasdien kelis kartus naudojamas transportu** (ilgos kelionės iš darbo į namus ir atvirkščiai), o tai turi įtakos ir socialinėms sistemoms: sudėtinga išlaikyti darbo vietą.

Netvarios energijos šaltinių naudojimas skatina oro, gėlo ir sūraus vandens, dirvožemio ir maisto kokybės blogėjimą. Be to, reikia pakartotinai apsvarstyti grįžimo prie branduolinės energijos galimybę, galimus pavojus ir gyventojų švietimą branduolinės energetikos klausimais, nes tai tampa būtina augant branduolinės energijos paklausai ją gaminančiose valstybėse narėse ir senėjant jų turimoms jėgainėms.

2.10 Užimtumas

2.10.1 Augimui, užimtumui (**Lisabonos strategija**) ir tvariam vystymuisi trukdo **energijos ir transporto brangumas bei finansų krizės padariniai**. Reikia atsižvelgti į socialinius ir užimtumo klausimus, apie kuriuos kalbama Lisabonos strategijos šiai sričiai skirtose dalyje. Liberalizavimas jau sukėlė didelių padarinių dujų ir elektros sektorių darbuotojams.

2.10.2 Vis dažniau ES klimato politiką priskiriant Bendrijos kompetencijai, būtina makroekonomikos lygmeniu **pradėti tikrą socialinį dialogą**, vedantį į derybas dėl būsimų Europos su klimatu susijusių planų, kad būtų išvengta iškreiptos konkurencijos ir socialinio dempingo. Šioje srityje Europos Komisija galėtų padėti socialiniams partneriams taikydama mechanizmą, leidžiantį jiems iš anksto numatyti klimato politikos įgyvendinimo sukeltus ekonominius ir socialinius pokyčius, paveiksiančius transporto ir energetikos binomą, jiems užkirsti kelią ir, prireikus, imtis priemonių.

2.10.3 EESRK nuomone, norint, kad naujoviškų technologijų vystymasis padėtų didinti darbo vietų skaičių, ypač MVĮ ir labai mažose įmonėse, taikomiesiems moksliniams tyrimams turi būti skiriama daugiau lėšų.

2.10.4 EESRK **palankiai vertina Europos prisitaikymo prie globalizacijos padarinių fondo** (EGF) išplėtimą siekiant sumažinti kovos su klimato kaitos padariniais priemonių neigiamą poveikį darbuotojams. Be to, EESRK mano, kad reikėtų skirti dėmesį visiems sunkumus, skurdo pavojų ar atskirti patiriantiems gyventojams, o šio fondo veikimo mechanizmai turėtų būti persvarstyti, visų pirma papildant kriterijų, leidžiančių pasinaudoti EGF, sąrašą.

2.10.5 EESRK nuomone, priverstinės išlaidos tampa vis sunkesne našta vargingiausiai gyvenantiems ir kelia pavojų jų **e. integracijai**, t. y. papildomam užimtumo veiksmui, padedančiam išvengti socialinės atskirties. Sąjunga turi gebėti užtikrinti savo piliečiams pakeliamą kainų kitimą kartu stiprindama savo energetinį saugumą.

2.11 Socialinis dialogas įmonėje

2.11.1 Dėl transporto ir energetikos binomo raidos įmonės patiria **mikroekonominis** padarinius, todėl tai turi atsispindėti socialiniame dialoge:

- vystant socialinį dialogą, dėmesys galėtų būti skiriamas **darbuotojų ir vadovų mokymui** energijos tausojo ir netaršaus transporto naudojimo klausimais,
- būtų galima įvesti **prievoles derybose aptarti** įmonės arba paslaugos **tvaraus judumo planą**,
- darbdavys galėtų būti raginamas **darbuotojų transporto išlaidas pripažinti minimalaus atlyginimo dalimi** atsižvelgiant į socialinio dialogo metu nustatytus kriterijus,
- socialinio dialogo metu galėtų būti apibrėžtas **įmonių sertifikavimo sistemos** sukūrimas ⁽¹⁶⁾,
- reikėtų aptarti, kaip bus pasidalijama nauda, pasiekta sumažinus energijos ir transporto naudojimą profesinėje veikloje ir įvertinta remiantis kriterijais, kurie taip pat turi būti nustatomi dialogo keliu.

Socialiniam dialogui įmonėje atsiveria plačios erdvės.

2.12 Kultūra ir švietimas

2.12.1 Transportas ir energetika jau seniai įgyjo **kultūrinę vertę**, šių dviejų sričių demokratizacijos procesas leido šią vertę suvokti daugeliui piliečių. Ši kultūrinė vertė, šiandien tapusi Europos integracijos esmine dalimi, turi būti saugoma; tai yra **žmonių uždavinys, kuris turi būti sprendžiamas** siekiant Europos įvairovės supratimo ir pritaikymo praktikoje.

⁽¹⁶⁾ Sertifikavimas pagal Aplinkosaugos vadybos ir audito sistemą (angl. EMAS), 1995 m. priimtas reglamentas ir persvarstytas 2002m. ir 2004 m. ir Reglamentas Nr. 761/2001 dėl savanoriško dalyvavimo.

2.12.2 EESRK mano, kad dabartiniai pokyčiai gali tapti proga paskatinti šviesti **piliečius jau mokyklos suole** ir jiems suteikti daugiau žinių apie kitus europiečius bei mokyti tinkamai valdyti transporto ir energetikos išteklius. Šių švietimo iniciatyvų tikslas turėtų būti kasdienis mokymas būti piliečiais atsižvelgiant į gyventojų, kurių sąlygos prasčiausios dėl negalios, senatvės ar atskirties, poreikius. Švietimą minėtais klausimais galima derinti su sveikatos švietimu – taip jis taptų stipresnis ⁽¹⁷⁾.

2.13 Organizuotos pilietinės visuomenės veikla

2.13.1 Individuali veikla

Kiekvienas pilietis turi būti informuotas ir turi teisę tikėtis institucijų ir įvairių struktūrų, pavyzdžiui, reguliavimo agentūros, priimamų sprendimų **skaidrumo**. EESRK mano, kad šioje srityje reikia atlikti didelį populiarinimo darbą.

EESRK dar kartą teigia remias Komisijos 2007 m. liepos 5 d. pasiūlymą ⁽¹⁸⁾ dėl **energijos vartotojų teisių chartijos**, kuri užtikrintų jų teises, kurių „vien rinkos procesais neįmanoma visiškai užtikrinti“ (chartijos 1.2 ir 1.8 punktai).

2.13.2 Bendra veikla

Norint išspręsti energetikos politikos uždavinius, būtina **socialinė sutelktis**, o tam reikia, kad **dalyvautų piliečiai ir vykdytų savanorišką veiklą**.

Šiuo tikslu EESRK teikia pasiūlymą, galintį **padidinti visų piliečių ir vartotojų sąmoningumą, konkrečiai – ženklinti etiketėmis produktus, kuriuos gaminant padidinamas išmetamų CO₂ dujų kiekis**.

2008 m. gruodžio 4 d., Briuselis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Piliečiai turi galimybę priimti atsakingus sprendimus, tačiau negali apie tai tinkamai informuoti. Europos Sąjungai palaikyti savo įmonių konkurencingumą padėtų du papildomi veiklos lygmenys:

- **makroekonomikos lygmuo**, kaip nurodyta EESRK 2008 m. vasario 20 d. nuomonėje ⁽¹⁹⁾,
- **mikroekonomikos lygmuo**, kur vartotojams būtų suteikta pasirinkimo galimybė, jeigu įmonės, pasinaudodamos EMAS standartizuota sertifikavimo sistema, **kiekvienoje vertės grandinėje** kiekvieno gaminio, turto ar paslaugos etiketėje nurodytų susidariusio **papildomo anglies dvideginio kiekį**. Tokia praktika jau taikoma Didžiojoje Britanijoje, o už ES ribų – Vankuveryje (Kanada).

Ši į PVM panaši **ženklavimo sistema** suteiktų piliečiams daugiau informacijos apie įsigyjamus gaminius ar paslaugas. Įrašas „**Didesnis CO₂ dujų kiekis**“ („APC Added Production of CO₂“) pasirodytų kiekviename apskaitos dokumente, ar tai būtų apsipirkimo prekybos centre kvitas, ar atsiskaitymo lapelis. Tokia tvarka būtų taikoma įsigyjant bet kokią gaminių ar paslaugą ir kiekvienas žmogus Sąjungoje galėtų įvertinti pirkinį turėdamas objektyvią informaciją.

CO₂ susidarymo išlaidų apmokėjimas nebūtų siejamas su šia sistema. Svarbu, kad ši **paprasta** priemonė sustiprins **sąmoningumą** visuose sektoriuose.

EESRK mano, kad šia Europos patirtimi būtų galima pasinaudoti vykstant pasaulinėms deryboms prekybos klausimais. Rezultatus būtų galima pateikti jau standartizuotuose prekybos dokumentuose remiantis *Edifact* pavyzdžiu ir stebint pilietinei visuomenei, kaip tai daro Europos ekonomikos komisija kasmet atsiskaitydama Jungtinių Tautų Ekonomikos ir socialinių reikalų tarybai (UNECE) apie *Edifact* padėtį.

ES yra puikiai supratusi, kad visas tris sritis – transportą, energetiką, aplinką – būtina traktuoti kaip tos pačios politikos dalis. Ji galėtų tuo pasinaudoti veikdama pasaulio mastu.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

⁽¹⁷⁾ EESRK nuomonė dėl *Nutukimo Europoje – pilietinės visuomenės partnerių vaidmuo ir atsakomybė*, Sharma, (CES OL C 24, 2006 1 31, p. 63).

⁽¹⁸⁾ EESRK nuomonė dėl Europos energijos vartotojų teisių chartijos. Pranešėjas Edgardo Maria Iozia, 2008 1 16, OL C 151, 2008 6 17, p. 27.

⁽¹⁹⁾ Žr. pirmiau minėtą EESRK nuomonę. Pranešėjas Wolff.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Europos aeronautikos: dabartinė padėtis ir perspektyvos“

(2009/C 175/09)

Vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2007 m. rugsėjo 27 d. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Europos aeronautikos: dabartinė padėtis ir perspektyvos.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 18 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Marius Eugen OPRAN, bendrapranešėjis Patrick BAUDOUIN.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 3 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 110 narių balsavus už, 9 – prieš ir 5 susilaikius.

IŽANGA

Šioje nuomonėje nagrinėjami klausimai, susiję su Europos aeronautikos pramonės sektoriumi, kuris veikia civilinės aviacijos keleivių ir krovinių vežimo orlaiviais su fiksuotais sparnais rinkoje. Visos kitos sritys (karinė aviacija, sraigtasparniai, orlaivių priežiūra ir pan.) šioje nuomonėje nenagrinėjamos.

Pirma dalis. Išvados ir rekomendacijos

Tikslas – „išsaugoti pasaulinio lyderio poziciją, kurią šiuo metu užima Europos civilinės aeronautikos pramonė orlaivių su fiksuotais sparnais sektoriuje, t. y. įvardyti gresiančius pavojus, nustatyti prioritetus ir pateikti pasiūlymų, kaip sėkmingai įgyvendinti 2008–2012 m. strategiją“.

1. Ataskaita „STAR 21“ parodė, kad pramonė atliko labai svarbų vaidmenį plėtojant partnerystės ryšius su mokslinių tyrimų srities atstovais (universitetais, aukštosiomis mokyklomis, valstybinėmis laboratorijomis ir pan.). Aeronautikos sektorius yra profesinių žinių ir pagrindinių technologijų šaltinis, kartu ir esminis naujovių diegimo svertas. Šią pramonę sudaro glaudžiai tarpusavyje susiję civilinis ir gynybos sektoriai, kurie abu yra paremti pažangiausių technologijų taikymu.

1.1 Tiek civilinė, tiek karinė aeronautikos pramonė yra lemiamas veiksnys užtikrinant tvirtą pramoninę bazę, technologijų vystymąsi ir ekonomikos augimą. Ji taip pat suteikia reikšmės tarptautiniuose santykiuose ir lemia įtaką, kurią galima daryti sprendžiant ekonominius ir politinius klausimus.

1.2 Be to, ji padeda plėtoti aukštos kvalifikacijos darbo vietas Europoje ir užtikrina santykinai aukštesnius nei kitose pramonės šakose atlyginimus.

1.3 Apibendrinami galime tvirtinti, kad šiandien kaip niekad svarbu įgyvendinti Lisabonos strategijos (2000 m.) tikslus ir atsižvelgti į Barselonos Europos Vadovų Tarybos (2002 m.) ⁽¹⁾ išvadas.

⁽¹⁾ „Jei norime sumažinti atotrūkį tarp ES ir jos pagrindinių konkurentų, būtina stiprinti bendras mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros ir naujovių diegimo Europos Sąjungoje pastangas, ypač skatinant pažangiausių technologijų vystymą.“

2. Komiteto nuomone, jeigu sprendimo galią turintys politikos ir pramonės atstovai iš anksto nesiims reikiamų priemonių, Europos aeronautikos pramonė gali susidurti su penkiais pagrindiniais realų pavojų sukeliančiais veiksniais:

2.1 Eksponentiškai augant orlaivių tobulinimo išlaidoms, gamintojai pagal savo europines pramonės strategijas nebegali patys 100 proc. finansuoti naujų modelių kūrimo, todėl dalį finansavimo ir finansinės rizikos tenka perkelti įrangos gamintojams ir subrangovams, investicijų atsipirkimo laikotarpiui tampa ilgesni, o įrangos gamintojai ir subrangovai vis labiau įsiskolina ir tampa nesaugūs.

2.2 Nuo 2005 m. iki dabartinės pasaulinės krizės pradžios JAV doleris nuolat silpnėjo, o šiandien jo vertė svyruoja (ji auga euro atžvilgiu, ir šios tendencijos negalima paaiškinti jokiais ekonominiais dėsniais). Tarp šios tendencijos pasekmių paminėtinos šios:

- Europos pramonės konkurencingumo praradimas ⁽²⁾,
- nuolatinės pastangos sumažinti fiksuotas išlaidas (atlyginimą)
- siekimas perkelti įmones į dolerio zoną,
- subrangovų skaičiaus mažėjimas Europoje,
- partnerystės ryšių plėtimas už Europos ribų.

⁽²⁾ 2000–2007 m. euro kursas JAV dolerio atžvilgiu pakilo 48 proc. (arba 66 proc., jeigu atsižvelgsime į vidutinį kursą per pirmuosius aštuonis 2008 m. mėn.). Jei ši tendencija vėl pasikartos ar net sustiprės (šiuo metu ji aprimo) bendrovė „Airbus“ gali būti priversta atsisakyti savo restruktūrizacijos plano „Power 8“ (jis buvo parengtas remiantis prielaida, kad EUR ir JAV dolerio santykis nebus didesnis kaip 1,37) ir imtis kitų taupymo priemonių, o jų socialiniai ir politiniai padariniai būtų labai skaudūs.

2.3 „Senelių bumo“ (angl. *Papy boom*) reiškinys, kuris pasieks kulminaciją 2015 m.⁽³⁾, pasireišk aukštos kvalifikacijos specialistų trūkumu (iki 2015 m. pusė Europos oro transporto pramonės specialistų išeis į pensiją), todėl rizikuojame galutinai prarasti strategiškai svarbias profesines žinias.

2.4 Didėjanti konkurencija ir nauji labai energingi dalyviai (Indija ir Brazilija) regioninių orlaivių sektoriuje skatina didesnio našumo ir konkurencingumo siekiančius pramonininkus mažinti gamybos sąnaudas ir užmegzti partnerystės ryšius su sparčiai besivystančios ekonomikos šalimis, pavyzdžiui, Kinija. Siekis įsitvirtinti šiose naujose rinkose verčia nepaisyti grėsmės, susijusios su technologijų perdavimu ir įmonių kūrimu naujoje vietoje. Dėl šios konkurencijos užsakovai sutelkia dėmesį vien į pagrindines gamybos sritis.

2.5 Palankios dabartinės naftos kainos neišsklaido nuolatinio nerimo dėl galimo jų svyravimo trumpuoju ir ilguoju laikotarpiu vykstant pasaulinei ekonomikos krizei, kurios tikrojo masto ir trukmės dar negalima nustatyti. Šie veiksniai turi įtakos paklausai, silpnina oro transporto bendroves ir verčia gamintojus svarstyti apie priemones, galinčias sumažinti orlaivių eksploatavimo sąnaudas, visų pirma naudojant alternatyvius degalus ir taikant atitinkamas technologijas.

3. Komitetas mano, kad pagrindiniai šio sektoriaus siekiai turi būti išsaugoti konkurencingumą, būti naudingam visuomenei ir plėtoti veiklą tarptautiniu lygmeniu.

4. Šiais klausimais jis teikia keletą **rekomendacijų** ir pageidauja, kad Komisija ir valstybės narės pabrėžtų pirmąją aeronautikos pramonės vaidmenį Europos Sąjungoje ir jos svarbą piliečiams, nes nuo jos priklauso daugelis pramonės sričių visoje Europos teritorijoje.

4.1 Technologijų plėtros, ekonomikos augimo ir bendradarbiavimo sritims reikėtų numatyti naują teisinę sistemą, kuri įvairių ES šalių bendrovėms sudarytų sąlygas ir skatintų jas veiksmingiau bendradarbiauti nustatant ir įgyvendinant pramoninius prioritetus. Taip bus sustiprintas konkurencingumas ir taps lengviau įveikti rinkos svyravimų keliamus sunkumus. Būtina skubiai parengti naujus kokybės ir našumo standartus, kurie užtikrintų didžiausią mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros finansavimo veiksmingumą.

(3) „Senelių bumo“ vadinamas pensininkų skaičiaus didėjimas išsivysčiusiose šalyse nuo 2000 m. iki 2020 m. Šis reiškinys – logiškas ir numatomas pokario „kūdikų bumo“ (angl. *baby boom*) ir gimstamumo sumažėjimo padarinys, sukėlęs demografinį gyventojų senėjimą. Šis procesas turės didelės įtakos šalių ekonomikai ir vyriausybės bus priverstos didinti išlaidas sveikatos apsaugai ir pensijoms, o dirbančių gyventojų mažės.

4.1.1 Skatinant vystyti naujas mišriasias technologijas, kurios bus naudingos ir kariniam, ir civiliniam aeronautikos pramonės sektoriams, būtina sustiprinti Europos Komisijos ir Europos gynybos agentūros (EAG) bendradarbiavimą. Be to, reikia užtikrinti, kad Europos Komisija ir Europos gynybos agentūra kontroliuotų tiek kariniame, tiek ir civiliniame aeronautikos pramonės sektoriuose naudojamų technologijų tolesnę sklaidą.

4.1.2 Siekiant greitai ir nuodugniai įgyvendinti BTI „Švarus dangus“ (angl. *CLEAN SKY JTI*), būtina teikti paramą pramonininkams, ypač padedant vystyti įrangos gamybos sektoriaus MVĮ pramoninio tiekimo grandinėje. Šia veikla pasieksime, viena, Europos nustatytus aplinkosauginius tikslus ir, antra, sudarysime sąlygas pramonei aktyviai dalyvauti įgyvendinant naujos kartos oro eismo valdymo sistemą (SESAR-ATM), kuri skirta iniciatyvai „Bendras Europos dangus“ (SES) paremti⁽⁴⁾.

4.2 Komitetas siūlo skatinti aktyvų ES šalių, pasiekusių pripažintų laimėjimų aeronautikos srityje, dalyvavimą kuriant Europoje subrangovų tinklą, galintį užtikrinti veiksmingą pagalbą stambiesiems orlaivių gamintojams, pavyzdžiui, AIRBUS, SAAB, ALENIA, ATR ir kt. Labai svarbu išsaugoti ir vystyti jų techninius gebėjimus, ypač susijusius su naujosiomis technologijomis.

4.3 Europos regioninės aeronautikos sektorius labai atsigavo pradėjus eksploatuoti ekonomiškų degalų sunaudojimo požiūriu ATR⁽⁵⁾ lėktuvus, kurie neabejotinai pranašesni. Be to, aeronautikos rinka vis dažniau renkasi RJ (angl. *Regional Jets*)⁽⁶⁾ klasės orlaivius. Komitetas pabrėžia, kaip svarbu remti įmones, kurios vysto novatorišką pramoninę strategiją, pavyzdžiui, „Open Innovation“, kurios orlaivis „SuperJet International“ gali būti geriausias pastarojo meto gaminy.

4.4 Komitetas mano, kad pagrindinė valstybių narių užduotis yra sumažinti dabartinę subrangovų priklausomybę nuo užsakovų (padedant jiems rasti daugiau įvairių rinkų ir vystyti tarptautinius ryšius) ir parengti ilgalaikį tarpusavio išpareigojimų chartiją tarp užsakovų ir subrangovų.

(4) Bendrijos iniciatyva, kuria siekiama visos Europos mastu susisteminti oro erdvę ir oro eismo tarnybas, užtikrinant geresnį oro eismo valdymą ir garantuojant vienodai aukštą skrydžių Europos danguje saugumo lygį.

(5) ATR, kuri 2004 m. turėjo tik 12 užsakymų, pasirašė 113 užsakymų 2007 m. (šaltinis – ATR).

(6) Regioninis orlaivis – tai mažiau nei 100 sėdimų vietų civilinis keleivinis orlaivis (kuris laikui bėgant įsiskverbs į vieną salono taką turinčių orlaivių „trumpo nuotolio skrydžių“ sektorių).

4.5 Komitetas yra įsitikinęs, kad būtina skubiai padėti subrangovams parengti inovacijų diegimo strategiją, kuri užtikrins jiems sąlygas nuolat tiekti naujoviškus gaminius ir teikti papildomos vertės turinčias paslaugas ir kuri skatins jų suartėjimą siekiant krintinės masės.

4.6 Nepaisant ES ir JAV ginčų PPO, Komitetas ragina Komisiją ir valstybes narės apsvarstyti galimybę nustatyti finansavimo procedūrą, kuri užtikrintų nenutrūkstančius gamybos procesus. Ši procedūra galėtų būti sektoriaus subrangovų savitarpio pagalba teikiant kreditus. Tai galėtų būti taip pat paskolų, kurių pagrindas – grąžintinas avansas, garantijos arba EIB (Europos investicijų banko) paskolos, kurioms taikomos lengvatinės palūkanų normos. Taip pat reiktų numatyti mechanizmus, apsaugančius nuo finansinės rizikos, pavyzdžiui, susijusios su valiutų kurso svyravimais.

4.7 Komitetas mano, kad būtina atsižvelgti ne vien į pramoninį profesijos aspektą, bet ir į jos raidą ir pokyčius, numatant ir iš anksto kuriant darbo vietų ir kvalifikacijos valdymo struktūras skirtingais lygmenimis: profesiniame sektoriuje, Europos, nacionalinėse ir teritorinėse institucijose. Įsteigti aeronautikos profesijų stebėsenos centrai užtikrintų galimybę nustatyti, kokių profesijų prireiks ateityje ir kokius specialistus reikės rengti, derinant šį procesą su akademinėmis mokslo institucijomis.

4.8 Komitetas pabrėžia, kad labai svarbu sukurti ekonomines priežiūros priemones, užtikrinančias įmonių veiklos vystymosi kontrolę, kurios kiek įmanoma anksčiau nuspėtų gresiančius pavojus. Šios priemonės, viena vertus, turi būti novatoriškos mokymo metodų požiūriu ir, antra vertus, stiprinti mokslinių tyrimų, universitetų ir pramonės sąsajas, kad tiek jaunieji, tiek patirties turintys darbuotojai būtų geriau pasirengę ateities profesijoms ir būsimiems pramonės pokyčiams.

4.9 Įvairių konkurencingumo polių tarpusavio sąveika siekiant ES nustatytų aplinkosaugos ir technologijos vystymo tikslų leis jiems susijungti į tinklą ir užtikrinti geresnį funkcijų ir Europos lėšų paskirstymą, išvengti Europos regionų tarpusavio konkurencijos ir padidinti sinergiją.

4.10 Finansiškai ES turėtų dalyvauti šiuose procesuose per konkurencingumo polius. Jie buvo nustatyti siekiant, kad ES išlaikytų pirmaujančią poziciją pažangiausių technologijų srityje ir sukurtų konkurencingą, inovacijomis pagrįstą pramonę, atitinkančią aukštos aplinkosauginės kokybės (HQE) standartus. Pavyzdžiui, naudojant kompozicines medžiagas siekiant atsparumo ir lengvumo, negalima pamiršti, kad būtina atsižvelgti ir į tai, ar jas bus įmanoma (ar neįmanoma) perdirbti arba sunaikinti.

4.11 Komitetas pabrėžia, kad labai svarbu skubiai įgyvendinti kompleksiškas priemones, kuriomis būtų siekiama:

- oro transportą padaryti ekologišką,
- užtikrinti keleivių saugą ir aukštą paslaugų lygį,

— sumažinti oro transporto sektoriaus išmetamo CO₂ kiekį (įgyvendinant bendro išmetamo CO₂ kiekio mažinimo Europoje politiką), taip pat triukšmo lygį ir degalų suvartojimą,

— kurti techninius sprendimus senai įrangai tvarkyti (pakartotinis perdirbimų medžiagų naudojimas ir pan.).

4.12 Komiteto nuomone, Komisija ir valstybės narės privalo labai skubiai sukurti aeronautikos sektoriaus strateginę politiką. Tokioje politikoje būtų numatyti konkretūs veiksmai Europos mastu ir atskiruose aeronautikos tradicijas turinčiuose regionuose, siekiant geriau apsaugoti nuo būsimų pokyčių ir sušvelninti jų poveikį visuomenei. Komisija ir valstybės narės, vadovaudamosi socialinių partnerių rekomendacija, turėtų skatinti įsteigti socialinio dialogo komitetą Europos aeronautikos sektoriuje.

Antra dalis. Motyvacija

5. Ankstesnė ir dabartinė padėtis

5.1 2007 m. analitikai spėjo, kad per artimiausius 20 metų oro transporto mastas daugiau nei padvigubės, kasmet padidėdamas vidutiniškai po 6 proc. (2025 m. vežamų keleivių skaičius sieks 5 mlrd., o 2006 m. jų buvo apytikriai 2 mlrd.). Numatoma, kad, siekiant patenkinti išaugusius transporto poreikius, per artimiausius 20 metų prireiks nuo 22 600 („Airbus“ vertinimu) iki 23 600 („Boeing“ vertinimu) naujų orlaivių (turinčių daugiau kaip 90 keleivių vietų).

5.2 Vis dažnesnis oro transporto liberalizavimas, sparčiai auganti paklausa besivystančios ekonomikos (Azijos, Ramiojo vandenyno regiono ir Artimųjų Rytų) šalyse ir 2007 m. pagerėję oro transporto bendrovių finansiniai rodikliai turėtų paremti šį procesą.

5.3 2007 m. rugsėjo 27 d. EESRK plenarinė asamblėja pavedė Pramonės permainų konsultacinei komisijai (CCMI) parengti nuomonę savo iniciatyva dėl Europos aeronautikos pramonės dabartinės padėties ir perspektyvų (nenagrinėjant karinės aeronautikos, sraigtasparnių, orlaivių priežiūros ir kitų sektorių).

5.3.1 Šį dokumentą parengti Komitetą paskatino esminė aeronautikos sektoriaus svarba visai Europos pramonei, atsižvelgiant į jo reikšmę produkcijos apimtį, eksporto, užimtumo, investicijų į MTTP požiūriu. Be to, jis yra kitų sektorių varomoji jėga (subrangovai ir naudotojų sektoriai, pvz., techninė orlaivių priežiūra) ir suteikia dinamiškumo visam regionui. Ne mažiau svarbu yra tai, kad šis sektorius suteikia didelės europinės papildomos naudos, ir įrodo, kad bendros pastangos padeda Europai išlaikyti greta kitų pasaulinio masto konkurentų, pavyzdžiui, JAV.

5.3.2 CCMI patirtis, igyta rengiant nuomonę „Vertės ir tiekimo grandinės plėtra Europos ir pasaulio mastu“ (7), leidžia jai analizuoti ir aeronautikos pramonės sektorių, kuris yra labai sudėtingas minėtos nuomonės temos požiūriu.

5.4 Be to, ekonomikos augimui kyla naujų **pavojų**, kurie gali sukelti naujų problemų.

5.4.1 Kadangi orlaivių gamintojai labai priklausomi nuo sparčiai besivystančios ekonomikos šalių rinkų, netikėtas Azijos regiono šalių (ne vien Kinijos ir Indijos) ekonomikos augimo sulėtėjimas gali nedelsiant turėti labai neigiamo poveikio visam sektoriui.

5.4.2 Iš esmės pasikeitę užsakovų ir įrangos gamintojų santykiai ir nuolat užsakovų vykdomi restruktūrizavimai pažeidė sektoriuje nusistovėjusią pusiausvyrą. Šiandien dar sunku įvertinti, koks bus padidėjusios finansinės rizikos, tenkančios pirmos eilės įrangos tiekėjams, kurie patiria užsakovų spaudimą dėl rizikos pasidalijimo susitarimų, poveikis.

5.4.3 Naujų technologijų vystymui skirtų nacionalinių ir europinių investicijų lygis yra nepakankamas. Taip pat būtų naudinga skirti lėšų fundamentiniams tyrimams verslo strategijų ir inovacijų diegimo strategijų srityse.

5.4.4 Pereinant prie kompozitinių medžiagų naudojimo reikia iš esmės reorganizuoti gamybos grandinę (parduoti tam tikras „Airbus“ įmones ir pan.), nors ši technologija dar nėra pakankamai išbandyta. Gaminant, pavyzdžiui, orlaivį B787, kurio jau užsakyta per 800 vienetų, gausiai naudojami kompozitai, nors dar neatliktas šio orlaivio kvalifikacinis įvertinimas.

5.4.5 2000–2007 m. euro kursas JAV dolerio atžvilgiu pakilo 48 proc. (arba 66 proc., jeigu atsižvelgsime į vidutinį kursą per pirmuosius aštuonis 2008 m. mėn.). Jei šis reiškinys, kuris šiuo metu stabilizavosi, vėl atsinaujins ar net stiprės, bendrovei „Airbus“ teks įgyvendinti naują taupymo planą (kaip ne kartą pastebėjo bendrovės „Airbus“ vadovas, doleriui nuvertėjus 10 centų, orlaivio gamintojas patiria 1 mlrd. eurų nuostolių), kurio poveikis subrangovų tinklui bus labai neigiamas. Dauguma dabartinių subrangovų, neturėdami lėšų išsilaikyti, perkels gamybą į kitus regionus, sukeldami katastrofiškas socialines ir politines pasekmes.

5.4.6 Techniniai sunkumai gaminant modelius A380, A400M ir B787 ir jų tiesioginiai padariniai akivaizdžiai rodo, kaip sunku gamintojams valdyti vis sudėtingesnių naujųjų orlaivių kūrimo procesą.

5.4.7 Kol kas sunku numatyti dabartinės tarptautinės krizės pasekmes. Naftos kainų kritimas bent trumpuoju laikotarpiu gali būti naudingas oro transporto bendrovėms. Tačiau jis gali turėti neigiamo poveikio tarptautiniam turizmui, taigi, ir kelionių paklausai.

5.5 Kad ir kokia būtų šiuo metu aktyviai besivystančio oro transporto raida ateityje, ekonominiai ir socialiniai šio Europos sektoriaus reorganizavimo padariniai bus labai realūs, todėl kyla rimtas pavojus, kad Europos oro transporto sektoriaus pramonės potencialas toliau silpnės.

5.6 Dėl šio pramonės potencialo silpnėjimo gresia skaudūs praradimai, pavyzdžiui, neliks kvalifikuotų pagrindinių profesijų specialistų, Europa neteks pasaulinės lyderės pozicijos, nes negalės užtikrinti pakankamai investicijų į pagrindinių naujųjų technologijų vystymą, Europos tiekimo grandinėje neliks daugelio subrangovų ir bus masiškai atleidžiami darbuotojai.

6. ES aeronautikos pramonės pagrindiniai tikslai ir siekiai

6.1 Komitetas mano, kad svarbiausios spręstinios sektoriaus problemos yra išsaugoti konkurencingumą ir pagerinti šio sektoriaus įvaizdį visuomenėje.

6.2 Naujiems veikėjams labai sunku įsitvirtinti aeronautikos pramonės sektoriuje, o pirmauti šioje srityje jie neturi jokių galimybių. Pasaulio mastu liko tik dvi bendrovės, gaminančios didesnius kaip 100 keleivių vietų orlaivius, t. y. „Airbus“ ir „Boeing“. Nepaprastai sunku iš naujo sukurti silpnąsias arba visiškai prarastas technologijas, profesines žinias ar infrastruktūrą.

6.3 Todėl Europa privalo stengtis, kad pripažintų laimėjimų aeronautikos srityje turinčios šalys:

6.3.1 išsaugotų ir toliau tobulintų savo profesinius gebėjimus, sutelkdamos pastangas į pažangiausių technologijų įdiegimą, ir organizuotų bendrą Europos subrangovų tinklą, veiksmingai teikiančią įrangą didiesiems užsakovams: „Airbus“, SAAB, ATR ir kitiems;

6.3.2 taptų aktyvesnėmis mokslinių tyrimų sektoriaus (universitetų, aukštųjų mokyklų, valstybinių laboratorijų ir pan.) partnerėmis atliekant fundamentinius mokslinius tyrimus.

6.4 Europa negali nepaisyti fakto, kad JAV kariniai ir civiliniai moksliniai tyrimai yra glaudžiai susiję. Nors ir vėluojama įgyvendinti orlaivio B787 kūrimo programą, bendrovė „Boeing“ gavo finansinę NASA ir DAPRA paramą, kuri leido jai naudoti kompozitus orlaivių konstrukcijose ir taip pasiekti aukštesnį technologijos lygį. Todėl Komitetas mano, kad reikia labiau koordinuoti Europos Komisijos ir Europos gynybos agentūros (EAG) veiklą ir skatinti aeronautikos pramonę vystyti dvejetainę (pilietinės ir karinės) paskirties naujas technologijas.

(7) Nuomonė CESE, OL C 168, 2007 7 20, p. 1.

6.5 Aeronautikos pramonė negali nepaisyti 2006 m. gruodžio 18 d. Europos Parlamento ir Tarybos priimto ir 2007 m. birželio 1 d. įsigaliojusio reglamento REACH (EB) 1907/2006, kuriame iš pradžių buvo numatoma atlikti daugiau kaip 30 000 medžiagų, kurių Europos rinkoje yra dideli kiekiai, įvertinimą, autorizaciją ir galimą apribojimą. Tačiau pranešama, kad pastarosiomis savaitėmis buvo atlikta pirminė visų 100 000 esamų medžiagų registracija. Tai padidins tiekimo sutrikimo riziką, ypač tuo atveju, kai bus vertinamos medžiagos, naudojamos sudėtinėms medžiagoms arba kompozitams. Todėl ES privalo būtinai teikti paramą konkurencingumo poliuiose esančioms įmonėms, gamyboje intensyviai naudojančioms kompozitus, kad palengvintų joms atskirų kompozitų sudėtinių dalių rizikos įvertinimą. Teikdamos paramą būtent šioje srityje, Komisija ir valstybės narės gali padėti Europos oro transporto sektoriui pasiekti nustatytus aplinkosaugos tikslus.

6.6 ES išpareigojo sumažinti išmetamo CO₂ kiekį, triukšmo lygį ir degalų suvartojimą (be kita ko, skatindama naudoti biodegalus). Todėl Komisija privalo sukurti visai pramonei, taip pat ir MVĮ, skirtą teisės aktų sistemą, kuri užtikrintų greitą ir nuosekliai suderintą bendros technologinės iniciatyvos „Švarus dangus“ (angl. *Clean Sky*) įgyvendinimą.

6.7 „Trumpųjų nuotolių“ transporto sektoriuje Europa privalo laiku sukurti mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programą, skirtą šio tipo orlaiviams kurti, kad sklandžiai vyktų A320 orlaivių keitimas į NSR⁽⁸⁾ klasės lėktuvus, ir nepasikartotų sunkumai, su kuriais buvo susidurta A350 modelio atveju. Šią užduotį reikia vykdyti kuo skubiau, nes keleivinių vieno salono tako konstrukcijos didesnių kaip 100 vietų lėktuvų gamybos sektoriuje laukiama esminių pramoninių pokyčių.

6.7.1 Jau per artimiausius 10 metų bus įveikta dviejų bendrovių „Boeing“ ir „Airbus“ monopolija šiame strateginiame orlaivių gamybos sektoriuje, kuriame iki 2027 m. numatoma pagaminti apie 65 proc. visų 29 400 naujų orlaivių (t. y. apie 19 160 orlaivių) (%), kurių vertė sieks tik 40 proc. visų naujų lėktuvų vertės, o tai rodo padidėjusią konkurenciją ir vis stiprėjantį spaudimą mažinti šio tipo orlaivių kainą.

6.7.2 Tikėtina, kad naujieji gamintojai, pavyzdžiui, neseniai susijungusios bendrovės „Avic 1 + 2“ Kinijoje, „Sukhoi“ Rusijoje, „Bombardier“ Kanadoje ar „Embraer“ Brazilijoje, pradės dirbti visu pajėgumu ne anksčiau kaip 2015–2020 m. Kainų mūšio šiame segmente Europa tikriausiai nelaimės, tačiau, nuolat diegdama inovacijas, ji gali išlaikyti savo pranašumą technologijų srityje.

6.8 Regioninių oro transporto skrydžių daugėja 8 proc. per metus. Daugiausiai užsakymų gaminti tiek RJ klasės orlaivius, tiek ir turbosraigtinius orlaivius (jų užsakymų skaičius išaugo dvigubai) buvo pateikta 2007 m. Atsižvelgiant į dabartinę padėtį (kuro kainų kilimą ir finansinę krizę), turbosraigtiniai orlaiviai ir toliau turėtų būti labai paklausūs ir galbūt užimti tam tikrą RJ klasės orlaivių rinkos dalį. Nepaisant to, RJ klasės orlaivių rinka ir toliau turėtų plėstis, kadangi šios kategorijos orlaivių paklausa yra didelė, o naujos orlaivių markės, pavyzdžiui, bendrovės „Bombardier“ C Series, ir naujieji gamintojai „Sukhoi“ ar „Avic“ turėtų užimti dalį „Boeing“ ir „Airbus“ rinkos.

6.8.1 Europos regioninės aeronautikos sektorius labai atsigavo pradėjus eksploatuoti ekonomiškų degalų sunaudojimo požiūriu ATR lėktuvus. Aeronautikos rinkoje taip pat vis didesnę paklausą turi RJ klasės orlaiviai, kurių gamybos segmente tarpusavyje aktyviai konkuruoja ne du gamintojai (kaip „Airbus“ ir „Boeing“ LCA klasės orlaivių srityje), o daugiau bendrovių: pagrindiniai rangovai „Bombardier“ Kanadoje ir „Embraer“ Brazilijoje, nuo kurių šiek tiek atsilieka ATR ir keletas kitų nacionalinių gamintojų (pavyzdžiui, Japonijos, Rusijos ir Kinijos).

6.8.2 RJ klasės orlaivių gamyba, beveik visai išnykusi Europoje, gali atgyti sukūrus SuperJet International modelį. Šių regioninių orlaivių pramoninės gamybos programą kurianti bendra Italijos („Alenia Aeronautika“, turi 51 proc. akcijų) ir Rusijos („Sukhoi Aircraft“, turi 49 proc. akcijų) įmonė – geriausias pavyzdys, kaip Europoje būtų galima atkurti regioninių orlaivių gamybą, taikantis prie ekonominių aplinkybių, kurias lemia svyruojančios naftos kainos.

6.8.3 Ši programa įgyvendinama pasitelkus geriausius Europos ir pasaulio specialistus bei bendradarbiaujant su geriausiais tiekėjais iš Prancūzijos (bendrovės „Thales“ ir „Safiran“ tiekia per 30 proc. variklio detalių), su kitais Europos ir pasaulio subrangovais (bendrovėmis „Liebherr“ iš Vokietijos, „Intertechnique“ iš Prancūzijos, „Honeywell“ iš JAV) ir su tarptautiniais aukščiausio techninio lygio centrais kitose šalyse (pavyzdžiui, Indijoje).

6.9 Aeronautikos pramonė yra Europos ir Jungtinių Amerikos Valstijų nesutarimų laukas. Vis dėlto, JAV civilinės aeronautikos pramonės finansavimas kariniais užsakymais gali būti laikomas netiesiogine valstybine parama, iš esmės pažeidžiančia sąžiningos konkurencijos taisykles. Prieš keletą mėnesių padėti pablogino žemas JAV dolerio kursas. ES ir nacionalinių institucijų parama grąžintinais avansais arba panašia forma ne tik nepažeidžia ES ir JAV susitarimo dėl didelių civilinių orlaivių (LCA), bet yra skaidri ir rinkos principus atitinkanti priemonė, skirta naujų programų vystymui finansuoti.

⁽⁸⁾ New Short Range.

⁽⁹⁾ Šaltinis – Boeing Forecast 2008–2027.

6.10 Atsižvelgiant į JAV dolerio ir euro santykio svyravimus, didieji užsakovai (bendrovė „Airbus“) neturėtų perkelti su valiutų kurso skirtumu susijusių sunkumų savo subrangovams, atsiskaitydami su jais JAV doleriais, kadangi EADS, bendrovė „Airbus“ kontroliuojanti pagrindinė įmonė, turi nepalyginti daugiau finansinių pajėgumų nuostoliams dėl valiutų keitimo padengti nei jos subrangovai. Be to, tie patys užsakovai jau bando su naujosiomis programomis susijusią finansinę ir technologinę riziką perkelti pirmos ir antros eilės subrangovams.

6.10.1 Ar tokiais sąlygomis įmanomas aktyvus užsakovų ir subrangovų bendradarbiavimas? Manome, kad jis tikrai gali vykti daugeliu įvairių formų. Reikia nuodugniai apvarstyti „rizikos pasidalijimą“ ir „darbo paketą“. Bendradarbiauti būtina ir MTTP srityje. Užsakovas privalo padengti visas išlaidas, susijusias su aukščiausio lygio taikomaisiais moksliniais tyrimais, o MVĮ dalyvauti apmokant su gamybos procesu susijusių mokslinių tyrimų išlaidas.

6.10.2 Dar viena galimo aktyvaus bendradarbiavimo sritis – žaliavų tiekimo užtikrinimas. Žinome, kad bendrovė „Airbus“ perka titaną ir savikaina perparduoda savo subrangovams. Būtų racionaliau, jei užsakovai organizuotų bendrą žaliavų pirkimą. Ar būtų įmanoma, kad MVĮ ir MVPI subrangovės galėtų kartu su užsakovais įsteigti organizaciją, kuri centralizuotai tiektų žaliavas, taip sutaupydamos išlaidų tiekimui?

6.11 Šiandien susiklostė padėtis, kai MVĮ ir MVPI yra labai priklausomos nuo vienintelio užsakovo (pavyzdžiui, bendrovės „Airbus“). Daugelyje pagrindinių gamybos sektorių (bendrojo pobūdžio mechanizmų, metalo lydinų, elektroninių dalių) per 70 proc. visų gaminių, o paslaugų sektoriuje – per 67 proc. visų paslaugų tenka vieninteliui užsakovui ⁽¹⁰⁾.

6.11.1 Kadangi aeronautikos sektoriuje užsakymų cikliškaai daugėja arba mažėja, MVĮ ir MVPI gyvybiškai svarbu įvairinti savo veiklą, teikiant paslaugas ir kitiems geriausiai Europoje dirbantiems pramonės sektoriams. Tačiau šioms įmonėms reikės lankčiai prisitaikyti, kad galėtų dirbti naujose joms nebūdingose gamybos srityse. Joms teks imtis kelių veiklos sričių ir tam skirti daugiau žmogiškųjų ir finansinių išteklių. Todėl būtina, kad, viena vertus, MVĮ ir MVPI, siekdamos įvaldyti ir vystyti įvairias gamybos sritis, gautų finansinę paramą regiono, nacionaliniu ir (arba) Europos lygiu, antra vertus, kad užsakovai dalyvautų ieškant veiklos įvairinimo galimybių ir suteiktų naujoms sritims įdiegti reikalingų specifinių profesinių išteklių.

6.11.2 Neišvengiamai kils įmonių mokslinių rezultatų pagrindu steigiamų naujų įmonių (angl. *spin-out*) kūrimo vienu ar kitu pavidalu klausimas. Kaip pavyzdį galime paminėti Akvitanijos regione buvusios bendrovės „Aérospatiale“ įsteigtą plazminio degiklio technologiją naudojančią įmonę, kurią eksploatuoja bendrovė „Europlasma“.

6.12 Bet kokiems pramonės pokyčiams visuomet reikia mobilizuoti finansinius pajėgumus. Todėl įmonėms būtina užsitikrinti viešosios valdžios institucijų (nacionalinių arba Europos) paramą. Europos Sąjunga privalo, nepažeisdama PPO nustatytų taisyklių, nuodugniai apvarstyti JAV dolerio svyravimo reiškinį. Kokiu būdu ES galėtų prisidėti mažinant finansinę riziką, kuri dėl euro ir dolerio valiutų kurso kyla aeronautikos sektoriaus įmonėms? Juk negalima tinkamai išspręsti šios problemos finansinę riziką paliekant subrangovams, kadangi eurui stiprėjant dolerio atžvilgiu liekame silpnesni nei JAV konkurentai.

6.12.1 Įdomų eksperimentą sprendžiant šį klausimą vykdo Prancūzijos Pietų Pirėnų regionas. 2000 m., pradėjus kurti orlaivį A380, šis regionas įdiegė ADER planą, kuris skirtas aeronautikos įmonių MVĮ ir MVPI subrangovams remti. Šis eksperimentas jau duoda gerų rezultatų, todėl šią patirtį reikia plėtoti, siekiant padėti MVĮ ir MVPI įveikti bendrovės „Airbus“ vykdomo taupymo plano „Power 8“ padarinius.

6.12.2 Naujas ADER II planas bus taikomas kiekvienu konkrečiu atveju, kai įmonei prireiks paramos reorganizuoti gamybą, padidinti technologinius pajėgumus, padėti jai išsiskverbti į naują rinką, rasti partnerių bendram žaliavų pirkimui ir pan.

6.13 Globalizacija aeronautikos srityje daro labai stiprų poveikį darbuotojams ir užimtumui. Siekiant kovoti su šio reiškinio padariniais, būtina sustiprinti ir visokeriopai remti mokslinių tyrimų ir mokymo įstaigas, kad būtų rengiami specialistai naujoms darbo vietoms. Vienas iš siūlomų sprendimų – išankstinis darbo vietų ir profesinių poreikių prognozavimas (pranc. *GPEC*).

6.13.1 *GPEC* skirtas būsimiesiems pokyčiams nuspėti. Jis turėtų padėti darbuotojams įveikti neišvengiamą ateities baimę, planuoti ilgalaikius projektus, suteikti prasmę jų kasdieniam darbui ir, atsižvelgiant į jų poreikius ir pageidavimus, vystyti jų karjerą skatinant aktyviai dalyvauti įmonės veikloje. Ši iniciatyva padėtų įmonėms prisitaikyti prie pokyčių ir atlaikyti konkurentų spaudimą.

6.13.2 *GPEC* privalo numatyti ilgalaikę (30 metų laikotarpiui) gamybos sričių ir profesijų raidos perspektyvą, siekdamą nustatyti poreikius mokymo ir profesinio tobulinimo srityse. Tikslas – remiantis prognozėmis ir atsižvelgiant į pramoninių poreikius, dėsytųjų pastabas ir darbuotojų atstovų nuomonę sudaryti pradinio ir tęstinio mokymo programas. Tokia mokymo pasiūla gali būti pritaikyta konkrečių darbo vietų poreikiui tenkinti.

⁽¹⁰⁾ Šaltinis – „Insee“ biuletenis Nr. 138, 2007 m. kovo mėn.

6.14 Jei norime išlaikyti aukšto technikos ir mokslo lygio aeronautikos pramonę, būtina užtikrinti, kad šiai sričiai netrūktų darbuotojų, baigusių aukšto lygio mokymo kursus naujovių (tokių kaip kompozitai ar aplinkosauga) srityse. Turi būti vystomos ir kitos mokymo sritys – pramoninės rizikos valdymas, naujoviškos medžiagos, ekologiški varikliai ir kt.

6.14.1 Mokymo sistemos negali būti skirtos vien vadovaujančių darbuotojų kategorijai, vadinamosioms „baltosioms apykaklėmis“, būtina kurti ir vystyti vadinamųjų „mėlynųjų apykaklių“ mokymo sistemas, kadangi ši kategorija per ilgai turėjo prastą įvaizdį ir daugelio Europos šalių švietimo sistemose jai nebuvo skiriama pakankamai dėmesio. O juk „mėlynųjų apykaklių“ darbuotojai Europos aeronautikos pramonėje vieni svarbiausių.

6.14.2 Pradinis mokymas turi būti organizuotas įmonių susitarimų su mokyklomis, universitetais ir technikumais pagrindu. O tęstinio profesinio mokymo tikslas – padėti persikvalifikuoti iš vienos profesijos į kitą arba išmokyti nekvalifikuotus asmenis. Tai pagrindinė konkreči priemonė įgyvendinant strateginį planą, kuriuo siekiama sumažinti atotrūkį tarp dabartinių žmonių išteklių ir ateities poreikių. Apskritai kiekvienam darbuotojui Europoje turi būti užtikrinta galimybė naudotis minimalia visą gyvenimą trunkančio mokymo programa.

6.15 Visos sistemos turi būti kuo nuodugniau aptartos įmonių vadovų ir darbuotojų atstovų. Tokie pasitarimai jau dabar vyksta nacionaliniu lygiu, tačiau būtina išplėtoti juos visos Europos lygmeniu. Pirmas žingsnis šia kryptimi žengtas įgyvendinus Direktyvą 94/45/EB dėl Europos darbo tarybų įkūrimo. Įmonių vadovams

nustatant strategiją Europos lygiu ir rengiantis įvairios svarbos deryboms, tokios darbo tarybos yra tinkamiausi organai reikiamai ekonominei informacijai kaupti ir esamai būklei apibūdinti. Komisija ir valstybės narės turėtų paskatinti įsteigti socialinio dialogo komitetą, veikiančią Europos aeronautikos pramonės sektoriaus lygmeniu.

7. Temų būsimoms nuomonėms pasiūlymai

7.1 Aeronautikos sektorius yra toks sudėtingas, kad visų jo aspektų neįmanoma išnagrinėti šioje nuomonėje. Todėl CCMI turėtų nedelsdama pratęsti šio sektoriaus tyrimus kitose artimiausiu metu parengtinose nuomonėse.

7.2 Būsimose nuomonėse reikėtų išnagrinėti šias sritis:

- karinės aeronautikos sektorius,
- kariniai ir civiliniai sraigtasparniai,
- orlaivių priežiūra,
- karinių ir civilinių orlaivių radioelektroninė įranga, įskaitant ir pažangiausias ginklų sistemas.
- naujas iri pažangiausias avarinio lėktuvų nusileidimo procedūras, standartus ir įrangą.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto pirmininkas*
Mario SEPI

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto generalinis sekretorius*
Martin WESTLAKE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Mažmeninės prekybos sektoriaus vystymosi ir poveikio tiekėjams ir vartotojams“

(2009/C 175/10)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2007 m. rugsėjo 27 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Mažmeninės prekybos sektoriaus vystymosi ir poveikio tiekėjams ir vartotojams.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 18 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėja Madi SHARMA, bendrapranešėjis Gerhard ROHDE.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 136 nariams balsavus už, 21 – prieš ir 20 susilaikius.

1. Išvados, rekomendacijos ir pasiūlymai

1.1 Didelio masto mažmeninės prekybos sektorius Europoje yra labai svarbus dėl jo finansinio indėlio į ekonomiką, darbo vietų kūrimą ir dėl vartotojams siūlomo plataus pasirinkimo. Pastaruoju metu apie šio augimo poveikį buvo pateikta dokumentais paremtų įrodymų ir tvirtinimų. Lisabonos strategijos kontekste, siekiant skatinti konkurencingumą, augimą ir kurti daugiau ir geresnių darbo vietų, šioje nuomonėje nustatomos konkrečios sritys, kurios turėtų padidinti sektoriaus skaidrumą ir sąžiningumą bei apsaugoti mažmenininkus, tiekėjus, darbuotojus ir vartotojus.

1.2 Šiuo metu ES Komisijos Vidaus rinkos ir Įmonių generaliniai direktoratai atlieka mokslinius didelio masto mažmeninės prekybos sektoriaus vystymosi tyrimus; visų pirma tirama tiekimo grandinės pelnas, jos ilgis ir suinteresuoti subjektai, taip pat visas mažmeninės prekybos sektorius. Užimtumo generalinis direktoratas tirs, kokių įgūdžių mažmeninės prekybos sektoriui prireiks iki 2020 m. Visais atvejais, kur tai įmanoma, Komitetas siūlo savo paramą Komisijai.

1.3 Komitetas teikia šias rekomendacijas ir siūlo imtis priemonių, kurios – visada laikantis tvarumo principų – išlaikytų augimą, užtikrintų sveiką mažmeninės prekybos įmonių ir tiekėjų konkurenciją, apsaugotų darbuotojus ir duotų ilgalaikės naudos vartotojams

1.4 EESRK ir toliau stebės mažmeninės prekybos vystymąsi, visų pirma analizuodamas didžiųjų prekybos centrų raidą mažesnėse Europos šalyse, taip pat sektorius (pavyzdžiui, buitinės technikos), kurių šiuo metu atliekamas tyrimas neapima.

1.5 Po EESRK užsakyto mokslinio tyrimo paaiškėjo ⁽¹⁾, kad Vakarų Europos maisto produktų ir drabužių bei kituose sektoriuose, pavyzdžiui, „pasidaryk pats“, sporto prekių, laisvalaikio prekių

ir kultūros sektoriuose esama didelio masto mažmeninės prekybos sektoriaus koncentracijos. Tačiau iš esmės tai nėra susiliejimų, perėmimų ar įsigijimų šiuose sektoriuose poveikio rezultatas. Tiesa, pastaruoju metu atsirado stambių tarptautinių mažmeninės prekybos įmonių, vis dėlto mažmeninės prekybos sektorius daugiausia orientuojasi į nacionalinį lygmenį.

1.6 Mažmeninės prekybos augimas ir sėkminga veikla daro teigiamą poveikį Europos ekonomikai. Daug mažmeninės prekybos įmonių, kadaise buvusių MVĮ, kad pasiektų gerų rezultatų, tapo veiksmingesnės, konkurencingesnės ir stengėsi geriau patenkinti pirkėjų poreikius. Augo tiek privačios, tiek kooperacijos modeliu ir socialinės ekonomikos modeliu paremtos įmonės. Daug Europos įmonių šiuo metu sėkmingai veikia tarptautiniu mastu, kuria naujas įmones Kinijoje, JAV, Tolimuosiuose Rytuose ir Rusijoje. Tvirta padėtis savo šalies rinkoje leido sėkmingiausioms įmonėms eksportuoti savo verslo modelius į kai kurias sudėtingiausias pasaulio mažmeninės prekybos rinkas. Tai davė daug naudos tų įmonių darbuotojams, akcininkams ir Europos vartotojams, kurie gali rinktis iš platesnio produktų asortimento ir pasinaudoti kainų konkurencija.

1.7 Mažmeninė prekyba yra dinamiškas, novatoriškas ir konkurencingas sektorius; nuolat atliekami nacionalinių konkurencijos įstaigų tyrimai parodė jo gyvybingumą ir konkurencingumą ⁽²⁾. Svarbu, kad nebūtų baudžiama už sėkmingą komercinę veiklą, išskyrus tokius atvejus, jei vykdoma veikla nesuderinama su vidaus rinkos kūrimu, ypač jei nėra akivaizdžių įrodymų dėl to, kad piktnaudžiaujama padėtimi rinkoje arba vartotojams daroma žala, pažeidžiant ES sutarties 81 straipsnį. Konkurencinga rinka yra veiksmingas būdas apsaugoti vartotojus, o gamybos našumas gali duoti dar daugiau naudos. Laisvoje ir sąžiningoje rinkoje mažmeninės prekybos įmonės konkuruoja tarpusavyje dėl teikiamų paslaugų, produktų kokybės ir kainos santykio.

⁽¹⁾ „Didelės apimties mažmeninės prekybos sektoriaus raida per pastaruosius 5 metus“, EESRK CCMI, parengta London Economics http://www.eesc.europa.eu/sections/ccmi/externalstudies/documents/HVR_Final_Report_revised_with_annex.doc

⁽²⁾ JK Konkurencingumo komisijos maisto produktų rinkos tyrimas: <http://www.competition-commission.org.uk/inquiries/ref2006/grocery/index.htm>. Galutinė redakcija turėtų būti paskelbta antroje 2008 m. pusėje.
[2] Austrian Federal Competition Authority inquiry on Supermarket Buyer Power: http://www.bwb.gv.at/BWB/English/groceries_sector_inquiry.htm

1.8 Nors ir egzistuoja akivaizdūs skirtumai ir neatitikimai tarp 27 valstybių narių ekonomikos, Komitetas mano, kad būtina siekti sutarimo, ar netgi suderinimo Europos lygiu, kad prekyba galėtų atlikti savo visuotinės paslaugos vaidmenį. Tokio tikslo būtų galima pasiekti Europoje sukūrus darnią priemonių ir prekybos veiklos atsekamumo sistemą ir sudaryti palankesnes sąlygas šios ekonominės veiklos vystymuisi.

1.9 Norint užtikrinti skaidrias tiekėjų ir didžiųjų mažmeninės prekybos įmonių tarpusavio veiklos procedūras, EESRK rekomenduoja tęsti diskusiją apie tai, ar savanoriškas profesinės etikos kodeksas, reguliuojantis mažmenininko ir tiekėjo santykius valstybių narių lygmeniu, gali teikti papildomą naudą ir ar jis atitinka ES konkurencijos teisę, taip pat aiškiai ir skaidriai ištirti tiekimo grandinę, kurioje, be pirminio tiekėjo ir didelio masto mažmeninės prekybos įmonės, veikia daug kitų suinteresuotų subjektų.

1.10 Nacionaliniu lygmeniu būtų galima sukurti saviregulavimo savanorišką profesinės etikos kodeksą, paremtą raštiškomis mažmenininko ir tiekėjo sutartimis, kurios apimtų visos tiekimo grandinės operacijas – „nuo lauko iki stalo“.

1.11 Šis kodeksas turėtų leisti didesniai skaičiui mažoms ir amatininkų įmonėms patekti į mažmeninės prekybos sektorių užsitikrinant būtiniausias garantijas.

1.12 Šis profesinės etikos kodeksas leistų išsaugoti dabartinę prekybos ir derybų lankstumą, leidžiantį prisitaikyti prie staigių sąlygų permainų (pvz., dėl infliacijos arba naftos kainų šuolių). Kodeksas būtų naudingas tiek tiekėjui, tiek mažmenininkui, kartu neleis didelio masto mažmeninės prekybos įmonei ir (arba) stambiems tiekėjams daryti spaudimą arba piktnaudžiauti padėtimi rinkoje.

1.13 Į tokį kodeksą būtų galima įtraukti:

- standartines mažmeninės prekybos įmonės ir tiekėjo verslo veiklos sąlygas, kur būtų nustatytas laikotarpis pranešimui dėl šių sąlygų pakeitimų, įskaitant sutarčių nutraukimą,
- draudimą mažinti sutartas kainas atgaline data darant spaudimą,
- draudimą darant spaudimą įtraukti įpareigojimą prisidėti prie kitų, pradinėje sutartyje nenumatytų rinkodaros sąnaudų ar mažmeninės prekybos įmonės sąnaudų,
- draudimą reikalauti, kad tiekėjai mokėtų mažmeninei prekybos įmonei kompensacijas už jos negautą pelną, nebent tai būtų nustatyta ir susitarta iš anksto, arba tais atvejais, kai tiekėjas nepristatė reikalingo prekių kiekio,
- draudimą grąžinti neparduotas prekes, išskyrus konkrečius, sutartyje nustatytus atvejus,

— draudimą reikalauti mokėti už bet kokią pradinėje sutartyje nenumatytą nusidėvėjimą, aplaidumą ar trūkumus, viršijančius sutartyje numatytas aplinkybes,

— draudimą mokėti vienkartinės sumas, siekiant užsitikrinti užsakymus ar pozicijas; kalbant apie reklamą, visi mokėjimai turi būti parodyti aiškiai ir skaidriai,

— visi su reklama susiję aspektai turi būti abiejų šalių aptarti iš anksto, nustatant aiškų laikotarpį pranešimams pateikti ir raštu nustatant aiškias su reklama susijusias sąlygas,

— atsakomybė už mažmeninės prekybos įmonės prognozavimo klaidas, įskaitant ir reklamavimo laikotarpius, negali būti perduota tiekėjui. Jei prognozavimas vykdomas kartu su tiekėju, visos sąlygos turi būti išdėstytos dokumentuose,

— atsižvelgdami į vartotojų pageidavimą, gamintojai ir mažmenininkai turėtų nurodyti parduodamų prekių, visų pirma importuotų, savybes ir gamybos sąlygas,

— sutartyje turi būti numatyta galimybė tiekėją informuoti raštu apie procedūrą, taikytiną klientui pateikus reklamaciją.

1.14 Su šiuo kodeksu turi būti supažindinti visi mažmeninės prekybos įmonės pirkimų skyriaus ir vadovaujantys įmonės darbuotojai. Be to, mažmeninės prekybos įmonės turėtų paskirti pareigūną, kuris būtų atsakingas už įmonės veiklos suderinimą su kodeksu, taip pat registruotų sutartis su tiekėjais ir automatiškai informuotų tiekėjus apie pasikeitusias sutarties sąlygas.

1.15 Be to, EESRK rekomenduoja paskirti tarpininką nacionaliniu lygmeniu, suteikiant jam teisę spręsti ginčus, vertinti ir stebėti kodekso įgyvendinimą, taip pat rinkti informaciją iš visų suinteresuotų subjektų ir aktyviai tirti kodekso pažeidimus. Šis pasiūlymas atitinka EESRK rekomendaciją dėl Europos smulkiojo verslo akto.

1.16 Su prekyba susijusius Europos teisės aktus reikia veiksmingai įgyvendinti. Tačiau visų pirma būtina pakeisti nustatytas mokėjimo sąlygas taip, kad mokėjimo laikotarpis būtų maksimalus. Nors teisės aktai jau egzistuoja, jie buvo perkelti į nacionalinę teisę minimaliai juos suderinant arba su atsisakymo nuostatų straipsniais.

1.17 Kalbant apie paraiškas leisti statyti didžiąsias mažmeninės prekybos įmones, atitinkami valdžios institucijų departamentai turėtų parengti „konkurencijos testą“, pvz., nustatantį tikrąjį jų poreikį, arba pasiekti, kad vietos valdžios institucijos vykdytų politiką, kuria pirmenybė teikiama miesto centrui, t. y. galėtų įvertinti įvairių prekybos formų realią konkurenciją vietos lygiu, dabartinius žemės savininkus, infrastruktūrą ir naudą bendruomenei. Tokiais veiksmais siekiama užtikrinti, kad bus sprendžiami susirūpinimą keliantys klausimai dėl dabartinės ir būsimos prekybos pasiūlos įvairovės, būtinybės gyvenamuosiuose centruose išlaikyti tiek mažas vietas parduotuvių, tiek didžiąsias mažmeninės prekybos įmones ir prekybos centrus.

1.18 Mažmeninė prekyba dažniausiai veikia nacionaliniu lygmeniu, todėl norint kad profesinės etikos kodeksas būtų veiksmingai įgyvendintas, valdžios institucijos (nacionalinės konkurencijos įstaigos) turėtų reguliariai persvarstyti visus tarpininko pranešimus dėl problemiškos praktikos, joms turi būti suteikta teisė prašyti informacijos tiesiogiai iš mažmenininkų ir (arba) tiekėjų bei gauti pirminio tyrimo rezultatus ir ataskaitą apie pramonės pažangą. Atsirandant nepagrįstiems kaltinimams, reikėtų parengti teisės aktus šioms problemoms spręsti. Šią valdžios instituciją reikėtų skatinti propaguoti visiems grandinės suinteresuotiems subjektams tokio profesinės etikos kodekso naudą ir privalumus bei reikalauti jo laikytis.

1.19 Valstybės narės turėtų užtikrinti sąlygas, kurios sudarytų galimybes skatinti aukštą mažmenininkų konkurencijos lygį nepažeidžiant būtinos pusiausvyros tarp įvairių sektorių ir miestų planavimo tvarkos, kad vartotojai galėtų pasinaudoti žemesnėmis kainomis ir platesniu pasirinkimu.

2. Pagrindimas

2.1 CCMI skatina Bendrijos veiksmų, susijusių su pagrindinėmis pramonės permainomis, kurios atsirado Sąjungai išsiplėtus, koordinavimą ir darną ir užtikrina pusiausvyrą tarp poreikio vykdyti socialiai priimtinus pakeitimus ir išlaikyti ES pramonės konkurencingumą.

2.2 Naujausi duomenys rodo, kad auga ir didelio masto mažmeninės prekybos sektorius ir jo poveikis visuomenei. Atsižvelgiant į Lisabonos strategiją, kuria siekiama didinti konkurencingumą, augimą ir sukurti daugiau ir geresnių darbo vietų, šioje nuomonėje bus siekiama nustatyti tas vertės grandinės konkrečias sritis iki vartotojų, kuriose gali prireikti ES veiksmų arba priemonių.

2.3 Rengiant šią nuomonę, EESRK užsakė tyrimą, kuriame buvo bandoma apibrėžti didelio masto mažmeninę prekybą (žr. *London Economic study* 1 priedą). Tačiau, kaip teigiama tyrime, kiekvienai bandomajai apibrėžčiai nustatyti rodikliai lėmė skirtingus rezultatus. Dėl didelio mažmeninės prekybos įmonių, didesnių už MVĮ, skaičiaus ir nepakankamų statistikos duomenų, pirmiausia naujoje valstybėse narėse, šioje nuomonėje buvo naudojamos suvestinės apibrėžtys. Didžiosios mažmeninės prekybos įmonės yra įmonės, užimančios daugiau nei 5 proc. rinkos, arba jų apyvarta yra didesnė nei 200 mln. eurų ir kuriose dirba 250 ar daugiau žmonių. Be to, vertėtų išnagrinėti penkias didžiausias įmones kiekvienoje rinkoje, bei šio verslo modelio privatų arba socialinį pobūdį.

2.4 Šiame tyrime buvo analizuojami aštuonių Europos valstybių: JK, Prancūzijos, Vokietijos, Ispanijos, Italijos, Rumunijos, Lenkijos ir Čekijos maisto produktų ir drabužių sektoriai. Didžiųjų mažmeninės prekybos įmonių koncentracija kituose sektoriuose, pavyzdžiui, „pasidaryk pats“, elektros, laisvalaikio ir kultūros, yra akivaizdi, bet ji nebuvo analizuojama šiame tyrime. Nuomonėje atliekamas tyrimas remiasi statistiniais duomenimis ⁽³⁾. Buvo atlikta daug papildomų tyrimų vertinant įvairius sektorius visoje tiekimo grandinėje, įskaitant darbuotojus ir vartotojus; į šiuos tyrimus buvo atsižvelgta siekiant pabrėžti sunkumus renkant faktinius duomenis ir iki šiol atliktų mokslinių tyrimų mastą ⁽⁴⁾.

2.5 ES didelės mažmeninės prekybos įmonės, siūlydamos platų prekių pasirinkimą, pritraukia vis daugiau pirkėjų. 2005 m. duomenys rodo, kad „Carrefour“ (Prancūzija), „Metro Group“ (Vokietija), „Tesco“ (JK) ir „Rewe“ (Vokietija) užima didžiausią rinkos dalį Vakarų, Vidurio ir Rytų Europoje. 2005 m. Vokietijoje, Prancūzijoje, Airijoje ir Švedijoje daugiau nei 70 proc. maisto produktų rinkos teko 5 didžiausioms mažmeninės prekybos įmonėms.

2.6 Daug didžiųjų mažmeninės prekybos įmonių, įskaitant kooperacijos ir socialinės ekonomikos mažmeninės prekybos modelius, pradėjo būdamas MVĮ, ir iš jų išpūdingo augimo galima būtų pasimokyti. Visos jos nemažai prisidėjo prie Lisabonos darbotvarkės skatinamos konkurencingumą, darbo vietų kūrimą ir ekonomikos augimą. Didelio masto mažmeninę prekybą remia stambus ir dažnai koncentruotas didmeninės prekybos ir apdirbamosios gamybos sektorius. Dominuojančių tiekėjų spaudimas daro poveikį mažmenininkų pelno maržai ir MVĮ sektoriaus tiekėjų konkurencingumui. ES Komisijos tyrimų rezultatų laukiama po keleto metų; Vidaus rinkos ir Įmonių generaliniai direktoratai tirs tiekimo grandinės ilgį ir suinteresuotų subjektų skaičių bei pelno pasiskirstymą visame mažmeninės prekybos sektoriuje.

2.7 Mažmeninės prekybos sektoriaus augimas ir raida, įskaitant specializuotų parduotuvių atsiradimą drabužių sektoriuje, turi rimtų pasekmių bendrovėms, įskaitant MVĮ ir savarankiškai dirbančius asmenis, darbuotojams, tiekėjams ir vartotojams. Šioje nuomonėje savo iniciatyva CCMI nagrinėja objektyvius duomenis apie didelio masto mažmeninės prekybos sektoriaus vystymąsi per pastaruosius penkerius metus, o ypatingas dėmesys skiriamas Europos didelio masto mažmeninei prekybai, visų pirma maisto produktų ir drabužių srityje.

⁽³⁾ Žr. 1 išnašą.

⁽⁴⁾ I) Tekstilės ir drabužių sektorių liberalizavimo poveikis kainoms (angl. *Impact of Textiles and Clothing Sectors liberalisation on Prices*), Kylio pasaulio ekonomikos institutas, Kylio, Vokietija. ES Komisija, Prekybos generalinis direktoratas. 2007 m. balandžio 18 d. galutinė ataskaita, http://trade.ec.europa.eu/doclib/docs/2007/june/tradoc_134778.pdf
II) Verslo ryšiai ES drabužių grandinėje: nuo pramonės iki mažmeninės prekybos ir paskirstymo (angl. *Business relations in the EU Clothing Chain: from industry to retail and distribution*). Bocconi universitetas, ESSEC verslo mokykla, Baker McKenzie. 2007 m. spalio mėn. galutinė ataskaita, http://ec.europa.eu/enterprise/textile/documents/clothing_study_oct_2007.pdf

2.8 Dabartinės padėties maisto produktų ir drabužių srityje apžvalga:

- mažmeniniai maisto pardavimai 2006 m. sudarė 754 mlrd. eurų ⁽⁵⁾, t.y. 3,4 proc. realiaja išraiška daugiau, palyginti su 2003 m. Kaip matyti iš duomenų, Prancūzijai, JK ir Vokietijai teko daugiau kaip 65 proc. visų pardavimų; Italija, Ispanijai ir Lenkijai – 30 proc. Rumunijai, Vengrijai ir Čekijai kartu teko mažiau kaip 5 proc. visų išlaidų;
- sunkiau gauti drabužių mažmeninės prekybos duomenis. Mažmeniniai pardavimai 2006 m. sudarė 120 mlrd. eurų; nuo 2003 m. jų apimtys realiaja išraiška išaugo 2,5 proc. Beveik visi mažmeniniai pardavimai vyko JK, Vokietijoje, Prancūzijoje ir Italijoje, nors taip gali būti dėl to, kad naujų valstybių narių duomenys sunkiai prieinami;
- didžiausią apyvartą nacionaliniu lygmeniu turinčios mažmeninės prekybos įmonės veikia maisto sektoriuje; didžiausias operatorius „Tesco“ gerokai pirmauja savo konkurentų atžvilgiu – 2006 m. „Tesco“ pardavimai buvo 10 mlrd. eurų didesni nei antroje vietoje esančio tinklo „Carrefour“;
- palyginus maisto ir drabužių mažmeninės prekybos įmones, matyti, kad didžiausia mažmeninės drabužių prekybos įmonė („Marks and Spencer“) yra tik 25-oje vietoje;
- daug didžiųjų mažmeninės prekybos įmonių, kurios priskiriamos gastronomijos sektoriui, taip pat prekiauja drabužiais, tekstilės gaminiais ir elektros prekėmis, taigi jų apyvarta neapsiriboja vien maisto produktais;
- nuo 2003 m. Italijoje ir Ispanijoje didelio masto mažmeninės prekybos maisto sektoriaus pardavimai padidėjo daugiau nei 25 proc., Čekijoje ir Rumunijoje jie taip pat augo labai greitai (nors Rumunijoje augimas prasidėjo nuo labai žemos pradinės padėties);
- tik trijose iš devynių tirtų valstybių didžiosios mažmeninės prekybos įmonės veikė drabužių sektoriuje; Vokietijoje ir JK didžiųjų mažmeninės prekybos įmonių pardavimai augo stabiliai (atitinkamai 5 proc. ir 3 proc.). Vis dėlto vienos didžiosios mažmeninės prekybos įmonių Italijoje („Benetton Group“) pardavimai 2003–2006 m. laikotarpiu sumažėjo ⁽⁶⁾.

2.9 Šiuo metu maisto ir gėrimų sektoriuje (gastronomijos prekės) visame pasaulyje pastebimas sparčiausias per pastaruosius dešimtmečius išlaidų (žaliavų kainų) augimas. Visų pirma tai pasakytina apie grūdų kainas, kurios daro poveikį pagrindiniams maisto produktams ir gyvulių pašarams, nes dėl išaugusios gerovės pasaulyje, prasto derliaus ir vyriausybių vykdomos biodegalų politikos, kuri daro poveikį pasiūlai, kainos pakils iki naujų aukštumų ir tai atsilieps vartotojams.

2.10 Šiuo metu lyginamasis produktų krepšelis yra gerokai brangesnis nei ankstesniais metais ir jo kaina įvairiose valstybėse narėse labai skiriasi. Pastaruoju metu išaugusios žaliavų kainos gali niekais paversti visą tiekėjų pelną. Netgi jei mažmeninės prekybos įmonės dirba gaudamos mažesnes pelno maržas, kainų, kurias moka vartotojai kasose, padidėjimas atsiliepią valstybės išdo infliaciniais rodikliais, o tai savo ruožtu atsiliepią kolektyvinėms deryboms su darbuotojais dėl atlyginimo. Vartotojų kainų infliacija kartu su augančiomis naftos kainomis daro poveikį visai tiekimo grandinei ir vartotojams, tai kelia visų susirūpinimą.

2.11 Kadangi dėl didelės konkurencijos vartotojai gali laisvai pasirinkti mažmeninės prekybos įmones, mažmenininkai daro viską, kad padidintų veiksmingumą ir masto ekonomiją. Daug tiekėjų įmonių augo kartu vystantis mažmeninės prekybos įmonei, ir iš jų strategijų galima pasisemti vertingos patirties.

Tiekimo grandinė tiek maisto produktų, tiek drabužių sektoriuose gali būti ilga, viso šio proceso metu suinteresuoti subjektai, tarp jų platintojai, pakuotojai, antriniai gamintojai, perdirbėjai ir didmenininkai, gali pridėti savo pelno maržą.

2.12 Drabužių sektoriuje visoje Europoje kainos yra palyginti stabilios, visų pirma dėl to, kad dėl besikeičiančių vartojimo modelių, tarptautinės prekybos liberalizavimo, Kinijos kaip pirmaujančios drabužių gamintojos pozicijų stiprėjimo ir tvirtėjančių Europos valiutų lėtai augo ES ekonomika. Be to, keičiasi rinkos dinamika, nes tradiciniai maisto prekybos centrai plečia savo prekybą ne maisto produktais, ypač drabužiais, o mažesnes specializuotas nepriklausomas parduotuves keičia prekybos tinklai, pvz., „Zara“ ar „H&M“ ⁽⁷⁾.

⁽⁵⁾ Mažmeninės prekybos įmonių prekyba internetu taip pat įtraukta į bendro pardavimo duomenis ir šiame dokumente atskirai nenagrinėjama. Tačiau duomenys rodo, kad tokia prekyba auga ir JK ji sudaro 1–2 proc. maisto produktų pardavimo.

⁽⁶⁾ *London Economics* pranešimas „Didelio masto mažmeninės prekybos sektoriaus raida per pastaruosius 5 metus“, 2008 m. vasario mėn.

⁽⁷⁾ Bocconi universitetas, Verslo ryšiai ES drabužių grandinėje; (angl. *Business relations in the EU Clothing Chain*), 2007 m. spalio mėn. galutinė ataskaita.
http://ec.europa.eu/enterprise/textile/documents/clothing_study_oct_2007.pdf

2.13 Kainų indeksų skirtumo raida nebūtinai atspindi kainų pasiskirstymo, t.y. kainų lygio skirtumų raidą⁽⁸⁾. Be to, reikėtų atsargiai vertinti šio tyrimo išvadas. Kainų raidos skirtumai nebūtinai atspindi gamintojų ir mažmenininkų pelno maržos pokyčius. Taip atsitinka dėl to, kad kainoms poveikį daro daug kitų kintamųjų, pavyzdžiui, pridėtinės vertės mokesčio⁽⁹⁾, atlyginimų, importo kainų pasikeitimai ar technologijų pažanga galėtų paaiškinti vartotojų kainų kilimą ar mažėjimą, kuris gali būti nesusijęs su gamintojų kainomis.

2.14 Europos mažmenininkai sutinka, kad tvaraus vartojimo ir tvarios gamybos užtikrinimas yra vienas svarbiausių ateities iššūkių. Mažmenininkai kasdien susiduria su kintančiais vartotojų reikalavimais, nuolat didėjančiu tinkamos ir tikslios informacijos poreikiu, sparčiu naujų ekologiškų produktų pateikimu rinkai ir net „ekologiškesniais“ tiekimo grandinės procesais. Šiomis sąlygomis Europos mažmenininkai savanoriškai siūlo Tvaraus vartojimo veiklos programą ir Mažmenininkų aplinkosaugos veiksmų programą; be to, jie glaudžiai bendradarbiauja su Europos Komisija padėdami siekti iki numatytų 2020 m. su klimato kaita susijusių ES tikslų.

3. Sritys, kurias reikia stebėti

3.1 Siekiant išsklaidyti toliau nurodytus pilietinės visuomenės nuogastavimus, būsimi debatai dėl galimų priemonių turėtų remtis aiškiais ir skaidriais pranešimais apie netinkamą veiklą procedūromis ir visais atvejais nusiskundimai turi būti grindžiami įrodymais. Tai taikoma visiems suinteresuotiems subjektams.

3.2 Valstybės narės turi užtikrinti stiprią konkurenciją, sudarančią palankias sąlygas visų formų prekybos vystymui siekiant, kad ji būtų naudinga vartotojams tiek kainų, tiek ir pasirinkimo požiūriu.

3.3 Nacionaliniu lygmeniu taikomuose sąžiningą prekybos praktiką skatinančiuose teisės aktuose gali būti atsižvelgta į vietos socialinius prioritetus, pavyzdžiui, darbo valandas ar darbo teisės klausimus, todėl EESRK rekomendaciją dėl savanoriško profesinės etikos kodekso reikia rengti ir taikyti valstybių narių lygmeniu, kadangi mažmeninė prekyba labiausiai orientuojasi į vietos rinką.

⁽⁸⁾ Pavyzdžiui, jei gamintojo kainos sudaro 100, o vartotojų kainos – 200, abiejų kainų 10 proc. augimas nereiškia, kad marža liks nepakitusi. Skirtingi maržos lygiai gali svyruoti nuo 100 (200–100) iki 110 (220–110).

⁽⁹⁾ „Buvo įvertinamos kainos, kurias realiai moka vartotojai, pavyzdžiui, jos apima prekių pardavimo mokesčius, pridėtinės vertės mokesčius ir atspindi išpardavimų kainas“, Suderinti vartotojų kainų indeksai: trumpas vadovas naudotojams (angl. *Harmonized Indices of Consumer Prices (HICPs) A Short Guide for Users*), Eurostatas, 2004 m. kovo mėn.

3.4 Siekiant „geresnio reguliavimo“⁽¹⁰⁾, buvo vykdomos ES lygmeniu konkurenciją skatinančios reformos, panaikinant ribojančius teisės aktus, todėl EESRK teikia rekomendaciją dėl šio sektoriaus saviregulavimo. Nacionaliniu lygmeniu mažmenininkų parengtą profesinės etikos kodeksą būtų galima interpretuoti kaip mažmenininkų susitarimą, kuris prieštarauja konkurencijai. Tačiau valstybinės institucijos turi siekti peržiūrėti tokius kodeksus, kad padidintų skaidrumą ir mažmenininko ir tiekėjo sąžiningumą, ilgainiui tai bus naudinga ir vartotojams.

3.5 Mažmeninės prekybos ir tiekimo grandinės praktika dažnai tampa nepagrįstų kaltinimų objektu, todėl EESRK rekomenduoja valstybių narių lygiu būtinai parengti susitarimus ir savanorišką profesinės etikos kodeksą (žr. rekomendacijas ir išvadas), kad atremtų šiuos kaltinimus, ir šis procesas taptų skaidresnis, būtų apginti mažmenininkų ir tiekėjų interesai, o prireikus būtų leidžiama tarpininkams spręsti ginčą.

3.6 Konkurencijos politika ir kitos reguliavimo politikos sritys, darančios poveikį mažmeninės prekybos sektoriui, papildo prekybos politiką. Atrodo, pagrindinis politikos uždavinys – pasiekti tokią pusiausvyrą, kad mažmeninės prekybos įmonės galėtų naudotis masto ekonomijos teikiamais pranašumais pirkdamos ir vykdydamos veiklą, tačiau savanaudiškai nesinaudotų savo padėtimi rinkoje.

3.7 Kita savanoriško profesinės etikos kodekso taikymo sritis galėtų būti importas. Šiuo metu maisto produktų ir drabužių importas yra labai svarbus rinkos jėgų atžvilgiu. Paprastai importuotų maisto produktų dalis didesnė Vakarų šalyse; Rytų Europos valstybėse maisto produktų importas sparčiai auga.

3.8 Vakarų šalių drabužių sektoriuje importo skvarba yra labai didelė⁽¹¹⁾. Dažnai ji viršija 100 proc. Taip atsitinka dėl to, kad bendra eksporto vertė viršija bendrą gamybos vertę, t.y., tam tikra gaminių dalis importuojama ir vėliau reeksportuojama į kitas rinkas.

⁽¹⁰⁾ http://ec.europa.eu/governance/better_regulation/index_en.htm

⁽¹¹⁾ Drabužių sektorius apima visus „drabužių siuvimo (gamybos), kailių išdirbimo ir dažymo“ gaminius.

4. Mažmeninės prekybos sektoriaus darbuotojai

4.1 Mažmeninės prekybos sektorius dėl jame dirbančių žmonių skaičiaus yra gyvybiškai svarbus Lisabonos strategijai. Šiuo metu Užimtumo generalinis direktoratas atlieka naujų įgūdžių nustatymo ir jų poreikio ateityje bei užimtumo mažmeninės prekybos sektoriuje raidos tyrimą iki 2020 m. Panašiai tiriamas tekstilės gaminių, drabužių ir odos gaminių sektorius. Šie du tyrimai yra dalis 16 sektorių apimančio projekto, kuriuo siekiama nustatyti būsimų įgūdžių ir užimtumo raidą taikant bendrą išvalgos metodologiją ir scenarijų analizę.

4.2 *London Economics* atliktas tyrimas parodė, kad JK didelio masto maisto produktų mažmeninės prekybos sektoriuje dirba apie 1,2 mln. žmonių. Nors kitose šalyse šis skaičius daug mažesnis, apskritai Vakarų Europos šalių didžiosiose mažmeninės prekybos įmonėse dirba gerokai daugiau žmonių nei Rytų Europos šalyse. Nuo 2003 m. darbuotojų skaičius išaugo visose šalyse, išskyrus Prancūziją ir Čekiją, kur jis nepakito.

4.3 Įvairiose Europos šalyse didžiųjų mažmeninės prekybos įmonių darbuotojų skaičiai labai skiriasi. JK ir Vokietijoje atitinkamai daugiau kaip 75 proc. ir 60 proc. maisto produktų parduotuvių ir prekybos centrų darbuotojų dirba didžiosiose

mažmeninės prekybos įmonėse, Lenkijoje – apie 20 proc., o Rumunijoje – mažiau kaip 5 proc.

4.4 Apskritai, didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriuose dirba daugiau moterų palyginti su moterų dalyvavimu visoje Europos darbo rinkoje, tačiau šis skirtumas gerokai didesnis dešimtyje naujųjų valstybių narių nei ES 15 valstybių. Vienintelė išimtis yra Prancūzija, kurios didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriuose dirba mažiau moterų negu visuose ekonomikos sektoriuose apskritai.

4.5 Pastebima įdomių skirtumų valstybėse narėse, kalbant apie darbuotojų pasiskirstymą pagal amžių. Pavyzdžiui, JK yra gerokai didesnė jaunų darbuotojų (iki 25 m. amžiaus) dalis nei visur kitur ir didesnė vyresnių kaip 65 m. amžiaus darbuotojų dalis (nors šis skaičius vis tiek labai žemas). Italijoje, Čekijoje ir Vengrijoje mažiau jaunų darbuotojų, bet daugiau 25–49 m. amžiaus darbuotojų.

4.6 Darbas ne visą darbo dieną yra labiau paplitęs didmeninės ir mažmeninės prekybos sektoriuose nei visoje Europos ekonomikoje, tačiau įvairiose šalyse, ES 15 valstybių ir naujose valstybėse narėse šie skaičiai gerokai skiriasi.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pramonės permainų, teritorijų vystymo ir įmonių atsakomybės“

(2009/C 175/11)

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2008 m. sausio 17 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Pramonės permainų, teritorijų vystymo ir įmonių atsakomybės.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 18 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Antonello PEZZINI, bendrapranešėjis Bernard GAY.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 3 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 168 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 3 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas mano, kad įgyvendinant Lisabonos ir Geteborgo strategijas ypač svarbu toliau vystyti vietines teritorines sistemas, kurios yra suplanuotos kaip organiškai struktūriškos, infrastruktūros ir viešųjų bei privačių subjektų junginiai, kurių paskirtis – vadovaujantis bendra į teritorijas orientuoto vystymosi vizija užtikrinti aukšto lygio gerovę ir konkurencingumą prisiimant plataus masto atsakomybę socialinių reikalų ir aplinkosaugos srityse. Iš esmės tai procesas, kuris apibrėžtų tam tikros sąveikų grupės rezultatai bet kurioje teritorijos dalyje.

1.2 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas primygtinai prašo įgyvendinti **Bendrijos „socialiai atsakingos teritorijos“ (SAT) vystymo iniciatyvą**. SAT galima apibrėžti kaip darinį, kuris sujungia liaudies demokratijos tikslus ir didesnę atsakomybę, kurią turi prisiimti administracijos ir visi viešieji ir privatūs subjektai, kuriantys integruotą strategiją, kurios tikslas – kaip galima geriau panaudoti vietinius išteklius konkurencingumui didinti.

1.3 Komitetas prašo, kad kartu su SAT iniciatyva būtų vykdoma **Europos veiksmų programa**, kurios tikslas būtų:

- skatinti, vykdant įvairių sričių Europos politiką, atsižvelgti į teritorinį aspektą, ypač įgyvendinant Lisabonos ir Geteborgo strategijas,
- remti Teritorinėje darbotvarkėje ir Leipcigo chartijoje nustatytų prioritetų įtraukimą į nacionalinę, regioninę ir vietos politiką,
- skatinti ir bendrai finansuoti dalyvaujamojo teritorinio prognozavimo (angl. *foresight*) veiklą siekiant suformuoti bendras socialiai atsakingo teritorijų vystymo gaires,
- sukurti teritorinės kompetencijos tinklus ir bendradarbiavimo šioje srityje Europos lygio grupes.

1.4 Komitetas pageidauja, kad įgyvendinant Bendrijos SAT iniciatyvą ⁽¹⁾ ir atitinkamą veiklos programą:

- Europos Bendrija, supaprastindama Sąjungos turinį ir procedūras ir taikydama „atvirą koordinavimo metodą“, smarkiai

sumažintų ekonominius ir socialinius teritorijų subjektus slepiančią administracinę ir biurokratinę našta,

- valstybės narės vienodai taikytų Bendrijos nuostatus ir taip būtų išsaugotas Europos vidaus rinkos vientisumas,
- vietos ir regionų valdžios institucijos aktyviai bendradarbiautų su ekonominiais ir socialiniais subjektais ir plėtotų strategijas, leidžiančias suderinti bendradarbiavimą, inovacijas ir konkurenciją,
- privatus sektorius plėtotų konstruktyvų socialinį dialogą dėl bendros ir visiems priimtinos vizijos, numatančios pramonės permainas, įtraukdamas ir pilietinę visuomenę.

1.5 Komitetas aktyviai remia liaudies demokratijos vystymą įtraukiant teritorijos politinės, ekonominės ir socialinės sferų atsakingus asmenis į veiklą, kuria siekiama pagerinti gyvenimo kokybę ir skatinti **konkurencingą ir tvarų Sąjungos teritorijų ekonominį ir socialinį vystymąsi**.

1.6 EESRK mano, kad kuriant **bendrą naujovių diegimo ir dalyvavimo kultūrą** būtinos investicijos, kadangi demokratijos vertybių poreikis turi kilti atitinkamos teritorinės visuomenės visumai ir daugeliui subjektų ir institucijų, kurie atstovauja įvairių veiklos sektorių interesams. Atsižvelgiant į tai, įmonę reikia laikyti gerovės kūrimo bendrija, kad būtų vystoma tobulesnė regiono visuomenė.

1.7 todėl EESRK pageidauja, kad būtų skubiai įgyvendinamos 2008 m. kovo 13–14 d. Europos Vadovų Tarybos deklaracijos dėl, pirma, vietos ir regionų valdžios institucijų vaidmens skatinant augimą ir darbo vietų kūrimą ir, antra, visų vietos ir regionų politinių, ekonominių ir socialinių segmentų valdymo gebėjimų vystymo svarbos.

(¹) Žr. 1.2 punktą.

1.8 EESRK taip pat yra įsitikinęs, kad Europa privalo tapti **SAT vystymo kompetencijos centru** ⁽²⁾ tuo tikslu pasinaudodama ir teigiama patirtimi, įgyta Bendrijos aplinkosaugos vadybos ir audito sistemos (EMAS) ir įmonių socialinės atsakomybės srityse, bet kartu išplėsdama orientacinį pagrindą į jį įtraukiant teritorinę dimensiją. Tikslas yra užtikrinti, kad bendras atsakomybės kapitalas būtų neatskiriama **verslo segmento** dalis. Pastarasis privalo turėti galimybę pasinaudoti tinklų ir branduolių sistemomis ir aktyviai dalyvauti teritorijų strateginio vystymo makroekonominiam procese.

1.9 Komitetas pabrėžia, kad mikroįmonių ir mažųjų **įmonių** segmentas ir socialinė ekonomika, kurios patirtis ne tik plati, bet ir svarbi, privalėtų turėti galimybę sulaukti paramos ir pasinaudoti ekspertų kompetencija bei geresnėmis sąlygomis gauti mikrokreditą, kadangi tikslas, kurio siekiama – plėtoti tokią verslo vadybą, kuri tausotų aplinką, teritoriją ir jos gyventojus.

1.10 Komiteto manymu Bendrijos SAT iniciatyva ir jos veiksmų planas turėtų skatinti ne tik į teritorinį aspektą orientuotą struktūruotą socialinį dialogą, bet ir vietos institucijų porinius projektus, ypač peržengiančius šalies ribas. Plėtojant platesnio masto partnerystę siekiama iš esmės pagerinti vietos ir regionų valdžios institucijų, kurių kompetencijos lygiai yra skirtingi ir kurios dažnai tarpusavyje konkuruoja, gebėjimų ugdymą, kompetenciją ir darbą.

1.11 Galiausiai, Komitetas pabrėžia, kad daugiapakopio valdymo sistemos privalo užtikrinti aukšto lygio koordinavimą, kad vietos lygiu nebūtų suskaidyta tai, ką pavyko suvienyti bendrajai rinkai, ir būtų vengiama teritorinio susiskaidymo ir diskriminacijos, kurie dar labiau susilpnina Europos ekonomikos padėtį pasaulio rinkose.

2. Įvadas

2.1 Teritorinio dialogo konferencijoje, kurią 2008 m. kovo 4 d. organizavo ES Tarybai pirmininkaujanti valstybė narė, buvo pabrėžta, kad vietos ir regionų valdžios institucijų vaidmuo įgyvendinant atnaujintos Lisabonos strategijos tikslus yra sanglaudos politikos prioritetas.

2.2 Šia nuomone Komitetas siekia nustatyti teritorijų ir politinių, ekonominių bei socialinių subjektų sąveiką įgyvendinant Lisabonos strategiją ir vystant žiniomis grindžiamą ekonomiką, kuri būtų konkurencinga tiek vidaus, tiek pasaulio rinkoje.

2.3 Atskaitos taškas yra gebėjimų numatyti ekonomines, socialines ir aplinkosaugos permainas tobulinimas ir suinteresuotų šalių, kurios padėtų kurti „socialiai atsakingą teritoriją“ SAT ⁽³⁾, organizavimas bei verslo, administracijos, socialinių partnerių ir visų subjektų, dalyvaujančių puoselėjant teritorijos konkurencingumą, atsakomybės apibrėžimas, kad būtų sukurtas dinamiškas, visa apimantis ir nuoseklus Europos socialinis modelis ⁽⁴⁾.

⁽²⁾ Ten pat.

⁽³⁾ Žr. 1.2 punktą.

⁽⁴⁾ „Europos socialinis modelis turėtų pateikti demokratinės, ekologiškos, konkurencingos, solidarios ir socialiai integruotos gerovės erdvės visiems Europos piliečiams idėją“ (EESRK nuomonė „Socialinė sanglauda: sukonkretinti Europos socialinio modelio turinį“, OL C 309, 2006 12 16, p. 119).

2.4 Atsižvelgiant į regionų sudėtį, jų ekonomika daugiau ar mažiau susiduria su tarptautine konkurencija. Be to, BVP (arba pridėtinės vertės) rodiklis dėl dviejų priežasčių nebeatspindi regiono gerovės. Atsižvelgdamas į tai, Komitetas palankiai vertina Komisijos neseniai paskelbtą žaliąją knygą dėl teritorinės sanglaudos „Kaip teritorinę įvairovę paversti privalumu“ ⁽⁵⁾, dėl kurios bus parengta atskira nuomonė.

2.4.1 Pirma, ne visos perskirstomos darbo pajamos ir pajamos iš kapitalo, rinkos gamybos jėgų mokami mokesčiai paskiriamos jų kilmės regionui – tam tikra lėšų dalis „eksportuojama“.

2.4.2 Antra – ir svarbiausia – yra tai, kad teritorijos yra priklausomos ir nuo kitų, su gamybos jėgomis nesusijusių lėšų (valstybės tarnautojų atlyginimai, pensijos, rentos, turistų išlaidos, kitur dirbančių žmonių pajamos, socialinės išmokos, išskyrus pensijas, ir kt.).

2.5 Yra vis daugiau ir įvairesnių valdymo priemonių, kurių paskirtis – padėti valdžios institucijoms ir įmonėms įgyvendinti tvarių plėtros politiką ir su ja susijusias programas. Pagrindinės iš jų:

2.5.1 standartai

- aplinkosaugos srities direktyvos ir reglamentai,
 - aplinkosaugos valdymo sistemos,
 - ISO 14000 sertifikavimas ir ISO 26000 gairės,
 - BS OHSAS 18001/2007 – saugos darbo vietoje standartas,
 - EMAS reglamentas,
 - socialinis auditas (SA8000),
 - aplinką tausojantys pirkiniai ir „žalieji“ viešieji pirkimai,
 - gaminių gyvavimo ciklo tyrimai,
 - integruota produktų politika;
- ⁽⁵⁾ COM(2008) 616 galutinis.

2.5.2 struktūros

- branduoliai, pramoniniai rajonai, konkurencijos ir kompetencijos centrai ir technologijų parkai,
- Vietos darbotvarkės 21 veiksmų planai,
- vystymosi poveikio teritorijoms regioninės ir (arba) vietos observatorijos,
- vietos įmonių sambūriai,
- Europos socialinio fondo parama teritoriniam valdymui,
- Europos teritorinio bendradarbiavimo grupės (GECT) – naujos 2006 m. liepos 5 d. Reglamentu (EB) 1082/2006 ⁽⁶⁾ numatytos priemonės,
- analizės ir prognozavimo (angl. *foresight*) platformos,
- viešojo ir privataus sektorių partnerystė;

2.5.3 susitarimai

- darbo rinkos lankstumo ir užimtumo saugumo pusiausvyros iniciatyvos ⁽⁷⁾,
- įmonių socialinė atsakomybė,
- struktūruotas teritorinis socialinis dialogas,
- aplinkosaugos suvestinė ir (arba) „balansas“,
- ataskaitos tvarumo klausimu,
- teritorinio planavimo ir programavimo priemonės,
- teritorinės aplinkosaugos suvestinės,
- teritoriniai socialiniai ir ekonominiai susitarimai (teritoriniai paktai, pagrindų susitarimai ir kt.),
- specialios ekonominės zonos neperžengiant konkurencijos politikos nubrėžtų ribų ⁽⁸⁾.

2.6 Komitetas mano, kad dabar itin svarbu tobulinti, konsoliduoti, papildyti ir koordinuoti šių teisinių, reguliavimo ir savanoriškų priemonių įgyvendinimą, kad būtų užtikrintas skirtingų užduočių ir įvairių dalyvavimo lygių koordinavimas ir pasiekti veiksmingi, našūs ir visuotiniai rezultatai.

⁽⁶⁾ Valstybių narių, kurios pritaikė savo teisės aktus, kad sudarytų galimybę kurti GECT, sąrašas skelbiamas Regionų komiteto tinklalapyje (rubrika „Veikla ir renginiai“).

⁽⁷⁾ Kad padedant socialiniams partneriams būtų nustatytos ir konkrečiai nurodytos naujos darbo vietų kūrimo galimybės.

⁽⁸⁾ 2008 m. birželio 4 d. OL L 145, Reglamentas (EB) Nr. 450/2008.

2.7 Atsižvelgiant į 2007 m. Leipcigo chartiją ⁽⁹⁾ ir ES teritorinę darbotvarkę, apie kurią EESRK jau pareiškė savo nuomonę ⁽¹⁰⁾, teritorinė sanglauda įgijo didesnę svarbą ir buvo nustatyti šie tikslai:

- aktyviau įtraukti vietos realijas atspindinčius subjektus,
- subalansuotą ir tvarią plėtrą derinti su uždaviniu didinti Europos konkurencingumo lygį investuojant didžiausią augimo potencialą turinčiose srityse,
- užtikrinti Bendrijos įvairių sričių politikos priemonių sinergiją ir papildomumą,
- sukurti geresnius valdymo mechanizmus ⁽¹¹⁾.

2.8 Teritorinė darbotvarkė yra teritorijų vystymo politikos strateginis orientacinis pagrindas įgyvendinant Lisabonos ir Geteborgo strategijas.

2.9 Savo nuomonėje dėl pramonės permainų teritorinio valdymo ⁽¹²⁾ EESRK nurodė, kad „regiono arba vietovės tapatumo vertė – priklausomybė bendrų vertybių sistemai, tų vertybių pripažinimas ir emocinis gebėjimas susitapatinti su jomis bendros ateities vizijos kontekste.“ Komitetas taip pat pabrėžė integruoto teritorinio požiūrio (ITP) ir „socialiai atsakingų teritorijų“ (SAT) vystymui palankios valdymo strategijos svarbą. Komiteto manymu, minėta strategija turėtų būti vykdoma šiomis kryptimis:

- nuolat gerinant teritorinės gamybos sistemos savybes ir pajėgumus žinių, kompetencijos ir naujovių srityse,
- plėtojant viešajam ir privačiam sektoriams skirtus teritorinių struktūrų tinklus,
- užtikrinant aukštą vystymosi tvarumo lygį socialiniu ir aplinkosaugos požiūriu,
- sukuriant veiksmingus ir tvirtus žinių, informacijos ir nuolatinio mokymo kūrimo, sklaidos ir judėjimo procesus,
- rengiant „teritorijos socialines suvestines“,
- patiems socialiniams subjektams atliekant lyginamąją tvarių teritorinių sistemų analizę.

⁽⁹⁾ 2007 m. gegužės 25 d. Leipcigo chartiją dėl tvarių Europos miestų.

⁽¹⁰⁾ Nuomonė dėl teritorinės darbotvarkės, OL C 168, 2007 7 20, p. 16–21.

⁽¹¹⁾ Nuomonė dėl pramonės permainų teritorinio valdymo: socialinių partnerių vaidmuo ir Konkurencingumo ir naujovių pagrindų programos indėlis, OL C 318, 2006 12 23, p. 12–19.

⁽¹²⁾ Žr. pirmesnę išnašą.

2.10 Siekiant užtikrinti sinergiją ir išvengti pasikartojimų arba neatitikimų vykdant šias iniciatyvas, be didesnio koordinavimo, vietos, regionų, nacionalinės ir Europos valdžios institucijos privalo:

- **sukurti pažangias ugdymo ir mokymo struktūras**, kurių paskirtis būtų – rasti žiniomis ir konkurencingumu besiremiančio ekonominio vystymosi poreikių funkcinius sprendimus,
- imtis institucijų, asociacijų ir socialiniame dialoge dalyvaujančių subjektų **gebėjimų didinimo veiksmų**,
- vykdyti **integruotą teritorinę politiką**, kuri leistų atsikleisti vietos vystymosi potencialui, didinant prisitaikymo prie naujovių ir numatymo gebėjimus,
- plėtoti tvirtą **socialinį dialogą** regionų ir (arba) vietos lygiu ⁽¹³⁾, kuris būtų pagrindinė priemonė **siekiant kuo didesnės pramonės** ir rinkų **permainų** bei žmoniškųjų išteklių ugdymo ir mokymo tendencijų **numatymo naudos**,
- **skatinti įmonių socialinę atsakomybę** joms savanoriškai pasirenkant ĮSA, kaip įmonių indėlį į tvarią plėtrą,
- **tobulinti „socialiai atsakingos teritorijos“** ⁽¹⁴⁾, t.y. **teritorijos, kuriai pavyko suderinti priimtina gerovės lygį ir su socialine atsakomybe susijusias pareigas, integruoto daugiapakopio valdymo sistemą**.

2.10.1 Šio proceso metu taip pat stiprinama politinius ir administracinius sprendimus priimančių asmenų kompetencija ir gebėjimai, kad būtų užtikrintos stabilios sąlygos, būtinos siekiant į jų teritoriją pritraukti tvarias investicijas ir skatinti mikroįmonių ir mažų įmonių kūrimą plėtojant ilgalaikį vystymąsi.

2.11 EESRK pripažino didelę proceso, kuris leistų teritorijai tapti „socialiai atsakinga teritorija“ (SAT) ⁽¹⁵⁾, svarbą.

2.11.1 Teritorija laikoma tokia, kai laikantis dalyvaujamąsios demokratijos principų jai pavyksta ekonominius sprendimus, modelius ir vertybes susieti su socialiniais ir teritoriniais aspektais, siekiant pagerinti konkurencingumą, gerąją praktiką ir nuolatinę suinteresuotųjų subjektų sąveiką, kad būtų skatinamos naujovės ir konkurencingumas.

⁽¹³⁾ Nuomonė dėl Komisijos komunikato „Restruktūrizavimas ir užimtumas. Skatinti užimtumą numatant restruktūrizavimo pasekmes ir reaguojant į jas: Europos sąjungos vaidmuo“, COM(2005) 120 galutinis, OL C 65, 2006 3 17, p. 58–62.

⁽¹⁴⁾ Nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl Teminės miesto aplinkos strategijos, COM(2005) 718 galutinis – SEC(2006) 16, OL C 318, 2006 12 23, p. 86–92.

⁽¹⁵⁾ Atnaujinta Tarybos strategija (2006 m. birželio 9 d. dokumentas 10117/06, 29 ir 30 punktai). Taip pat žr. šios nuomonės 1.2 punktą.

3. „Liaudies demokratija“ siekiant konkurencingo ir tvaraus vystymosi

3.1 EESRK mano, kad norint pasiekti geresnės gyvenimo kokybės ir **konkurencingo, tvaraus ES regionų ekonominio ir socialinio vystymosi**, reikėtų plėtoti liaudies demokratiją įtraukiant vietos politinius bei ekonomikos ir socialinių reikalų srityse sprendimus priimančius asmenis. Įvairūs viešojo ir privataus sektoriaus suinteresuoti subjektai turi dirbti kartu skirdami dėmesį savo teritorijų trūkumams ir privalumams, įmonių augimo ir užimtumo perspektyvoms.

3.2 Įvairiose šalyse **liaudies demokratijos**, pagrindinio Europos valdymo ramsčio, formos ir procedūros labai skiriasi. Tačiau ji turėtų remtis šiais aspektais:

- suinteresuotų subjektų, socialinių grupių ir institucijų veiklos koordinavimas siekiant tikslų, aptartų ir suderintų **struktūruotame dialoge ir paskirstant individualią ir bendrą socialinių partnerių atsakomybę, visų pirma darbuotojams atstovaujančioms organizacijoms ir įmonių sambūriams**,
- Lisabonos sutartyje apibrėžtų subsidiarumo, teritorinės sanglaudos ir dalyvaujamąsios demokratijos **principų laikymasis**,
- **geras daugiapakopio valdymo struktūros koordinavimas** siekiant užtikrinti nuoseklumą tarp sprendimus priimančių bei arčiausiai piliečių esančių valdymo pakopų ir politinės, ekonominės, socialinės bei aplinkos srityje tenkančios atsakomybės, geriausiai atspindinčios teritorijos kompetenciją ir identitetą, kartu deramai atsižvelgti į nacionalines ir Europos sistemas, laikytis atviro, bendradarbiavimo ir koordinavimo pagrįsto požiūrio norint pasiekti sinergijos įvairiuose lygmenyse,
- **teritorinės „mokymosi bendruomenės“ vystymas**, pagrįstas savęs vertinimo gebėjimais ir vietos vystymosi strategijų ir tikslų koregavimu, ir plačiai taikomos visuotinės naujovių diegimo kultūros stiprinimas,
- **bendros visiems priimtinos ateities vizijos** dėl santykių tarp ekonomikos ir vietos bendruomenės plėtojimas siekiant:
 - nustatyti teritorijos „specifinius išteklius“.
 - įvertinti dėl kitų teritorijų konkurencijos iškilusius uždavinius ir grėsmes,
 - ištirti patekimo į nacionalines ir tarptautines rinkas galimybes,
 - ieškoti būdų ir priemonių konkrečioms teritorijos problemoms spręsti remiantis vietos specialistų gebėjimais,

- priimti sprendimus, galinčius paskatinti konkurencingos ekonomikos iniciatyvas,
- skatinimas **kurti ir stiprinti teritorines ekonominių ir socialinių reikalų tarybas ir panašias institucijas** ⁽¹⁶⁾ (tokios institucijos jau veikia kai kuriose valstybėse narėse) kaip institucines partneres, dalyvaujančias priimant sprendimus ir įgyvendinant veiksmus teritorijos lygiu, turinčias iniciatyvos ir įgyvendintų veiksmų kontrolės teise,
- **pažangių teritorijų dalyvaujamojo valdymo priemonių**, pavyzdžiui, e. vyriausybė, SWOT analizė ⁽¹⁷⁾, prognozavimo veikla ⁽¹⁸⁾, EMAS ⁽¹⁹⁾ mechanizmų, vienodai taikomų viešajame ir privačiame sektoriuose, naudojimas, įmonių socialinės atsakomybės standartų, palyginamosios pasiekimų analizės metodų, atvirojo koordinavimo suvestinių, regioninių ir tarpregioninių tinklų ⁽²⁰⁾ ir internetinių mokymo sistemų taikymas,
- **aktyvus prekybos**, pramonės, amatų ir žemės ūkio rūmų bei profesinių federacijų ir vartotojų organizacijų **vaidmuo**,
- kultūrinis skatinimas **siekti aukštos universitetinių studijų kokybės ir pramonės bei akademinio pasaulio santykių optimizavimas**.

3.3 Teritorijų vystymui reikalingas ne tik visiškas liaudies demokratijos įgyvendinimas, bet ir struktūruotas valdymas vietos lygiu vystymuisi kontroliuoti ⁽²¹⁾.

3.4 Geru teritorijų valdymu visų pirma turėtų būti siekiama skatinti ir plėsti visas bendradarbiavimo formas ir visus partnerystės procesus tarp įmonių bei įmonių ir kolektyvinių interesų abipusiai naudingomis sąlygomis.

3.5 **Demokratinis teritorijų valdymas** yra decentralizuotas visas šalis įtraukiantis sprendimų priėmimo procesas, kuris, kaip mano EESRK, turėtų būti pagrįstas skaidrumo ir atsakomybės principais ir dalyvavimu, apimančiu vidutinio ir ilgalaikio vystymosi bendros strateginės vizijos analizę, nustatymą, įgyvendinimą ir valdymą.

⁽¹⁶⁾ Pvz., regioninės socialinio dialogo komisijos Lenkijoje.

⁽¹⁷⁾ SWOT – angl. Strengths, Weaknesses, Opportunities and Threats analysis (privalumų, trūkumų, galimybių ir grėsmės analizė).

⁽¹⁸⁾ Foresight is a systematic, participatory, future-intelligence-gathering and medium-to-long term vision-building process (Prognozavimas – informacijos rinkimo ir vidutinės bei ilgalaikės vizijos kūrimo sistemingas ir dalyvavimu pagrįstas procesas).

⁽¹⁹⁾ AVAS – Aplinkosaugos vadybos ir audito sistema.

⁽²⁰⁾ 2005 m. balandžio 7 d. EESRK nuomonė „Europos pramoniniai rajonai ir nauji žinių tinklai“, OL C 255, 2005 10 14, p.1–13.

⁽²¹⁾ EBPO teritorinė apžvalga – 2001 m. leidimas.

3.6 Komitetas mano, kad daugiapakopės partnerystės sistemoje turėtų būti geriau derinami „iš apačios į viršų“ (angl. *bottom-up*) ir iš viršaus į apačią (angl. *top-down*) procesai; iš esmės šių procesų suderinimas yra išankstinė sėkmės sąlyga.

3.7 EESRK mano, kad reikalingos didelės investicijos **bendrai naujovių diegimo ir dalyvavimo kultūrai sukurti**, kadangi demokratinių vertybių poreikis turi kilti visai atitinkamos teritorijos visuomenei ir daugeliui subjektų ir institucijų, kurie atstovauja įvairių veiklos sektorių interesams.

3.8 EESRK tvirtai įsitikinęs, kad ES regionų plėtra turėtų apimti veiksmingas, tvarias plėtros strategijas, pagrįstas „socialiai atsakingos teritorijos“ sąvoka siekiant optimizuoti jų specifinį potencialą.

3.8.1 Todėl Komitetas dar kartą patvirtina vienoje iš anksčiau priimtų nuomonių šiuo klausimu pateiktą poziciją ⁽²²⁾.

4. Bendrijos pastangos kurti „socialiai atsakingas teritorijas“

4.1 EESRK primygtinai prašo **Bendrijos iniciatyvos kurti „socialiai atsakingą teritoriją“ (SAT)**, kuri siektų liaudies demokratijos, plataus masto dalyvaujamosios, novatoriškos kultūros stiprinimo, veiksmingo regioninio vadovavimo, atitinkančio nacionalinę ir Bendrijos Lisabonos darbotvarkės sistemas, ir įvairių partnerių skirtinguose sektoriuose partnerystę, kuri didintų regiono patrauklumą ir konkurencingumą pasaulio rinkoje, atsižvelgiant į pramonės permainas ir didinant vietos socialinį kapitalą.

4.1.1 Pagrindinis SAT iniciatyvos uždavinys – užtikrinti, kad veiksmai, kurių imamasi Europos, nacionaliniu, regionų ir vietos lygiu būtų suderinti ir nuoseklūs.

4.2 Komiteto nuomone, kartu su SAT iniciatyva turėtų būti vykdoma konkreti Europos veiksmų programa, kurios tikslas būtų:

- skatinti įtraukti teritorinius aspektus į Bendrijos politiką,
- remti Teritorinėje darbotvarkėje ir Leipcigo chartijoje nustatytų prioritetų perkėlimą,

⁽²²⁾ Nuomonė dėl teritorinės darbotvarkės (žr. 5 išnašą).

- skatinti ir bendrai finansuoti dalyvaujamojo teritorinio prognozavimo (angl. *foresight*) veiklą,
- palaipsniui įvesti atvirojo koordinavimo metodą ir remti įgyvendinamas liaudies demokratijos priemones,
- užtikrinti vienodą stebėseną ir koordinuoti, kad būtų nuosekliai įgyvendinamos įvairios Bendrijos priemonės ir teritorinis bendradarbiavimas, ypač ETBG ⁽²³⁾,
- įsteigti Komisijoje tarnybų koordinavimo padalinį, skirtą teritoriniam bendradarbiavimui, kuriam būtų pavesta sukurti ir taikyti SAT skirtą informavimo ir komunikacijos strategiją,
- vystyti regioninio poveikio įvertinimo priemones, ypač skirtas MVĮ, prieš ir priėmus teritorines priemones,
- bendrai finansuoti priemones, skirtas mokyti teritorinio vienetų viešuosius ir privačius veikėjus ir stiprinti jų gebėjimus vykdyti SAT veiksmus,
- skatinti struktūruotą socialinį dialogą teritoriniame vienetė, propaguoti „SAT 21 kokybės ženklą“,
- skatinti ir remti euroregionų ⁽²⁴⁾ kūrimą ir vystymą,
- remti rajonų (ir „metarajonų“ ⁽²⁵⁾) ir rajonų tinklų kūrimą sudarant geresnes sąlygas mažosioms ir vidutinėms įmonėms Europos ir pasaulio rinkose.

4.3 EESRK mano, kad įgyvendinant **Bendrijos įsipareigojimą dėl SAT iniciatyvos (ir jai skirtą veiksmų programą)** turi būti siekiama derinti ir koordinuoti savanoriškas ir reguliavimo priemones, nurodytas 2.7 punkte, laikantis nuoseklios sistemos, kurioje svarbi visų sektorių – įskaitant finansų sektoriaus ir vietos lygio viešojo sektoriaus – atsakomybė siekiant vietos lygio augimo ir užimtumo strategijų tikslų ir atsižvelgiant į nacionalines ir Europos strategijas.

⁽²³⁾ ETBG – Bendrijos lygio bendradarbiavimo priemonė, kuri sudaro sąlygas bendradarbiaujančioms grupėms įgyvendinti teritorinio bendradarbiavimo projektus, kuriuos bendrai finansuoja Bendrija, arba valstybių narių iniciatyva imtis teritorinio bendradarbiavimo veiksmų. Reglamentas (EB) Nr. 1082/2006 (OL L 210, 2006 7 31).

⁽²⁴⁾ Euroregionai – pasienio bendradarbiavimo struktūros, apimančios vieną ar daugiau skirtingų Europos Sąjungos ir (arba) kaimyninių šalių, kurių tikslas – skatinti bendrus interesus kertant sienas ir bendradarbiauti pasienių bendruomenių bendram labui.

⁽²⁵⁾ EESRK nuomonė „Europos pramoniniai rajonai ir nauji žinių tinklai“, OL C 255, 2005 10 14.

4.4 EESRK mano, kad **įmonių socialinė atsakomybė (ISA)** ⁽²⁶⁾ turėtų būti savanoriška šio atvirojo koordinavimo metodo dalis užtikrinant ir skatinant – ypač mikroįmonėse ir mažosiose įmonėse – dalyvaujamąją kultūrą ir bendrą ir visiems priimtina ateities viziją.

4.4.1 SAT iniciatyva turėtų būti siekiama kurti plačiai taikomas dalyvaujamąsias kultūros asmenines ir etines vertybes, **skatinančias inovacijas**, formuojant bendrą tapatybę, kuri apimtų ne tik darbdavius, bet ir visus visuomeninius ir privačius regiono sektorių ir regioninius bei tarpregioninius tinklus ir branduolius (rajonus).

4.5 **Regioninės „mokymosi bendruomenės“** turėtų naudoti sąveikas, tarpusavyje suderinamas telematinės struktūras ir infrastruktūrą, pradedant e. vyriausybe ir IDABC ⁽²⁷⁾ platforma, kuri teikia europines administravimo paslaugas internetu viešajai administracijai, įmonėms ir privatiems asmenims, siekiant gerinti Europos valdžios institucijų veiksmingumą ir jų tarpusavio ir pilietinės visuomenės organizacijų bendradarbiavimą.

4.6 EESRK tvirtai tiki, kad Europa turi tapti **SAT kūrimo kokybės centru** remiantis EMAS ir ISA sėkme ir išplečiant sistemą iki teritorinės dimensijos.

4.6.1 Kad regioninė strateginė plėtra būtų efektyvi, neturėtų būti atsižvelgiama į politinius veiksmus, pavyzdžiui, vietos ir regionų valdžios institucijų atnaujinimą po rinkimų, bet veikiama su visais regionų politiniais dalyviais, esančiais valdžioje arba opozicijoje, ir kuriama rinkėjų ir (arba) išrinktųjų atstovų **bendrą tęstinę atsakomybę**.

4.7 Mikroįmonės ir mažosios **įmonės** turi gauti pagalbą ir konsultacijas – nurodant reikalavimus aiškia kalba, taikant nesudėtingas procedūras ir sudarant joms geresnes galimybes gauti kreditą ir mikrokreditą – siekiant skatinti tokių verslo valdymą, kad būtų atsižvelgiama į aplinką, teritorinį vienetą ir jo socialinį kapitalą.

4.7.1 Socialinės ekonomikos įmonės taip pat turi prisidėti prie socialiai atsakingų teritorijų kūrimo, kadangi jos skatina socialinę sanglaudą ir tvarumą, padalyja pelną savo nariams ir taiko dalyvaujamąjį ir demokratinį valdymą.

⁽²⁶⁾ Nuomonės dėl Komunikato „Augimo ir užimtumo partnerystės įgyvendinimas. Paversti Europą įmonių socialinės atsakomybės pavyzdžiu“ (COM(2006) 136 galutinis), OL C 325, 2006 12 30, p. 53–60, ir dėl Žaliosios knygos „Europos teisinė bazė įmonių socialinės atsakomybės srityje“ (COM(2001) 366 galutinis), OL C 125, 2002 5 27, p. 44–55.

⁽²⁷⁾ IDABC (Interoperable Delivery of Pan-European e-Government Services to Public Administrations, Business and Citizens) – suderintas paneuropinių e. valdžios paslaugų teikimas valstybės valdymo institucijoms, verslo subjektams ir piliečiams. Žr. Komiteto nuomonę, OL C 80, 2004 3 30, p. 83.

4.8 Vietos lygio ugdymo įstaigos, universitetai ir mokslinių tyrimų centrai tarpusavyje turėtų būti sujungti į Europos regioninius ir tarpregioninius pažangos ir kompetencijos tinklus, kaip numatyta pagal 7-osios bendrosios mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programos Pajėgumų programą ir programą „Švietimas ir mokymas 2010“ – kad būtų galima aprūpinti vietos organizacijas gabiais ir kvalifikuotais žmonėmis, kurių smulkiajame versle neretai trūksta ir kurie yra būtini sėkmingai regioninės plėtros strategijai.

4.9 EESRK mano, kad Bendrijos SAT iniciatyva turėtų būti skatinamas vietos lygio **struktūruotas socialinis dialogas** ir vietos institucijų bendradarbiavimas, stiprinama vietos ir regionų valdžios institucijų partnerystė didinant jų gebėjimus ir mažinant jų veiklos efektyvumo skirtumus įgyvendinant naują SAT 21 chartiją, kaip priemonę didinti SAT suderinamumą ir veiksmingumą.

4.10 Galiausiai, EESRK ragina į Bendrijos SAT iniciatyvą įtraukti vertinimo, veiklos analizės ir stebėjimo veiksmus ir sukurti regioninių pajamų vienam gyventojui duomenų bazę ir kas dveji metai parengti ir teikti pranešimą Tarybai, Europos Parlamentui ir EESRK.

5. Nacionalinių valdžios institucijų indėlis

5.1 Valstybės narės turėtų vienodai taikyti nuostatas, kad būtų išsaugota Europos vidaus rinkos vienovė, ir naudoti paramos bei atgrasymo mechanizmus. Be kita ko, nacionalinės valdžios institucijos turėtų:

- siekti pašalinti nuostolingas biurokratinės kliūtis ir supaprastinti struktūras bei procedūrinius mechanizmus, kad atsirastų išteklių užimtumui ir tvariam bei konkurencingam vystymuisi,
- kartu dalyvauti sutartinai ir tiesiogiai remiant socialiniams partneriams bei organizuotos pilietinės visuomenės atstovams apibrėžti bendrą strateginių priemonių programą nacionalinei socialiai atsakingų teritorijų politikai vystyti,
- stiprinti valstybinio sektoriaus koordinavimo ir decentralizavimo sistemas siekiant nustatyti su valdymu susijusius vaidmenis ir atsakomybę centrinės valdžios, regionų ir vietos lygiu,
- apibrėžti fiskalinės decentralizacijos politikos gaires, apimančias pervedimo tarp įvairių valdymo lygių būdus, kaip anksčiau yra siūlęs Komitetas ⁽²⁸⁾,
- gerinti ir stiprinti decentralizacijos proceso valdymo ir koordinavimo įstaigų ir valdžios institucijų veiklą vietos lygiu,

⁽²⁸⁾ Nuomonė dėl mokesčių įstatymų teritoriškumo poveikio pramonės permainoms, OL C 120, 2008 5 16, p. 51–57.

- sukurti biudžeto eilutes konkrečių žmoniškųjų išteklių vystymui ir bendram mokymo programų finansavimui, tinklų kūrimui, sąveikiems telematiniais prietaisais nacionaliniu ir Europos lygiu,
- nacionaliniu lygiu užtikrinti nuoseklų *Interreg IV* priemonių ir ETBG, tarptautinio pobūdžio organo, reglamento įgyvendinimą sudarant galimybę dalyvauti valstybėms narėms kartu su vietos ir regionų valdžios institucijomis bei teritorinio bendradarbiavimo subjektams, pagal Bendrijos teisę turinčiais juridinio asmens statusą,
- vystyti naują miestų ir kaimų partnerystę skatinant kompleksinį požiūrį regionų lygiu ir lygias galimybes naudotis infrastruktūra bei žiniomis,
- skatinti konkurencingų ir naujoviškų tarpvalstybinių regioninių branduolių kūrimą, transeuropinių technologijų tinklų stiprinimą, transeuropinį rizikos valdymą, policentrinę miestų plėtrą, ekologinių struktūrų ir kultūrinių išteklių vystymą,
- užtikrinti sektorių politikos teritorinio aspekto nuoseklumą ir koordinavimą išvengiant ginčytinų sektoriams taikomų priemonių, dėl kurių gali atsirasti sutrikimų ir kurios gali būti visiškai neveiksmingos ir duoti priešingų rezultatų vietos lygiu, vystyti teritorinio poveikio vertinimo (TPV) priemones tinkamai atsižvelgiant į poveikio aplinkai vertinimą (PAV) ⁽²⁹⁾ ir strateginį aplinkosaugos vertinimą (SAV) ⁽³⁰⁾.

5.2 Vietos ir regionų valdžios institucijos turėtų:

- įtraukti ekonominius ir socialinius dalyvius į pradinį teritorijų vystymo strateginių projektų rengimo etapą,
- sukurti kompetencijos ugdymo sistemas, universitetus ir mokyklas, kurie yra labai svarbūs ekonominiam ir socialiniam SAT plėtojimui,
- vis dažniau taikyti sąnaudų ir veiksmingumo, kokybės ir tvarios plėtros kriterijus valstybinėms investicijoms ir SGI valdymui,
- vykdyti valstybės investicijų planų periodinį vertinimą,
- prieš pradėdant vykdyti valstybės investicijų projektus įsitikinti, kad finansavimo planuose nurodytos sumos ir terminai būtų visiškai tikri,

⁽²⁹⁾ Direktyva 85/337/EEB, iš dalies pakeista 1997 m. kovo 3 d. Tarybos direktyva 97/11/EB ir 2003 m. gegužės 26 d. Direktyva 2003/35/EB.

⁽³⁰⁾ SAV direktyva 2001/42/EB. Jos tikslas – užtikrinti, kad kai kurie planai ir programos būtų išskirti ir įvertinti (visų pirma atsižvelgiant į jų teritorinį aspektą) juos rengiant ir prieš juos priimant.

- užtikrinti, kad būtų realiai pasinaudota kitu, nei valstybės investicijų projektu, finansavimu laikantis numatytų terminų,
- užtikrinti gyvybingą MVĮ bazę teritorijose. MVĮ koordinuoja veiklą miestų, priemiesčių ir kaimo vietovėse ir padeda išsaugoti jose darbo vietas, pajamas, bendruomenes ir mokesčių išteklius,
- skatinti kapitalo ir pelno reinvestavimą vietos lygiu siekiant užtikrinti dotacijas projektams, vietos įmonių kontrolinio akcijų paketo išpirkimą ir nustatyti regionines finansinės plėtros ir rizikos kapitalo priemones nepažeidžiant vidaus rinkos,
- pernelyg neatsiėti įmonių mokesčių nuo jų geografinės vietos perkeliant juos į viršregioninį lygį, stebint, kad nebūtų paženklinta fiskalinės solidarumo sistemos persikirstymo reikalavimams,
- supažindinti vietos valdžios atstovus su dabartiniais teritorijų planavimo mechanizmais, kurie skirti plėtoti visuotinės svarbos paslaugas ir papildomą infrastruktūrą ekonomikai vystyti, siekiant moderniai valdyti įmonių tvarų vystymą.

5.3 Keitimasis gerąja praktika ir naudojimas tapregioniniais tinklais, taip pat ir tinkamų prognozavimo mechanizmų taikymas apibrėžiant bendrą ir visiems priimtina viziją turėtų tapti regionų ir vietos valdžios institucijų prioritetais.

6. Įmonių dalyvavimas: savo teritorijoje atsakingai veikiančios įmonės

6.1 EESRK mano kad įmonės, vengdamos naujos, didesnės procedūrų ir administracinės naštos, turėtų prisidėti prie teritorijų atgaivinimo, kadangi jos yra teritorijų varomoji jėga ir neatsiejama jų dalis. Taigi jos turi:

- informuoti apie gerąją socialinę, aplinkos ir teritorinę (arba visuomeninę) patirtį ir nustatyti priemones, kurios padėtų apibrėžti socialinės įmonių atsakomybės lygį,

- skatinti kvalifikuotų žmonių išteklių užtikrinimą įmonėse ir su jomis susijusiose struktūrose kuriant darbo vietas ir mokant personalą ir būsimuosius darbuotojus,
- bendrauti su darbuotojais, kad jie būtų gerai informuoti apie įmonių strategiją ir projektus, ypač susijusius su darbo vietomis ir mokymu,
- bendradarbiauti su vietos lygio ekonomikos atstovais siekiant teritorijose sukurti tvaraus augimo potencialą, grindžiamą patikimais ir geranoriškais įmonių prekybiniais santykiais,
- jei įmanoma, užtikrinti technologijų perdavimą vietos įmonėms, ypač MVĮ, kad teritorijoms būtų suteiktas naujas postūmis siekiant technologijų pažangos ir užtikrinant aukštą darbuotojų kvalifikaciją,
- aktyviai dalyvauti mokslo ir technologijų plėtros veikloje teritorijose ir panaudoti jose žinias ir patirtį palaikant ryšį su mokslinių tyrimų institutais ir universitetais, kitomis įmonėmis ir profesinėmis organizacijomis vietose,
- skatinti tiekėjus ir jų rangovus taikyti tuos pačius bendradarbiavimo su vietos valdžios institucijomis principus ir laikytis tokių pačių socialinių, aplinkos ir teritorinio valdymo taisyklių jų įmonėse,
- užmegzti įmonių, ypač didžiausių, ryšius su suinteresuotais dalyviais (vietos ir valdžios institucijomis) ir aptarti technologijų, prekybinius ir socialinius klausimus bei siekti pažangos šiose srityse įmonėms sprendžiant susijusias problemas ir įveikiant iššūkius.

7. Vietos lygiu pasiekti rezultatai: sėkmingi pavyzdžiai

7.1 Siekiant įveikti socialiai atsakingos teritorijos kūrimo Europos Sąjungoje keliamus iššūkius ir atkreipti daugiau pozityvaus dėmesio į ES politikos teritorinę dimensiją, Bendrijos politikoje buvo įgyvendinamos įvairios iniciatyvos. Apie daugelį šių iniciatyvų galima sužinoti CCMI tinklalapyje (http://www.eesc.europa.eu/sections/ccmi/index_fr.asp), kuriame taip pat pateikiama informacija apie 2008 m. rugsėjo 25 d. Lilyje vykusį klausymą, suorganizuotą rengiant šią nuomonę.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis
sekretorius
Martin WESTLAKE

APPENDIX I

to the opinion on „Industrial change, territorial development and responsibility of companies“

(CCMI/055)

Report on the hearing held in Lille on 25 September 2008, at the headquarters of the Nord-Pas de Calais Regional Council

Under the French presidency of the European Union, the European Economic and Social Committee's Consultative Commission on Industrial Change (CCMI) and the Nord-Pas de Calais (NPdC) Regional Council organised a hearing on Industrial change, territorial development and responsibility of companies (subject of the opinion for which this is the appendix), which took place in the regional council's hemicycle. The hearing was attended by over 90 key guests from 12 European countries and high-level local and regional bodies, both public and private, together with representatives from three of the European Commission's directorates-general.

With the participation of the regional council president, Daniel Percheron, the CCMI president, Joost van Iersel, the study group president, Martin Siecker, the rapporteur, Antonello Pezzini, and the co-rapporteur, Bernard Gay, promoter of this important initiative, a wide-ranging and animated debate was held on regional and local development, governance, the revitalisation of production, the need for shared views of future trends, sectoral and inter-sectoral prospects for the growth of competitive employment, and mechanisms for active democracy through the development of a participatory culture in an area successfully combining an adequate level of wellbeing with the duties which are an integral part of social responsibility.

In our globalised economy, territorial development and industrial change are closely connected and interdependent. The opinion aims to take a territorial approach to assessing the prospects for socio-economic change, focusing primarily on the development strategies designed by local and regional bodies and on the centres of competence set up by private and public stakeholders. The analysis thus focuses on the regions' capacity to cope with and adapt to irreversible changes through collective responsibility-sharing systems, taking into account the concept of corporate societal responsibility.

NPdC is considered a region with a rich fund of experience in these fields and the CCMI therefore asked it to cooperate in organising a hearing in Lille. The two organisations pooled their resources with a view to taking stock of the experiences of regional development stakeholders and noting their proposals for harmonious regional development.

Listening to the problems, solutions and experiences outlined by the most qualified representatives of the „real world“ in the NPdC region (businessmen, presidents of business clubs and hubs of competitiveness, trade unions and representatives of the social economy, universities, the professions and public administration at various levels) and the wide-ranging exchange of ideas which ensued led to the identification of innovative strategies and key priorities which, alongside the generous hospitality of the NPdC regional council and the friendly relations established during the hearing, forged strong contacts with a profound impact on the CCMI's work.

APPENDIX II

to the opinion on „Industrial change, territorial development and responsibility of companies“

(CCMI/055)

Various European initiatives and policies have been launched to address the challenge of socially responsible regional development in the EU and to give increased, positive visibility to the territorial dimension of EU policies:

- **Lille-Kortrijk-Tournai – Eurometropolis (France-Belgium):** Eurometropolis is the first significant example of a European Grouping of Territorial Cooperation (EGTC). It was launched on 28 January 2008 and comprises 14 partners – four in France (central government, Nord-Pas de Calais region, Département du Nord and the Urban Community of Lille Métropole) and 10 in Belgium (the federal government, region of Flanders, the French-speaking Community, provinces and joint municipal authorities). Equally important was the establishment in the 1990s of the **Transmanche Euroregion**, comprising the English county of Kent, the French Nord-Pas de Calais region and Belgium, in a network useful for identifying cooperation projects, thus maximising the capacity to take action in the EU's 2007–2013 programming period.
- **Bilbao Metropoli 30:** The process of revitalising the Bilbao metropolitan area was launched in the early 1990s with a public-private partnership involving over 80 public and private bodies, over 30 associated bodies and 17 international networks. It was based on a joint strategic plan and a shared vision of the territorial, economic, social, environmental and cultural development needed to transform the metropolitan area – and by extension the entire Basque Country – into one of the most advanced and competitive areas in Europe.
- **ALSO – Marche region:** The ALSO project (Achievement of Lisbon and Gothenburg Strategy Objectives) has been developed by Italy's Marche region, together with numerous partners, including local and regional authorities, development agencies and universities from various EU countries, in the context of the INTERACT programme. Its ultimate aim is to orient territorial cooperation towards achieving the objectives of the Lisbon and Gothenburg Strategies.
- **Metropolis Hamburg – interregional cooperation:** Partnership between the city of Hamburg and the regions of Lower Saxony and Schleswig-Holstein, based on voluntary cooperation between three federal states on both sides of the river Elbe.
- **Alps-Mediterranean Euroregion (France – Italy):** This Euroregion comprises three Italian regions (Liguria, Piedmont and Valle d'Aosta) and two French regions (Provence-Alpes-Côte d'Azur and Rhône-Alpes). It is aimed at close cooperation on increasing exchanges in common areas of competence, so as to strengthen ties between the respective communities in the political, economic, social and cultural spheres.
- **Ister-Granum:** This Euroregion is the first EGTC in central Europe. Recently formed, though based on previous cooperation schemes, the Ister-Granum Euroregion incorporates 47 local authority areas in Hungary and 39 in Slovakia. This new EGTC has about 20 joint projects in the pipeline, specifically in the fields of health systems and medical care, IT and media, tourism, and integrated transport infrastructure, particularly regarding the Danube. It is based in Esztergom, Hungary and provides for the participation of local and regional authorities solely and not of central government.
- **Baltic Euroregion:** This partnership between the regions grouped around the Baltic Sea has existed since 1998. For the 2007–2013 programming period, the European Commission has approved EUR 75 million in financing for this Euroregion which henceforth includes parts of Poland, Sweden, Germany, Denmark and Lithuania. The Euroregion's objective is to boost sustainable development and the economic competitiveness of its constituent regions.

III

(Parengiamieji aktai)

EUROPOS EKONOMIKOS IR SOCIALINIŲ REIKALŲ KOMITETAS

449-OJI PLENARINĖ SESIJA 2008 M. GRUODŽIO 3,4 D.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriaus Nuomonė dėl Žaliosios knygos „Veiksmingas teismo sprendimų vykdymas Europos Sąjungoje: skolininkų turto skaidrumas“

COM(2008) 128 galutinis

(2009/C 175/12)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. kovo 6 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Žaliosios knygos „Veiksmingas teismo sprendimų vykdymas Europos Sąjungoje: skolininkų turto skaidrumas“

COM(2008) 128 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 6 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Jorge Pegado Liz.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 3 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 161 nariui balsavus už, 2 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados

1.1 2008 m. kovo 6 d. paskelbta Žalioji knyga „Veiksmingas teismo sprendimų vykdymas Europos Sąjungoje: skolininkų turto skaidrumas“ (COM(2008) 128 galutinis) paremta Žaliaja knyga dėl banko sąskaitų arešto (COM(2006) 618 galutinis) ir yra viena iš daugelio Komisijos priemonių, priimtų siekiant sukurti Europos teisminę erdvę, kuria būtų galima pagrįsti teisinius bendrosios rinkos įgyvendinimo aspektus.

1.2 EESRK pritaria daugeliui šių iniciatyvų, tačiau kartu atkreipia dėmesį į tai, kad jas reikėtų tinkamai pagrįsti subsidiarumo ir proporcingumo principais. Iniciatyvos taip pat turėtų atitikti pagrindinius visoms valstybėms narėms bendrus civilinio proceso teisės principus, jose turėtų būti visapusiškai paisoma ir pagrindinių žmogaus teisių.

1.3 Tiek nuomonėje dėl ankstesnės žaliosios knygos dėl banko sąskaitų arešto, tiek šioje nuomonėje EESRK pastebi, kad šios iniciatyvos nevisiškai pritaikytos toms konkrečioms aplinkybėms,

kurioms pagerinti jos skirtos. Daugelis pasiūlytų priemonių proporcingumo požiūriu gerokai viršija tai, kas būtina ir ko nebūtų galima pasiekti esamomis nacionalinėmis priemonėmis. Kai kuriais atvejais jomis netgi būtų pažeidžiamos pagrindinės teisės, pvz., teisė į privatumą arba lygios galimybės gintis.

1.4 EESRK mano, kad aptariamose srityse galima ir reikia siekti geresnių rezultatų, todėl nacionalinės valdžios institucijos turėtų glaudžiau bendradarbiauti, esamos nacionalinės sistemos turėtų veikti veiksmingiau ir sparčiau, reikėtų suteikti geresnes galimybes naudotis esamais registrais ir informacija, dažniau keistis informacija ir siekti geresnio abipusio supratimo dėl to, kaip veikia nacionalinės sistemos ir kaip suteikti joms daugiau lankstumo.

1.5 Todėl EESRK kategoriškai prieštarauja sumanymui a) sukurti centrinių Europos piliečių registrą, b) visiems kreditoriams suteikti besąlygišką galimybę gauti duomenis iš mokesčių ir socialinio draudimo registrų ir c) Bendrijos lygiu taikyti standartinę viso skolininko turto deklaracijos formą.

1.6 Komitetas mano, kad nacionalines teismo sprendimų vykdymo sistemas ir jų veikimo būdą būtų galima geriau suprasti sukuriant palyginamąją, nuolat atnaujinamą teisės duomenų bazę, kurią tvarkytų kvalifikuoti specialistai.

1.7 Pagaliau EESRK siūlo ypatingą dėmesį skirti ir kitoms iniciatyvoms (5.8 punktas), kuriomis siekiama to paties tikslo kaip ir žaliojoje knygoje, tačiau dėl kurių nereikėtų priimti naujų Bendrijos teisės aktų.

2. Žaliosios knygos turinys

2.1 Žaliaja knyga Komisija pradeda antrąją konsultacijų su suinteresuotomis šalimis etapą ⁽¹⁾, norėdama išsiaiškinti, kaip būtų galima pagerinti teismo sprendimų vykdymą ir ypač kaip išspręsti problemas, kylančias dėl to, kad sunku gauti patikimą informaciją apie skolininkų buvimo vietą ar jų turtą.

2.2 Komisija mano, kad sprendimų vykdymo procedūros tikrai būtų sklandžiau vykdomos, jei būtų žinomas tikslus skolininko adresas ir būtų galima gauti tikslios informacijos apie jo turtą. Tačiau ji konstatuoja, kad nacionalinės registrų ir skolininkų turto deklaracijų sistemos (nors ir panašios) labai skiriasi viena nuo kitos informacijos gavimo sąlygų, tvarkos ir informacijos turinio požiūriu – dėl to nukenčia šių sistemų patikimumas ir sparta.

2.3 Komisija pripažįsta, kad skoloms kitoje valstybėje išieškoti trukdo nacionalinių teisinių sistemų skirtumai ir nepakankamos kreditorių žinios apie kitų valstybių narių informacines struktūras. Taigi žaliaji knyga yra žingsnis pirmyn europinių priemonių link, kurios turėtų padidinti skolininkų turto skaidrumą ir sustiprinti kreditorių bei nacionalinių vykdymo institucijų teisę gauti informaciją, kurią turint būtų galima užtikrinti veiksmingą teismo sprendimų mokėti privačias ir įmonių skolas vykdymą laikantis Direktyvoje 95/46/EB nustatytų asmens duomenų apsaugos principų.

2.4 Šiuo tikslu Komisija išsamiai nagrinėja minėtas priemones ir apibendrina jas suformuluodama dešimt klausimų.

(1) Pirmą kartą konsultuotasi parengus Žaliąją knygą dėl banko sąskaitų arešto (COM(2006) 618 galutinis); EESRK nuomonė, OL C 10, 2008 1 15, p. 2.

3. Kontekstas

3.1 Ši iniciatyva labai gerai dera su kitomis priemonėmis, kurias Komisija priėmė siekdama pagirtino tikslo – sukurti Europos teisminę erdvę, kad būtų galima pagrįsti teisinius bendrosios rinkos kūrimo aspektus ⁽²⁾. Svarbiausias iniciatyvos tikslas – sudaryti palankesnes sąlygas vykdyti teismo sprendimus Europos Sąjungoje taikant priemones, skirtas nustatyti skolininko namų arba registruotosios buveinės adresą, kuriuo jam būtų galima pateikti vykdomąjį raštą, ir gauti tikslią informaciją apie bet kurioje valstybėje narėje esantį skolininko turtą, kuriuo būtų galima padengti neapmokėtą skolą.

3.2 Šį kartą Komisija dėjo daug pastangų – už tai ją galima pagirti – ir konsultavosi ne tik su 15 valstybių narių, kurių padėties tyrimu pagrįsta ši žaliaji knyga ⁽³⁾, bet ir su kitomis 12 valstybių narių, kurios dabar irgi yra Europos Sąjungos narės. Tačiau ne visi sukaupė duomenys tikslūs ir kartais jie aiškinami klaidingai.

3.3 Reikėtų atkreipti dėmesį ir į tai, kad šioje iniciatyvoje atsižvelgta į EESRK nuomonėje dėl Žaliosios knygos dėl banko sąskaitų arešto pateiktą rekomendaciją dėl to, kad reikalingas „tinkamas priemonių vertinimas, kurio tikslas – užtikrinti didesnę skolininko turto (...) skaidrumą“.

3.4 Tenka apgailestauti, kad Komisija nepateikia jokių statistinių duomenų apie problemas, kurią ji mėgina išspręsti, mastą. Trūksta ir aiškaus problemos pobūdžio apibrėžimo bei informacijos apie tai, kam būtų naudingos Komisijos siūlomos priemonės.

4. Bendrosios pastabos

4.1 Nuomonėje aptariama žaliaji knyga yra pagrįsta Žaliaja knyga dėl banko sąskaitų arešto (COM(2006) 618 galutinis) ir ją papildoma. Dėl ankstesnės žaliosios knygos EESRK 2007 m. liepos 31 d. yra priėmusi nuomonę ⁽⁴⁾, su kuria skaitytojai gali susipažinti.

4.2 Kaip jau minėta, šioje žaliojoje knygoje nagrinėjamas klausimas paprastai iškyla anksčiau nei imamas areštuoti banko sąskaitas ir labai

(2) Gana išsamus tokių priemonių sąrašas pateiktas, EESRK (OL C 10, 2008 1 15, p. 2) dėl Žaliosios knygos dėl banko sąskaitų arešto, su kuria skaitytojai gali susipažinti.

(3) Kad būtų galima suprasti visus šios žaliosios knygos aspektus, reikėtų atsižvelgti ne tik į 2006 m. spalio 24 d. Komisijos darbo dokumentą SEC(2006) 1341, bet ir į 2004 m. vasario 18 d. atnaujintą tyrimo Nr. JAI/A3/2002/02, kurį atliko Heidelbergo universiteto Lyginamosios tarptautinės privatinės teisės instituto direktorius prof. dr. Burkhard Hess, redakciją, kurios tekstą galima rasti internete adresu http://europa.eu.int.comm/justice_home/doc_central/civil/studies/doc_civil_studies_en.htm.

(4) OL C 10, 2008 1 15, p. 2.

aiškiai atspindi poreikį turėti pakankamai informacijos apie skolininko turtą, kad kreditoriams būtų galima suteikti realią bendrą garantiją, kuri yra pagrindinis ir neginčijamas civilinio proceso teisės principas. Tačiau prieš pradėdant svarstyti šį klausimą būtina pagalvoti apie daugelio materialinės civilinės teisės sričių, kurios paprastai paliečiamos anksčiau nei šioje nuomonėje svarstomas klausimas, suderinimą Bendrijos lygiu.

4.3 Todėl EESRK pripažįsta, kad už teismo sprendimų vykdymą bet kurioje valstybėje narėje atsakingos institucijos turi gauti tikslią informaciją apie skolininko buvimo vietą, visų pirma registruotosios buveinės arba namų adresą, ir apie nesvarbu kur esantį jam nuosavybės teise priklausančią kilnojamąjį ar nekilnojamąjį turtą.

4.4 Tačiau, kaip ir pirmiau minėtoje nuomonėje, EESRK rimtai ir pagrįstai abejoja, ar tikrai reikia imtis specialių priemonių šios srities teisės aktams Bendrijos lygmeniu suderinti, nors pripažįsta, kad Europos Sąjungai suteikta kompetencija šioje srityje ir kad esama teisinio pagrindo imtis tokių priemonių.

4.5 Iš tiesų nė dėl vieno iš šioje žaliojoje knygoje išvardytų reikalavimų dėl geresnio informavimo, geresnių duomenų ir geresnės galimybės jais naudotis nebūtina sudaryti naujų Bendrijos lygmens registrų arba įpareigoti skolininkus Bendrijos lygiu deklaruoti savo turtą. Be to, ši priemonė vargu ar atitiktų proporcingumo principą ir gal net pažeistų pagrindines teises, o tai netoleruotina.

4.6 EESRK mano, kad užuot steigus centralizuotus Briuselyje tvarkomus visų gyventojų, įmonių ar vartotojų, kilnojamojo ir nekilnojamojo turto, mokesčių ir socialinio draudimo registrus, nacionalinės institucijos turėtų efektyviau keistis informacija ir reikėtų sudaryti sąlygas paprasčiau ir greičiau gauti turimus duomenis – tai padėtų užtikrinti lygias galimybes ir vienodą požiūrį nustatant skolininkų turtą, neatsižvelgiant į kreditoriaus tipą ir pilietybę.

4.7 Tai nereiškia, kad Bendrijos lygiu neturėtų būti kuriamos iniciatyvos ir gairės, skirtos pirmiau minėtų viešųjų registrų ir kitų privačių duomenų bazių turiniui ir darbui patobulinti ir sudaryti palankesnes sąlygas jomis naudotis, jei duomenys bus deramai tvarkomi laikantis Bendrijos direktyvų ir su sąlyga, kad informacija bus naudojama tik prašyme nurodytu tikslu ir tik tiek, kiek būtina nesumokėtoms skoloms apmokėti.

4.8 Ir privatūs, ir viešieji kreditoriai turėtų turėti lygias galimybes naudotis duomenimis, o viešiesiems kreditoriams (užimančioms geresnę padėtį) neturėtų būti sudarytos palankesnės sąlygos greičiau ir paprasčiau naudotis viešaisiais registrais (mokesčių, socialinio draudimo, skolininkų turto ir kt.).

4.9 Be to, reikėtų užtikrinti bendradarbiavimą su trečiosiomis šalimis, ypač su Andora, Šveicarija, Lichtenšteinu ir kitomis šalimis, glaudžiai susijusioms su „mokesčių rojumi“ ar Europos finansų rinkomis.

5. Konkrečios pastabos: 8 klausimai

5.1 Ar reikalinga Bendrijos lygmens iniciatyva?

5.1.1 Dešimt žaliojoje knygoje pateikiamų klausimų iš tikrųjų sudaro aštuonis, kiekvienas iš jų toliau išsamiai nagrinėjamas.

5.1.2 Dėl klausimo, ar skolininkų turto skaidrumo didinimo priemonės reikėtų priimti Bendrijos lygmeniu, EESRK, atsižvelgdamas į pirmiau „Bendrosiose pastabose“ išreikštas abejones, mano, kad Bendrijos lygio iniciatyvas reikėtų įgyvendinti tik siekiant užtikrinti geresnį nacionalinių institucijų veiklos koordinavimą ir bendradarbiavimą bei gerinti turimų nacionalinių registrų turinį ir sudaryti palankesnes sąlygas jais naudotis, nes taip būtų galima atskleisti skolininkus ir nustatyti jų buvimo vietą bei nesumokėtoms skoloms atlyginti reikalingą turtą.

5.2 Ar reikalingas nacionalinių teismų sprendimų vykdymo sistemų vadovas?

5.2.1 EESRK mano, kad reikėtų remti ir skatinti visas priemones, galinčias suteikti daugiau žinių ir informacijos apie valstybių narių įstatymus ir praktiką. Tačiau žinodamas, koks šis klausimas sudėtingas, Komitetas nemano, kad šį tikslą būtų galima pasiekti parengus paprastą „vadovą“. Šio vadovo negalima supaprastinti iki tokio lygio, kad juo galėtų naudotis plačioji visuomenė, nes jį paprastinant gali atsirasti netikslumų ir pablogėti kokybė.

5.2.2 Todėl EESRK siūlo Komisijai vėliau apsvarstyti galimybę sukurti 27 valstybių narių palyginamąjį teismų sprendimų vykdymo tvarką reglamentuojančios teisės duomenų bazę; duomenys būtų nuolat atnaujinami, pateikiami paaiškinimai, ja būtų galima naudotis elektroninėmis priemonėmis visų valstybių narių kalbomis. Šią duomenų bazę turėtų kurti kompetentingi ir kvalifikuoti atitinkamų valstybių narių specialistai.

5.3 Ar reikėtų padidinti įmonių registrų informacinę bazę bei išplėsti prieigą prie šių registrų?

5.3.1 Šioje srityje minėtiems tikslams pasiekti turbūt užtektų dabartinio suderinimo lygio. EESRK mano, kad Bendrijos lygiu steigti centrinius įmonių registrus nėra prasmės ir netikslinga, tačiau neatmetama galimybė suderinti bendrus aspektus.

5.3.2 Niekas netrukdo priimti priemonių registrų informacijos turiniui pagerinti – visų pirma į juos būtų galima įtraukti informaciją apie kiekvieną verslininką; ši informacija turėtų būti atnaujinama, turėtų būti sudarytos geresnės galimybės ja naudotis, ypač elektroninėmis priemonėmis.

5.3.3 Kaip rodo Europos nekilnojamojo turto informacinės tarnybos (angl. European Land Information Service (EULIS) – Europos nekilnojamojo turto registrų konsorciumo – pavyzdys, tokius pat reikalavimus reikėtų taikyti ir nekilnojamojo turto registrams ⁽⁵⁾).

5.4 Ar reikėtų gerinti prieigą prie dabartinių gyventojų registrų?

5.4.1 Dėl tos pačios priežasties neįmanoma sudaryti centrinio visų Europos gyventojų registro, nes tvarkyti savo centrinį arba vietos gyventojų registrą ir nustatyti sąlygas, kaip šiais registrais turi būti naudojamas (užkertant kelią neleistinai diskriminacijai), – valstybių narių kompetencija.

5.4.2 Tačiau vis tiek reikėtų užtikrinti, kad šie registrai būtų lengvai prieinami visų šalių teismo sprendimų vykdymo priežiūros institucijoms ir kad jos galėtų gauti (ypač elektroninėmis priemonėmis) informaciją apie konkrečių skolininkų adresą.

5.5 Ar reikėtų sudaryti geresnes sąlygas naudotis mokesčių ir socialinio draudimo registrais?

5.5.1 EESRK kategoriškai prieštarauja tam, kad plačiam asmeniui ratui (be jokių apribojimų) būtų sudarytos galimybės naudotis mokesčių ir socialinio draudimo registrais.

5.5.2 Komitetas mano, kad galimybę gauti tokią informaciją aiškiai apibrėžtais atvejais reikėtų suteikti tik teisminėms institucijoms, užtikrinant, kad šiuose registruose sukaupti asmens duomenys būtų deramai apsaugoti.

5.5.3 Bet kuriuo atveju, jei norima gauti duomenis iš kitos valstybės nei ta, kuriai priklauso vykdymo institucija, turi būti bendradarbiaujama su tos šalies teisminėmis institucijomis, kurioje registras tvarkomas.

5.6 Ar reikėtų patobulinti teismo sprendimų vykdymo institucijų keitimąsi informacija?

5.6.1 Kaip nurodyta bendrosiose pastabose, EESRK mano, kad Bendrija savo iniciatyvas turėtų įgyvendinti būtent geresnio nacionalinių vykdymo institucijų bendradarbiavimo informacijos keitimosi srityje, įdiegdama tiesioginio keitimosi informacija elektroninėmis priemonėmis sistemą, skirtą atskleisti skolininkus, nustatyti jų buvimo vietą ir įvertinti jų turtą.

5.6.2 Tačiau svarbu užtikrinti, kad tose valstybėse narėse, kuriose vykdymo institucijos nėra viešosios institucijos, gautą informaciją kontroliuotų kompetentingos vykdymo procedūrą prižiūrinčios teisminės institucijos.

5.6.3 Atlikus reikalingus pakeitimus, patartina naudoti tokias sistemas, kurios nustatytos Reglamente (EB) Nr. 1206/2001 ⁽⁶⁾ dėl valstybių narių teismų tarpusavio bendradarbiavimo renkant įrodymus civilinėse ar komercinėse bylose arba Direktyvoje 76/308/EEB ⁽⁷⁾.

5.6.4 Vienas svarbiausių klausimų būtų apsvarstyti galimybę naudotis elektroninėmis priemonėmis arba net sukurti intraneto sistemą, prie kurios būtų prijungtos visos nacionalinės institucijos.

5.6.5 Šiuo bendradarbiavimo tinklu perduodama informacija turėtų būti prieinama tik už teismo sprendimų vykdymą atsakingoms institucijoms, pavyzdžiui, už vykdymą atsakingiems pareigūnams, vykdymo reikalaujančioms šalims, teismams ir skolų administravimo specialistams. Be to, skolininkams visada reikėtų pranešti rezultatus.

5.6.6 Nereikėtų atmesti galimybės nacionalinėms vykdymo institucijoms tarpusavyje keistis informacija naudojantis vidaus rinkos informacine sistema.

5.7 Ar reikalinga europinė turto deklaracija?

5.7.1 EESRK kategoriškai prieštarauja tam, kad Bendrijos lygmeniu būtų priimta standartinė deklaracijos forma, kurioje teismo sprendimų vykdymo tikslais reikėtų atskleisti informaciją apie visą skolininko turtą, ir visiškai nepitaria tam, kad neįvykdžius šios pareigos būtų galima skirti laisvės atėmimo bausmę.

5.7.2 Prieštaraujama visų pirma todėl, kad ne visą skolininkų turtą galima areštuoti, be to, valstybės narės apibrėžia, kokio turto visiškai negalima areštuoti, kokį galima areštuoti iš dalies arba su tam tikra sąlyga.

5.7.3 Reikėtų pridurti, kad skolininko pareigą atskleisti informaciją apie savo turtą reikėtų apriboti tuo turtu, kurio reikia skolai apmokėti, ir kad nacionalinės teisminės sistemos atsako už tai, kad skolininkų turto deklaracijos būtų užpildytos tiksliai, nes kitaip reikėtų skirti finansines sankcijas.

5.7.4 Komitetas taip pat mano, kad nustačius vienodą Bendrijos lygmens standartinę, visiems vienodą turto deklaravimo formą būtų akivaizdžiai viršyti tokio tipo priemonės tikslai. EESRK nuomone, būtų geriau, jei vykdymo institucijos šioje srityje tiesiog glaudžiau bendradarbiautų. Jos turėtų veikti kartu, naudotis turimomis įstatyminėmis priemonėmis, kad galėtų nustatyti tą skolininkų turtą, kurio reikia skoloms apmokėti, ir ypač suteikti vykdymo pareigūnams įgaliojimą patiems išsiaiškinti, kokį turtą turi skolininkas.

⁽⁵⁾ Šis nekilnojamojo turto registrus vienijantis konsorciumas įsteigtas 2006 m. Tai pirmas žingsnis teikiant informaciją apie nekilnojamojo registrus konsorciumo šalyse narėse (Anglijoje, Airijoje, Lietuvoje, Norvegijoje, Velse, Nyderlanduose ir Švedijoje). Tinklalapio adresas: www.eulis.org.

⁽⁶⁾ 2001 m. gegužės 28 d. Tarybos reglamentas Nr. 1206/2001, OL L 174, 2001 6 27. Šiuo atveju labai svarbus vienas punktas – institucijų bendravimas skirtingomis kalbomis. Reglamento 5 straipsnis nesugebėjo šios problemos išspręsti.

⁽⁷⁾ 1976 m. kovo 15 d. Tarybos direktyva 76/308/EEB, OL L 073, 1976 3 19.

5.7.5 Bet kuriuo atveju skolininkas turėtų turėti galimybę neat-skleisti informacijos apie areštuotinę turtą, jei jis jau grąžino ne-sumokėtą skolą, įrodė, kad turi pakankamai turto skolai apmokėti arba pateikė vertybinius popierius arba atitinkamas mokėjimo ga-rantijas, pavyzdžiui, banko garantijas ar panašias užtikrinimo priemones. Skolininkas taip pat turėtų turėti galimybę nesutikti su turto, viršijančio kreditoriaus reikalavimą grąžinti nesumokėtą skolą, areštu arba su kitomis įstatyme numatytomis papildomo-mis sumomis.

5.7.6 Kitas iš karto atmestinas dalykas – skolininko turto dekla-racijų skelbimas viešajame registre („skolininkų sąrašas“), nes to-kie veiksmai pažeidžia pagrindinius skolininko privatumo principus.

5.8 Kokiomis kitomis priemonėmis galima didinti skaidrumą?

5.8.1 Pateikiami šie pasiūlymai (laisva forma):

a) suteikti galimybę naudotis registrais, į kuriuos įtraukta infor-macija apie skolininkų turimas bet kurios įmonės akcijas ir dalis;

- b) imantis visų reikiamų atsargumo priemonių suteikti galimy-bę naudotis vartotojų duomenų registrais, kuriuose sukaupta informacija apie vartojimo arba hipotekinius kreditus;
- c) būtų galima sudaryti bendrą Europos transporto priemonių registrą ⁽⁸⁾;
- d) būtų galima sudaryti bet kurioje valstybėje narėje internetu prieinamą visų nebaigtų vykdymo procedūrų registrą;
- e) suteikti galimybę naudotis registrais, kuriuose sukaupta in-formacija apie tam tikrą sumą viršijančias investicijas į verty-binius popierius;
- f) būtų galima sudaryti sąlygas naudotis nekilnojamojo turto re-gistrais, kuriuose pateikiama informacija apie nekilnojamo turto savininkus.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

⁽⁸⁾ Kaip siūloma EESRK nuomonėje savo iniciatyva CESE dėl Europos greitkelių kodekso ir transporto priemonių registro, kurios praneše-jas yra šios nuomonės autorius (OL C 157, 2005 6 28, p. 34).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvos 98/26/EB dėl atsiskaitymų baigtinumo mokėjimų ir vertybinių popierių atsiskaitymų sistemose ir Direktyvos 2002/47/EB dėl susitarimų dėl finansinio įkaito nuostatas dėl susietųjų sistemų ir kredito reikalavimų“

COM(2008) 213 galutinis – 2008/0082 (COD)

(2009/C 175/13)

Taryba, remdamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 95 straipsniu, 2008 m. gegužės 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą, iš dalies keičiančią Direktyvą 98/26/EB dėl atsiskaitymų baigtinumo mokėjimų ir vertybinių popierių atsiskaitymų sistemose ir Direktyvą 2002/47/EB dėl susitarimų dėl finansinio įkaito nuostatas dėl susietųjų sistemų ir kredito reikalavimų

COM(2008) 213 galutinis – 2008/0082 (COD).

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 6 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Umberto Burani.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 3 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 172 nariams balsavus už, 1 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Santrauka ir išvados

1.1 Komisijos iniciatyvos dėl mokėjimo sistemų, kurios imtis ragino Taryba ir kurią teigiamai įvertino rinkos dalyviai, tikslas – atnaujinti ir aiškiau apibrėžti atsiskaitymų baigtinumo ir susitarimų dėl finansinio įkaito taisykles. Šiai iniciatyvai pritaria ir EESRK. Aptariant šį labai konkretų klausimą neišvengiamai kyla abejonių dėl techninių pasiūlymo aspektų: juos aiškino specialistai ir sprendimus priimančios institucijos įvairiais Komisijos pasiūlyto teksto nagrinėjimo etapais. EESRK apie šiuos klausimus tik užsimena ir pirmiausia norėtų aptarti su mokėjimo sistemomis susijusią Bendrijos politiką.

1.2 Iniciatyvos imtasi daugiau nei prieš metus, dar prieš JAV antrarūšių būsto paskolų (angl. *subprime*) krizę, kuri nuo to laiko išplito ir labai paveikė viso pasaulio finansų įstaigas. Pirmiausia krizę patyrė pavienės įstaigos, susidūrusios su likvidumo problemomis, kurios greitai tapo mokumo problemomis. Padėtis tapo tokia kebliai, kad veiksmų privalėjo imtis ne tik JAV, bet ir Europos vyriausybės. Dabartinė padėtis akivaizdžiai rodo, kad būtina rinkai užtikrinti tinkamą įkaitą; naujoms įkaito rūšims galima pritariti tik tuo atveju, **jei tai nepakenks pateikto įkaito kokybei.**

1.3 Išskyla visiškai pagrįstas klausimas, ar nuostatos, pagal kurias bankų paskolas galima laikyti tinkamu įkaitu susitarimuose dėl finansinio įkaito, būtų įtrauktos į Komisijos pasiūlymą, jei klausimas būtų pateiktas dabar, o ne prieš metus. Bankų paskolos

jau priimamos daugelyje šalių ir tai labai prisideda palaikant likvidumą, taigi, jas reikėtų vertinti teigiamai. Tačiau šiuo metu rinkai pažeidžiama ir nepastovi, todėl, norint taikyti tokią praktiką visose valstybėse narėse prieš tai nesuderinus taisyklių, reikėtų būti atsargesniems ir kiekvienas centrinis bankas turėtų toliau „kontroliuoti“ savo rinką pagal savo supratimą ir poreikius.

1.4 Reikėtų išsamiau svarstyti ne tiek teisinį tikrumą, kurio siekiama šiuo pasiūlymu ir tai yra pagirtina, kiek planuojamą pasiūlyme pateiktą nuostatų taikymo trukmę: Teisinio tikrumo grupė (angl. *Legal Certainty Group*) savo darbo dar nebaigė, iniciatyva UNIDROIT dar tik baigiama rengti (ji dar nėra nei pasirašyta, nei ratifikuota), derinti taisykles dėl tarpuskaitymo (angl. *netting*) dar tik planuojama ateityje, o bankroto procedūrų derinimas yra ilgalaikis tikslas. EESRK nemano, kad Komisijos iniciatyva nenaudinga ir kad jai neverta pritarti, tačiau norėtų atkreipti dėmesį, jog rinkai reikia tokių taisyklių, kurios būtų ne tik aiškios, bet ir ilgalaikės. Todėl reikėtų sparčiau vykdyti teisėkūros ir reguliavimo darbus.

1.5 Pagaliau, ne mažiau svarbus ir rizikos ribojimas. EESRK abejoja, ar priežiūros institucijos deramai įvertino įvairius nuolatines rizikos aspektus, susijusius su tarpusavyje sąveikaujančiomis sistemomis, su vienos sistemos dalyvavimu kitoje sistemoje ir su visų kategorijų dalyvių kontrolės kokybe, ir ar šios institucijos raginamos tiesiogiai dalyvauti rengiant pasiūlymus. EESRK nuomoneje pabrėžiama, kad visų svarbiausia užtikrinti rinkos patikimumą.

1.6 EESRK nuomonėje atsiribojama nuo šiuo metu susiklosčiusios padėties. Esant „įprastai“ padėčiai, dalyvių ir sistemų veikimą bei įkaito kokybę reglamentuojančios taisyklės turi būti griežtos, **tačiau kritiniu atveju, jos turi tapti lanksčios**, bet nemažiau griežtos. Todėl direktyvoje reikėtų nustatyti taisyklę, kuri leistų sistemoms, už kurias atsako priežiūros institucijos, taikyti **kritiniais atvejais išimties priemones**.

2. Įvadas

2.1 Komisijos iniciatyvos tikslas – **Direktyvą dėl atsiskaitymų baigtinumo mokėjimų ir vertybinių popierių atsiskaitymų sistemose ir Direktyvą dėl susitarimų dėl finansinio įkaito nuostatų dėl susietųjų sistemų ir kredito reikalavimų** pritaikyti prie pastarojo laikotarpio rinkos pokyčių. Esamos ir neseniai nustatytos taisyklės pradėtos taikyti naktį vykdomiems atsiskaitymams, taip pat atsiskaitymams tarp susietųjų sistemų.

2.2 Seniai pradėta rinkų tarpusavio sąveika vis stiprėja: įgyvendinus Direktyvą 2004/39/EB ir Europos kliringo ir atsiskaitymų elgesio kodeksą (toliau – Kodeksas), sąveikai taikomos aiškos ir konkrečios taisyklės, pagal kurias ją lengviau įgyvendinti. Komisijos pasiūlymu įdiegiamos ne tik naujos atsiskaitymų rūšys, bet ir papildomas turto rūšių, kurias galima naudoti kaip finansinį įkaitą, sąrašas – **kredito reikalavimai naudojami kaip įkantai centrinių bankų kredito operacijose** (toliau – banko paskolos arba kredito reikalavimai). Nuo 2007 m. sausio mėn. ECB leidžia naudoti kredito reikalavimus kaip tinkamą įkaitą Eurosistemos kredito operacijose; šią iniciatyvą savarankiškai jau priėmė kai kurie centriniai bankai, tačiau trūko teisinio pagrindo, kuriuo remiantis būtų leidžiama juos naudoti tarpvalstybiniu mastu.

2.3 Apibendrinant galima teigti, kad, esamas teisinis pagrindas, kurį siekiama iš dalies pakeisti pasiūlymu priimti direktyvą, nustatytas dviejose EB direktyvose: Direktyvoje 98/26/EB dėl atsiskaitymų baigtinumo (Atsiskaitymų baigtinumo direktyva, toliau – **ABD**) ir Direktyvoje 2002/47/EB dėl susitarimų dėl finansinio įkaito (Finansinio įkaito direktyva, toliau – **FID**).

2.4 Be to, rengdama teisės aktus iš dalies keičiančius direktyvas, Komisija paprastai naudojasi proga daug ką **paprastinti ir paaiškinti**. Svarbiausias tikslas – teisės aktus pritaikyti prie rinkos pokyčių. Šios priemonės ypač būtina imtis atsižvelgiant į pastaruosius rinkos neramumus, kurių poveikis globalizacijos sąlygomis gali labai sustiprėti.

2.5 Komisija iniciatyvos ėmėsi po daugiau nei metus trukusio parengiamojo laikotarpio. Direktyvos dėl atsiskaitymų baigtinumo mokėjimų ir vertybinių popierių atsiskaitymų sistemose įgyvendinimo vertinimo ataskaitoje Komisija daro išvadą, kad sistemos veikia gerai, ir kartu atkreipia dėmesį į būtinybę atlikti papildomą analizę. Pasiūlymas parengtas po konsultacijų su ECB,

nacionaliniais centriniais bankais ir įvairiais šio sektoriaus dalyviais bei organizacijomis. **Vartotojų teisėms** teikiamas ypatingas dėmesys ir pasiūlyme pabrėžiama, kad „su kredito reikalavimais susijusiomis nuostatomis nesiekama riboti vartotojų teisių, visų pirma teisių pagal neseniai suderintą Direktyvą dėl vartojimo kreditų“, nes nagrinėjamus kredito reikalavimus leidžiama naudoti kaip įkaitus centrinių bankų kredito operacijose, todėl „**ši sritis iš esmės nesusijusi su individualių vartotojų kredito reikalavimais**“.

2.6 Esant įprastoms aplinkybėms, atrodo, kad naujomis Europos taisyklėmis gali būti tinkamai sprendžiamos **kritiniais atvejais iškilusios problemos**; rinkos patikimumą reikėtų užtikrinti plečiant jau veikiančią patikimų, pakankamai likvidžių ir labai atidžiai stebimų mokėjimo ir vertybinių popierių atsiskaitymų sistemų sąveikos tinklą. Be to, Kodekse (priimtame 2006 m. pabaigoje) į kliringo ir atsiskaitymų sistemas įtrauktas vartotojams labai naudingas konkurencingumo, o kartu ir didesnio veiksmingumo, elementas.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Operatoriai šią iniciatyvą laiko ryžtingu žingsniu kuriant Europos finansinę erdvę, kurioje taikomos suderintos taisyklės: iš tiesų naujoji direktyva sudarytų palankias sąlygas taikyti būsimas priemones, kurios turėtų būtų priimanamos atsižvelgiant į Komisijos įsteigtos ekspertų grupės (**Teisinio tikrumo grupė**) rekomendacijas, šalinant Europos rinkų integracijai trukdančias teises kliūtis. Taikant šią direktyvą taip pat bus daug lengviau **įgyvendinti UNIDROIT iniciatyvą**, kurios tikslas – tarptautiniu lygmeniu sukurti **vienodas materialinės teisės aktų dėl tarpininkavimo vertybinių popierių srityje taisykles**, įskaitant taisykles dėl susitarimų dėl finansinio įkaito.

3.2 Be to, derinimas – tiek Europos, tiek tarptautiniu lygmenimis – negali būti laikomas baigtu, jei nėra įvairių **papildomų arba papildančių priemonių**, kurios tikriausiai bus įtrauktos į būsimas Komisijos programas. Viena iš papildomų priemonių galėtų būti skirta **derinti tarpuskaitos susitarimų taisykles**, kurios susijusios su sandorio šalims taikomu kliringo naudojant grynąsias sumas mechanizmu, įskaitant kliringo susitarimus, pagal kuriuos atitinkami suinteresuotosios šalies išpareigojimai vykdomi tuoj pat (baigiamasis įskaitymas).

3.3 Viena iš papildomų ir, žinoma, ilgalaikės trukmės priemonių būtų gerai suplanuota finansų rinkų integracija, ji padėtų pasiekti **didės nacionalinių bankroto procedūrų darnos**: dabartiniai skirtumai nacionaliniu lygmeniu gali turėti neigiamą įtaką susitarimams dėl finansinio įkaito ir kliringo bei atsiskaitymo operacijoms ir paskatinti **didės sisteminę nestabilumo riziką**.

4. Pastabos dėl pasiūlymų dėl Direktyvos 98/26/EB (ABD)

4.1 2 straipsnyje pateikiama daug paaiškinimų, kurių vieni nurodomi vien formalumo sumetimais, o kiti yra svarbesni. Pavyzdžiui, 2 straipsnio b dalyje aiškinama **elektroninių pinigų įstaigų** padėtis ir aiškiai nurodoma, kad šios direktyvos taikymo tikslais jas reikia laikyti **kredito įstaigomis**.

4.1.1 EESRK, pripažindamas, kad dalyvaudamos mokėjimo sistemose šios įstaigos gali būti prilygintos tikrosioms kredito įstaigoms, norėtų atkreipti dėmesį į tai, kad priežiūros taisyklės yra nevienodos arba tik iš dalies vienodos. Reikia stebėti, ar tai turės įtakos elektroninių pinigų įstaigų patikimumui didelių rinkos sutrikimų atveju; Komitetas jau yra pareiškęs tam tikrą abejonę, ar šias įstaigas galima laikyti mokėjimų sistemų dalyvėmis. Vis dėlto, Komitetas norėtų pakartoti jau anksčiau pateiktą rekomendaciją, kad **politikos priemonės, kuriomis siekiama sudaryti vienodas konkurencijos sąlygas, turėtų priklausyti – ir tam turi būti teikiama pirmenybė – nuo politikos, kuri pirmiausia užtikrina rinkos patikimumą, taigi ir vartotojų, t. y. galutinių investuotojų, apsaugą**.

4.1.2 Šie aspektai tampa dar svarbesni, jei atsižvelgiama į tai, kad **sąveikaujančios sistemos** (apibrėžtose 2 straipsnio n dalyje) palengvina dalyvių prieigą prie kliringo ir atsiskaitymų sistemų naudojantis šių sistemų sukurtais sąsajomis, todėl neišvengiamai gali padidėti **sisteminė rizika**. Tai ypač pasakytina apie **vertybinių popierių atsiskaitymų sistemą**, kadangi užmezgami ryšiai tarp centrinių vertybinių popierių depozitoriumų, atsakingų už centralizuotą platinamų finansinių priemonių laikymą nematerialiu pavidalu⁽¹⁾, ir kitų pagrindinių sandorio šalių, veikiančių kaip pavienės sistemoje dalyvaujančių institucijų šalys, atsižvelgiant į jų pervedimo pavedimus, susijusius su platinamomis finansinėmis priemonėmis. Direktyvos tekste taip pat reikėtų aiškiai nurodyti, kad apibrėžiant „sąveikaujančias sistemas“ siekiama ne leisti sukurti teisiniu požiūriu pateisinamą „supersistemą“,

o veikiau paprastai atsiskaitymų baigtinumui taikomą teisinę apsaugą taikyti ir reguliuojamiems sistemų tarpusavio sandoriams.

4.2 Pasiūlymas leisti **vienai sistemai tapti kitos sistemos dalyve** taip pat kelia susirūpinimą. Būtina paaiškinti: Direktyvoje 98/26 apibrėžta sistema yra oficialus susitarimas arba taisyklių rinkinys, tačiau neturi juridinio asmens statuso, nors kiti dalyviai tokį statusą turi. Tai svarbus patikslinimas siekiant didesnio teisinio tikrumo ir įvairių šalių atsakomybės nustatymo, ypač bankroto teisės aktų srityje.

4.3 3 straipsnyje įtraukiamas pakeitimas, kuriuo „siekiama panaikinti bet kokią neaiškumą dėl nakties **atsiskaitymų paslaugų** statuso“; pastaruoju metu vartotas žodis „diena“ pakeičiamas konkrečiau **„darbo diena“**, kad būtų galima išreikšti, jog daugelis rinkų veikia be pertraukos, dieną ir naktį. Ši priemonė būtina, tačiau kartu reikėtų **derinti tarpusukaitos susitarimus**. Be to, pirmiau minėtus **nuostatų dėl bankroto bylų skirtumus**, kurie gali atsispindėti nuostatose dėl finansinio įkaito ir kompensavimo sąlygų, reikėtų šalinti: labai pageidautinas, bet sunkiai įgyvendinamas šios srities derinimas yra visuotinai svarbus ir susijęs ne tik su mokėjimo sistemų klausimais.

5. Pastabos dėl pasiūlymų dėl Direktyvos 2002/47 (FID)

5.1 Galima palankiai vertinti tai, kad Direktyva 2002/47 taikoma ir **banko paskoloms** (1 straipsnio 4 a dalies pakeitimas), nes taip galima sudaryti geresnes sąlygas naudotis įkaitais ir tokiu būdu didinti rinkos likvidumą. Tačiau dėl „kredito reikalavimų, teikiamų įkaitais centrinių bankų kredito operacijose“ apibrėžimo kyla abejonų: **„tinkamumo“ apibrėžimas suteikia centriniams bankams pernelyg didelę laisvę jį taikyti savo nuožiūra** ir palieka abejonų, kas yra tinkama, o kas ne. Problemą išspręsti būtų galima išbraukiant iš 2 straipsnio 4 a dalies teiginį „pateikiamas finansinis įkaitas turi būti sudarytas iš pinigų, finansinių priemonių arba kredito reikalavimų, tinkamų teikti įkaitais centrinio banko kredito operacijose“.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

⁽¹⁾ Beveik visi centralizuoti vertybiniai popieriai šiuo metu tvarkomi nematerialiu būdu; įvairių valstybių narių centriniuose depozitoriumuose iš materialių (atspausdintų popierių) vertybinių popierių sudaromi dideli akcijų sertifikatai.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „Geresnės karjeros ir judumo galimybės. Mokslo darbuotojams skirta Europos partnerystė““

COM(2008) 317 galutinis

(2009/C 175/14)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. gegužės 23 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui „Geresnės judumo ir karjeros galimybės. Mokslo darbuotojams skirta Europos partnerystė“

COM(2008) 317 galutinis.

Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 6 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas VALERIO SALVATORE.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3 d.–4 d. (posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 176 nariams balsavus už ir 2 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas visiškai pritaria Komisijos komunikatui, kuriame pabrėžiamas veiksmingos Europos mokslinių tyrimų erdvės strateginis vaidmuo ekonomiam konkurencingumui ir žinių įgijimui. Šio tikslo siekti gali padėti Europos partnerystės užmezgimas. Europos partnerystėje siekiama sudaryti geresnes mokslo darbuotojų karjeros sąlygas ir labiau skatinti jų judumą. Tai padėtų sustabdyti „protų nutekėjimą“, o vėliau pritraukti geriausius mokslininkus į Europą.

1.2 Komitetas pritaria, kad valstybės narės turi imtis ryžtingų veiksmų ir priimti aiškas, skaidrias ir nuopelnais pagrįstas įdarbinimo taisykles bei pašalinti visas laisvo mokslo darbuotojų judėjimo Europos Sąjungoje kliūtis. Šiuo požiūriu gali būti labai naudinga EURAXESS informacinė sistema, internete skelbianti apie laisvas mokslo darbuotojų vietas ES ir informuojanti apie galimybes gauti finansavimą moksliniams tyrimams. Tam, kad ši sistema galėtų tinkamai veikti, reikia paskatinti suinteresuotus subjektus ja aktyviai naudotis.

1.2.1 Nuo mokslo darbuotojo įdarbinimo pradžios iki karjeros pabaigos jo nuopelnai turi būti vertinami ne tik pagal publikacijų skaičių ir kokybę, bet ir atsižvelgiant į mokslinius rezultatus. Reikia įvertinti mokslininko novatoriškus gebėjimus, visų pirma pradiname karjeros etape, o vėliau vertinti su užduotimis susijusius jo organizacinius ir vadybos gebėjimus. Visada reikėtų labai pabrėžti tarptautinėse partnerystėse įgytą patirtį.

1.3 Mokslo darbuotojų profesiniam tobulėjimui labai svarbias visos judumo galimybės, tačiau dėl teisinių ir administracinių kliūčių šiuo metu tai įgyvendinti labai sunku. Judumą – kitoje šalyje

ar regione arba kitame (valstybiniame arba privačiame) mokslinių tyrimų institute praleistą laiką arba dalyko ar veiklos sektoriaus keitimą – reikėtų laikyti vertinga mokslo darbuotojų galimybe tobulinti profesines žinias, todėl jiems reikėtų teikti finansines ir socialinės apsaugos paskatas bei atsižvelgti į šeimos poreikius.

1.4 Reikėtų skubiai spręsti dažnai neužtikrintos mokslo darbuotojų padėties klausimą. Todėl ypač svarbu ryžtingai remti darbo sutarčių tęstinumo užtikrinimo priemones, skatinti socialinėms garantijoms ir sudaryti sąlygas naudotis įvairiomis socialinės rūpybos formomis bei jas perkelti, jei mokslo darbuotojai juda. Pastarieji aspektai ypač trukdo siekti karjeros mokslininkams, joms sunkiai pavyksta užimti aukštą padėtį.

1.5 Būtinas aktyvus kompetentingų socialinių partnerių dalyvavimas, kad šie tikslai būtų greitai ir visiškai įgyvendinti.

2. Įžanga

2.1 Šiame komunikate (COM(2008) 317) remiamasi Lisabonos strategijos principais, juo siekiama užmegzti Europos partnerystę ir sudaryti daugiau galimybių siekti karjeros mokslo darbuotojams, kurie yra svarbūs ir reikalingi žinių ekonomikos ir visuomenės ugdymo dalyviai.

2.2 Kadangi šiuo metu visuomenėje vykstantys pokyčiai darosi vis sudėtingesni, staigesni ir neturintys precedento, reikia politinės priemonių, kurias taikant daugiau dėmesio būtų skiriama žinioms įgyti ir perduoti.

2.3 Šie pokyčiai yra susiję su žinių įgijimo formų plėtojimu, kuris peržengia valstybių sienas. Kad būtų galima vykdyti ekonominius mainus ir keistis žiniomis, būtina nustatyti naujas reguliavimo formas, kurios tikėtų pokyčiams bendrame kultūrų kontekste – turtingoje Europos terpėje valdyti.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Tikslas padaryti Europą patrauklesne moksliniams tyrimams vykdyti turi būti įtrauktas į kompleksinę paramos mokslo darbuotojams politikos programą. Šis procesas turi užtikrinti sąmoningą ir darnų valstybių narių dalyvavimą, o ne remtis vien tik savanorišku valstybių dalyvavimu, kaip numatyta dabar galiojančiuose teisės aktuose.

3.2 Komitetas palankiai vertina šį naują požiūrį, t.y. atsižvelgiant į dabartinę padėtį vengti pernelyg plataus užmojo iniciatyvų ir, pasitelkus jau pasiektus rezultatus, raginti valstybes nares imtis greitų ir pamatuotų veiksmų:

- nustatyti skaidrias įdarbinimo taisykles,
- užtikrint mobilių mokslo darbuotojų socialinę apsaugą ir papildomą pensiją,
- sudaryti patrauklias užimtumo ir darbo sąlygas ir
- gerinti mokslo darbuotojų mokymą, tobulinti gebėjimus ir plėsti patirtį.

Šias iniciatyvas reikėtų įgyvendinti dalyvaujant socialiniams partneriams.

3.3 Pastaraisiais metais ES institucijos dėjo daug pastangų. Užtenka paminėti Europos mokslinių tyrimų erdvės sukūrimą, įtvirtintą 2000 m. sausio 18 d. dokumente COM(2000) 6 galutinis, Lisabonos Europos Vadovų Taryboje užsibrėžtą tikslą, kad Europa iki 2010 m. taptų konkurencingiausia ir dinamiškiausia žinių ekonomika pasaulyje, pirmąsias priemones mokslo darbuotojams ir pagaliau Europos mokslininkų chartiją bei Mokslininkų priėmimo į darbą elgesio kodeksą. Šios pastangos rodo, kokia svarbi yra mokslinių tyrimų sistema skatinant inovacijas, ir patvirtina gyvybiškai svarbų mokslo darbuotojų vaidmenį.

3.4 Tokiomis sąlygomis Europos mokslinių tyrimų erdvei turi būti sudarytos geriausios įmanomos sąlygos sukurti stiprios konkurencijos ir dinamišką aplinką, kurioje darbuotojai turėtų geresnes ilgalaikes perspektyvas visos savo profesinės karjeros metu.

4. Konkrečios pastabos

4.1 Komisijos priimtoje Europos mokslininkų chartijoje pateikiama mokslo darbuotojo apibrėžtis (EESRK ją pasiūlė jau 2004 m.): tai „specialistai, dirbantys kuriant koncepciją ar naujas žinias, produktus, procesus, metodus ir sistemas ir dalyvaujantys valdant atitinkamus projektus“, Komisija apibrėžtį papildė dar viena funkcija – naujų žinių perdavimu. Todėl institucijos turi skatinti mokslininkus viešai skelbti darbo rezultatus, kad komunikacijos specialistai gautų informaciją iš patikimų šaltinių. Tai padėtų visuomenei (t. y. „ne specialistams“) geriau suprasti mokslinius argumentus, visų pirma tais atvejais, kai jie gali turėti esminės įtakos viešajai nuomonei (pvz., sveikata, su maistu susijusi rizika, skubiai sprendžiamos aplinkos problemos ir t.t.).

4.2 Todėl EESRK pataria nustatyti konkrečius prioritetus siekiant Europoje sudaryti palankias ir patrauklias sąlygas dirbantiems mokslinių tyrimų srityje.

4.3 Pirmiausia būtina imtis ryžtingų priemonių, kad valstybės narės priimtų aiškias, skaidrias ir nuopelnais pagrįstas įdarbinimo taisykles. Neužtikrinus išsamios informacijos apie darbuotojų atranką ir įdarbinimą, sistema toli gražu nebus atvira. Šio pobūdžio informacija turėtų būti lengvai pasiekama ir prieinama. Šiuo klausimu Komitetas visiškai pritaria Komisijai ir tikisi, kad EURAXESS informacinė sistema bus vystoma toliau, kad būtų galima kaupti duomenis apie pasiūlą ir paklausą internete skelbiant informaciją apie mokslo darbuotojams siūlomas darbo vietas įvairiuose institutuose ir galimybes dalyvauti Europos projektuose. Šiai informacinei sistemai užbaigti reikės didelės valstybių narių ir įvairių mokslinių tyrimų įstaigų paramos bei pastarųjų išipareigojimo visą informaciją apie mokslininkų darbo vietas ir mokslinius projektus skelbti sistemoje.

4.4 Be to, būtina sugebėti tinkamai atlyginti už nuopelnus ir skatinti geresnes darbo ir mokymosi sąlygas pradiniam mokslininko karjeros etape. Turime keisti požiūrį. Jei sunkiai ir įtemptai ruošėsi mokslinei veiklai mokslo darbuotojai patenka į neuztikrintą padėtį, jie priversti atsisakyti mokslininko karjeros; taip prarandami talentingiausi darbuotojai ir nepanaudojamas jų potencialas. Siekiant ugdyti talentus, reikia pažangių mokymo sistemų, kad būtų galima užtikrinti aukštą mokslinių tyrimų kokybę ir mokslo darbuotojams sudaryti sąlygas tobulinti gebėjimus, būtinus imantis vadovaujančio vaidmens.

4.5 Nuopelnai turėtų būti vertinami ne tik pagal publikacijų skaičių ir kokybę, bet ir atsižvelgiant į pavestų pareigų vykdymą ir įvairius gebėjimus:

- vadovauti moksliniams tyrimams,
- siekti naujoviškumo,
- mokyti ir kuruoti,
- dirbti grupėje,
- dalyvauti tarptautinėse partnerystėse,
- perduoti žinias,
- rasti lėšų moksliniams tyrimams finansuoti,
- publikuoti mokslinius rezultatus ir apie juos informuoti,
- kaupti versle įgytą patirtį ir mokslinių tyrimų rezultatus taikyti pramonėje,
- gauti patentus, plėtoti veiklą ar kurti išradimus,
- dirbti kūrybiškai ir savarankiškai.

Galiausiai, kadangi mokslo darbuotojų darbo sutartys yra netipinės, galimi mokslo darbuotojų nedarbo laikotarpiai neturėtų būti vertinami neigiamai.

4.6 Mokslinės veiklos ypatumai, įskaitant darbo vietos nepastovumą, neturėtų neigiamai veikti mokslo darbuotojų darbo kokybės ir jų šeiminių gyvenimo. Reikėtų sudaryti sąlygas visoms judumo formoms, visų pirma geografiniam judumui, kuris reikalingas profesiniam tobulėjimui. Judumas yra galingas laisvą žinių judėjimą skatinantis veiksnys, be to, jis sudaro sąlygas mokslo darbuotojams ir mokslo sistemai tobulėti ir kultūrai ugdyti.

4.7 Todėl EESRK rekomenduoja priimti priemones, kurios padėtų bendradarbiauti skirtingą kvalifikaciją turintiems mokslo darbuotojams. Tik taip galima išplėsti interesų ratą ir įgyti patirties, o judumą paversti veiksmu, skatinančiu įgyti žinių. Būtų naudinga palyginti akivaizdžiausius JAV ir Europos mokslinių tyrimų sistemų skirtumus. JAV sistema geba pritraukti ir išlaikyti talentingus mokslininkus, taigi, reikėtų geriausių jų modelio aspektus pritaikyti Europoje, pirmiausia pradėti, pavyzdžiui, nuo įdarbinimo tvarkos ir pereiti prie vertinimo ir paskatų sistemų mokslo darbuotojų karjeroje.

4.8 Norint sukurti Europos mokslinių tyrimų erdvę, nepakaks skatinti iš vienos šalies (ar instituto) į kitą perkelti mokslo darbuotojo gautą finansavimą, reikia sukurti pavyzdinį procesą, kuris padėtų įstaigoms suprasti, kad naudinga įdarbinti geriausią mokslinę kvalifikaciją turinčius žmones. Mokslo darbuotojams, kaip ir kitų kategorijų darbuotojams, kurių judumą reikia skatinti, turėtų būti teikiama konkreti parama Europos lygiu skiriant paskatas (pinigines ir pan.) darbuotojams keliantis į naują vietą, o ne jiems trukdyti, kaip dažnai šiuo metu nutinka (dėl to vyksta „protų nutekėjimas“). Todėl Anglijos ir Amerikos universitetuose yra plačiai taikoma priemonė – papildomas finansavimas (angl. *overhead funding*), proporcingas paties tyrimo finansavimui, kurį finansavimą teikianti įstaiga skiria institucijai, priimančiai finansavimą gavusį mokslininką.

4.9 Antra vertus, judumu suinteresuotų mokslo darbuotojų padėtis dažnai tuo pat metu būna neužtikrinta dėl darbo sutarčių: visi šie veiksniai kartu paėmus (sudarantys kliūčių judumui) taip pat kelia sunkumų ir socialinių garantijų srityje. Todėl Komitetas palankiai vertina Komisijos pasiūlymą mokslo darbuotojams ir jų darbdaviams suteikti lengvą ir neribotą prieigą prie konkrečios informacijos apie socialinę apsaugą skirtingose valstybėse narėse. Socialinė apsauga turi būti užtikrinta, o įgytos visų formų socialinės garantijos turi būti saugiai perkeltamos, įskaitant ir papildomas pensijas. Taip pat turi būti labai skatinamos priemonės, kuriomis užtikrinamas darbo sutarčių tęstinumas mokslo darbuotojams. Iš tiesų, jei neužtikrinta darbo vieta gali pasirodyti natūralus dalykas karjeros pradžioje, šis modelis gali visiškai nevilioti

vyresnių kaip 40 metų mokslininkų, kadangi nesuteikia pakankamos nepriklausomybės ir riboja galimybes užimti vadovaujamas pareigas.

4.10 Taip pat reikėtų skatinti mokslininko karjeros kryptį įvairovę, kurti netradicines galimybes, kad, nutraukę mokslinių tyrimų veiklą, pavieniai mokslo darbuotojai savo gebėjimus galėtų pritaikyti kuo naudingiau. Tai neprieštarauja pasiūlymui stiprinti kitų viešosios administracijos ir mokslinių tyrimų sektorių ryšius. Pavyzdžiui, užmezgus švietimo ir mokslo sistemų ryšius, mokymo įstaigos galėtų naudotis tokiais pat vertingais ištekliais, visų pirma žmogiškaisiais, kaip ir mokslinių tyrimų srities darbuotojai, ir užtikrintų kokybišką ir įvairų mokymą. Taip pat vidurinių mokyklų mokytojai, besidomintys mokslinių tyrimų temomis, galėtų bendradarbiauti su šiuo strateginiu sektoriumi įnešdami kultūrinio pobūdžio indėlį ir gerindami mokiniams perteikiamų žinių turinį.

4.11 Kadangi moksliniai tyrimai yra varomoji vystymosi jėga, jų sąsajos su pramone vis stiprėja. Moksliniai tyrimai pramonėje ir modernių technologijų kūrimo įmonėse turi skatinti ekonomikos vystymąsi. Todėl reikėtų įdiegti ir išlaikyti integruotą mokslinius tyrimus, inovacijas ir pramonę siejančią sistemą. Tačiau reikėtų skatinti konstruktyvius mainus tarp viešojo ir privataus sektorių specialistų. Tokius mainus dažnai stabdo skirtinga žmogiškųjų išteklių valdymo politika. Tikimasi, kad nacionaliniai teisės aktai ir darbo sutartys atskirose valstybėse narėse greitai užpildys šią spragą pritaikius konkrečias priemones (mokesčių lengvatos, stažuotės, judumas, Bendrijos programos ir t.t.).

4.12 Taip pat reikėtų skatinti kurti tokias įmonių rūšis (pradedančios verslą įmonės, įmonės, atsiskiriančios nuo pagrindinės įmonės, (angl. *start-ups* ir *spin-offs*)), kuriose būtų galima pritaikyti mokslo darbuotojų įgūdžius novatoriškai ekonominei veiklai. Toks skatinimas galėtų vykti bankams (ar viešosioms finansų įstaigoms) sudarant palankias sąlygas mokslo darbuotojams naudotis lėšomis arba taikant kitokias mokesčių ar socialines lengvatas.

4.13 Galiausiai EESRK pažymi, kad palankiai vertina Komisijos dokumente COM(2008) 317 galutinis pateiktą darbo programą. Pagal ją valstybės narės, pasikonsultavusios su atitinkamais suinteresuotaisiais subjektais, turės 2009 m. parengti veiksmų planą, kuris bus iš karto taikomas siekiant užsibrėžtų tikslų, atsižvelgiant į galiojantį ES teisinį pagrindą, iki šiol sukaupę gerą patirtį ir bendrą valstybių narių praktiką.

4.14 2009 m. konferencija, kurioje dalyvaus socialiniai partneriai, bus labai svarbi vertinant dabartinę padėtį ir nustatant bendrą poziciją dėl to, ką ES institucijos galėtų keisti arba tobulinti.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius
Martin WESTLAKE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos sprendimas 2001/470/EB, sukuriantis Europos teisminį tinklą civilinėse ir komercinėse bylose“

COM(2008) 380 galutinis – 2008/0122 (COD)

(2009/C 175/15)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 61c straipsniu ir 67 straipsnio 5 punktu, 2008 m. lapkričio 12 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos sprendimą, kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos sprendimas 2001/470/EB, sukuriantis Europos teisminį tinklą civilinėse ir komercinėse bylose

COM(2008) 380 galutinis – 2008/0122 (COD).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto biuras 2008 m. liepos 8 d. pavedė Bendrosios rinkos, gamybos ir vartojimo skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas savo 449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3 d.–4 d. (2008 m. gruodžio 3 d. posėdis), pagrindine pranešėja paskyrė MARÍA CANDELAS SÁNCHEZ MIGUEL ir priėmė šią nuomonę 124 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 1 susilaikius.

1. Išvados

1.1 EESRK teigiamai vertina pasiūlymą iš dalies pakeisti sprendimą 2001/470/EB, sukuriantį Europos teisminį tinklą civilinėse ir komercinėse bylose, ne tik todėl, kad tai atitinka šiame sprendime numatytą persvarstymo reikalavimą, bet ir dėl to, kad remiamasi šiuo laikotarpiu surinkta informacija apie jo veiklą ir siekiama gauti geresnių rezultatų informuojant Europos piliečius.

1.2 Reikia atkreipti dėmesį į geresnį Europos teisminio tinklo institucijų ir valstybių narių įstaigų pasiteirauti koordinavimą, būtiną jo sukūrimui ir veiklai, ir į informacijos supaprastinimą naudojant atitinkamas technologijas. Visa tai suteiks teisininkams ir suinteresuotiems piliečiams daugiau galimybių sužinoti apie galimybes išspręsti keletą valstybių apimančius civilinius ir komercinius ginčus.

1.3 Dalyvaujant ne tik teisminėms institucijoms, bet ir teisininkams, bus nustatytos tinkamos teisinės priemonės Europos piliečių teisėms ir pareigoms apginti jiems užsiimant įvairia veikla, tiek profesinėje, tiek privačioje sferoje. Tokiu būdu laisvės, saugumo ir teisingumo erdvės derinimas ES bus veiksmingesnis. ES pasisako už kuo didesnę tinklo atvirumą ir už tai, kad galimybė dalyvauti jo veikloje būtų sudaryta visiems suinteresuotiems subjektams, – tai padidintų skaidrumą ir būtų naudinga Europos integracijos procesui.

2. Įžanga

2.1 1999 m. spalio 15–16 d. Tampereje vykusiame Europos Vadovų Tarybos susitikime Europos Komisija pradėjo derinti ir kurti teises priemones, būtinas laisvės, saugumo ir teisingumo erdvei sukurti ir laisvam asmenų judėjimui ES užtikrinti. Viena svarbiausių priemonių yra Reglamentas dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo ⁽¹⁾, kuriame, be kita ko, numatoma supaprastinti egzekvatoros tvarką, pritaikyti apsaugos priemones sprendimams vykdyti ir pripažinti Europos lygmeniu taikomas apsaugos priemones.

2.2 Remdamasi tuo pačiu požiūriu, Komisija pristatė Sprendimą 2001/470/EB ⁽²⁾, sukuriantį Europos teisminį tinklą civilinėse ir komercinėse bylose, kurio pagrindinis tikslas buvo sukurti Europos teisminio bendradarbiavimo tinklą teisininkams, institucijoms, administravimo organams ir apskritai piliečiams informuoti apie įvairiose ES valstybėse taikomą teisę ir ginčų kitose valstybėse narėse sprendimo priemones.

⁽¹⁾ 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 44/2001, OL L 12, 2001 1 16.

EESRK nuomonė, OL C 117, 2000 4 26, p. 6.

⁽²⁾ EESRK nuomonė, OL C 139, 2001 5 11, p. 6.

2.3 Šis tinklas taip pat turėtų padėti piliečiams siekti teisingumo, ypač, kaip minėta, bylinėjantis kitų valstybių narių teismuose, kai turinys ir tvarka ne visada sutampa. Todėl ypatingas dėmesys skiriamas įstaigoms pasiteirauti, kurios yra lengvai prieinamos suinteresuotiems subjektams, tiek teisininkams, tiek piliečiams. Komisija, įvertinusi 2008 m. pradžioje susidariusią padėtį, pranešė, kad tinklą sudaro 102 įstaigos pasiteirauti, 140 centrinų institucijų, 12 ryšio palaikymo teisėjų ir 181 kita teisminė valdžios institucija, aktyviai veikianti teisminio bendradarbiavimo srityje.

2.4 Reikia paminėti ir Direktyvą 2008/52/EB ⁽³⁾ dėl tam tikrų mediacijos civilinėse ir komercinėse bylose aspektų, kurioje nagrinėjant bylas siūloma naudotis tinklu, kadangi šis tinklas yra būtina mediacijos priemonė teisiniuose ginčiuose kitose valstybėse narėse.

3. Bendros pastabos

3.1 Sprendimo 2001/470/EB 19 straipsnyje nustatoma, kad Komisija kas penkerius metus pateikia šio laikotarpio tinklo veiklos ataskaitą, remdamasi iš valstybių narių įstaigų pasiteirauti gauta informacija. Atsižvelgiant į pateiktą informaciją, gali būti siūlomi pakeitimai. Tai yra iš dalies pakeisto sprendimo tikslas: siekti nustatyti tikslų remiantis Sutarties 61 straipsnio c punkto teisiniu pagrindu ir laikantis subsidiarumo ir proporcingumo principų.

3.2 Iki šiol tinklas sugebėjo stiprinti ES teisėjų ir teisininkų bendradarbiavimą ir informavimą. EESRK nuomone, įstaigos pasiteirauti turėtų atlikti tikrų informacijos biurų vaidmenį, informuodamos apie nacionalinius įstatymus ir tvarką bylinėjantis kitų valstybių narių teismuose. Reikėtų sudaryti galimybę tinklo informaciją naudotis piliečiams.

3.3 Apskritai siūloma reforma siekiama patobulinti tinklą, t.y. mechanizmą, kuris sustiprins numatytus tikslus, visų pirma susijusius su jam skirta įranga ir žmoniškaisiais ištekliais.

3.4 EESRK teigiamai vertina siūlomą reformą ne tik dėl tinklo veiklos tobulinimo priemonių, bet ir dėl terminologinių patikslinimų, kurie leis jį naudoti teisiškai tiksliau.

3.4.1 Pavyzdžiui, sprendimo 2 straipsnyje tinklo tikslą apibūdinantis bendro pobūdžio terminas „bendradarbiavimas civilinėse ir komercinėse bylose“ pakeičiamas „teisminiu bendradarbiavimu civilinėse ir komercinėse bylose“.

3.4.2 Taip pat numatomas įstaigų pasiteirauti koordinavimas: kai valstybė narė paskiria keletą įstaigų pasiteirauti, viena jų turi būti paskirta pagrindine.

3.4.3 Šiai pagrindinei įstaigai pasiteirauti talkina teisėjas, kuris yra ne tik tikrasis tinklo narys, bet ir padeda šiai įstaigai palaikyti ryšius su vietos teisminėmis institucijomis.

3.5 Siekiant pagrindinio šios reformos tikslo, 5 straipsnis iš dalies keičiamas išplečiant bendradarbiavimą teikiant informaciją tinklo ir teisminėms institucijoms, siekiant padėti taikyti kitos valstybės narės teisę ar tarptautinės teisės aktą konkrečiai bylai. EESRK mano, kad tinklas būtų dar naudingesnis, jei jis informuotų visuomenę apie vykstantį teisminį bendradarbiavimą ir įvairias teismų sistemas. Išplėtus tinklo funkcijas, būtų suvienodintos ir užtikrintos piliečių teisės, kurias jie įgyja užmegzdami civilinius ir komercinius ryšius Europos Sąjungoje.

3.6 Svarbu atkreipti dėmesį į iš dalies pakeistą informavimo tvarką naujoje 8 straipsnio redakcijoje, kurioje pripažįstama, kad elektroninį duomenų registrą tvarko Europos Komisija. EESRK tik norėtų pažymėti, kad, jei norima, kad šis registras kuo greičiau pradėtų tinkamai veikti, jam reikia skirti reikalingų techninių ir ekonominių išteklių.

4. Konkrečios pastabos

4.1 EESRK pritaria siūlomos reformos turiniui ir jos vykdymo metodui. Be to, valstybių narių teisminių institucijų ir teisininkų bendradarbiavimą, tai yra tinklą, galima laikyti laimėjimu.

4.2 Tačiau, pripažįstant jo teigiamą pobūdį, reikia pabrėžti, kad Danijos, kaip tinklo stebėtojos, pozicija tinklo atžvilgiu palieka bendros Europos erdvės dalį be teisminio koordinavimo, nors joje taikoma ta pati Bendrijos teisė. Vis dėlto naujuoju 11a straipsniu numatomas stebėtojų dalyvavimas tinklo susitikimuose, tad šios šalys kartu su stojančiosiosiomis šalimis ir naujajai Lugano konvencijai ⁽⁴⁾ priklausančiomis trečiosiosiomis šalimis galės dalyvauti kai kuriuose tinklo susitikimuose.

⁽³⁾ 2008 m. gegužės 21 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2008/52/EB, OL L 136, 2008 5 24.
EESRK nuomonė, OL C 286, 2005 11 17, p. 1.

⁽⁴⁾ Priimta 2007 m. spalio 30 d.

4.3 Manome, kad atsakymo į teismo bendradarbiavimo prašymus terminas turėtų būti lankstesnis. Nors mes pripažįstame, kad dabartinė tvarka yra veiksminga, reikia numatyti, kad pagerėjus informavimui ir išaugus informacija besinaudojančių šalių skaičiui, šį reikalavimą bus sunku įvykdyti. Būtina atsižvelgti į

skirtingą įvairių valstybių narių ir net regionų organizacinę ir techninę padėtį. Reikia laukti naujos reformos rezultatų, ypač kalbant apie įstaigoms pasiteirauti ir tinklui skirtas technines priemones bei registro veikimą.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Europos parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl efektyvesnio energijos vartojimo pasitelkiant informacijos ir ryšių technologijas“

COM(2008) 241 galutinis

(2009/C 175/16)

Europos Komisija, remdamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 gegužės 13 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl efektyvesnio energijos vartojimo pasitelkiant informacijos ir ryšių technologijas

COM(2008) 241 galutinis.

Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 10 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Bernardo Hernández Bataller.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 123 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 21 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas mano, kad tvarus vystymasis turėtų būti vienas iš ES politikos prioritetų. Tvaraus vystymosi reikėtų siekti, pavyzdžiui, efektyviau vartojant energiją, vystant naujus, alternatyvius (atsinaujinančius, švarius ar ekologiškus) energijos šaltinius ir galiausiai, nustatant išmetamų CO₂ dujų kiekio mažinimo priemones siekiant užkirsti kelią klimato kaitai.

1.2 Komisijos komunikatas – žingsnis šio tikslo link, nes jame rekomenduojama skatinti nacionalines bei regionines mokslinių tyrimų ir technologinės plėtros programas (MTTP), o informacijos ir ryšių technologijos (toliau – IRT) laikomos efektyvaus energijos vartojimo didinimo priemonėmis.

1.3 Komitetas pritaria Komisijos nuomonei, kad pasitelkiant IRT tvaraus vystymosi tikslų siekti lengviau dėl dviejų priežasčių. Pirma, moksliniai tyrimai, technologijų plėtra ir jų sudedamųjų dalių, įrangos ir paslaugų inovacijos sudaro sąlygas juos naudojant taupyti energiją. Antra, taikant IRT įvairiose ekonomikos srityse gamybos ir vartojimo etapuose bus galima „dematerializuoti“ daugelį veiksmų ir fizinius bei materialinius mainus pakeisti interneto paslaugomis, kurias naudojant taip pat taupoma energija. Komitetas taip pat mano, kad taupyti energiją reikėtų tiek prietaisų gamybos, tiek naudojimo etapuose, ir kad nepakanka efektyviai vartoti energiją tik per prietaisų gyvavimo ciklą.

1.4 Atsižvelgiant į šiuos tikslus, Komisijos komunikate siekiama pradėti pirmąją informacijos kaupimo ir analizavimo etapą prieš rengiant antrąją komunikatą, kuriame bus nustatytos svarbiausios veiksmų sritys⁽¹⁾. Tačiau Komitetas mano, kad labai svarbu skatinti priemones, skirtas energijos efektyvumui didinti vidutinės trukmės ir ilguoju laikotarpiu.

1.5 Pasiūlos srityje siekiant efektyviai naudoti energiją reikia pakeisti daug energijos vartojančią atgyvenusių arba pasibaigusio gyvavimo ciklo įrangą. Daugiau nei 50 proc. elektrinių buitinių prietaisų Europoje senesni nei 10 metų ir energijos vartojimo požiūriu gali būti laikomi neefektyviais. Prieš rengdama šios srities direktyvas arba vietoj jų Komisija galėtų nustatyti pramonei skirtus kriterijus, kuriuos taikant su nacionalinių vyriausybių parama ir vartotojų bei naudotojų organizacijų pagalba būtų galima paprasčiau įgyvendinti šių prietaisų keitimo planus.

1.6 Pavyzdžiui, Komitetas mano, kad pradėdant naudoti skaitmeninę antžeminę televiziją įvairiose valstybėse narėse reikėtų pasinaudoti galimybe atnaujinti televizorius įprastus elektronų pluoštelių monitorius (angl. CRT) pakeičiant skystųjų kristalų monitoriais (angl. LCD). Todėl, pavyzdžiui, sudarant susitarimus su gamintojais ir vartotojų organizacijomis reikėtų skatinti gaminti ir parduoti sąveiką užtikrinančią integruotąją įrangą, o ne prie televizorių jungiamų periferinių signalų keitiklių įsigijimą. Techniniais tyrimais įrodyta, kad CRT televizoriai energijos suvartoja tris kartus daugiau nei LCD televizoriai, o veikdami budėjimo režimu jie gali suvartoti iki 60 proc. daugiau energijos.

⁽¹⁾ One example of this preliminary information gathering and analysis is the recent Commission study *The implications of ICT for Energy Consumption* (e-Business Watch, Study report 09/2008, http://www.ebusiness-watch.org/studies/special_topics/2007/documents/Study_09-2008_Energy.pdf).

1.7 Komisija mano, kad panašaus požiūrio būtų galima laikytis ir kitose srityse, pavyzdžiui, elektros tinklų (gamybai ir paskirstymui), energiją taupančių pastatų ir pažangiojo apšvietimo srityse. Šiuo tikslu reikėtų vystyti prekybą elektra elektroniniu būdu bei naujas technologijas gamybos ir paskirstymo srityse; energijos valdymo, apskaitos ir energijos taupymo pastatuose vizualizavimo sistemas; tobulinti pažangųjų vidaus, lauko ir gatvių apšvietimą naudojant su aplinka sąveikaujančius, elektroniniu būdu prie apšvietimo poreikių prisitaikančius šviesos šaltinius.

Pavyzdžiui, žinoma, kad gaminant ir projektuojant kompiuterius energijos suvartojama tris kartus daugiau nei per jų gyvavimo ciklą. Taip pat reikėtų atsižvelgti į didelį interneto serverių ir programinių paieškos priemonių suvartojamos energijos kiekį ir ieškoti konkrečių šios srities sprendimų kartu atsižvelgiant į tai, kad naudojimas internetu proporcingai didėja ir dėl technologinės konvergencijos suvartojama daugiau energijos. Taip pat labai svarbu įvertinti, kiek energijos galima sutaupyti naudojant techniškai standartizuotą sąveikią įrangą, kadangi bus platinama mažiau įrenginių ir jie bus geriau panaudojami pagal Direktyvą 2005/32/EB⁽²⁾.

Vartotojai gali padėti sutaupyti daug energijos, jei tinkamai naudotų naujas technologijas; taip pat ir šioje srityje tobulinant kompiuterių programas ir technologijas galima greitai ir paprastai informuoti vartotojus apie tai, kaip veiksmingai naudoti įrangą ir apskaičiuoti sutaupytą energiją. Pavyzdžiui, kompiuterių ir periferinės įrangos įjungimo laiką būtų galima griežtai apriboti jų naudojimo laiku, panaikinti ekrano užsklandas arba laikotarpį, kada kompiuteris veikia nedidelio energijos vartojimo režimu, optimaliau naudoti spausdintuvus ir pan. Bendrai apskaičiuota, kad prietaisai, veikdami jau minėtu budėjimo režimu, sunaudoja 12 proc. buityje per metus suvartojamos energijos. O jei kartu nepakankamai naudojamos technologijos ir atgyvenusi įrangą, energijos suvartojama dar daugiau. Akivaizdu, būtinybė pakeisti įrangą reikalauja nemažų vartotojų išlaidų, kurias tam tikrais atvejais galėtų kompensuoti socialinė pagalba.

1.8 Siekiant visų šių tikslų reikėtų teikti vartotojams kokybės sertifikavimo ir tikslią bei aiškią ženklavimo informaciją apie konkrečios įrangos efektyvumą, jos poveikį aplinkai, anglies pėdsaką ir pan., kad būtų galima didinti visuomenės informuotumą, valdyti paklausą ir skatinti efektyvų ir tvarų energijos vartojimą. Naują IRT taikymo patirtį (pvz., garso ir vaizdo įrangos, elektroninių komunikacijų, elektros sektoriaus, taupiai energiją vartojančių pastatų ar pažangaus apšvietimo srityse) reikėtų taikyti imantis energijos taupymo priemonių kitose svarbiose srityse, kuriose Komisija pradėjo įgyvendinti programas, pvz., automobilių, gamybos pramonės ir transporto sektoriuose.

Komitetas ragina Komisiją aktyviai informuoti vartotojus, įmones, administracines įstaigas ir pan. rengiant visuomenės informavimo kampanijas pasitelkiant įvairias žiniasklaidos ir kitas priemones.

1.9 Komisija taip pat turėtų skatinti nustatyti standartinius ir patikimus rodiklius, leidžiančius apskaičiuoti ir įvertinti energiją, kurią galima sutaupyti pasitelkiant IRT. Taip būtų galima užkirsti kelią didėjančiam apgaulingam arba klaidinančiam nepagrįstam „ekologiškos“, „švarios“ energijos sąvokų vartojimui vien rinkodaros strategijos tikslais, kai negalima įrodyti ir apskaičiuoti, kiek sutaupoma energijos arba sumažinamas išmetamų teršalų kiekis. Taikant šiuos rodiklius būtų galima nustatyti, ar įmonės veikia sąžiningai, ypač rengdamos verslo pranešimus, kuriuose naudojami tokie „ekologinės rinkodaros“ argumentai.

Energijos rinkos privatizavimo ir liberalizavimo sąlygomis svarbu skatinti įmones investuoti į energijos taupymą ir tvarumą padedant joms suvokti, kad tokios investicijos – tai komercinė galimybė bei stabilios ir kvalifikuotos darbo jėgos šaltinis.

1.10 Komitetas mano, kad būtina stiprinti ES politines priemones, skirtas užtikrinti išteklius, kuriuos naudojant būtų galima siekti pasiūlytų energijos taupymo tikslų su įranga susijusiomis privalomomis priemonėmis, kad būtų galima užpildyti nacionalinio planavimo spragas. Priimant šios srities direktyvą, Bendrijos veiksmai šioje srityje suteiktų pridėtinės vertės valstybių narių priemonėms netrukdydami Komisijos teikiamai paramai nacionalinio lygmens geros praktikos kodeksų ir lyginamųjų energijos optimizavimo tyrimų, galinčių suteikti postūmį ES ir paskatinti įmones rengti energijos taupymo ataskaitas, rengimui.

⁽²⁾ 2005 m. liepos 6 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyva 2005/32/EB, nustatanti ekologinio projektavimo reikalavimų energiją vartojantiems gaminiais nustatymo sistemą ir iš dalies keičianti Tarybos direktyvą 92/42/EEB bei Europos Parlamento ir Tarybos direktyvas 96/57/EB ir 2000/55/EB (OL L 191, 2005 7 22, p. 29).

2. Aiškinamoji dalis

2.1 Aplinkybės

2.1.1 Komisijos komunikatas paskelbtas šiomis aplinkybėmis:

- per 2007 m. pavasarį vykusį Europos Vadovų Tarybos susitikimą nustatyti prioritetai ir atkreiptas dėmesys į poreikį spręsti su klimato kaita bei galimybe turėti pakankamai saugios ir konkurencingos energijos susijusius klausimus, taip pat užtikrinti XXI a. tvaraus vystymosi modelį. Šiame aukščiausiojo lygio susitikime pasiektas bendras sutarimas, kad reikia vykdyti bendrą klimato ir energetikos politiką, kuri yra tikrasis ES politinės programos pagrindas, nustatant tikslus ir teisiškai įpareigojančius tikslus, kaip ryžtingą žingsnį šioje srityje. Komisija mano, kad nuolatinį Europos energijos augimą, kuris labai svarbus siekiant visiško užimtumo ir socialinės įtraukties, ateityje būtinai reikės atsieti nuo energijos vartojimo. Informacijos ir ryšių technologijoms (IRT) ⁽³⁾ gali padėti gerokai sumažinti ekonomikos energijos vartojimo intensyvumą ir padidinti energijos efektyvumą;
- 2008 m. sausio 23 d. Europos Komisija priėmė priemonių paketą, kuris rodo, kad pirmiau išvardyti tikslai ne tik naudingi technologiniui ir ekonominiui požiūriui, bet ir atveria verslo galimybes tūkstančiams Europos įmonių;
- tiek Europos strateginiu energetikos technologijų planu, tiek kitomis gausiomis priemonėmis, kurias Europos Komisija pradėjo įgyvendinti įvairiose srityse, siekiama spręsti klimato kaitos keliamus uždavinius.

2.2 Bendros pastabos

2.2.1 Atsižvelgiant į minėtas aplinkybes, aptariamas komunikatas skirtas atviroms įvairių konkrečių sričių, pavyzdžiui, IRT, elektros, taupiai energiją vartojančių pastatų ir pažangiojo apšvietimo sektorių, suinteresuotųjų šalių diskusijoms skatinti. Todėl reikėtų pradėti rinkti ir analizuoti informaciją, taip pat konsultuotis ir bendradarbiauti su kuo daugiau suinteresuotųjų šalių: Europos institucijomis (Europos Parlamentu, Regionų komitetu, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu), valstybėmis narėmis, pramonės atstovais, mokslinių tyrimų įstaigomis ir vartotojais. Jiems gali tekti svarbus vaidmuo bandant naują įrangą ir jos sudedamąsias dalis.

(3) IRT – tai mikroelektronikos ir nanoelektronikos komponentai ir sistemos, tačiau taip pat ateities technologijos, pvz., fotonika, sudarysiančios sąlygas pasiekti gerokai didesnę skaičiavimo galią suvartojant tik dalelę šiaudien suvartojamos energijos, ir didelio ryškumo, lengvai kontroliuojamos, efektyviai energiją naudojančios apšvietimo technologijos.

Komisija turėtų aktyviau skatinti vartotojus ir naudotojus dalyvauti siekiant energijos taupymo tikslų pasitelkiant IRT, kad sistemos būtų pažangios ne tik energijos taupymo, bet ir naudojimo požiūriu. Skatinti dalyvauti atliekant mokslinius tyrimus, plėtojant technologijas ir diegiant inovacijas galima įvairiomis priemonėmis, pavyzdžiui, Europos „realybės laboratorijų“ (angl. *living labs*) tinklu, kuriame pasitelkiant IRT galima tiesiogiai stebėti ir sužinoti vartotojų nuomones, požiūrį ir įpročius.

2.2.2 Tokiu būdu nustatyta sąveika ir gera praktika leistų paskatinti bandomuosius projektus bei mokslinius tyrimus ir technologijų plėtrą. Ypač tose srityse, kuriose IRT labai svarbios, efektyvus energijos vartojimo mokslinius tyrimus reikėtų vykdyti įgyvendinant nacionalines ir regionines programas, ES konkurencingumo ir naujovių pagrindų programą ir pagal sanglaudos politiką finansuojamas veiklos programas. Taip būtų galima skatinti įmones įvertinti savo poveikį aplinkai ir atsižvelgiant į jį priimti pažangių komunikacijų tinklų ir atsinaujinančių energijos šaltinių derinimu pagrįstas energijos taupymo priemones („*négawatts*“).

2.2.3 EESRK jau ne kartą išdėstė savo nuomonę apie IRT svarbą siekiant struktūrinių pokyčių ir kuriant naujoves, pavyzdžiui, nuomonėse dėl nanotechnologijos ⁽⁴⁾, biotechnologijos ⁽⁵⁾, mokslinių tyrimų sveikatos priežiūros srityje ⁽⁶⁾ ir ypač nuomonėje dėl informacijos technologijų. Septintojoje bendrojoje mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programoje šie klausimai dažniausia nagrinėjami horizontaliuoju lygmeniu. Ekonomikos ir aplinkos atžvilgiu moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai reikėtų naudoti naujausias technologijas ir skirti daugiau Bendrijos lėšų moksliniams tyrimams ir naujovėms skatinti ⁽⁷⁾.

2.3 Konkrečios pastabos

2.3.1 Komisija aptaria elektros sektorių, kuriame šiuo metu vyksta su rinkos liberalizavimu susiję dideli pokyčiai, nuolat didėja vietinių energetikos tinklų skaičius, atsinaujinantys energijos šaltiniai integruojami į tinklą, plečiama bendra šilumos bei elektros energijos gamyba ir mažos apimties gamyba (mikrotinklai, virtualiosios elektrinės), trumpinama energijos grandinė nuo generavimo iki vartojimo, vartotojų tarpusavio energijos kompensavimas, atsiranda naujų vartotojų poreikių.

(4) OL C 157, 2005 6 28, p. 22.

(5) OL C 234, 2003 9 30, p. 13, OL C 61, 2003 3 14, p. 22 ir OL C 94, 2002 4 18, p. 23.

(6) OL C 74, 2005 3 23, p. 44.

(7) OL C 65, 2006 3 17, p. 9, pranešėjas G. Wolf, bendrapranešėjis A. Pezzini: Pasiūlymas dėl Europos Parlamento ir Tarybos sprendimo dėl Europos bendrijos septintosios mokslinių tyrimų, technologijų plėtros ir demonstravimo veiklos pagrindų programos (2007–2013 m.)

2.3.1.1 Elektros tinklų tobulinimas nuo gamybos iki paskirstymo, įskaitant tinklo efektyvumo didinimą siekiant išvengti energijos nuostolio, aptariamasis nacionaliniuose efektyvaus energijos vartojimo planuose, apie kuriuos EESRK neseniai išdėstė savo požiūrį nuomonėje, kurią jis norėtų nurodyti ⁽⁸⁾.

2.3.1.2 Komisija taip pat nagrinėja energijos taupymo galimybes komercinės paskirties ir gyvenamuosiuose pastatuose. Aptariant šį klausimą ypatingas dėmesys skiriamas energijos valdymo, apskaitos ir vizualinėms energijos suvartojimo sistemoms plėtoti. Tai paskatintų vartotojus labiau susimąstyti apie suvartojamą energiją. Reikėtų atminti, kad Europoje pastatams sunaudojama daugiau nei 40 proc. suvartojamos energijos.

2.3.1.3 Komiteto manymu ⁽⁹⁾, reikės rasti naują kultūrinę motyvaciją ir paskatas didesnėms sąnaudoms kompensuoti ir skatinti labiau domėtis:

- projektų moksliniais tyrimais,
- statybos metodų naujovėmis,
- geresnės kokybės medžiagų naudojimu statybose ir
- naujais struktūriniais sprendimais.

2.3.1.4 EESRK kartoja ⁽¹⁰⁾, kad galutinio vartotojo atžvilgiu būtina atsižvelgti į kliūtis, su kuriomis susiduriama Europoje skatinant ir įgyvendinant energijos efektyvumo pastatuose priemones: technines, ekonomines, finansines, teises, administracines, biurokratinės, institucines, valdymo kliūtis bei kliūtis, susijusias su visuomenės požiūriu, ir galiausiai integruoto požiūrio stoka (nesubalansuotas šildymo ir oro kondicionavimo santykis, neatsižvelgimas į klimato juostų ypatumus).

Pažangūs pastatai padeda užtikrinti ne tik juose gyvenančių asmenų aukštesnę gyvenimo kokybę, patogumo ir saugumo lygį, bet ir leidžia mažinti išlaidas ir taupyti energiją. Pasielkiant ryšius galima ne tik naudotis komunikacijos paslaugomis (garso ir televizijos transliacijų signalų priėmimas, pritaikymas ir paskirstymas antžeminėmis ir palydovinėmis bangomis, ADSL, kabelių, elektros tinklais), bet ir kitomis energijos taupymo požiūriu veiksmingomis paslaugomis: dujų ir vandens nuotėkio, pernelyg didelio elektros vartojimo dėl gedimų nustatymas, automatinė drėkinimo ir oro kondicionavimo kontrolė.

Taikant aktyvius ir pasyviuosius mechanizmus aplinkos sąlygoms gerinti buityje suvartojamos energijos kiekį būtų galima sumažinti iki 50 proc., o kai kurių tyrimų duomenimis, derinant šviesos energijos šaltinius ir mechaninę aplinkos kontrolę – iki 70 proc.

⁽⁸⁾ Nuomonė dėl Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui Pirmas nacionalinių efektyvaus energijos vartojimo veiksmų planų, nustatytų Direktyvoje 2006/32/EB dėl energijos galutinio vartojimo efektyvumo ir energetinių paslaugų, įvertinimas. Energijos vartojimo efektyvumo didinimas bendromis pastangomis, CESE 1513/2008, pranešėjas E. M. Iozia.

⁽⁹⁾ Žr. 2008 m. vasario 14 d. plenarinėje sesijoje priimtą Nuomonę dėl energijos naudojimo efektyvumo pastatuose: galutinių vartotojų vaidmuo (tiriamoji nuomonė) CESE pranešėjas A. Pezzini.

⁽¹⁰⁾ OL C 162, 2008 6 25, p. 62, 1.11 dalis.

2.3.2 Pasiekimai pažangaus apšvietimo srityje – vidaus, lauko ir gatvių – atvėrė galimybę naudotis apšvietimo šaltiniais galinčiais sąveikauti su aplinka ir elektroniniu būdu prisitaikyti prie apšvietimo poreikių. Įvairių technologijų, pavyzdžiui, šviesos diodų (LED) ir naujesnių organinių šviesos diodų (OLED), jau galima išsigyti rinkoje; taikant šias technologijas galima sutaupyti labai daug energijos. Apie penktadalį pasaulio suvartojamos elektros energijos suvartojama apšvietimui.

2.3.2.1 EESRK pritaria, kad reikėtų remti ir skatinti savanoriškus susitarimus palaipsniui pradėti naudoti energiją taupantį pažangų apšvietimą visose lauko ir vidaus viešosiose erdvėse.

2.3.2.2 Ekologiškų IRT sektoriaus viešųjų pirkimų skatinimas, kad pramonė išlaikytų anglies dvideginio pusiausvyrą, sudarant savanoriškus bandomųjų projektų įgyvendinimo susitarimus galėtų būti veiksminga priemonė struktūriniais pokyčiams patikrinti ir nurodyti jų įgyvendinimo kryptį.

Komisija turėtų padėti užtikrinti, kad įmonės, kurios investuoja į savo poveikio aplinkai mažinimą, būtų palankiau vertinamos vartotojų ir kad sutaupius energiją sumažėtų išlaidos už ją. Žinoma, aplinkosaugos vadybos srityje įmonės turėtų taip pat siekti atitinkamai perdirbti elektroninės įrangos dalis, likutį ir perteklių. Perdirbimą reikėtų įtraukti į įrangos gamybos etapą, kad didelę dalį medžiagų ir sudedamųjų dalių būtų galima naudoti pakartotinai. Kadangi ši tema labai svarbi, EESRK apie tai rengia nuomonę savo iniciatyva, kurioje pateiks savo požiūrį į elektros ir elektroninės įrangos atliekų tvarkymą.

2.3.2.3 EESRK jau anksčiau rekomendavo ⁽¹¹⁾ skatinti „žaliuosius“ viešuosius pirkimus: tai geriausia padaryti apibrėžiant technines ekologiškų produktų savybes pradedant nuo darančių mažiausią poveikį aplinkai, produkto arba paslaugos gyvavimo ciklo sąnaudas įtraukiant į jo specifikacijas, internete sukuriant specialią duomenų bazę, atnaujinant EB viešųjų pirkimų direktyvas į jas įtraukiant nuorodas apie standartus, aplinkos valdymo sistemas, ekologinius ženklus ir ekologinį projektavimą, galiausiai paskelbiant nacionalinius veiksmų planus ekologiškiems pirkimams skatinti. Visų pirma ši parama turėtų būti skiriama MVĮ sektoriui dėl jo svarbaus vaidmens gamybos ir darbo vietų kūrimo srityse atsižvelgiant į Komisijos siekį remti tokias įmones.

⁽¹¹⁾ OL C 224, 2008 8 30, p. 1 Ekologiška gamyba, pranešėja Anna Maria Darmanin.

2.3.3 Pasitelkiant IRT ypač lengva mažinti klimato kaitos poveikį ⁽¹²⁾, kadangi jų gaminiais ir paslaugomis galima pakeisti prekes ir mažinti kelionių skaičių (pvz., skatinant naudoti vaizdo konferencijų sistemas). Pirminės energijos vartojimą – kartu ir išmetamų CO₂ dujų kiekį – taip pat galima labai mažinti taikant naujas darbo formas (pvz., nuotolinio darbo), elektronines sąskaitas faktūras, nuotolinį mokymą arba elektronines formas.

2.3.3.1 Įmonės galėtų ieškoti naujų pajamų šaltinių padėdamos taikyti IRT, kad būtų galima teikti kokybiškas paslaugas, kuriomis naudojantis būtų galima siekti didesnio kitų sektorių veiksmingumo, pavyzdžiui:

- skatinti mokslinius tyrimus ir nustatyti galimybes mažinti šiltnamio dujas;
- sudaryti įmonėms ar sektoriams skirtą galimų veiksmų sąrašą šiltnamio dujoms mažinti;
- skatinti įmones rengti efektyvaus energijos vartojimo projektus;
- nustatyti galimybes mažinti su paslaugomis susijusių išmetamų teršalų kiekį;

2008 m. gruodžio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

- atsižvelgti į šiltnamio dujų kiekį kaip į sąnaudų ir (arba) ekonominės naudos rodiklį vertinant naujus projektus.

2.3.3.2 Būtų naudinga IRT sektoriaus įmonėms steigti klimato kaitos centrus. Jiems būtų galima pavesti:

- skatinti naudoti daugiau atsinaujinančių arba perteklinių energijos šaltinių;
- užtikrinti, kad įmonių veikla derėtų su jų energetikos politika skatinant efektyviau vartoti energiją atitinkamose srityse;
- nustatyti įvairiuose atliktuose projektuose jau įgyvendintas geriausias priemones ir skatinti jas ateityje;
- nustatyti išmetamo CO₂ dujų kiekio mažinimo tikslus;
- siekti, kad jų energijos valdymo sistemą akredituotų išorės organizacija;
- atlikti energijos vertinimą nustatant sritis, kuriose energijos vartojama daugiausia.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

⁽¹²⁾ Tarptautinės telekomunikacijų sąjungos duomenimis, šis sektorius galėtų padėti išmetamų CO₂ dujų kiekį pagalbinuose sektoriuose sumažinti daugiau nei 48,4 mln. tonų, jei būtų taikomi tinkami telekomunikacijomis pagrįsti sprendimai (pvz., sveikatos, miestų mobilumo, viešųjų institucijų srityse).

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Interneto tobulinimas. Interneto protokolo 6 versijos (IPv6) diegimo Europoje veiksmų planas““

COM(2008) 313 galutinis

(2009/C 175/17)

Europos Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. gegužės 27 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui „Interneto tobulinimas. Interneto protokolo 6 versijos (IPv6) diegimo Europoje veiksmų planas“

COM(2008) 313 galutinis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto biuras 2008 m. liepos 8 d. pavedė Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 3 d. posėdis), pagrindiniu pranešėju paskyrė Thomas McDONOGH ir priėmė šią nuomonę vieningai.

1. Išvados

1.1 Komitetas pritaria Komisijos komunikatui „Interneto protokolo 6 versijos (IPv6) diegimo Europoje veiksmų planas“. Jis pritaria Komisijos susirūpinimui lėtu IPv6 diegimu Europoje ir sutinka, kad būtina imtis skubių veiksmų plačiam pažangesnės interneto protokolo versijos diegimui paremti.

1.2 Lėta IPv6 diegimo pažanga kelia grėsmę Lisabonos strategijos įgyvendinimui, tiek kiek ji įgyvendinama i2010 iniciatyva⁽¹⁾. Interneto naudojimo ir inovacijų ekonominio daugiklio poveikis yra itin svarbus Europos konkurencingumui. Galimybė naudotis IPv6, kaip ir galimybė naudotis plačiajuosčiu ryšiu, bus pagrindinė interneto ekonomikos varomoji jėga ir mes jau atsiliekame nuo kitų regionų (pvz., panaudoti IPv6 Kinijos pažangesnio interneto CGNI projektui įgyvendinti)⁽²⁾ IPv6 diegimo srityje; pereidami prie IPv6, negalime atsilikti nuo savo pagrindinių prekybos partnerių.

1.3 Komitetas pritaria daugeliui komunikate rekomenduojamų veiksmų; tačiau jis ragina Komisiją atkakliau kalbėti apie ES vadovaujantį vaidmenį, kurio ji dabar turėtų imtis, kad gerokai paspartintų IPv6 diegimą. Jeigu Komisija tokio vaidmens nesiims,

Komitetas mano, kad Komisijos tikslas dėl 25 proc. Europos vartotojų galimybės prisijungti prie IPv6 interneto iki 2010 m. yra pernelyg optimistinis.

1.4 Komitetas mano, kad komunikate nepakankamai dėmesio skiriama privatumo ir saugumo klausimams, kurie iškilo diegiant IPv6, kad veiktų „Daiktų internetas“⁽³⁾. Šie klausimai yra labai svarbūs Sąjungos žmonėms ir juos būtina tinkamai apsvarstyti, kad būtų apsaugotos piliečių teisės ir būtų galima lengviau priimti IPv6 standartą.

1.5 Jau ir taip rimtą geografinės skaitmeninės atskirties Europoje problemą paaštrins perėjimas prie IPv6, nebent Komisija imtųsi konkrečių priemonių jai spręsti ir užtikrinti, kad ypatingas dėmesys bus skirtas nepalankioje padėtyje esantiems regionams. ES lygmens priemonės būtinos užtikrinti, kad visoms valstybėms narėms kuo greičiau būtų sudarytos vienodos sąlygos naudoti IPv6.

1.6 IPv6 įgyvendins daugybę naujų internetu pagrįstų technologijų ir paslaugų, kurios pagerins visų piliečių, bet labiausiai – vyresnio amžiaus, neįgalių, mažai išsilavinusių asmenų, gyvenimą. Komitetas mano, kad IPv6 diegimas visoje ES reikalauja ryžtingų vyriausybių veiksmų ir neturėtų būti paliktas mažiausiam bendro siauro komercinio intereso vardikliui.

(1) COM(2005) 229 galutinis „i2010 – Europos informacinė visuomenė augimui ir užimtumui skatinti“.

(2) <http://www.ipv6.com/articles/general/IPv6-Olympics-2008.htm>

(3) Žr. šias nuomones: CESE „Radijo dažninis atpažinimas (RDA)“, OL C 256, priimtą 2007 m. spalio 27 d. (p. 66) ir CESE „Daiktų internetas“, OL C 77, 2009 3 31, p. 60.

1.7 Komitetas atkreipia Komisijos dėmesį į ankstesnes EESRK nuomones, kuriose buvo nagrinėjami interneto naudojimo, duomenų apsaugos, interneto apsaugos problemų ir geografinės skaitmeninės atskirties klausimai ⁽⁴⁾.

1.8 Šioje nuomonėje Komitetas nori išdėstyti savo požiūrį į sritis, keliančias ypatingą susirūpinimą, ir pateikti keletą rekomendacijų.

2. Rekomendacijos

2.1 Komisija turėtų pasirūpinti tvirtu vadovavimu Europos lygiu ir parama sparčiam IPv6 diegimui visoje Europoje.

2.2 Šis vadovavimas turi remtis patrauklia žiniatiklio ateities vizija, kurią pagrįstų IPv6 internetas ir didelė nauda, kurios gautų visi suinteresuoti subjektai.

2.3 Komisija turėtų glaudžiau bendradarbiauti su interneto organizacijomis, kad užtikrintų, jog būtų laikomasi integruoto požiūrio, kuris leistų pasirūpinti vadovavimu pramonei Europos lygiu, kad būtų sparčiai diegiamas IPv6.

2.4 Visoje ES turėtų būti įgyvendinamos išsamios mokymo ir švietimo programos, kad būtų užtikrintas kuo geresnis IPv6 technologijos supratimas ir galimybė ją sėkmingai įdiegti.

2.5 Konkurencingumo ir inovacijų bendroji programa (KIP) ⁽⁵⁾ turėtų būti skirta padėti smulkiems interneto paslaugų teikėjams ir turinio teikėjams padengti perėjimo nuo IPv4 prie IPv6 sąnaudas.

2.6 KIP turėtų būti skirta skatinti kurti prietaikas ir paslaugas, kurios turės įtakos naujam standartui.

2.7 Kad būtų atkurta pusiausvyra tarp interneto paslaugų teikimo (IPT) bendrovių akcininkų interesų ir piliečių interesų, dideli IPT privalėtų pasirūpinti ES lygio vadovavimu, kad IPv6 būtų įdiegtas visoje Sąjungoje. Atnaujintos IPT operatorių licencijų

s turėtų būti susietos su išipareigojimais iki 2010 m., be jokių apribojimų, užtikrinti visapusišką IPv6 ryšį ir klientams surengti plataus masto mokymus dėl IPv6 diegimo.

2.8 Komisijai turi vadovauti bendriems ES ir pasaulio lygmens veiksams, siekiant išspręsti rimtas saugumo ir privatumo problemas, susijusias su IPv6 diegimu.

2.9 Komitetas rekomenduoja galimą geografinės skaitmeninės atskirties tarp IPv6 turinčių ir juo naudotis negalinių regionų problemą spręsti taikant nacionalinių plačiajuosčio ryšio strategijų mechanizmą ⁽⁶⁾ arba panašią priemonę. Be to, prireikus IPv6 įdiegimui remti turėtų būti naudojamas Regioninės plėtros fondas (ERPF).

3. Pagrindimas

3.1 Veiksmų plano apžvalga

Šio veiksmų plano tikslas – remti platų pažangesnės interneto protokolo versijos (IPv6) įdiegimą iki 2010 m. dėl šių priežasčių:

- skubiai įdiegti IPv6 reikia dėl to, kad dabartinės 4 protokolo versijos IP adresų atsargos beveik išsemtos,
- IPv6 suteikia galimybę IP pagrįstų paslaugų ir prietaikų inovacijoms ir gyvybiškai svarbu, kad Europa išliktų technologijomis pagrįsto ekonomikos augimo priešakyje.

3.2 Interneto protokolas

„Interneto protokolas“ (IP) suteikia bet kuriam prie interneto besijungiančiam objektui numerį, adresą, kad jis galėtų komunikuoti su kitais prisijungusiais objektais. Dabartinė versija (IPv4) suteikia galimybę sukurti daugiau kaip 4 mlrd. tokių adresų ⁽⁷⁾. Tačiau net ir to nepakaks nuolatinės interneto plėtros skatinamai paklausai patenkinti.

Pažangesnė protokolo versija – IPv6 – jau palaipsniui diegiama nuo dešimtojo dešimtmečio pabaigos ⁽⁸⁾; tačiau diegimas vyksta labai lėtai – IPv6 srautas sudaro santykinai mažą viso interneto srauto dalį (>1 proc.) ⁽⁹⁾.

⁽⁴⁾ Pavyzdžiui, žr. šias nuomones CESE „Informacinė visuomenė. Su kompiuteriais susiję nusikaltimai“. OL C 311, 2001 11 7, p. 12; „Tinklai ir duomenų saugumas“ OL C 48, 2002 2 21, p. 33; „Saugusis naudojimas internetu“, OL C 157, 2005 6 28, p. 136; „E. verslas. Go Digital“, OL C 108, 2004 4 30, p. 23; „Saugi informacinė visuomenė“, nOL C 97, 2007 4 28, p. 21, kt.

⁽⁵⁾ 2006 m. spalio 24 d. Europos Parlamento ir Tarybos sprendimas Nr. 1639/2006/EB dėl Konkurencingumo ir inovacijų bendrosios programos įsteigimo (2007–2013 m.).

⁽⁶⁾ Spartus Europos sujungimas: nacionalinės plačiajuosčio ryšio strategijos, COM(2004) 369.

⁽⁷⁾ IPv4 apibrėžiamas RFC 791, 1981. RFC yra žodžių *Request for Comments* (prašymas teikti pastabas) santrumpa. f. „Interneto konstravimo darbo grupė“ (IETF); <http://www.ietf.org>.

⁽⁸⁾ RFC 2460, 1998. <http://www.ietf.org/html.charters/OLD/ipv6-charter.html> ir <http://www.ietf.org/html.charters/6man-charter.html>.

⁽⁹⁾ „IPv6 migravimo raida“ 2008 m. rugpjūčio mėn. mokslinis pranešimas, kurį parengė *Arbor Networks* <http://www.arbornetworks.com/en/ipv6-report.html>.

Prognozuojama, kad IPv4 adresų atsargos bus išsemtos laikotarpiu nuo 2010 m. iki 2012 m.⁽¹⁰⁾ Jei nebus rastas tinkamas IPv4 adresų problemos sprendimas, bus stabdomas interneto augimas ir IP pagrindu veikiančių tinklų inovacijų galimybės.

3.3 IPv6 būtinybė

IPv6 leidžia rasti ilgalaikį adresų erdvės problemos sprendimą: pagal IPv6 protokolą suteikiamų adresų skaičius yra didžiulis ($3,4 \times 10^{38}$).

Pasitelkus IPv6, kiekvienas pilietis, kiekvienas tinklo operatorius ir kiekviena organizacija visame pasaulyje galės turėti tiek IP adresų, kiek jiems reikia, kad galėtų prijungti visus galimus prietaisus ar produktus tiesiogiai prie pasaulinio interneto. Kaip Komisijos narė Viviane Reding vaizdžiai teigė „... *Jei europiečiai naudosis naujausiomis interneto priemonėmis, tokiomis kaip pažangiosios žymos parduotuvėse, gamyklose ir oro uostose, tausančios energiją pažangiosios šildymo bei apšvietimo sistemos ir automobiliuose naudojami tinklai bei navigacijos sistemos, IP adresų paklausa padidės tūkstančius kartų...*“⁽¹¹⁾.

Iš Komisijos finansuoto tyrimo⁽¹²⁾ rezultatų matyti, kad toks potencialas yra daugelyje rinkos sektorių, pavyzdžiui, namų tinklų, pastatų valdymo, judriojo ryšio, gynybos bei saugumo sektoriuose ir automobilių pramonėje.

3.4 IPv6 ir tarptautinis konkurencingumas

Kiti regionai, ypač Azijos, jau parodė didelį susidomėjimą IPv6.

3.5 Perėjimas prie IPv6

Pereinamuoju laikotarpiu (manoma, kad jis tęsis 20 ar daugiau metų) IPv4 ir IPv6 veiks kartu tuose pačiuose aparatuose ir duomenys bus perduodami tais pačiais tinklais. Šiuo pereinamuoju laikotarpiu bus naudojami brangūs prisitaikymo mechanizmai siekiant išspręsti likusios priklausomybės nuo IPv4 problemą: persidengimo technologijos, pavyzdžiui dvigubo dėklo protokolo sąsajos ir tuneliavimas bei taktika problemoms dėl bendro egzistavimo spręsti, pvz., NAT vidinių tinklų adresavimas ir IPv4 adresų aukcionai.

3.6 Suinteresuotos šalys

IPv6 įdiegti reikalinga, kad daug tarptautinių dalyvių atkreiptų dėmesį į šį klausimą:

- **Interneto organizacijos** (pvz., ICANN, RIRs, ir IETF), kurios turi valdyti bendras IPv6 atsargas ir paslaugas.

⁽¹⁰⁾ <http://www.potaroo.net/tools/ipv4/index.html>,
<http://www.tndh.net/~tony/ietf/ipv4-pool-combined-view.pdf>.
Dėl ankstesnių skaičiavimų, kuriuose yra analitinių prielaidų apibūdinimas: http://www.cisco.com/web/about/ac123/ac147/archived_issues/ipj_8-3/ipv4.html.

⁽¹¹⁾ IP/08/803, 2008 5 27, Briuselis.

⁽¹²⁾ „IPv6 poveikis vertikaliosioms rinkoms“, 2007 m. spalio mėn. http://ec.europa.eu/information_society/policy/ipv6/docs/short-report_en.pdf

- **Interneto paslaugų teikėjai (IPT)**, kurie ilgainiui turės siūlyti klientams prisijungimo prie IPv6 ir IPv6 grindžiamas paslaugas.
- **Infrastruktūros tiekėjai**, kurie turi integruoti IPv6 palaikymą savo produktuose.
- **Turinio ir paslaugų teikėjai** (pvz., svetainių, tiesioginių pranešimų, el. pašto paslaugų ir kt.), kurie turi įdiegti IPv6 palaikymą savo serveriuose.
- **Verslui ir vartotojams skirtų prietaikų gamintojai**, kurie turi užtikrinti, kad jų sprendimai būtų suderinami su IPv6, ir kuriems reikia kurti produktus ir siūlyti paslaugas, kuriuose pasinaudojama IPv6 savybėmis.
- **Galutiniai paslaugų gavėjai** (vartotojai, bendrovės, akademinė bendruomenė ir viešojo valdymo institucijos), kuriems reikia pirkti IPv6 palaikančius produktus ir paslaugas ir keisti savo tinklus, kad jie būtų suderinami su IPv6.

3.7 IPv6 diegimo sąnaudos

Neįmanoma patikimai įvertinti visuotinio IPv6 diegimo sąnaudų. Jei įvairios suinteresuotosios šalys stabiliai ir palaipsniui diegs IPv6, tai leis kontroliuoti sąnaudas.

3.8 Europos lygmens politikos poreikis

Šiuo metu dauguma suinteresuotųjų šalių dar ne visiškai mato IPv6 diegimo pranašumus. Nauda yra ilgalaikė, todėl daug suinteresuotųjų šalių nusprendė palaukti ir pažiūrėti, kas bus.

Bendras rezultatas – tai plataus IPv6 diegimo atidėliojimas; jeigu nebus imtasi konstruktyvių priemonių dabar „...*tai kliudytų Europai pasinaudoti naujausios interneto technologijos teikiamais privalumais ir jai gręstų krizė išsekus senosios sistemos adresams...*“⁽¹³⁾. Atitinkamos Europos lygmens politinės priemonės galėtų suteiks postūmį rinkoms, paskatindamos žmones ir organizacijas judėti pirmyn.

3.9 Komisijos siūlomi veiksmai

3.9.1 Iki 2010 m. IPv6 turi būti plačiai įdiegtas Europoje.

3.9.2 Skatinti turinio, paslaugų ir prietaikų suderinamumą su IPv6.

- Siekti, kad valstybės narės sudarytų galimybes IPv6 naudoti viešojo sektoriaus svetainėse ir teikiant e. vyriausybės paslaugas.
- Pramonės suinteresuoti subjektai turi apsvarstyti, ar nevertėtų IPv6 naudoti kaip pagrindinę prietaikų ar prietaisų kūrimo platformą.
- Finansinė pagalba, suteikta per standartizavimo pagalbinės priemonės, siekiant patobulinti tinklų sąveikumą.

⁽¹³⁾ IP/08/803, 2008 5 27, Briuselis.

- Skatinti, kad 7-osios bendrosios programos finansuojamuose projektuose, kur įmanoma, būtų taikomas IPv6.

3.9.3 Kurti prisijungimo prie IPv6 ir jo produktų paklausą skelbiant viešuosius pirkimus.

- Valstybės narės turėtų parengti savo tinklus IPv6 diegimui.

3.9.4 Užtikrinti, kad IPv6 diegimui būtų pasirengta laiku

- Tikslinės informavimo kampanijos, skirtos įvairioms vartotojų grupėms.
- Parama „specialiems paramos veiksams“ (pagal 7-ąją bendrąją programą), kad būtų skleidžiamos praktinės žinios apie protokolo diegimą.
- IPT raginami, kad jie iki 2010 m. užtikrintų savo klientams visišką prisijungimą prie IPv6.

3.9.5 Spręsti saugumo ir privatumo klausimus

- Komisija stebės plataus IPv6 diegimo poveikį privatumui ir saugumui, ypač konsultuodamasi su suinteresuotosiomis šalimis, pavyzdžiui, duomenų apsaugos ar teisėtvarkos institucijomis.

Be to, 29 straipsnio duomenų apsaugos darbo grupėje buvo pareikštas susirūpinimas dėl IPv6 ir privatumo ⁽¹⁴⁾.

3.10 Veiksmų plano vykdymas

- Veiksmų planą planuojama įvykdyti per ateinančius 3 metus.
- Komisija toliau stebės interneto organizacijų veiklą, o prireikus – prisidės prie diskusijų.
- Komisija reguliariai teiks pažangos ataskaitas i2010 aukšto rango ekspertų darbo grupei.

4. Bendros pastabos

4.1 Pereiti prie IPv6 yra labai svarbu, nes sparčiai senka dabartinio interneto protokolo standarto – IPv4 – adresų atsargos: prognozuojama, kad dabartinės IPv4 adresų atsargos bus išnaudo-

dotos iki 2012 m. Jeigu IPv6 diegimas gerokai nepaspartės, interneto augimas labai sulėtės, o naudojimosi internetu sąnaudos išaugės dėl IPv4 palikimo ES tinkluose. Toks delsimas padidins sąnaudas visose prekybos internetu srityse, sulėtins IP grindžiamas inovacijas ir sulėtins ekonomikos augimą.

4.2 Komunikate atkreipiamas dėmesys į lėtą pažangą diegiant standartą, nes nėra atskiros institucijos, kuri vadovautų IPv6 diegimui. Komitetas pripažįsta, kad atskiros šalys ir suinteresuoti subjektai vykdė nacionalines programas, skirtas įdiegti IPv6, tačiau Komitetui nepatinka, kad IPv6 diegimui Europoje iki šiol buvo teikiama nepakankama parama.

Komitetas susirūpinęs, kad siekiant paspartinti IPv6 diegimą buvo pernelyg pasitikima komerciniais interesais, pirmiausia IPT. Tai nepavyko pasiekti. Delsimo diegti IPv6 ekonominiai ir socialiniai padariniai yra pernelyg dideli, kad būtų galima viską palikti tik komerciniams interesams – IPv6 diegimas priklauso valdžios kompetencijai. Komisija dabar turėtų palaikyti aktyvesnę ES vadovaujančių vaidmenį, jį paremdama atitinkama politika ir paramos priemonėmis, ir jį įgyvendinti kuo skubiau.

4.3 Veiksmingų priemonių trūkumas diegiant IPv6 kelia grėsmę Lisabonos strategijos įgyvendinimui, tiek kiek ji įgyvendinama i2010 iniciatyva ⁽¹⁵⁾. Interneto naudojimo ir inovacijų ekonominio daugiklio poveikis yra itin svarbus Europos konkurencingumui; pereidami prie IPv6, negalime atsilikti nuo savo pagrindinių prekybos partnerių. Nors kai kurios Europos Sąjungos šalys dėjo konkrečias pastangas užtikrinti, kad jų šalys būtų pasirengusios įdiegti IPv6, ES kaip regionas atsilieka IPv6 diegimo srityje nuo kitų regionų.

4.4 Vardan „Interneto valdymo“, Komisija turi vadovauti bendriems ES ir pasaulio lygmens veiksams siekiant išspręsti rimtas saugumo ir privatumo problemas, susijusias su IPv6 diegimu. IPv6, kartu su tokiomis technologijomis kaip radijo dažninio atpažinimo (RDA) žymenys, suteiks galimybę begalei objektų prisijungti prie „Daiktų interneto“, iškeliant rimtas ir sudėtingas asmens privatumo ir saugumo problemas.

Atkreipiamas dėmesys į tai, kad Komisija 2009 m. pradžioje pateiks pasiūlymus dėl ypatingos svarbos informacinės infrastruktūros apsaugos, kad geriau spręstume interneto saugumo problemas ⁽¹⁵⁾. Todėl EESRK rekomenduoja, kad tuose pasiūlyimuose būtų numatytos ryžtingos programos, kaip įveikti naujus iššūkius, susijusius su IPv6 diegimu.

⁽¹⁴⁾ 2/2002 nuomonė dėl unikalių tapatybės duomenų naudojimo telekomunikacijų terminalų įrangoje: IPv6 pavyzdys, http://ec.europa.eu/justice_home/fsj/privacy/docs/wpdocs/2002/wp58_en.pdf.

⁽¹⁵⁾ 2008 m. birželio 17 d. kalba 08/336 „Pasinaudoti pasaulio interneto ekonomikos galimybėmis“, OECD ministrų posėdis „Interneto ekonomikos ateitis“, 2008 m. birželio 17–18 d. Seulas, Korėja.

4.5 Laukiame Komisijos rekomendacijos dėl RDA privatumo aspektų ir „Daiktų interneto“ valdymo ⁽¹⁶⁾. Naujasis IPv6 protokolas palengvins masinę ryšio plėtrą, esant nesuskaičiuojamai gausybei kasdieninių objektų (automobilių, drabužių, įrankių, kt.), kurie galiausiai jungsis prie interneto turėdami savo unikalų IP adresą. Anot Komisijos Viviane Reding, turime įveikti šį pavojų, jeigu norime, kad visos „Daiktų interneto“ galimybės būtų panaudotos siekiant ekonomikos augimo. Pirmiausia, mums reikia reaguoti į piliečių susirūpinimą, jeigu nenorime, kad šios naujos technologijos būtų atmetos ⁽¹⁵⁾.

4.6 Komisija turėtų pasirūpinti tvirtu vadovavimu Europos lygiu sparčiam IPv6 diegimui visoje Europoje. Šį vadovavimą būtina paremti patrauklia žiniatinklio ateities vizija, kurią pagrįstų IPv6 internetas – „Daiktų internetas“, „Intelektualioji aplinka“, kt ⁽¹⁷⁾. – ir didelė nauda, kurios gautų visi suinteresuoti subjektai.

4.7 Apie šią viziją reikėtų pranešti įvairiais būdais, teikiant konkrečiai auditorijai (IPT, turinio teikėjams, prietaikų gamintojams ir galutiniams vartotojams) tinkamą informaciją, surengiant Europos masto informavimo kampaniją.

4.8 IPv6 diegimą gerokai palengvintų švietimo ir mokymo programų įgyvendinimas. Ši technologija yra kur kas pažangesnė, palyginti su IPv4, tačiau, kad būtų tinkamai įgyvendinta, reikalingas tinkamas mokymas. Komisija, valstybių narių vyriausybės, IPT ir kiti susiję subjektai turėtų užtikrinti, kad IPv6 mokymo ir švietimo programos būtų tiesiogiai prieinamos visoms naudotojų tikslinėms grupėms.

4.9 Komisija turėtų glaudžiau bendradarbiauti su interneto organizacijomis – Interneto vardų ir numerių paskyrimo korporacija (ICANN), RIPE organizacija (RIPE), regioniniais interneto registratoriais (RIRs), interneto konstravimo darbo grupe (IETF) ir kt., kad būtų laikomasi integruoto požiūrio, kuris leistų IT sektoriui vadovauti Europos lygiu siekiant sparčiai įdiegti IPv6.

4.10 Interneto paslaugų teikėjų (IPT) vaidmuo yra labai svarbus įgyvendinant ir įdiegiant IPv6. Gaila, bet dėl balso signalo perdavimo internetu (VoIP) grėsmės dabartiniais pajamų modeliams, IPT, kurie užsiima ir mobiliąja arba fiksuoto ryšio telefonija, priešinasi IPv6 ir revoliucijai, kuri užgrius ES komunikacijas. Tačiau neturėtų būti leidžiama, kad siauri komerciniai IPT akcininkų interesai padarytų žalą visiems ES piliečių interesams. Dideli IPT privilegijų – taikydami sankcijas, nuobaudas ir licencijavimo taisykles – pasirūpinti ES lygio vadovavimu, kad IPv6 būtų įdiegtas visoje Sąjungoje. Jie turi galią ir išteklius padaryti didelį poveikį šiai problemai.

4.11 Konkurencingumo ir inovacijų bendroji programa (KIP) ⁽⁵⁾ turėtų būti skirta padėti smulkiems interneto paslaugų teikėjams ir turinio teikėjams padengti perėjimo nuo IPv4 prie IPv6 sąnaudas. KIP taip pat turėtų būti skirta skatinti kurti prietaikus ir paslaugas, kurios turės įtakos naujam standartui.

4.12 Komitetas mano, kad komunikate nepakankamai dėmesio skiriama privatumo ir saugumo klausimams, kurie iškilo diegiant IPv6. Šie klausimai yra labai svarbūs Sąjungos žmonėms ir juos būtina tinkamai apsvarstyti, kad būtų apsaugotos piliečių teisės, ugdomas pasitikėjimas ir būtų galima lengviau priimti IPv6 standartą.

4.13 Geografinės skaitmeninės atskirties ⁽¹⁸⁾ problemą Europoje pagilins perėjimas prie IPv6, nebent Komisija imtųsi konkrečių priemonių jai spręsti. Kai kurios Sąjungos šalys yra jau parengusios nacionalines programas, skirtas užtikrinti, kad visiems interneto vartotojams būtų sudaryta galimybė iki 2010 m. prisijungti prie IPv6. ES lygmens priemonės būtinos užtikrinti, kad visoms valstybėms narėms kuo greičiau būtų sudarytos vienodos sąlygos naudoti IPv6.

4.14 Komitetas rekomenduoja galimą geografinės skaitmeninės atskirties tarp IPv6 turinčių ir juo naudotis negalinčių regionų problemą spręsti taikant nacionalinių plačiajuosčio ryšio strategijų mechanizmą ⁽⁶⁾ arba panašią priemonę. Be to, prireikus IPv6 įdiegimui remti turėtų būti naudojamas Regioninės plėtros fondas (ERPF).

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

⁽¹⁶⁾ http://en.wikipedia.org/wiki/Internet_of_Things ir http://www.itu.int/osg/spu/publications/internetofthings/InternetofThings_summary.pdf.

⁽¹⁷⁾ http://en.wikipedia.org/wiki/Ambient_intelligence.

⁽¹⁸⁾ COM(2003) 65, COM(2003) 673, COM(2004) 61, COM(2004) 369, COM(2004) 380.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pasiūlymo priimti Tarybos reglamentą (EB) nr. / ..., kuriuo iš dalies keičiamas Reglamentas (EB) Nr. 219/2007 dėl bendros įmonės naujos kartos Europos oro eismo vadybos sistemai (SESAR) sukurti įsteigimo“

COM(2008) 483 galutinis – 2008/0159 (CNS)

(2009/C 175/18)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 171 straipsniu, 2008 m. rugsėjo 4 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo dėl Tarybos reglamento (EB) Nr. ... / ..., kuriuo iš dalies keičiamas Tarybos reglamentas (EB) Nr. 219/2007 dėl bendros įmonės naujos kartos Europos oro eismo vadybos sistemai (SESAR) sukurti įsteigimo.

COM(2008) 483 galutinis – 2008/0159 (CNS).

2008 m. rugsėjo 16 d. Komiteto biuras pavedė Transporto, energetikos, infrastruktūros ir informacinės visuomenės skyriui organizuoti Komiteto darbą šiuo klausimu.

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 449-ojoje plenarinėje sesijoje, kuri įvyko 2008 m. lapkričio 3–4 d. (gruodžio 3 d. posėdis), nusprendė pagrindine pranešėja paskirti Le Nouail Marliere ir priėmė šią nuomonę 99 nariams balsavus už, 16 – prieš ir 10 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Komitetas pritaria pasiūlymui suderinti reglamentą ir bendros įmonės (BĮ) SESAR įstatus.

1.2 Komitetas rekomenduoja Komisijai parodyti geresnį vieno dų sąlygų taikymo komandiruotiems darbuotojams ir įdarbintiems darbuotojams SESAR projektui vykdyti pavyzdį jų darbo sutarčių trukmės ir perklasifikavimo požiūriais įgyvendinant programą, skirtą sukurti naujos kartos Europos oro eismo vadybos sistemą.

2. Komisijos pasiūlymas

2.1 Su Komitetu buvo konsultuojamasi dėl pasiūlymo suderinti Reglamentą ir BĮ SESAR ⁽¹⁾ įstatus su nauju ES požiūriu į kitų bendrų įmonių, sukurtų pagal Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos programą (BP7), būtent CLEAN SKY ⁽²⁾, ENIAC ⁽³⁾, IMI ⁽⁴⁾, ARTEMIS ⁽⁵⁾ IR FCH ⁽⁶⁾, įsteigimą. Komitetas savo nuomonę išsakė dėl visų šių pasiūlymų, išskyrus vieną.

⁽¹⁾ Įsteigtas 2007 m. vasario 27 d. Tarybos reglamentu (EB) Nr. 219/2007. CESE OL C 309, 2006 12 16, p. 133.

⁽²⁾ 2007 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 71/2008, OL L 30, 2008 2 4, p. 1.

⁽³⁾ 2007 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 72/2008, OL L 30, 2008 2 4, p. 21.

⁽⁴⁾ 2007 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 73/2008, OL L 30, 2008 2 4, p. 38.

⁽⁵⁾ 2007 m. gruodžio 20 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 74/2008, OL L 30, 2008 2 4, p. 52.

⁽⁶⁾ 2008 m. gegužės 30 d. Tarybos reglamentas (EB) Nr. 521/2008, OL L 153, 2008 6 12, p. 1.

2.2 Bendros įmonės SESAR statusas

2.2.1 BĮ SESAR teisėtai veikia nuo 2007 m. kovo 3 d., o jos būstinė yra Briuselyje. Jos steigėjai du: Bendrija, atstovaujama Europos Komisijos, ir Eurokontrolė, atstovaujama savo agentūros.

2.2.2 BĮ SESAR steigimas inicijuotas iš karto įsigaliojus Reglamentui (EB) Nr. 219/2007. 2007 m. buvo sukurta pradinė administracinė struktūra (sudaryta iš administracinės valdybos ir vykdomojo direktoriaus).

2.2.3 2007 m. birželį BĮ SESAR nariams kandidatams paskelbė kvietimą pareikšti susidomėjimą. Preliminariai buvo atrinkta 15 kandidatų, kurie turėjo sudaryti pradinę pagrindinę narių grupę SESAR rengimo etapui pradėti. 15 narių kandidatų atstovauja pagrindiniams oro eismo valdymo sektoriaus dalyviams (pramonė): oro navigacijos paslaugų teikėjams, oro uostams ir įrangos gamintojams. Pradinių pasiūlytų įnašų į BĮ SESAR suma sudarė daugiau kaip 1,4 milijardo eurų.

2.2.4 Pramonė patvirtino savo atsidavimą programai, kurį jau buvo parodžiusi apibrėžimo etape. Ji dirbo kartu su BĮ norėdama pasiekti bendrą sutarimą, kaip turėtų veikti partnerystė BĮ SESAR. Jos tiriamojo darbo suderinimas su OEV ir veikla SESAR vystymo srityje bei reikalingų išteklių skyrimas yra didelis pasiekimas. Narystės procesą planuojama užbaigti 2008 m. pabaigoje, o rengimo veiklą pradėti 2009 m. pradžioje.

2.2.5 Nors pagal Reglamento (EB) Nr. 219/2007 2 straipsnio 2 dalį „valstybės narės imasi visų galimų priemonių, kad bendra įmonė būtų kiek įmanoma daugiau atleidžiama nuo mokesčių – PVM ir kitų mokesčių bei akcizo“, Steigimo reglamentas nesudaro teisinio pagrindo, kuriuo remiantis BĮ būtų atleista nuo PVM ir akcizų arba bet kokių išmokų, taikomų ES institucijoms ir organams pagal Protokolą dėl privilegijų ir imuniteto. Taip jis nesudaro pagrindo BĮ darbuotojams taikyti nei EB pareigūnų, nei kitų EB tarnautojų tarnybos nuostatų. Todėl BĮ ir jos darbuotojams taikomi Belgijos mokesčiai ir darbo teisė.

2.2.6 Apskaičiuota, kad dėl ypatingo statuso BĮ administracinės išlaidos per visą BĮ gyvavimo laikotarpį sudarys 300 mln. eurų. Vien tik PVM ir kiti mokesčiai, kurie turės būti sumokėti BĮ SESAR sudarys 290 mln. eurų. Likusieji 10 mln. eurų sudaro su darbuotojais susijusias sąnaudas.

2.2.7 Ši suma bus sumokėta per narių įnašus į BĮ SESAR ir ypač iš Bendrijos tyrimų ir plėtros veiklai skirtų lėšų ir todėl turės būti atskaičiuoti iš plėtros veiklos finansavimo.

2.3 Siūlomo pakeitimo pobūdis

2.3.1 Siūlomuose Reglamento (EB) Nr. 219/2007 pakeitimuose atsižvelgiama į tai, kad BĮ SESAR jau pradėjo savo veiklą turėdama kitokį teisinį statusą. Pakeitimai glaustai galėtų būti išdėstyti taip:

- SESAR įmonės pripažinimas Bendrijos įstaiga (Reglamento 2 straipsnis),
- Europos Bendrijų pareigūnų tarnybos nuostatų ir kitų Europos Bendrijų tarnautojų įdarbinimo sąlygų bei Europos Bendrijų institucijų bendrai priimtų jų taikymo taisyklių (Reglamento 2a straipsnis) taikymas BĮ SESAR darbuotojams.
- Europos Bendrijų protokolo dėl privilegijų ir imunitetų taikymas BĮ SESAR, jos darbuotojams ir vykdomajam direktoriui (Reglamento 2b straipsnis),
- Nuostatų dėl atsakomybės (Reglamento 2c straipsnis) pritaikymas,
- Nuostatų dėl Teisingumo Teismo jurisdikcijos ir taikytinos teisės (Reglamento 2d straipsnis) pritaikymas,
- Bendrijos įnašo dydžio nustatymas ir praktinės jo pervedimo bendrai įmonei priemonės (Reglamento 4 straipsnio 2 dalis),

- nuostatų, susijusių su BĮ įstatų keitimu (Reglamento 3 straipsnio 2 dalis ir 5 straipsnio 4 dalis ir Įstatų 24 straipsnio 2 dalis), pakeitimas. Šis pakeitimas nėra susietas su BĮ statuso suregulavimu. Tai BĮ įstatų pakeitimų patvirtinimo procedūros taisyklas. Pirminės nuostatos paskirtis buvo leisti priimti Įstatų pakeitimus taikant komitologijos procedūrą, pagal kurią tvirtinant pakeitimus dalyvautų Bendro dangaus komitetas. Tačiau pirminės nuostatos formuluojuose šis ketinimas nėra aiškiai išreikštas ir todėl ją reikėtų taisyti,

- Finansinio reglamento 185 straipsnio taikymas visų pirma susijęs su: finansinių taisyklių priėmimu pagal finansinius pagrindų reglamentus, taikomus Finansinio reglamento 185 straipsnyje nurodytoms įstaigoms (Reglamento 4a straipsnis), ir biudžeto įvykdymo patvirtinimu ir pateikimu (Įstatų 15 straipsnio 2 ir 4 dalys),

- vykdomojo direktoriaus paskyrimo procedūra (Įstatų 7 straipsnio 5 dalis)

- nuostatos dėl Bendrijos finansinių interesų apsaugos (Įstatų 17 straipsnio 3 dalis),

- pereinamojo laikotarpio nuostatos, susijusios su BĮ darbuotojo statuso pakeitimu į Bendrijos darbuotojo statusą (pasiūlymo 2 straipsnis).

3. Bendrosios pastabos

3.1 Komitetas pritaria Komisijos bendram tikslui pasimokyti iš Galileo bendros įmonės valdymo ir BĮ SESAR įsteigimo ir ragina Tarybą aiškiai apibrėžti BĮ SESAR ⁽⁷⁾ statusą. Be to, turint omenyje vis didėjančią jungtinių technologinių iniciatyvų skaičių, įgyvendinamą pagal BP7, jis taip pat remia siekį užtikrinti suderinimą su bendru požiūriu į BĮ.

3.2 Komitetas remia pastangas užtikrinti, kad skiriant lėšas BĮ SESAR pirmenybė būtų teikiama tyrimams ir vystymui siekiant užtikrinti nuoseklų požiūrį į civilinės aviacijos saugą. Pakeitus BĮ SESAR statusą, Komisija tikisi papildomai sutaupyti 290 mln. eurų, kadangi BĮ būtų atleista nuo PVM, kitų mokesčių ir akcizų mokėjimo. Darbuotojų statuso pakeitimas taip pat būtų teigiamas dalykas, ir jie turėtų galimybę tapti ES pareigūnais neįpareigojant jų tai daryti. Šis darbuotojų statuso pakeitimas taip pat turės

⁽⁷⁾ BĮ SESAR yra tik antra tokio tipo įmonė, įsteigta pagal Sutarties 171 straipsnį po BĮ GALILEO.

teigiamą poveikį (10 mln. eurų) administracinėms sąnaudoms ir neturės neigiamo poveikio jų atlyginimams, išmokoms bei papildomoms pensijų teisėms, kadangi nuo pat BĮ SESAR steigimo pradžios Komisija ėmėsi žingsnių, kad būtų užtikrinta jog įdarbinimo sąlygos būtų „grindžiamos Europos bendrijų tarnautojų įdarbinimo sąlygomis“.

3.3 Komitetas teigiamai vertina tai, kad taikant Bendrijos finansines taisykles ir biudžeto įvykdymo patvirtinimą, Bendrija geriau kontroliuos SESAR, jos strateginį valdymą ir žmogiškuosius išteklius. Šis pasiūlymas dera su kitu Komiteto pasiūlymu, pateiktu jo nuomonėje dėl SESAR, kur sakoma, jog „gyvybiškai svarbu įsteigti juridinį asmenį, kuris sugebėtų užtikrinti koordinuotą SESAR projektui skirtų išteklių valdymą jo įgyvendinimo laikotarpiu“. Pasiūlymas turėtų turėti teigiamą reikšmę projekto priežiūrai. Komitetas pažymi Komisijos atsakomybės sustiprinimą, kadangi programai finansuoti ES skiria 700 mln eurų, Eurokontrolė – 700 mln. eurų ir 700 mln. eurų skiria aeronautikos pramonė, pastarųjų dviejų įnašai bus iš esmės natūra atleidžiant nuo PVM mokslinių tyrimų ir vystymo veiklai skirtas lėšas.

3.4 BĮ SESAR rengimo etapas turi prasidėti 2009 m. pradžioje siekiant užtikrinti aktyvų pramonės dalyvavimą ir leisti jiems susiplanuoti savo veiklą remiantis SESAR tikslais. Todėl Komitetas sutinka su Komisijos argumentu, kad reglamentas turi būti priimtas skubiai, kad susitarimai su SESAR nariais galėtų būti suderinti su naujomis nuostatomis. SESAR įgyvendinimo vėlavimai nepažeidautini turint omenyje konkuruojančią JAV iniciatyvą Nextgen.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

4. Konkrečios pastabos

4.1 Kadangi jau nuspręsta, jog BĮ SESAR yra įsteigta aštuoneriems metams, įgyvendinus programą darbuotojai grįš į Eurokontrolę ar Komisijos tarnybas, iš kurių jie buvo komandiruoti. Iš išorės įdarbintų darbuotojų darbo sutartys pasibaigs tokiomis sąlygomis, kokios buvo numatytos jų įdarbinimo metu. Komitetas atkreipia dėmesį į sukuriamą precedentą (t.y. įmonės įsteigimą ribotam laikotarpiui) ir jo pasekmes kai kurių sukurtų darbo vietų santykinio nesaugumo požiūriu. Komitetas rekomenduoja Komisijai rodyti geriausios praktikos pavyzdį taikant vienodas sąlygas darbuotojams, komandiruotiems įgyvendinti SESAR programą, ir įdarbintiems darbuotojams.

4.2 Atsižvelgdamas į šio sektoriaus ypatybes (t.y. valstybių narių suvereni oro erdvė, viešojo ir privataus sektorių partnerystė ir suverenios tarnybos) ir turint omenyje, kad BĮ SESAR tikslas yra suderinimas ir mokslo tiriamasis darbas kuo saugesnei Europos oro erdvei sukurti, Komitetas rekomenduoja, kad oro erdvės saugumas būtų suvokiamas ne tik kaip techninis (įranga) ar komercinis (maršrutai) dalykas, bet kad tuo pačiu būtų atsižvelgta į tą faktą, kad jis priklauso ir nuo žmogiškojo faktoriaus (vyrų ir moterų, kurie įneša savo indėlį ir neabejotinai turėtų aktyviau dalyvauti bei apie juos turėtų būti daugiau galvojama).

4.3 Komitetas atkreipia dėmesį į 2008 m. balandžio 24 d. BĮ SESAR Administracinės valdybos, kurioje dalyvavo Komisijos, Eurokontrolės, ginkluotųjų pajėgų, oro erdvės naudotojų, oro navigacijos paslaugų teikėjų, įrangos tiekėjų, oro uostų, oro eismo kontrolės sektoriaus darbuotojų ir mokslo bendruomenės atstovai, vykdomasis direktorius, laikinasis administracijos ir finansų direktorius ir sekretoriatas, kurie „patvirtino planuojamų įstatų pakeitimų ir susijusio proceso principus.“

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl metalo pramonės konkurencingumo. ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategijos dalis“

COM(2008) 108 galutinis – SEK(2008) 246

(2009/C 175/19)

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. vasario 22 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl metalo pramonės konkurencingumo. ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategijos dalis

COM(2008) 108 galutinis.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 18 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Gustav ZÖHRER, bendrapranešėjis Tomasz CHRUSZCZOW.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 3 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 160 narių balsavus už, 6 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1 Didžiulė realioji pridėtinė vertė, sukurama metalo pramonėje ir tolesnėje gamyboje yra labai svarbi visos Europos ekonomikos vystymosi dalis. Metalų pramonė susiduria su pasauline konkurencija, pastaraisiais metais joje nuolat vyko plataus masto pokyčiai ir restruktūrizavimas.

1.2 Restruktūrizavimas ateityje bus glaudžiai susijęs su vis didesne metalo pramonės (nuo žaliavų iki tolesnio perdirbimo) vertės grandinių globalizacija. Todėl pramonės politikoje reikalingas naujas požiūris, nukreiptas į inovacijas, kvalifikaciją ir sąžiningas konkurencijos sąlygas pasaulio mastu.

1.3 Iš esmės Komitetas pritaria Komisijos komunikate pateiktai sektoriaus ypatumų analizei. Vis dėlto reikėtų atsižvelgti į tai, kad metalo pramonė nėra vienalytis sektorius ir labai sunku jį apibendrinti. Daugelis Komisijos siūlomų priemonių yra šiek tiek per daug apibendrintos. Komitetas ragina Komisiją tęsiant su šiuo komunikatu susijusį darbą parengti grafiką ir konkrečių priemonių sąrašą, skirtus ir atskiriems pasektoriams.

1.3.1 Komitetas siūlo Komisijai atlikti atskiriems sektoriams skirtus tyrimus, kuriuos papildytų EAPB patirtimi paremta vykdoma stebėseną ir socialinis dialogas.

1.4 Energetikos politikoje Komitetas ragina numatyti priemones, kurios, užtikrindamos rinkos ir kainų skaidrumą, garantuotų saugų, ilgalaikėmis sutartimis grindžiamą energijos tiekimą. Turi būti pašalintos tiekimo tinklų spragos. Be to, Komitetas nori atkreipti dėmesį į atsinaujinančių energijos šaltinių svarbą ir pačios pramonės šakos įnašą į elektros energijos ir šilumos gamybą.

1.5 Aplinkos politikoje visų pirma svarbu rasti sprendimus, kuriais būtų galima suderinti klimato apsaugos tikslus su užimtumu, augimu ir konkurencingumu pasauliniu mastu. Siekiant išvengti konkurencijos požiūriu nepalankios Europos metalo pramonės padėties, Komitetas ragina:

- pirmenybę teikti tarptautiniams susitarimams,
- skatinti plačiau naudoti geriausias ir didžiausią energijos vartojimo efektyvumą užtikrinančias technologijas,
- atsižvelgti į esamas investicijas,
- atsižvelgiant į techninius standartus atkreipti dėmesį į atskirų sektorių gebėjimą mažinti teršalų išmetimą,
- skubiai priimti sprendimą, kuriuo būtų pripažįstamas CO₂ nutekėjimo (angl. carbon leakage) pavojus.

1.5.1 Komitetas remia Komisijos planus, susijusius su Taršos integruotos prevencijos ir kontrolės (TIPK) direktyva, atliekų tvarkymą reglamentuojančiais teisės aktais, REACH reglamentu ir standartizavimu, tačiau tikisi, kad atskiri pasiūlymai bus konkrečiai suformuluoti.

1.6 Ateityje žaliavų perdirbimui ir medžiagų poreikio mažinimui arba moksliniams tyrimams alternatyviųjų medžiagų srityje teks vis svarbesnis vaidmuo (tiek atsižvelgiant į svarbą aplinkos apsaugai, tiek dėl prekybos politikos).

1.7 Komitetas remia Komisijos veiksmus, skirtus aktyviau diegti inovacijas, vykdyti mokslinius tyrimus ir technologijų vystymą bei kelti kvalifikaciją. Šioje vietoje būtų galima pateikti ULCOS (Energijos taupymas ir ypač mažas CO₂ išmetalų kiekis plieno pramonėje, angl. Ultra Low CO₂ Steelmaking) projekto pavyzdį, tai – Europos plieno technologijų platformos (ESTEP) projektas. Komitetas ragina įgyvendinant antrąją Septintosios bendrosios programos dalį patikrinti jau vykdomų programų veiksmingumą, jis tikisi geresnio koordinavimo ir paramos. Ugdymo ir tęstinio mokymo srityje reikalingos didelės investicijos į kvalifikacijos kėlimą.

1.8 Su pasauline konkurencija susiduriančiai metalo pramonei labai svarbūs yra prekybos politikos klausimai. Komitetas pritaria Komisijos nuomonei, kad sprendžiant prekybos politikos klausimus būtina plėtoti aktyvų dialogą su trečiosiomis šalimis. Vis dėlto ir toliau reikia turėti Pasaulio prekybos organizacijos (PPO) taisyklėms neprieštaraujančių prekybos politikos priemonių, nukreiptų prieš praktiką, galinčią daryti žalą ES metalo pramonei arba ją diskriminuoti.

1.9 Metalo pramonė susiduria su plataus masto socialiniais iššūkiais, pavyzdžiui:

- tolesnis restruktūrizavimas,
- darbuotojų senėjimas,
- kylantys reikalavimai kvalifikacijai,
- darbų sauga ir sveikatos apsauga.

Komitetui šiek tiek keista, kad Komisija komunike nepateikia jokių konkrečių priemonių arba rekomendacijų dėl socialinių aspektų. Jis ragina Komisiją (ir toliau) remti socialinį dialogą aptariamuose sektoriuose, nes tai yra tinkama vieta tokiems klausimams spręsti.

2. Paaiškinimas ir komunikato turinys

2.1 Šiame komunikate vertinamas metalo pramonės konkurencingumas ir pateikiamos rekomendacijos ateičiai. Komunikatas papildė 2005 m. Komisijos komunikatą dėl ES pramonės politikos, kuriame paskelbta keletas sektorių iniciatyvų, įskaitant Komunikatą dėl žaliavų ir energijos tiekimo poveikio Europos metalo pramonės konkurencingumui vertinimo ⁽¹⁾. Komunikate taip pat nagrinėjama 2007 m. ⁽²⁾ pramonės politikos laikotarpio vidurio apžvalga.

2.2 Kadangi metalo pramonėje sunaudojama ypač daug energijos, šiam sektoriui tiesioginės įtakos turi Bendrijos politinės priemonės energetikos ir klimato kaitos srityse. 2007 m. kovo mėn. Europos Vadovų Taryba pabrėžė, kad „energijai imlus sektorius yra labai svarbus“ ir kad „reikia imtis ekonomiškai veiksmingų

priemonių, kad būtų padidintas tokių Europos pramonės šakų konkurencingumas ir sumažintas poveikis aplinkai“. Šiuo požiūriu Komisijos pateiktuose 2008 m. sausio 23 d. pasiūlymuose priimti teisės aktai dėl su klimatu susijusių veiksmų ir atsinaujinančių energijos šaltinių nagrinėjama ypatinga energijai imlių pramonės šakų, kurios yra tiesiogiai veikiamos pasaulinės konkurencijos, padėtis.

2.3 Komisija siūlo 16 veiksmų energetikos, aplinkos, standartizavimo, inovacijų, mokslinių tyrimų ir technologijų vystymo, kvalifikacijos, išorės santykių ir prekybos politikos srityse.

3. Bendrosios pastabos

3.1 Kaip ir 2006 m. balandžio 20 d. nuomonėje dėl Komisijos komunikato „Bendrijos Lisabonos programos įgyvendinimas. Politikos nuostatos ES gamybai stiprinti siekiant labiau integruoto požiūrio į pramonės politiką“ (COM(2005) 474 galutinis), Komitetas iš esmės pritaria Komisijos siūlomiems sektoriui skirtiems veiksams, kuriais siekiama didinti konkurencingumą ir užtikrinti užimtumą.

3.2 Europos metalo pramonė yra vienas iš svarbiausių sektorių, nuo kurių priklauso daugelio ūkio šakų vertės grandinė. Skaičiavimai rodo, kad, pavyzdžiui, nuo plieno pramonės priklausančių pramonės šakų apyvarta siekia 3 157 mlrd. eurų ir jose dirba 23 mln. darbuotojų (žr. I priedą). Deja, nepateikiami skaičiavimai kitoms metalo pramonės šakoms. Plieno gaminiai plačiai naudojami kaip statybinė medžiaga, ypač energiją tausojančiuose infrastruktūros statiniuose. Todėl tolimesnė Europos raida ir gebėjimas prisitaikyti prie klimato kaitos visų pirma priklauso nuo patikimo ES rinkos aprūpinimo plienu.

3.2.1 Dabartinės finansų rinkos krizės sąlygomis, Komiteto nuomone, svarbu pabrėžti, kad didžiulė realioji pridėtinė vertė, sukuriamą metalo pramonėje ir tolesnėje gamyboje, labai prisideda prie visos Europos ekonomikos vystymosi. Pagrindinis vaidmuo, kurį daugelyje sričių atlieka Europos metalo pramonė, yra ir kitų pramonės šakų konkurencingumo pagrindas. Ši praktinė patirtis Europoje turi būti išsaugota ir toliau plėtojama.

Metalų pramonė susiduria su pasauline konkurencija, pastaraisiais metais joje nuolat vyko plataus masto pokyčiai ir restruktūrizavimas. Šie procesai padėjo gerinti konkurencingumą, tačiau tuo pačiu labai sumažino darbo vietų skaičių. Vis dėlto šie restruktūrizavimo procesai vyko ne tik siekiant tobulinti technologijas arba didinti gamybos našumą. Iš dalies jie taip pat vyko todėl, kad kai kurios gamybos rūšys (pavyzdžiui, žaliavinio aliuminio gamyba) iš Europos buvo perkeltos į kitus regionus, nes tam tikrą vaidmenį atlieka energijos sąnaudos, aplinkosaugos reikalavimai ir atstumas iki žaliavų. Šis procesas dar nesibaigė ir galima prognozuoti tolesnį restruktūrizavimą. Restruktūrizavimas ateičiai bus glaudžiai susijęs su vis didesne metalo pramonės (nuo žaliavų iki tolesnio perdirbimo) vertės grandinių globalizacija.

⁽¹⁾ COM(2005) 474 galutinis, II priedas.

⁽²⁾ COM(2007) 374 galutinis, 2007 7 4.

3.3 Vykstančios diskusijos dėl klimato apsaugos ypač aktualios šioms pramonės šakoms, nes joms sunaudoja daug energijos. Šiuo atveju svarbu ne tik išsaugoti konkurencingumą, bet ir užtikrinti užimtumą šiose pramonės šakose. Todėl 2008 m. birželio 3 d. išvadosse Konkurencingumo taryba taip pat prašo Komisijos ir valstybių narių „... toliau aktyviai diskutuoti su pramonės atstovais ir su trečiosiomis šalimis dėl sektorinių požiūrių, kad būtų paskaitinta imtis veiksmingų priemonių sumažinti išmetamų šiltnamio dujų kiekį, tokiu būdu sprendžiant CO₂ nutekėjimo problemą“.

3.4 Be to, Komitetas pritaria Komisijos atliktos sektoriaus ypatumų analizės išvadoms. Vis dėlto reikėtų atsižvelgti į tai, kad komunikatas remiasi anksčiau atliktu darbu, pradėtu dar 2004 m., ir kad metalo pramonė nėra vienalytis sektorius.

3.4.1 Tačiau dar yra neaiškumų, susijusių su nagrinėjamų sektorių atskyrimu. Apibrėždama veiklą Komisija remiasi NACE kodu 27, tačiau dokumentuose (Komunikate ir priede) pateikti duomenys atspindi tik kai kuriuos pasektorius (pirminę pramonę ir dalinis perdirbimas). Komisija turėtų pateikti tikslesnį apibūdinimą, nes atsižvelgiant į įvairių pasektojų (26 pramonės sektoriai ir 5 grupės pagal NACE kodą 27) ir įvairių struktūrų (žaliavų pramonėje vyrauja didelės įmonės, o perdirbamojoje – MVĮ) įvairovę sunku pateikti bendrą nuomonę.

3.5 Komunikate Komisija siūlo nemažai priemonių, kuriomis siekiama pagerinti sąlygas susijusiems pramonės sektoriams. Jas reikia vertinti atsižvelgiant į kitus, ko gero, vieni kitiems prieštaraujančius Bendrijos politinius tikslus, kuriuos tenka svarstyti tuo pačiu metu. Todėl Komitetas apgailestauja, kad daugelis pasiūlymų yra šiek tiek per daug apibendrinti, ir ragina Komisiją tęsiant su šiuo komunikatu susijusį darbą parengti grafiką ir konkrečių priemonių sąrašą, kuris taip pat būtų skirtas atskiriems pasektoriams. Tai visų pirma būtina todėl, kad sprendimai dėl investicijų metalo pramonėje yra vidutinės trukmės ir ilgalaikiai ir tokios priemonės jiems darys poveikį.

3.5.1 Komitetas siūlo bendradarbiaujant su suinteresuotais subjektais atlikti paklausos, gamybos bei technologijų raidos atskiruose sektoriuose tyrimus, kuriuos papildytų EAPB patirtimi remiantis vykdoma stebėseną ir socialinis dialogas. Plieno pramonė galėtų būti pavyzdys. EAPB sutartyje buvo numatyta rinkti geležies ir plieno sričių duomenis, kurie būtų gerokai išsamesni už bendrus pramonės statistinius duomenis. 2002 m. pasibaigus galioti EAPB sutarčiai Europos plieno pramonėje buvo dedamos pastangos ir pasiekta, kad bent jau pereinamuoju laikotarpiu būtų toliau renkami kai kurie svarbūs statistiniai duomenys, kurių neatspindi bendra pramonės statistika. Europos lygiu tai buvo įgyvendinta Reglamentu (EB) Nr. 48/2004. Komitetas pasisako už tai, kad būtų pratęsta nustatyta reglamento galiojimo trukmė ir siūlo taip pat ir kitose metalo pramonės srityse rinkti panašaus išsamumo duomenis, kadangi vis dažniau susiduriama su tuo, kad bendri pramonės statistiniai duomenys nėra pakankamai informatyvūs norint daryti išvadas, kokių konkrečių politinių veiksmų reikia imtis.

4. Konkrečios pastabos dėl Komisijos pasiūlymų

4.1 Energetikos politika

4.1.1 Kaip teisingai nurodė Komisija, tokie svyravimai, kaip pastarasis staigus dujų ir elektros energijos kainų augimas, ir apribojimai, susiję su energijos tiekimo užtikrinimu pagal ilgalaikes sutartis, mažina ES metalo pramonės konkurencingumą.

4.1.2 Būtinos priemonės, kurios leistų geriau prognozuoti kainų raidą, užtikrintų didesnę rinkos skaidrumą ir galimybę laisvai pasirinkti energijos tiekėją. Siekiant šio tikslo turės būti prisidedama ir rengiant teisės aktus, ir pripažįstant, kad taikoma praktika neprieštarauja Bendrijos teisei.

4.1.3 Ilgalaikių sutarčių sudarymo galimybių įvertinimas yra viena svarbiausių priemonių siekiant geriau numatyti tiekimo sąlygas. Taip pat būtina apsvarstyti, ar susiję energijos tiekėjai gali dalyvauti ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemoje.

4.1.4 Būtina pašalinti energijos perdavimo infrastruktūros (transeuropinių tinklų) spragas, kad būtų užtikrintos galimybės visoms suinteresuotoms bendrovėms patekti į energijos rinką.

4.1.5 Ilgalaikėje perspektyvoje svarbus veiksnys, lemiantis nepriklausomą ES pramonės aprūpinimą energija, yra platesnis atsinaujinančių energijos šaltinių naudojimas. Metalų pramonė padeda sėkmingai įgyvendinti ES politiką, skatinančią gaminti daugiau energijos (elektros energija ir šiluma) iš atsinaujinančių šaltinių. Plieno gamybos procesuose ir koksavimo įmonėse susidaro vertingos dujos, t.y. aukštakrosnių dujos, konverterių dujos (dujos, susidarantys plieno lydymo metu pučiant deguonį) ir koksavimo dujos. Šiose dujose yra skirtinga anglies monoksido (konverterių dujose – iki 65 proc.), anglies dioksido, azoto ir vandenilio (koksavimo dujose – iki 60 proc.) koncentracija. Šias dujas reikėtų ne šalinti arba deginti, o sėkmingai panaudoti elektros ir (arba) šilumos energijai gaminti. Šios technologijos jau ir šandien nemažai kur taikomos, tačiau turi būti dedamos pastangos, kad jos būtų vystomos toliau.

4.1.6 Be to, Komitetas nurodo, kad energetikos politikos temą jis nagrinėjo kelete kitų nuomonių (paskutinį kartą – CCMI/052 ir įvairiose TEN nuomonėse).

4.2 Aplinkos politika

4.2.1 Metalų pramonėje galioja daug ES aplinkos politikos nuostatų, kurių įgyvendinimas ir laikymasis nuolat reikalauja, kad įmonės suderintų skirtingus tikslus (pavyzdžiui, vengimas išmesti kenksmingas medžiagas iš dalies susijęs su didesnėmis energijos sąnaudomis, o tai nenaudinga energijos vartojimo efektyvumo požiūriu). Be abejonės, dalis metalo pramonės priklauso energijai imlioms šakoms, kurios susiduria su stipria tarptautine konkurencija dėl sąnaudų. Šios pramonės šakos priklauso daugiausiai CO₂ išmetančioms šakoms. Jei Komisijos numatytos klimato kaitą stabdančios priemonės, ypač ES prekybos apyvartiniais taršos

leidimais sistemos išplėtimas, metalo pramonėje būtų įgyvendinamos netaikant papildomų apribojimų, dėl to gali būti investuojama kitose šalyse (jau šiuo metu pastebimas investicijų perkėlimas) ir prarandamos darbo vietos (CO₂ nutekėjimo pavojus). Vis dėlto numatomo poveikio klimato kaitai nebus, kol šio tikslo neims siekti visos šalys.

4.2.2 Todėl pirmenybė visų pirma turi būti teikiama įpareigojančioms tarptautinėms sutartims, numatančioms aiškius jų įgyvendinimo veiksmingumo ir kontrolės kriterijus, kad Europos pramonė nebūtų įstumta į konkurencijos požiūriu nepalankią padėtį, o su klimato kaita būtų kovojama pasauliniu lygiu.

4.2.3 Didelė metalo pramonės įmonių dalis jau anksčiau nemažai investavo į energijos vartojimo efektyvumą užtikrinančias technologijas. Pavyzdžiui, Europos plieno pramonė pirmąją CO₂ išmetimo mažinimo srityje, daugelyje įmonių buvo pasiektas technologiskai įmanomas teršalų išmetimo gamybos metu mažinimo lygis. Tikslas iki 2020 m. išmetamų šiltnamio dujų kiekį sumažinti 21 proc. (skaičiuojant nuo 2005 m. lygio) turėtų būti nustatytas visiems ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemai priklausantiems sektoriams (energetikos pramonei ir energijai imliems sektoriams); skiriant įpareigojimus būtina atsižvelgti į atskirų sektorių gebėjimą mažinti išmetamų teršalų kiekį įvertinant technines galimybes ir neribojant gamybos pajėgumų.

4.2.3.1 Taryba nustatė, kad numatomais tarptautiniais susitarimais bus patvirtintas daug aukštesnis tikslas – CO₂ išmetimą sumažinti iki 30 proc. Komitetas pažymi, kad būtina paaiškinti, kokiose srityse turėtų būti siekiama šio sumažinimo. Be abejonės, tai turi vykti ne vien tik šiuo metu ES prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemai priklausančiuose sektoriuose. Komiteto nuomone, taip pat būtina daug dėmesio skirti priemonėms, pavyzdžiui, pastatų izoliavimo, transporto ir eismo organizavimo arba bendrojo energijos vartojimo efektyvumo srityse.

4.2.4 Todėl, Komiteto nuomone, įgyvendinant priemones pirmenybė turėtų būti teikiama geriausioms ir didžiausią energijos vartojimo efektyvumą užtikrinančioms technologijoms, o vėliau – moksliniams tyrimams ir technologijų vystymui, vykdomam šių technologijų ir naujų medžiagų gerinimo srityje. Tiek įgyvendinant ES lygmens priemones, tiek derantis dėl tarptautinio susitarimo dėl klimato apsaugos būtina atsižvelgti į technikos standartus.

Šiuo klausimu Komisija turėtų kuo skubiau parengti planą, į kurį būtų įtrauktos visos numatytos priemonės ir žingsniai, kad būtų išvengta papildomo neaiškumo pramonės srityje. Todėl Komitetas primena Komisijos pasiūlymo dėl Bendrijos prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos ⁽³⁾ 10b straipsnį.

4.2.5 Kalbant apie TIPK direktyvą, Komitetas pritaria Komisijos derinimo ketinimams, nes tai ypač prisidėtų prie teisės aktų supaprastinimo ir geresnės teisėkūros. Vis dėlto kodifikuotoje direktyvoje turi būti atsižvelgiama į individualų technologijų vystymo

lygį, kuris turėtų tapti pagrindu sertifikuojant ir eksploatuojant pramonines zonas. ES metalo pramonės konkurencingumui neturi trukdyti reikalavimai, kurie nėra suderinami su technologijų galimybėmis.

4.2.6 Komitetas iš esmės pritaria Komisijos pasiūlymams dėl atliekų tvarkymą reglamentuojančių teisės aktų, REACH reglamento ir standartizavimo, tačiau tikisi, kad atskiri pasiūlymai bus konkrečiai suformuluoti.

4.3 Inovacijos, moksliniai tyrimai ir technologijų vystymas, kvalifikacija

4.3.1 Komitetas remia Komisijos veiksmus, kuriais skatinama aktyviau diegti inovacijas, vykdyti mokslinius tyrimus, vystyti technologijas ir kelti kvalifikaciją.

4.3.2 ESTEP, siūlydama plataus užmojo mokslinių tyrimų ir technologijų vystymo programas (įgyvendindama savo Strateginių mokslinių tyrimų darbotvarkę (SMTD)), skatinančias tvarų konkurencingumą, prisideda prie to, kokia bus ateitis. Pagrindinis šios darbotvarkės tikslas – mažinti neigiamą procesų poveikį aplinkai ir kurti šiuolaikinius produktus, turinčius didesnę pridėtinę vertę ir veiksmingesnius visą eksploatavimo laiką. Pavyzdžiui, ULCOS (angl. Ultra Low CO₂ Steelmaking) yra pirmasis didelis ESTEP projektas, kuriuo siekiama gerokai sumažinti išmetamo CO₂ kiekį. Tai plačiausio užmojo šios srities projektas pasaulyje, jau sulaukęs didelės sėkmės: pasirinkti keturi perspektyvūs procesai, kurie dabar turi būti išbandyti pramoniniu mastu ir susieti su CO₂ surinkimo ir saugojimo technologijomis. Pieno technologijų platforma taip pat netiesiogiai padeda spręsti klimato apsaugos ir energetikos problemas: kuriami visiškai perdirbami lengvi plieno produktai, pavyzdžiui, automobilių pramonei bei statyboms, ir taikomi nauji veiksmingi sprendimai perspektyviems energijos šaltiniams (pavyzdžiui, vėjo energijai) vystyti.

4.3.3 Darbuotojų mokymas ir kvalifikacijos kėlimas yra svarbi Europos metalo pramonės sektoriaus tvarumo prielaida, todėl būtinos didelės investicijos kvalifikacijai gerinti, pavyzdžiui, pritraukiant gabius aukštųjų mokyklų absolventus ir plėtojant mokymąsi visą gyvenimą, ypač e. mokymąsi. Siekiant šio visai visuomenei svarbaus tikslo būtina ir ES, ir aukštųjų mokyklų pagalba ⁽⁴⁾.

4.3.4 Vis dėlto Komitetas taip pat ragina įvertinti jau vykdomų programų veiksmingumą. Pavyzdžiui, ESTEP įgyvendinamos SMTD rezultatai 7-osios bendrosios mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programos pirmojo konkurso metu buvo nuviliantys (mažiau nei 10 proc. sėkmingų paraiškų), nes konkursai tikriausiai neatitinka SMTD prioritetų. Antroje 7-osios bendrosios mokslinių tyrimų ir technologijų plėtros programos dalyje tikimasi geresnio koordinavimo ir didesnės paramos.

⁽⁴⁾ Šioje vietoje reikėtų pažymėti, kad metalo pramonėje jau esama iniciatyvų skatinti (didinti) metalo srities specialistų judumą Europoje, pavyzdžiui, „Europos metalo sąjungos pasas“ (www.emu-pass.com).

⁽³⁾ COM(2008) 16 galutinis, 2008 1 23.

4.4 Išorės santykiai ir prekybos politika

4.4.1 Komitetas pritaria Komisijos požiūriui teikti pirmenybę pramonės aprūpinimui žaliavomis. Vis dėlto šiuo atveju būtina atkreipti dėmesį į tai, kad tai nėra vien išorės santykių ir užsienio prekybos klausimas, kaip buvo pareikšta Komiteto nuomonėje CCMI/056 dėl neenergetinių medžiagų kasybos pramonės Europoje. Šioje vietoje reikėtų nurodyti, kad ateityje žaliavų perdirbimui ir medžiagų sunaudojimo mažinimui arba moksliniams tyrimams alternatyviųjų medžiagų srityje teks vis svarbesnis vaidmuo (ne tik atsižvelgiant į prekybos politikos klausimus, bet ir į svarbą aplinkos apsaugai).

4.4.2 Ypatingą dėmesį reikėtų atkreipti į tai, kad daugelyje žaliavų sektorių dominuoja keletas pasaulinių koncernų, kurie diktuoja kainas.

4.4.3 Komitetas pritaria Komisijos nuomonei, kad sprendžiant prekybos politikos klausimus būtina plėtoti glaudų ekonominį dialogą su trečiosiomis šalimis. Vis dėlto kovojant su praktika,

kuri kliudo ES metalo pramonei arba ją diskriminuoja, ir toliau reikalingos PPO taisyklėms neprieštaraujančios prekybos politikos priemonės ir aiškūs signalai, kad jos bus taikomos, jei dialogu nebus pasiekta pažanga.

4.5 Socialiniai aspektai

4.5.1 Atsižvelgiant į iššūkius, pavyzdžiui, darbo jėgos senėjimą (visų pirma plieno pramonėje), reikalavimus kvalifikacijai ir toliau vykstančius struktūrinius pokyčius, Komitetą stebina tai, kad Komisija neįgyvendina jokių priemonių ir pramonei neteikia siūlymų, susijusių su socialiniais aspektais, apie kuriuos ji kalba savo komunikate.

4.5.2 Ypatingą dėmesį reikia skirti darbų saugos ir sveikatos apsaugos klausimams, kadangi metalo pramonė priklauso didesnės rizikos pramonės šakoms.

4.5.3 Komitetas nori dar kartą atkreipti dėmesį į socialinio dialogo svarbą.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl naujoviškų ir tvarių su mišku susijusių ES pramonės šakų ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategijos dalies“

COM(2008) 113 galutinis

(2009/C 175/20)

Komisija, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. vasario 27 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl naujoviškų ir tvarių su mišku susijusių ES pramonės šakų – ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategijos dalies

COM(2008) 113 galutinis.

Pramonės permainų konsultacinė komisija, kuri buvo atsakinga už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 18 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Brendan BURNS, bendrapranešėjis Thomas STUDENT.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (gruodžio 3 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 167 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 5 susilaikius.

1. Rekomendacijos

Dėl nuomonėje pateiktų priežasčių EESRK rekomenduoja:

1.1 išplėsti su mišku susijusių pramonės šakų sąvoką, kad ji apimtų miškų savininkus ir kitus ūkio subjektus, pavyzdžiui, miškininkystės įmones. Tai leistų pačioje vertės grandinės pradžioje nustatyti problemas ir galimybes;

1.2 toliau gerinti, taip pat ir pasitelkiant tyrimus, turimas Europos duomenų bazines, kuriose kaupiami duomenys apie eksploatuotino miško kiekį ir galimą kokybę, taip pat duomenys apie tai, kaip medieną (tiek pagamintą Europoje, tiek importuotą) naudoja su mišku susijusios pramonės šakos, kad duomenys būtų išsamūs, operatyvūs ir palyginami;

1.3 skatinti gaminti daugiau medienos ir mobilizuoti Europos miškų medienos išteklius, taip pat tinkamai naudoti medieną įvairioms reikmėms nacionaliniu lygmeniu;

1.4 skatinti daugiau naudoti medienos ir medienos medžiagų;

1.5 remti su mišku susijusių pramonės šakų įvaizdžio gerinimo priemones;

1.6 aktyviai siekti, kad būtų pripažintas medienos ir medienos produktų vaidmuo švelninant klimato kaitos pasekmes, pavyzdžiui, medienos savybės saugoti anglį;

1.7 apsaugoti sektorių nuo neigiamo prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos poveikio;

1.8 pašalinti prekybos mediena ir medienos produktais kliūtis; užtikrinti laisvą, bet sąžiningą prekybą;

1.9 stengtis patenkinti pramonės šakų mokslinių tyrimų poreikius, apibrėžtus Miškų sektoriaus technologijų platformos (MSTP) kontekste, vykdant Septintąją bendrąją mokslinių tyrimų programą ir susijusias programas;

1.10 raginti tiek susijusias ES institucijas, tiek pramonę ypatingą dėmesį skirti tam, kad būtų aktyviau įgyvendinama ES darbuotojų sveikatos ir saugos politika, programos ir reglamentai, kurie yra svarbūs su mišku susijusioms pramonės šakoms, kad visose ES šalyse būtų sukurtos vienodos sąlygos;

1.11 atsižvelgiant į pramonės poreikius sukurti Europinę profesinio mokymo ir kvalifikacijų sistemą visai miškininkystės ir medienos grandinei;

1.12 skatinti nacionalines ir subnacionalines institucijas pripažinti komercinės miškininkystės ir su mišku susijusių pramonės šakų potencialą ir juo pasinaudoti; skirti pakankamai dėmesio investavimo į kelių ir kitų kaimo vietovių infrastruktūrą didinimui;

1.13 įgyvendinant Miškams skirtą veiksmų planą sukurti sistemas, skirtas įvertinti daugiafunkcinės miškininkystės ir su mediena nesusijusių paslaugų ekonominę ir socialinę vertę bei užtikrinti, kad ateityje jos būtų laikomos sudedamomis vienos pramonės dalimis, kuri apima miškų savininkus, miškininkystės įmones ir kt.

2. Bendrosios aplinkybės

2.1 Šios nuomonės pagrindą sudarantis Komunikatas dėl naujoviškų ir tvarių su mišku susijusių ES pramonės šakų (COM(2008) 113 galutinis) (toliau – komunikatas) parengtas atsižvelgiant į Komisijos komunikatą Tarybai, Europos Parlamentui, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui dėl miško pramonės ir su miškais susijusių ES pramonės šakų konkurencingumo (COM(1999) 457 galutinis) ir į Komunikatą dėl Bendrijos Lisabonos programos įgyvendinimo (COM(2005) 474 galutinis). Be to, komunikatas susijęs su Miškams skirtu ES veiksmų planu (COM(2006) 302 galutinis), kuris apima penkerius metus (2007–2011 m.) ir jame pasiūlytais 18

„pagrindinių veiksmų“ siekia remti ir stiprinti tvarią miškotvarką bei daugiavertinius miškus. Vienu iš tų veiksmų (17 veiksmu) konkrečiai siekiama „skatinti naudoti tvariai tvarkomų miškų medieną ir kitus miško produktus“.

2.2 Komunikate pirmiausia nagrinėjami uždaviniai, kylantys su mišku susijusioms pramonės šakoms, kurios apibrėžtos kaip įmonės, gaminančios plaušieną, popierių ir popierines pakuotes, medienos apdirbimo įmonės, pavyzdžiui, lentpjūvės ir medienos plokščių gamintojai, ir kamštienos bei poligrafijos sektoriai. Taigi šis pasiūlymas nėra tiesiogiai skirtas miškininkystės sektoriui, kuris tiekia pagrindinę žaliavą (medieną) su mišku susijusioms pramonės šakoms, ar kitiems subjektams, kurie vykdo miškininkystės veiklą arba savo pajamas gauna iš miško.

3. Komisijos pasiūlymo santrauka

3.1 Komunikate Europos Komisija nurodo, kokie yra su mišku susijusių pramonės šakų uždaviniai, ir nagrinėja įvairius klausimus, pavyzdžiui, pasaulinės konkurencijos, klimato kaitos, energijos, medienos pasiūlos ir pan., ir galimą jų poveikį šio sektoriaus pelningumui ir konkurencingumui ateityje.

3.2 Su mišku susijusios pramonės šakos yra svarbi Europos ekonomikos dalis ir joms dažnai tenka nemažas vaidmuo užtikrinant tvarų užimtumą kaimo vietovėse.

3.3 Problemoms spręsti siūloma 19 veiksmų, kurie suskirstyti į šiuos pogrupius:

- a) galimybė gauti žaliavų (8 veiksmai);
- b) klimato kaitos politika ir aplinkosaugos teisės aktai (4 veiksmai);
- c) inovacijos, moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra (4 veiksmai);
- d) prekyba ir bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis (2 veiksmai);
- e) komunikacija ir informacija (1 veiksmas).

4. Bendros pastabos

4.1 EESRK palankiai vertina tai, kad Komisija atkreipia dėmesį į uždavinius, kurie kyla su mišku susijusioms pramonės šakoms, ir pasiūlytų veiksmų sąrašą. Komitetas primygtinai ragina, kad šie pasiūlymai neliktų vien žodžiais, o būtų kuo skubiau įgyvendinti.

4.2 Nors ir suprasdamas komunikato aplinkybes ir pagrindą, EESRK apgailestauja, kad mažai dėmesio skiriama arba visai neskiriama vertės grandinės pradžioje esantiems subjektams, pavyzdžiui, miškų savininkams ir įmonėms, arba kitoms miškų arba juose atliekamoms funkcijoms (kartais visa tai vadinama su mišku susijusios veiklos branduoliu).

4.3 EESRK ragina daugiau dėmesio skirti būtinybei užtikrinti miškininkystės pelningumą, nes tai – išankstinė visos vertės grandinės konkurencingumo sąlyga. Miškininkystės pelningumas prisideda prie tvarios miškotvarkos ir skatina investuoti į šį sektorių, o taip pat užtikrina medienos pasiūlą.

5. Konkrečios pastabos

5.1 Galimybė gauti žaliavų

5.1.1 EESRK susirūpinęs, kad sprendimai, darantys įtaką miškininkystei ir su miškais susijusioms pramonės šakoms, ne visada pagrįsti išsamiais, laiku pateiktais ir palyginamais galimybių gauti medienos iš Europos miškų ir ją naudoti statistiniais duomenimis, todėl pasiūla nebeatitinka paklausos ir nepavyksta pasiekti nustatytų tikslų. Taip pat reikėtų žinoti ir gebėti numatyti, kiek Europos arba importuotos medienos sunaudoja su mišku susijusios pramonės šakos.

5.1.2 Dėl Europos politikos iniciatyvų, ypač tų, kurios skatina naudoti biomasę ir atsinaujinančius energijos šaltinius, su mišku susijusioms pramonės šakoms atsirado papildomų sunkumų gauti (medienos) žaliavų, iš dalies dėl to, kad atsirado padėtį rinkoje iškreipiančių subsidijų. EESRK nerimauja dėl jų poveikio su mišku susijusioms pramonės šakoms. Kadangi stiprėja konkurencija dėl medienos žaliavų kaip energijos šaltinio, EESRK laikosi nuomonės, kad miško ištekliai kitiems tikslams reikėtų naudoti teisingai. EESRK ragina Komisiją plačiau išnagrinėti „energinį miškų“ (trumpos rotacijos miško medienos) sąvoką, nes tais miškais būtų galima pasinaudoti aprūpinant biomasės energijos rinką.

5.1.3 Rinką reikėtų valdyti įprastais rinkos mechanizmais, o ne iškreipti ją subsidijavimo schemomis, skatinančiomis medienos naudojimą vienam ar kitam tikslui.

5.1.4 Nors didėjantis medienos importas neužtikrina konstruktyvaus šios naujos problemos sprendimo, to importo nereikėtų stabdyti kiekybinėmis, teisėkūros ar kitokiomis kliūtimis.

5.1.5 EESRK mano, kad vienintelis ilgalaikis tvarus sprendimas yra padidinti medienos, gaunamos iš Europos miškų, apimtį. Tai galima padaryti šiomis priemonėmis:

- skatinti tvarią esamų miškų miškotvarką, kad juose užaugtų daugiau komerciškai naudoti tinkamos medienos,
- didinti miškų plotus, kad pasiūla geriau atitiktų paklausą.

5.1.6 EESRK mano, kad, atsižvelgiant į tai, jog su mišku susijusioms pramonės šakoms žaliavos yra gyvybiškai svarbios, komunikate reikėjo pasinaudoti galimybe aptarti su subsidijumu susijusius klausimus, pavyzdžiui, nacionalinio ir subnacionalinio lygmens veiksmus, kuriais būtų užtikrinta ilgalaikė medienos pasiūla.

Akivaizdu, kad skatinimas sodinti daugiau komercinei miškininkystei skirtų miškų neturi poveikio kelete ES šalių. Panašu, kad taip yra dėl skirtingų priežasčių: vienose šalyse – abejingumas, tuoj tarpu kitose daroma prielaida, kad medienos ir taip pakanka. Tačiau keletas tyrimų parodė, jog ES medienos trūksta (¹).

5.1.7 Kad būtų galima tiekti medieną vartotojams, reikia geros kelių infrastruktūros. Mažos investicijos į kaimo ir atokių vietovių kelių infrastruktūrą taip pat didina transporto sąnaudas. Pavyzdžiui, pakrauto sunkvežimio važinėjimas kaimo keliu kainuoja 75 proc. daugiau (laiko ir degalų) nei važiuojant toki patį atstumą tiesiais ir lygiais keliais. EESRK nerimą kelia tai, kad šiam klausimui nacionalinės ir subnacionalinės valdžios institucijos skiria nepakankamai dėmesio. Be to, kelių transporto dydžio ir svorio apribojimai yra papildoma sąnaudų našta.

5.2 Klimato kaitos politika ir aplinkosaugos teisės aktai

5.2.1 Medienos produktai saugo anglį per visą jų naudojimo laikotarpį ir jais pakeičiant kitas medžiagas būtų galima pastebimai sumažinti CO₂ kiekį. EESRK mano, kad ES turėtų aktyviau propaguoti anglies saugojimą medienos produktuose ir galimą teigiamą šių produktų įtaką mažinant klimato kaitos poveikį.

Kioto procese po 2010 m. reikėtų visapusiškai pripažinti šį teigiamą medienos vaidmenį. EESRK ragina Komisiją ir valstybes narys siekti, kad tai būtų padaryta per ateinančius Kioto protokolo šalių konferencijų susitikimus: COP14 (2008 m. Poznanėje) ir COP15 (2009 m. Kopenhagoje).

5.2.2 Komisija nepakankamai įvertino grėsmę, kurią Europos plaušienos ir popieriaus pramonei ir iš dalies medienos apdirbimo sektoriui kelia prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistema. Šios pramonės šakos nukenčia dvejopai: tiesiogiai, nes jos priklauso sistemai, ir netiesiogiai, nes dėl prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos smarkiai auga elektros energijos kainos (²). Planuojama direktyva dėl prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos taps labai didele našta, mažinančia minėtų pramonės šakų pelningumą, ir, labai tikėtina, paskatinsiančia fabrikų uždarymo arba perkėlimo procesus. O perkėlimą pajėgs finansuoti tik didelės įmonės, taigi šis sprendimas tikrai netinka mažesnėms Europos bendrovėms.

(1) Čia paminėtinas Jungtinių Tautų Europos ekonominės komisijos (UNECE) 2007 m. tyrimas „Galimybė gauti medienos išteklių ir jų poreikis“ („Wood resources availability and demands“), remiantis 2006 m. atliktu bendruoju medienos energijos tyrimu („Joint Wood Energy Enquiry“).

(2) Ten pat.

5.2.2.1 Siūloma naujoji direktyva dėl prekybos apyvartiniais taršos leidimais sistemos, tokia, kokia ji yra dabar, ir netgi pasiekus visuotinį sutarimą šiuo klausimu, Europos popieriaus pramonės ir kitų energijai imlių sektorių atveju iškreips padėtį rinkoje, sukurs konkurencijos požiūriu nepalankią padėtį ir galiausiai paskatins anglies dioksido nutekėjimą, nes didžiosios konkurentės, ES nepriklausančios valstybės, neturės lygiavertės naštos ir sąnaudų. EESRK mano, jog labai svarbu plaušienos ir popieriaus pramonę bei medienos plokščių pramonę pripažinti energijai imliomis pramonės šakomis, kurioms gresia anglies dioksido nutekėjimas. Tą reikėtų padaryti nedelsiant. Pernelyg vėlu, kaip siūloma, tik 2010 m. spręsti, kuriems sektoriams toliau skirti dalį nemokamų CO₂ kreditų.

5.3 Inovacijos, moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra, švietimas ir mokymas

5.3.1 Inovacijos, moksliniai tyrimai ir technologijų plėtra be abejo, padės užtikrinti su mišku susijusių pramonės šakų ateitį. EESRK palankiai vertina šiame sektoriuje sukurtą miškų sektoriaus technologijų platformą ir prašo atidžiai apsvarstyti, kokie bus visų subsektorių poreikiai ateityje. Moksliniams tyrimams ir technologijų plėtrai šiame sektoriuje reikėtų skirti daugiau lėšų, pirmiausia pagal Mokslinių tyrimų, technologinės plėtros ir demonstracinės veiklos septintąją bendrąją programą ir kitas susijusias programas, ir tuo finansavimu skatinti novatoriškai naudoti žaliavas ir produktus.

5.3.2 Procesai, skirti skatinti lankstumą Europoje, neužtikrino patikimų ir prieinamų priemonių studentams ir su mišku susijusių pramonės šakų darbuotojams įgyti palyginamą ir visuotinai pripažintą kvalifikaciją arba ugdyti įgūdžius dalyvaujant mokymosi visą gyvenimą programose. Įvairiomis bandomosiomis iniciatyvomis pagal ES švietimo ir profesinio mokymo programas taip pat nebuvo sukurta priemonių, kurios visuotinai keistų praktiką darbo vietose ir kartu leistų tuos pokyčius įtvirtinti nacionalinėse sistemose. Šie trūkumai varžo judumą tarp valstybių, žlugdo norus ieškoti profesinės karjeros galimybių užsienyje ir riboja darbdavių galimybes pasinaudoti įvairiais žmonių, dirbančių su mišku susijusių Europos pramonės šakose, gabumais. Tai net gali prisidėti prie bendro įsivaizdavimo, kad miškininkystės, popieriaus ir medienos srityje profesijas turinčių žmonių įgyjama kvalifikacija iš esmės yra menkavertė.

5.4 Sveikata ir sauga

5.4.1 Kaip ir bet kuriame kitame pramonės sektoriuje, darbas su mišku susijusiose pramonės šakose susijęs su tam tikru pavojumi darbuotojų sveikatai ir saugai. Nors pramonė pastaraisiais dešimtmeciais dėjo daug pastangų šioje srityje, vis dėlto dar daug reikės nuveikti. Be to, atsižvelgiant į tai, kad ne visos valstybės narės šioje srityje susiduria su tomis pačiomis problemomis, deramas dėmesys turėtų būti skiriamas tam, kad būtų rasti būtini, valstybių narių vietos sąlygas atitinkantys sprendimai.

5.4.2 Paskutiniais ES plėtros etapais į ES įstojo valstybės narės, kuriose poreikis gerinti darbuotojų sveikatos ir saugos politikos įgyvendinimą yra palyginti didesnis nei kitose ES šalyse. Šiuo požiūriu Komitetas norėtų pabrėžti, kad svarbios yra ir ES finansinės priemonės, ir tai, kad tam tikrą atsakomybės dalį turėtų prisiimti ir šių valstybių narių įmonės, veikiančios su mišku susijusiose pramonės šakose.

5.5 Prekyba ir bendradarbiavimas su trečiosiomis šalimis

5.5.1 Su mišku susijusios pramonės šakos veiklą vykdo visame pasaulyje, todėl eksportas yra labai svarbus konkurencingumui palaikyti. EESRK kelia nerimą eksportui iš ES įmonių be reikalo sudaromos tarifinės ir netaarifinės kliūtys. Jas Komisija turėtų šalinti pirmiausia.

5.5.2 EESRK nerimą kelia kai kurių svarbių prekybos partnerių, pavyzdžiui, Rusijos, taikomos priemonės, kurios daro labai didelę įtaką medienos žaliavų tiekimui į ES ir prisideda prie gamybos apimčių mažinimo.

5.6 Komunikacija ir informacija

5.6.1 Nors su mišku susijusių pramonės šakų reikšmė visuomenei ir ekonomikai didelė, visuomenė į jas žiūri nelabai palankiai. Daugelis nesupranta Europos miškų svarbos visuomenei ir piliečiams ⁽³⁾. Mokyklose mokiniai dažnai mokomi, kad kirsti medžius yra blogai, ir pasauliui reikia kiek įmanoma daugiau medžių. Neteisėtas miškų kirtimas ir kitokia netvarios miškotvarkos veikla, pavyzdžiui, Pietų Amerikoje, Pietryčių Azijoje ir kituose regionuose, taip pat daro žalą bendram miškininkystės įvaizdžiui.

5.6.2 Kadangi šiuo metu diskutuojama apie klimato kaitą ir bioenergiją, niekada nebuvo geresnės progos skatinti naudoti daugiau medienos ir medienos medžiagų. Miškai sugeria CO₂, o vėliau ši anglis gali būti saugoma medienos produktuose. Viso sektoriaus ir jo produktų įvaizdis turėtų būti gerinamas pasinaudojant šiais su klimatu susijusiais argumentais; tai būdinga tik

šiam sektoriui ir tai reikėtų propaguoti, kartu informuojant ir apie mūsų miškų komercinę vertę.

5.6.3 Šiuo metu vykdoma keletas pramonės finansuojamų paramos programų, bet jos menkai prisideda prie su mišku susijusių pramonės šakų įvaizdžio gerinimo. Reikia rengti panašias programas ir jas įgyvendinti visose mokyklose ir plačiojoje visuomenėje, kad visos visuomenės grupės suprastų ir įvertintų, kaip svarbu auginti ir naudoti (Europos) medieną.

5.7 Skatinimas naudoti medieną

Komunikate daug dėmesio skiriama žaliavų tiekimui pramonės šakoms (žr. pirmesnę 5.1 punktą), tačiau jame neapartiamas medienos ir medienos produktų naudojimas. Siekiant tvaresnės gamybos ir vartojimo, derėtų daugiau pastangų dėti šalinant kliūtis ir nereikalingą teisėkūros, administracinę, finansinę ir kitokią naš-tą, kartu sudarant sąlygas plačiau naudoti medieną, pavyzdžiui, statybų srityje. Apskritai EESRK mano, kad į ypatingą medienos ir medienos produktų pobūdį ir reikšmę reikėtų atsižvelgti įvairių sričių politikoje.

5.8 Daugiafunkcinė miškininkystė

Viena pagrindinių 2006 m. Miškams skirto ES veiksmų plano rekomendacijų yra ta, kad miškininkystė turi tapti daugiafunkcine ir tarnauti visuomenei teikdama ir kitokią naudą, o ne vien aprūpindama mediena. Kadangi trūksta informacijos ir duomenų, neaišku, kokią tiksliai naudą visuomenei teikia su mediena nesusijusios paslaugos (uogų, grybų, vaistažolių rinkimas, medžioklė ir turizmas). Šiaip ar taip, šia veikla besiverčiančios įmonės gauna pelną, kuria darbo vietas ir galimybes, todėl jas pagrįstai galima priskirti su mišku susijusiai veiklai.

Nors pripažindamas daugiafunkcinės miškininkystės svarbą, EESRK vis dėlto nerimauja, kad kai kurių šalių vyriausybės per daug dėmesio skiria su mediena nesusijusiai veiklai, todėl nepakankamai atsižvelgia į savo miškų, kaip medienos gamintojų, komercinį vaidmenį.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

⁽³⁾ Žr. Europos Komisijos tyrimą apie visuomenės požiūrį į medienos pramonę: *Perception of the wood-based industries – Qualitative study of the image of wood-based industries amongst the public in the Member States of the European Union* (© European Communities, 2002; ISBN 92-894-4125-9). Anglų kalba šį tyrimą galima rasti: http://ec.europa.eu/enterprise/forest_based/perceptionstudy_en.pdf.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl Europos darbo tarybų steigimo arba Bendrijos mastu veikiančių įmonių ir Bendrijos mastu veikiančių įmonių grupių darbuotojų informavimo bei konsultavimosi su jais tvarkos nustatymo“

COM(2008) 419 galutinis – 2008/0141 (COD)

(2009/C 175/21)

2008 m. liepos 22 d. Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos sutarties 262 straipsniu, nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl Europos darbo tarybų () steigimo arba Bendrijos mastu veikiančių įmonių ir Bendrijos mastu veikiančių įmonių grupių darbuotojų informavimo bei konsultavimosi su jais tvarkos nustatymo*

COM(2008) 419 galutinis 2008/0141 (COD).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 4 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Wolfgang Greif.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2009 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 108 nariams balsavus už, 31 – prieš ir 7 susilaikius.

1. Išvados: didinti Europos įmonių tarybų skaičių ir gerinti tarpvalstybinį socialinį dialogą

1.1 Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas džiaugiasi, kad Europos Komisija ėmėsi teisės aktų leidybos iniciatyvos, kai nebuvo atnaujintos Europos socialinių partnerių derybos pagal Sutarties 138 straipsnio 4 dalies nuostatas. Pateikiamu Komisijos pasiūlymu siekiama Europos įmonių tarybų teises pritaikyti esamoms Europos vidaus rinkos sąlygoms. EESRK pastebi jame keletą esminių patobulinimų siekiant pritaikyti su EJT susijusį Bendrijos teisinį pagrindą dabartinėms sąlygoms Europoje ir užtikrinti didesnę teisinį tikrumą bei geresnę derėjimą su Bendrijos teisės aktais dėl darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais.

1.2 EESRK tikisi, kad siūlomi direktyvos teksto bei apibrėžčių paaiškinimai ir pakeitimai padidins EJT veiklos efektyvumą, o tai padės sukurti didesnę teisinį tikrumą ir geriau taikyti direktyvą bei lems Europos įmonių tarybų skaičiaus didėjimą. EESRK pabrėžia, kad svarbūs yra pragmatiški sprendimai, kurie didina EJT veiklos efektyvumą ir našumą ir įmonėms nesukuria naštos, veikiau priešingai – stiprina jų konkurencingumą. Visų pirma paminėtini:

- įmonių vadovai nuo šiol įpareigojami teikti visą reikiamą informaciją, susijusią su EJT steigimu,
- Europos socialiniai partneriai bus tiesiogiai atsakingi už naujų Europos įmonių tarybų kūrimo procesą, nes privalu juos informuoti apie derybų pradžią,
- kasdieninę Europos įmonių tarybų veiklą galima pagerinti įsteigus specialųjį komitetą, tobulinant įgūdžius mokymuose, kuriuose EJT nariai turėtų teisę dalyvauti ir jiems nebūtų sumažinamas darbo užmokestis, taip pat pripažinus EJT kaip kolektyvinį darbuotojų interesams atstovaujantį organą,

— dabartinę Europos įmonės tarybą bus lengviau pritaikyti prie naujų sąlygų, kadangi ji galės pareikalaus iš naujo derėtis dėl EJT susitarimų, ypač jei iš esmės pasikeitus struktūrai bus neįmanoma užtikrinti, kad visiems darbuotojams įmonių grupėje būtų teikiama informacija ir su jais konsultuojamasi tinkamu būdu ir laikantis sutarto standarto,

1.3 Tačiau EESRK išsako kritiką dėl to, kad siūloma nauja direktyvos redakcija nepakankamai nuosekliai siekiama įgyvendinti pačios direktyvos keliamus tikslus, išvardytus paaiškinimuose ir konstatuojamojoje dalyje, ir tam tikri dalykai lieka neaiškūs. Visų pirma tai pasakytina apie šiuos punktus:

- nors socialinių partnerių pasiūlymas galėtų patikslinti nuostatas dėl darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais, Komisijos pasiūlyme nuostatos dėl atstovavimo nacionaliniu ir Europos lygmeniu derinimo tikslu ir tinkamu būdu lieka neaiškios,
- tarpvalstybinės kompetencijos srities apibrėžtis riboja EJT kompetenciją, o ne ją patikslina, kaip buvo ketinama. Sąvoka „tarpvalstybinis“ taip pat turėtų apimti sprendimus, susijusius tik su viena kurioje nors ES valstybėje narėje esančia įmone, tačiau jie neturi būti priimami toje valstybėje narėje,
- išlieka tam tikri esamos direktyvos taikymo ir galiojimo srities apribojimai arba net įvedami nauji.

1.4 EESRK prioritetas – patobulinti EJT direktyvą, kad jos taikymas taptų patrauklesnis, ir padidinti EJT skaičių. EESRK taip pat ir efektyvumo sumetimais pritaria ketinimui ir toliau teikti pirmenybę deryboms dėl EJT susitarimų. Tai leidžia priimti lanksčius ir įmonei pritaikytus sprendimus norint plėtoti tarpvalstybinį socialinį dialogą laikantis atitinkamų reikalavimų.

(*) *Vertėjo pastaba.* Nuomonėje vartojamas terminas „įmonės taryba“ (šaltinis: LR terminų bankas).

1.5 Siekiant praktiškai užtikrinti, kad naujosios nuostatos pagerintų EIT veiklą ir jų veiksmingumą, EESRK siūlo tolesniame teisės aktų leidybos procese šalinti vis dar pasitaikančius neaiškumus ir neatitikimus, visų pirma pataisyti šiuos punktus:

- numatytas tarpvalstybinės kompetencijos apribojimas gali apriboti EIT teises ir galimą veiksmingumą, todėl tai reikėtų persvarstyti. Nė viena darbuotojams atstovaujanti organizacija dėl pernelyg griežtų taisyklių negali būti atsietą nuo informacijos šrauto iš svarbiausios tarptautinės įmonės būstinės,
- derybų trukmę reikėtų sutrumpinti iki 18 mėnesių, nes trumpesnis laikotarpis įsteigti EIT atitinka praktinę patirtį ir skirti daugiau laiko šiam tikslui nėra būtina. Kartu reikia numatyti veiksmingas priemones tam, kad nė vienas derybų partneris negalėtų atsisakyti atsakomybės kuriant europinį darbuotojų atstovavimo organą,
- sąvokų „informavimas“ ir „konsultavimasis“ patikslinimas taip pat padidins EIT veiksmingumą ir pripažinimą, jei bus išaiškinta, kad su ja bus tariamasi dėl siūlomų priemonių, o ne tik dėl jų įgyvendinimo,
- reikia aiškiai nustatyti įmonės centrinės administracijos atsakomybę už tinkamą darbuotojų atstovų informavimą tiek tarpvalstybiniu, tiek nacionaliniu lygmeniu. Mėginimas geriau suderinti įvairių lygmenų teise į darbuotojų informavimą ir konsultavimą su jais neturėtų sukelti naujų neaiškumų arba apribojimų, susijusių su šiuo įpareigojimu,
- ketinimas išlaikyti esamas arba nustatyti naujas EIT kūrimo ribas prieštarauja kiekvieno darbuotojo pagrindinei europinei teisei laiku gauti informaciją ir konsultuotis su juo,
- būtina išaiškinti, kad nauji susitarimai, kurie sudaromi tuo metu kai direktyva perkeliama į nacionalinę teisę, turi atitikti bent esminius šiuo metu galiojančios EIT direktyvos standartus (Direktyvos 94/45/EB 6 straipsni ir Direktyvos 97/74/EB 3 straipsnio 1 dalis); tai būtina siekiant užtikrinti visų susijusių subjektų teisinį tikrumą,
- norint, kad EIT veikla būtų veiksmingesnė ir ji įmonėje galėtų geriau atlikti savo užduotis, nauja EIT direktyvos redakcija turėtų bent jau paskatinti išplėsti galimybes rengti posėdžius. Apskritai, direktyva turėtų aiškiai įvardyti privalomus standartus kaip būtiniausius ir pabrėžti, kad visais atvejais valstybės narės galėtų standartus pagerinti perkeldamos juos į nacionalinę teisę.

1.6 EESRK įsitikinęs, kad toks Bendrijos teisės aktų dėl darbuotojų dalyvavimo patobulinimas ne tik svariai prisidėtų užtikrinant gerą ir kartu socialiai atsakingą įmonės valdymą Europoje. Jis taip pat padėtų Europos ekonomikai įgyti konkurencijos atžvilgiu palankią padėtį ir kartu būtų Europos socialinio modelio dalis.

2. Įžanga: Komisijos pasiūlymo dėl EIT direktyvos naujos redakcijos vertinimo kriterijai

2.1 2008 m. liepos 2 d. Europos Komisija pateikė pasiūlymą dėl Direktyvos dėl Europos darbo tarybos steigimo ⁽¹⁾ išdėstymo naują redakciją.

EESRK džiaugiasi, kad ES Komisija teisėkūros srityje ėmėsi iniciatyvos pritaikyti Europos įmonių tarybų (EIT) teises Europos vidaus rinkos sąlygoms. Šioje nuomonėje Komitetas visų pirma komentuoja Europos Komisijos pasiūlymą, koku mastu galima pasiekti jame pačios Komisijos iškeltus tikslus. Šiame kontekste Komitetas teikia savo papildymus ir pakeitimus.

2.2 EESRK remiasi savo nuomonėmis dėl darbuotojų dalyvavimo, visų pirma dėl EIT ⁽²⁾. Be to, neseniai jis iškėlė teigiamą nacionalinio ir tarpvalstybinio darbuotojų dalyvavimo vaidmenį skatinant tolesnę Europos socialinę, ekonominę ir aplinkosaugos integraciją (Lisabonos tikslai), taip pat dar kartą pabrėžė ypatingą EIT vaidmenį.

Tarptautinių įmonių vaidmuo yra labai svarbus Europos sėkmei. Europa pasaulinės konkurencijos sąlygomis išsilaikys tik taikydama kokybinę strategiją, kurioje atsižvelgiama ne tik į verslo sąnaudas, bet ir į įmonių socialinę atsakomybę bei jų darbuotojų dalyvavimą įmonės valdyme. Todėl EESRK laiko EIT svarbia ES politikos priemone, kuria siekiama stiprinti svarbiausių ekonomikos grupių bendradarbiavimo pagrindus laikantis Europos tvaraus vystymosi strategijos. Taip įmonės savo įnašu gali prisidėti prie Europos visuomenės kūrimo. Kadangi darbuotojų dalyvavimas ir gebėjimai yra svarbūs Europos kokybinei strategijai tarptautinės konkurencijos sąlygomis, todėl veiksmingas jų dalyvavimas yra svarbiausias sėkmingo įmonės valdymo aspektas.

2.3 EESRK mano, kad Europos Komisijos pasiūlymas priimti direktyvą yra logiškas jau ilgesnį laiką vykstančio politinių diskusijų proceso rezultatas. Savo nuomonėje jis

⁽¹⁾ COM(2008) 419 galutinis

⁽²⁾ Žr. EESRK nuomones: Nuomonė dėl konkretaus direktyvos dėl Europos darbų tarybos 94/45/EB taikymo ir dėl kai kurių jos aspektų persvarstymo, pranešėjas Piette (OL C 10, 2004 1 14); Nuomonė dėl socialinio dialogo ir darbuotojų dalyvavimo – svarbiausių pramonės permąšinų numatymo ir kontrolės veiksnių, pranešėjas Zöhrer (OL C 24, 2006 1 31); Nuomonė dėl Europos darbų tarybos: naujas vaidmuo skatinant Europos integraciją, pranešėjas Iozia (OL C 318, 2006 12 23).

remiasi Europos Parlamento 2001 m.⁽³⁾, 2006 m. ir 2007 m.⁽⁴⁾ rezoliucijomis, taip pat 2005 m. bendra socialinių partnerių deklaracija⁽⁵⁾.

Šiuose dokumentuose daugiausia dėmesio skiriama tiems klausimams, kurie pateikti dabartiniame Europos socialinių partnerių susitarime dėl Komisijos pasiūlymo patobulinimo: tiksliau apibrėžti darbuotojų teisę gauti informaciją ir konsultuotis su jais siekiant sukurti darbuotojams realią galimybę daryti įtaką įmonės sprendimų priėmimui, užtikrinti geresnes profesinių sąjungų dalyvavimo teises ir patobulinti EJT veiklą bei mokymo galimybes skiriant tam lėšų. Nurodoma dar viena priežastis, dėl kurios reikia pakeisti direktyvą: siekiama sukurti nuoseklią ir veiksmingą teisinę sistemą bei pašalinti EJT direktyvos perkėlimo į nacionalinę teisę trūkumus.

2.4 Komitetas džiaugiasi, kad Europos socialiniai partneriai pritaria dabartiniam Komisijos pasiūlymui kaip pagrindui persvarstyti šią direktyvą ir konstatuoja savo bendrą poziciją esminiais klausimais, į kuriuos reikėtų atkreipti dėmesį tolesniame persvarstymo procese. EESRK ypač pritaria šiam sutarimui ir savo pasiūlymuose atsižvelgia į jį, kadangi tai gali padėti siekti tikslų, nurodytų pasiūlyme priimti direktyvą.

2.5 EESRK pritaria naujoje EJT direktyvos redakcijoje pateiktiems tikslams, kuriuos Komisija savo 2008 m. liepos 2 d. pasiūlyme yra įvardijusi kaip svarbiausius⁽⁶⁾:

- *didinti teisinį tikrumą* visiems suinteresuotiems subjektams, t.y. darbdaviams ir darbuotojams,
- užtikrinti tarpvalstybiniu lygiu darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais *teisių įgyvendinimo veiksmingumą* ES ir Europos ekonominėje erdvėje, kartu didinti Europos įmonių tarybų veiksmingumą,
- pagerinti *EJT direktyvos taikymą* ir taip padidinti kuriamų Europos įmonių tarybų skaičių,
- užtikrinti *geresnę europinių direktyvų* dėl darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais *derėjamą*.

3. Gerinti teisinį tikrumą: užtikrinti ES teisės aktų dėl darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais derėjamą

3.1 Direktyvos 94/45/EB persvarstoma siekiant suderinti darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais apibrėžtį su kito mis Bendrijos teisinėmis priemonėmis ir taip supaprastinti teisinę sistemą.

⁽³⁾ Paremta 2001 m. liepos 16 d. Europos Parlamento ataskaita, pranešėjas Menrad (A5-0282/2001-galut.).

⁽⁴⁾ P6-TA (2007)0185.

⁽⁵⁾ 2003–2005 m. Europos socialinių partnerių bendra darbo programa. Žr. taip pat 2005 m. balandžio 7 d. bendrą deklaraciją „Patirtis steigiant Europos įmonių tarybas“ (angl. *Lessons learned on European Work Councils*). Joje Europos socialiniai partneriai, remdamiesi savo plačiais tyrimais, pabrėžė teigiamą socialinio dialogo vaidmenį, kurį atlieka Europos įmonių tarybos.

⁽⁶⁾ Žr. Komisijos dokumentą dėl konsultavimosi su Europos socialiniais partneriais, C/2008/660, 2008 2 20.

EESRK visiškai pritaria šiam tikslui, kuris ne kartą paminėtas pasiūlymo priimti naują direktyvos redakciją konstatuojamojoje dalyje, tačiau pastebi, kad atlikus išsamesnę Komisijos siūlomo teksto analizę, šis ketinimas įgyvendintas tik iš dalies.

3.2 To pavyzdys – persvarstytas EJT kompetencijos srities apribojimas tarpvalstybiniais klausimais:

3.2.1 Jei įmonių sprendimų tarpvalstybinio pobūdžio nuostatos iš galiojančių papildomų direktyvos nuostatų būtų perkeltos į Komisijos pasiūlymo 1 straipsnio 4 dalį, tai reikštų, jog Europos įmonių tarybos dabar turėtų galimybę spręsti tik tokius klausimus, kurie susiję su visa Bendrijos mastu veikiančia įmone arba su ne mažiau kaip dviem įmonėmis, įsikūrusiomis dviejose skirtingose valstybėse narėse.

3.2.2 Direktyvos tekste numatytas toks naujas tarpvalstybinės kompetencijos apribojimas yra sunkiai suprantamas dalykas, be to, EESRK nuomone, tai dar ir neracionalu. Dėl to, pavyzdžiui, darbuotojai vienoje ES valstybėje narėje prarastų galimybę daryti įtaką aukščiausiu lygiu priimamiems sprendimams, jei tarptautinė įmonė, kurios pagrindinė būstinė yra kitoje ES valstybėje narėje, priimtų sprendimą, iš esmės keičiantį jų įdarbinimo sąlygas. Šiuo atveju įmonė pagal naująją apibrėžtį nebūtų įpareigota informuoti EJT ir su ja konsultuotis.

3.2.3 EESRK nuomone, privalu ir toliau užtikrinti, kad Europos įmonės taryba bus reguliariai kviečiama dalyvauti ir tais atvejais, kai iš pirmo žvilgsnio atrodytų, jog šis įmonės sprendimas susijęs tik su viena valstybe nare, tačiau tai sprendimo, kuris taip pat svarbus tarptautiniu lygiu, dalis. Todėl Komitetas pritaria atitinkamam 1 straipsnio 4 dalies pakeitimui, kuriuo užtikrinama, kad, kaip teisingai rašoma naujos redakcijos konstatuojamosios dalies 12 punkte, „Bendrijos mastu veikiančių įmonių arba įmonių grupių darbuotojai būtų tinkamai informuojami ir su jais konsultuojamasi, kai jiems taikomi sprendimai priimami kitoje valstybėje narėje nei ta, kurioje jie įdarbinti“, arba tai susiję su visa įmone. Europos įmonės tarybos veiklos sritis naujoje EJT direktyvos redakcijoje jokių būdu negali būti apribota.

3.3 2 straipsnyje pateikiama nauja darbuotojų informavimo ir konsultavimosi su jais sąvokų apibrėžčių redakcija iš esmės vertintina teigiamai, vis dėlto Komisija savo pasiūlyme neįgyvendina savo pačios iškeltą tikslą pasirūpinti Bendrijos teisinio pagrindo pritaikymu šioje srityje.

3.3.1 Nors direktyvos priede pateiktuose papildomuose reikalavimuose, kurie yra teisiškai privalomi, paaiškinta, jog privalu konsultuotis tokiu būdu, kad prieš priimant planuojamą sprendimą darbuotojų atstovams būtų sudaryta galimybė su centrine administracija apsvastyti jos atsakymą dėl EJT pateiktos nuomonės. Tačiau ši taisyklė nereiškia, jog tai yra visoms EJT taikomas standartas.

3.3.2 Aiškumą ir teisinį tikrumą galima užtikrinti tik laikantis bendro Europos socialinių partnerių pasiūlymo, pagal kurį į 2 straipsnį reikia įtraukti šias tiksliai formuluotes:

- informacijos turinys ir pateikimo būdas turi būti tokie, kad darbuotojų atstovams būtų sudaryta galimybė išsamiai apsisvarstyti galimas numatomų sprendimų pasekmes ir atlikti adekvatų tyrimą rengiantis konsultavimuisi su atsakingais administracijos atstovais,
- konsultavimasis yra tokia procedūra, kuria EJT sudaromos sąlygos per tam tikrą laikotarpį pateikti savo pasiūlymus, kuriuos įmonės administracija dar gali apsisvarstyti iki pasibaigiant sprendimų priėmimo procesui.

3.3.3 Šiame kontekste EESRK dar norėtų atkreipti dėmesį į Papildomų reikalavimų (I priedas) 3 punkte esantį tekstą, kuriame kalbama apie tai, kad darbuotojų atstovų teisės išlieka „atsiradus išimtinėms aplinkybėms“, neatitikimą.

Naujajame Komisijos pasiūlyme teigiama, kad tos teisės turi būti taikomos „priimant sprendimus“, galinčius daryti didelį poveikį darbuotojų interesams. EESRK nuomone, čia veikiau reikia kalbėti apie „planuojamas priemones“. Kitaip šis tekstas prieštarautų visame Komisijos tekste išsakytam ketinimui laiku informuoti darbuotojus ir su jais konsultuotis. EESRK prašo išsiaiškinti šią teksto vietą.

3.4 EESRK pritaria Europos Komisijos ketinimui 12 straipsnyje geriau suderinti kompetencijos sritis ir tuo remiantis aiškiau atskirti darbo pasidalijimą tarp tarpvalstybinio organo ir interesų atstovo nacionaliniu lygmeniu. Tačiau Komitetas abejoja, ar šį tikslą pavyko tinkamai pasiekti.

Visiems suinteresuotiems subjektams būtų naudinga, jei darbuotojų atstovams įvairiais lygmenimis skirtingu metu nebūtų teikiama skirtinga informacija tuo pačiu klausimu. Todėl direktyvos tekste reikia užtikrinti, kad EJT bei darbuotojų atstovai nacionaliniu lygmeniu būtų informuojami apie numatomus priimti sprendimus, lemiančius esminius darbo ir užimtumo sąlygų pokyčius. Tai taip pat aiškiai pabrėžė Europos socialiniai partneriai bendru sutarimu.

3.5 EESRK džiaugiasi, kad pagal Komisijos pasiūlymo 12 straipsnio 5 dalį derinant nacionalinius ir Europos teisės aktus negalima naudoti naujoje EJT direktyvos redakcijoje pagerintų standartų aukštesniems, nacionalinėje teisėje jau pasiektiems standartams apriboti.

EESRK nuomone, Komisijos pasirinkta neaiški formuluotė „nėra pakankamas pagrindas pabloginti atskirose valstybėse narėse jau esančią padėtį“ neužtikrina šio ketinimo įgyvendinimo. EESRK pritartų, jei direktyvos tekste būtų paaiškinta, kad čia norima pasakyti „bendras darbuotojų apsaugos lygis negali būti sumažinamas“ nacionaliniu lygmeniu, kaip ir numatyta Komisijos pasiūlymo aiškinamojo memorandumo 36 punkte.

3.6 EESRK džiaugiasi siūlomais nuostatos pakeitimais, kuriais remiantis galima iš naujo derėtis dėl EJT susitarimo, jei atsižvelgiant į esminius struktūrinius įmonės pokyčius tolesnis darbuotojų informavimas ir konsultavimasis su jais nebegalimas pagal sutartą standartą (6 straipsnio 2 dalies g punktas, 13 straipsnio 2 dalis ir 13 straipsnio 3 dalis).

- Ypač sveikintini 13 straipsnio 3 dalyje pateikti paaiškinimai, kuriais remiantis vykstant naujoms deryboms vis dar galioja esami susitarimai.
- Tačiau kartu EESRK pageidautų, kad sužlugus deryboms būtų privaloma taikyti papildomas nuostatas, kaip ir numatyta 7 straipsnyje tuo atveju, jei nepavyksta pasiekti susitarimo. Teisės aktai turi užtikrinti, kad iš naujo vykstant deryboms tarptautiniu lygiu neatsirastų interesų atstovavimo spraga.

3.7 Galiausiai EESRK džiaugiasi, kad Komisija savo pasiūlyme ketina sukurti EJT kolektyvinį darbuotojų interesų atstovavimo mandatą. Europos socialiniai partneriai ypač pritaria šiam punktui, jie savo deklaracijoje pabrėžia, kad EJT reikia skirti būtinų išteklių, kad ji galėtų vykdyti įgaliojimus, kurie nustatomi šia direktyva.

4. Užtikrinti Europos įmonės tarybos veiksmingumą: pagerinti įmonių darbo efektyvumą

4.1 EESRK jau anksčiau pabrėžė didžiulę Europos įmonių tarybų svarbą ir jų nariai įvardyti kaip „tiesioginiai ir suinteresuoti naujosios (europinės) visuomenės kūrėjai (7)“.

Europinė teisėkūra privalo užtikrinti EJT tokius išteklius, kad ji galėtų tinkamai atlikti savo demokratinį ir kartu ekonominį vaidmenį. Visų pirma ji turi sukurti tokias sąlygas, kad EJT turėtų savo veiklai būtinus išteklius ir bendravimo bei kvalifikacijos kėlimo galimybes. Tai akcentavo ir Europos socialiniai partneriai.

4.2 Komisijos pasiūlymas atitinka šiuos reikalavimus: jame pirmą kartą aiškiai suteikiama galimybė visų ES valstybių narių EJT nariams **kelti savo kvalifikaciją**, kuri tiesiogiai susijusi su EJT mandatu, neprarandant darbo užmokesčio dalies.

Ši galimybė išplėsti kompetenciją, be abejonės, prisidės gerinant efektyvumą ir darbo įgūdžius. Tačiau būtų buvę nuosekliau, jei būtų paaiškinta, kad tokių mokymų išlaidas apmoka įmonės laikydamosi įprastinės praktikos.

(7) Žr. Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonę dėl Europos darbų tarybos: naujas vaidmuo skatinant Europos integraciją, pranešėjas Iozia (OL C 318, 2006 12 23).

4.3 Galimų ryšių tarp EIT narių intensyvumas ir dažnumas taip pat lemia šio organo gyvybingumą. EESRK džiaugiasi, kad šiuo požiūriu Komisijos pasiūlyme yra keletas patobulinimų:

- norėdama pagerinti savo administracijos veiklos efektyvumą ir vykdyti koordinuotą veiklą, EIT gali numatyti EIT susitarime „specialųjį komitetą“ (6 straipsnio e punktas), kurio narių skaičius laikantis direktyvos priedo naujos nuostatos 1 d punkto negali viršyti penkių; jam turi būti sudarytos sąlygos reguliariai rengti pasitarimus,
- tai užtikrina tiek darbuotojams, tiek įmonių vadovams patikimą ir nuolatinę ryšių (susižinojimo) tarnybą tarpvalstybiiniu lygiu, ypač esant nepaprastosioms aplinkybėms.

4.4 Vis dėlto Komitetas pastebi, kad šis praktinės EIT veiklos veiksmingumo didinimo tikslas nėra pakankamai nuosekliai išdėstytas.

- Praktinė patirtis parodė, kad EIT efektyviai dirba ten, kur įmonė sudaro pakankamai bendravimo galimybių. EESRK nuomone, tai užtikrinta visų pirma tose įmonėse, kuriose paprastai vyksta daugiau nei vienas posėdis per metus, iškart prieš jį ir po jo surengiami parengiamieji ir baigiamieji posėdžiai nedalyvaujant centrinei administracijai – dažnai dėl to susitariama savanoriškai ir papildomai nei laikantis įstatyme numatyto standarto. Todėl EESRK mano, kad atnaujinta EIT direktyva turėtų bent jau skatinti išplėsti galimybes rengti posėdžius įstatymo numatytus standartus aiškiai įvardydama kaip būtiniausius standartus.

4.5 Apskritai EESRK norėtų priminti, kad ES valstybės narės, perkeldamos naują EIT direktyvą į nacionalinę teisę ir nustatydamos išteklius EIT veiklai, gali jų skirti daugiau nei numato direktyvos būtiniausios sąlygos.

- Tai, pavyzdžiui, pasakytina apie 10 straipsnio 2 dalyje nustatytus ir sveikintinus EIT narių reikalavimus informuoti Bendrijos mastu veikiančių įmonių arba padalinių darbuotojų atstovus arba, jei tokių atstovų nėra, visus darbuotojus apie informavimo ir konsultavimosi tvarkos esmę ir rezultatus.
- EESRK nuomone, valstybės narės, įgyvendindamos šią direktyvą, turi numatyti priemones, užtikrinančias veiksmingą informacijos tarp darbuotojų atstovavimo europiniu ir nacionaliniu bei vietos lygmeniu perdavimą. Šiame kontekste, pavyzdžiui, būtų naudinga nustatyti taisykles, užtikrinančias galimybę tiesiogiai patekti į įmonę, bent jau šalių atstovams ir EIT valdančiojo komiteto nariams. Be to, turi būti sudaryta galimybė surengti darbuotojų atstovų susitikimą nacionaliniu lygmeniu informacijai perduoti, jei kurioje nors ES valstybėje narėje yra daugiau įmonių nei EIT atstovų ir nėra visų įmonių darbuotojų interesams atstovaujančių organų.

4.6 Praktinė EIT veiklos patirtis rodo, kad nereikia apriboti konsultavimosi tematikos sąrašą, kuris pateikiamas papildomuose reikalavimuose (1 priedo 1 dalies a punktas). Praktika rodo, kad EIT nagrinėja gerokai daugiau temų, o ne tik struktūrines permainas.

Dialogas su daugeliu įmonių administracijų apima daug platesnį klausimų spektrą, pavyzdžiui, kvalifikacijos kėlimą, saugos ir sveikatos darbe klausimus ir duomenų apsaugą. EESRK tikėjosi, kad tai bus įtraukta persvarstant EIT teisinį pagrindą ir EIT taip pat būtų suteikta teisė siūlyti temas.

4.7 EESRK pritaria Komisijos iniciatyvai remti visų darbuotojų kategorijų dalyvavimą Europos įmonių tarybose. Šiuo požiūriu nori priminti, kad ankstesnėse savo nuomonėse Komitetas jau yra pateikęs pasiūlymą į EIT įtraukti ir vadovus.

5. Gerinti direktyvos taikymą ir didinti Europos įmonių tarybų skaičių

5.1 Šiandien daugiau nei 12 000 EIT narių daugiau nei 850 tarptautinių įmonių pagyvena demokratinę Europos infrastruktūrą. Visiškai sutariama dėl to, kad jos pagerina socialinį dialogą šiose įmonėse ir padeda rasti geresnius sprendimus bei juos įgyvendinti. Europos Komisija suinteresuota didinti EIT skaičių direktyvos taikymo srityje. EESRK taip pat tam pritaria.

EESRK nuomone, siekiant padidinti būsimų EIT potencialą, reikėtų direktyvos naujos redakcijos 11 straipsnio 2 dalyje numatyti taisykles ir veiksmingas priemones, dėl kurių direktyvos taikymas taptų patrauklus, būtų sunkiau vengti ją taikyti arba nusizengiant taisyklėms jos iš viso netaikyti, to jau buvo siekiama Komisijos dokumente konsultuojantis su socialiniais partneriais⁽⁸⁾.

5.2 Direktyvos naujos redakcijos projektas rodo, kad Europos Komisija socialinių partnerių vaidmeniui teikia didžiulę svarbą ir atsakomybę už praktinį EIT direktyvos įgyvendinimą ir taikymą.

- Pavyzdžiui, 5 straipsnio 2 dalies c punkte numatytas naujas įpareigojimas informuoti socialinius partnerius Europos lygmeniu apie derybų pradžią ir privalomo specialiojo derybų organo, kurį reikia įsteigti, sudėtį (5 straipsnio 2 dalies c punktas).
- Taip pat pripažįstamas teigiamas, iš ankstesnės patirties žinomas (europinių) profesinių sąjungų ir darbdavių organizacijų vaidmuo, kurį jos atlieka remdamos vykstančias ir atnaujintas derybas dėl EIT susitarimų (5 straipsnio 4 dalis, 39 aiškinamojo memorandumo punktas).

⁽⁸⁾ Šiame Komisijos dokumente buvo svarstoma galimybė naująją direktyvą paraginti ES valstybes narės numatyti veiksmingas, tinkamas ir atgrasančias sankcijas, žr. C/2008/660, p. 7.

5.3 EESRK šiame kontekste pritaria, kad pateiktas Komisijos pasiūlymas iš esmės pagerina EIT padėtį jos steigimo laikotarpiu.

- Laikantis šio pasiūlymo, įmonės administracija turi pateikti visiems suinteresuotiems subjektams duomenis apie įmonės struktūrą ir darbuotojų skaičių, kurių reikia deryboms pradėti (4 straipsnio 4 dalis).
- Galima tikėtis, kad šis būtinas paaiškinimas ateityje padės išvengti galimų nesutarimų šioje srityje. Praeityje tokias problemas jau ne kartą sprendė Europos Teisingumo Teismas ⁽⁹⁾.

5.4 EESRK nuomone, Europos įmonių tarybos būtų steigiamos greičiau, jei teisės akte numatytas deryboms skirtas laikas iki susitarimo sudarymo būtų gerokai trumpesnis.

- Paaiškėjo, kad dabartinis trejų metų laikotarpis nėra labai tinkamas taikyti praktikoje, kadangi jis per ilgas. Dauguma derybų dėl EIT steigimo buvo baigtos per gerokai trumpesnį laiką.
- Kritiniais atvejais ilgas laikotarpis lėmė derybų nutraukimą ir vilkinimą. Todėl kai kuriais atvejais susitarimai pagal EIT direktyvos 6 straipsnio standartus nebuvo sudaryti.

Tad EESRK pasisako už tai, kad naujoje EIT direktyvos redakcijoje būtų sutrumpinta maksimali derybų trukmė, pavyzdžiui, iki 18 mėnesių, kaip dar 2001 m. siūlė Europos Parlamentas.

2008 m. gruodžio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

5.5 Galiausiai EESRK tikisi, kad direktyvos naujos redakcijos perkėlimo į nacionalinę teisę laikotarpiu jau bus kuriamos naujos Europos įmonių tarybos. EESRK mano, kad susitarimai dėl šiuo laikotarpiu įsteigtų naujų organų visiškai atitiks galiojančios Direktyvos 94/45/EB 6 straipsnyje nurodytus standartus arba jų perkėlimo į nacionalinę teisę standartus ir šie susitarimai taip pat teisiškai galios taikant naują direktyvos redakciją.

5.6 Dabartinės atstovavimo ribos ir apribojimai: EESRK pastebi, kad dabartiniame Komisijos pasiūlyme dėl naujos EIT direktyvos redakcijos išlieka EIT steigimui būtinos ribos, taip pat neištraukiamos tam tikrų šakų (prekybos laivyno igula) darbuotojų grupės, taikomi apribojimai, susiję su darbuotojų informavimu ir konsultavimusi su jais ekonomikos srityje (apsauga dėl ideologinių priežasčių). Netgi nurodoma nauja darbuotojų atstovavimo tarpvalstybiniu lygmeniu riba – valstybės narės įmonė, „kurioje dirba ne mažiau kaip penkiasdešimt darbuotojų“. Tačiau neatsižvelgta į tai, kad įvairiose valstybėse narėse darbuotojų atstovavimo organai steigiami ir žemiau šios ribos. Todėl formuluojant 5 straipsnio 2 dalies b punktą (Specialaus derybų organo sudėtis) ir Komisijos pasiūlymo I priedo 1 dalies c punktą (Papildomi reikalavimai (EIT sudėtis)) turėtų būti atsižvelgta į esamus nacionalinius organus, atstovaujančius darbuotojų interesams.

EESRK įžvelgia nemažą prieštaravimą kiekvieno darbuotojo pagrindinei teisei į laiku pateikiamą informaciją ir konsultavimąsi su juo, jei jam taikomas toks sprendimas. EESRK tikėjosi, kad į tai bus atsižvelgta naujoje direktyvos redakcijoje.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

⁽⁹⁾ Žr. ETT teismo sprendimus dėl Bofrost (C-62/99), Kühne & Nagel (C-440/00) ir ADS Anker GmbH (C-349/01).

PRIEDAS

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonės

Toliau pateikti pakeitimai, kuriems pritarta daugiau nei ketvirtadaliu balsų, buvo atmesti diskusijose.

1.5 punktas

Iš dalies pakeisti 4-ąją įtrauką:

„— reikia aiškiai nustatyti įmonės centrinės administracijos atsakomybę už tinkamą darbuotojų atstovų informavimą tiek tarpvalstybiniu, tiek nacionaliniu lygmeniu. Mėginimas geriau suderinti įvairių lygmenų teisę į darbuotojų informavimą ir konsultavimąsi su jais neturėtų sukelti naujų neaiškumų arba apribojimų, susijusių su šiuo įpareigojimu, arba sulėtinti sprendimų priėmimo procesą.“

Balsavimo rezultatai	Už 43	Prieš 91	Susilaikė 5
-----------------------------	-------	----------	-------------

Išbraukti punktus nuo 3.2 iki 3.2.3.

Išbraukti.

Balsavimo rezultatai	Už 35	Prieš 100	Susilaikė 5
-----------------------------	-------	-----------	-------------

3.3.2 punktas

Papildyti taip:

„— informacijos turinys ir pateikimo būdas turi būti tokie, kad darbuotojų atstovams būtų sudaryta galimybė išsamiai apsvarstyti galimas numatomų sprendimų pasekmes ir atlikti adekvatų tyrimą rengiantis konsultavimuisi su atsakingais administracijos atstovais, nelėtinant sprendimų priėmimo proceso bendrovėse,“

Balsavimo rezultatai	Už 43	Prieš 91	Susilaikė 5
-----------------------------	-------	----------	-------------

4.2 punktas

Iš dalies pakeisti 2-ąją pastraipą:

„— Ši galimybė išplėsti kompetenciją, be abejonės, prisidės gerinant efektyvumą ir darbo įgūdžius. Tačiau būtų buvę nuosekliau, jei būtų paaiškinta, kad tokių mokymų išlaidas apmoka įmonės, laikydamosi įprastinės praktikos.“

Balsavimo rezultatai	Už 37	Prieš 98	Susilaikė 9
-----------------------------	-------	----------	-------------

**Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pasiūlymo priimti
Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl pacientų teisių į sveikatos priežiūros paslaugas
kitose valstybėse narėse“**

COM(2008) 414 galutinis – 2008/0142 (COD)

(2009/C 175/22)

Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 262 straipsniu, 2008 m. liepos 23 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Europos Parlamento ir Tarybos direktyvos dėl pacientų teisių į sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse įgyvendinimo pasiūlymo

COM(2008) 414 galutinis – 2008/0142 (COD).

Užimtumo, socialinių reikalų ir pilietybės skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto darbo šiuo klausimu organizavimą, 2008 m. lapkričio 4 d. priėmė savo nuomonę. Pranešėjas Lucien BOUIS.

449-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 4 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 80 narių balsavus už ir 3 – prieš.

1. Pastabos ir rekomendacijos

1.1 EESRK, įvairiose nuomonėse svarstęs sveikatos priežiūros ir pacientų teisių problematiką, nagrinėja šį pasiūlymą priimti direktyvą, ypač dėl to, kad šiuo dokumentu ne tik atsakoma į Europos Teisingumo Teismo sprendimus, bet ir remiamasi pacientų teisėmis bei formuojamas valstybių narių sveikatos priežiūros politikos koordinavimas.

1.2 Šiame dokumente dar kartą teigiama, kad sveikatos apsaugos sistemos priklauso valstybių narių kompetencijai ir nekeičia esamos gydymo išlaidų kompensavimo praktikos. Tačiau ilguoju laikotarpiu siūlomos nuostatos turės poveikio solidarumu grindžiamoms sveikatos apsaugos sistemoms ir jų finansiniam stabilumui. Todėl EESRK kelia klausimą dėl konkrečios taikymo tvarkos atsižvelgiant į subsidiarumo principą sveikatos politikoje ir formuoja keletą pastabų ir rekomendacijų.

1.3 Nerimauja dėl pavojaus, kad teikiant sveikatos priežiūros paslaugas gali padidėti skirtumai tarp įvairių gyventojų grupių. Komitetas prašo į direktyvą įtraukti nuostatas, pagal kurias teikiant sveikatos priežiūros paslaugas visi žmonės būtų vienodai vertinami ir pirmenybė teikiama tiems asmenims, kuriems jos labiausiai reikalingos ir (arba) kuriems užtikrinama nedidelė socialinė apsauga.

1.4 Pagrindinė kiekvieno naudotojo teisė gauti būtinas kokybės ir saugos garantijas sukuria materialinių ir žmogiškųjų gebėjimų bei sveikatos priežiūros standartizavimo, sertifikavimo ir vertinimo įsipareigojimus.

1.5 Siekiant sudaryti sąlygas naudotis sveikatos priežiūros paslaugomis kitose valstybėse narėse reikia, kad įvairių valstybių sveikatos priežiūros organizacijos papildytų viena kitos veiklą ir būtų suderintos techninių ir žmogiškųjų išteklių, medicinos įrangos bei paslaugų teikėjų atsakomybės požiūriu. Tam reikia Europos politikos, kuri remtų specialistų mokymus ir medicinos įrangos įsigijimą. Ypatingą dėmesį reikėtų skirti tam tikrai medicininei rizikai, susijusiai su didesniu pacientų judumu.

1.6 EESRK nuomone, šiuo dokumentu turėtų būti siekiama ne apskritai plėtoti pacientų judumą, o sukurti sistemą, kuri leistų šia teise naudotis, neužmirštant arčiausiai paciento esančių kokybiškų sveikatos priežiūros paslaugų svarbos. Įdiegti mechanizmai turėtų būti proporcingi sveikatos priežiūros paslaugų apimčiai kitose valstybėse narėse.

1.7 EESRK susirūpinimą kelia direktyvoje pabrėžiamas stacionariosios ir nestacionariosios sveikatos priežiūros atskyrimas, labiau grindžiamas finansiniais aspektais, negu sveikatos priežiūros organizavimo realijomis kiekvienoje šalyje. Todėl Komitetas rekomenduoja pagal subsidiarumo principą ir Sutarties 86 straipsnio 2 punktą kiekvienai valstybei narei apibrėžti stacionariąją ir nestacionariąją sveikatos priežiūrą.

1.8 Visiems piliečiams siūlomos sveikatos priežiūros paslaugos kitoje valstybėje narėje turi būti teikiamos nediskriminuojant, kaip nustatyta Sutarties 13 straipsnyje, ir gerbiant paciento teises, kaip teigė EESRK ⁽¹⁾, visų pirma remiantis tinkamai pildoma Europos paciento sveikatos byla ir mediciniais dokumentais, prieinamais medicinos darbuotojams ir pacientui.

1.9 Veiksminga informacijos apie sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse politika yra dar svarbesnė dėl to, kad tik ji gali sukonkretinti lygybės gauti sveikatos priežiūros paslaugas principą ir leisti naudotojui rinktis laisvai bei sąmoningai. Kiekviena valstybė narė turi būti atsakinga už šios politikos formavimą.

1.10 Informavimas apima ir ieškinių teikimo sistemą žalos atveju ir ginčų sprendimo tvarką. Šiuo požiūriu būtų naudinga įvesti vieno langelio sistemą bei priimti nuostatą, leidžiančią pateikti ieškinį teismui paciento gyvenamojoje vietoje. Be to, EESRK rekomenduoja įtraukti visus medicinos darbuotojus į privalomojo draudimo sistemą.

1.11 Siekiant sumažinti galimybių gauti sveikatos priežiūros paslaugas skirtumus taikant kompensavimo gavus paslaugas sistemą, reikia atidžiai stebėti, kokie yra kompensavimo terminai, gydymo praktika, vaistų skyrimo ar įrangos skirtumai gydymo šalyje, ir šalyje, kurioje pacientas yra apdraustas.

1.12 Kompensuojant reikia atsižvelgti į nelygybės ir net ginčų riziką dėl to, kad sveikatos draudimo sistemos yra nevienodos ir turi nacionalinių bruožų, pavyzdžiui, pacientas apmoka tik nekompensuojamas gydymo išlaidas arba neprivalo pats iš anksto apmokėti privalomojo draudimo kompensuojamų gydymo išlaidų, jas apmoka draudimas (pranc. *tiers-payant* sistema), pacientas apmoka privalomojo draudimo nekompensuojamas gydymo išlaidas (pranc. *ticket modérateur* sistema), diferencijuoti mokesčiai, nustatytą mokesť taikantis gydantys gydytojas, sveikatos priežiūros paslaugų kodifikavimas, t.t.

1.13 Visos informacijos teikimo sistemos turi ne tik užtikrinti teikiamos informacijos saugumą ir kokybę, bet ir leisti asmenims laisvai rinktis bei padėti suderinti ekonominį konkurencingumą, sanglaudą, socialinį teisingumą ir kolektyvinį solidarumą.

1.14 Nacionaliniai ryšių centrai turi palaikyti ryšius su įvairiomis darbuotojų, šeimų ir sveikatos priežiūros paslaugų naudotojų asociacijomis ir būti formuojami glaudžiai bendradarbiaujant su sveikatos draudimo įstaigomis, kad galėtų skleisti gaunamą informaciją. Informacijos centrai taip pat turi plėtoti gydytojams, pagalbiniam medicinos personalui ir socialiniams darbuotojams skirtą šviečiamąją bei mokomąją veiklą siekiant supažindinti su galimybėmis gauti sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse.

1.15 Reikia skirti ypatingą dėmesį gydymo tęstinumui, pacientų stebėjimui, medicinos įrangos pritaikymui ir vaistų vartojimui. Būtina, kad sveikatos priežiūros darbuotojai ir įstaigos koordinuotų savo veiklą pagal savo specializaciją ir rengdami ilgalaikio pacientų stebėjimo bylas.

1.16 Steigiant Europos pavyzdinių centrų tinklus, turi būti vystomos visiškai sąveikios informacijos technologijos, kad kiekvienas pacientas, nepaisant jo gyvenamosios vietos, galėtų šiais centrais pasinaudoti. Keitimasis patirtimi turėtų padėti gerinti valstybių narių sistemų kokybę suteikti naudos suinteresuotiems subjektams, t.y. įstaigoms, medicinos darbuotojams, pacientams, t.t.

1.17 Valstybių narių surinktų statistinių duomenų apibendrinimas turėtų leisti įvertinti direktyvos taikymą. Duomenų apibendrinimas taip pat leistų nustatyti rodiklius, kuriais remiantis būtų galima įvertinti sveikatos priežiūros sistemų privalumus ir trūkumus bei gyventojų poreikius ir pageidavimus. Šį įvertinimą reikėtų pateikti ir EESRK, kuris savo ruožtu išsipareigoja vykdyti stebėseną ir, jei prireiks, parengti naujų nuomonių savo iniciatyva.

1.18 Siekiant taikyti realias pacientų teises į sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse, reikia tam tikro prisitaikymo laikotarpio, kad iš esmės pasikeistų praktika, mąstysena ir sveikatos priežiūros darbuotojų mokymas. Tam būtina į nacionalines taisykles įtraukti Europos įvairių sveikatos apsaugos srities subjektų abipusių teisių ir pareigų chartijos principus.

1.19 EESRK nuomone, akivaizdu, kad pasiūlyme nepavyko visiškai suderinti sveikatos priežiūros subsidiarumo klausimo ir nuoseklaus *modus operandi* teikiant sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse būtinybės. Palikta galimybė skirtingai interpretuoti direktyvą, o dėl to kyla teisinio pobūdžio sunkumų pacientams ir sveikatos priežiūros paslaugų teikėjams.

2. Pagrindinių komunikato nuostatų santrauka

2.1 Teisinės ir politinės prašymo aplinkybės

2.1.1 Atsižvelgiant į ETT teisinę praktiką, 2003 m. Komisijos buvo paprašyta apsvarstyti, kaip būtų galima padidinti teisių į sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse teisinį tikrumą.

2.1.2 2004 m. pateiktoje direktyvoje dėl paslaugų vidaus rinkoje buvo įtrauktos su šia sritimi susijusios nuostatos. Europos Parlamentas ir Taryba nepritarė šioms nuostatoms, manydami, kad buvo nepakankamai atsižvelgta į labai skirtingus valstybių narių sveikatos priežiūros politikos ypatumus, sudėtingus techninius aspektus ir finansavimo sunkumus. Be to, reikia atsižvelgti į jautrią visuomenės reakciją šių paslaugų atžvilgiu.

⁽¹⁾ EESRK nuomonė savo iniciatyva „Pacientų teisės“, pranešėjas Lucien Bouis, (OL C 10, 2008 1 15).

2008 m. Komisija nusprendė pateikti komunikatą ir direktyvą, kuriais siekiama sukurti aiškią ir skaidrią sveikatos priežiūros paslaugų kitose valstybėse narėse teikimo sistemą. „Sveikatos priežiūros paslaugų kitose valstybėse narėse“ sąvoka reiškia pacientų vykimą gydytis pas sveikatos priežiūros paslaugų teikėją kitoje valstybėje narėje. Šiuo tikslu Komisija siūlo stacionariosios ir nestacionariosios sveikatos priežiūros apibrėžtis.

2.2 Siūloma sistema

2.2.1 Pasiūlymas priimti direktyvą remiasi Sutarties 95 straipsniu dėl sveikatos paslaugų vidaus rinkos kūrimo ir veikimo, 152 straipsniu dėl visuomenės sveikatos ir bendrais pagrindinių teisių chartijos principais, kaip nustatyta Reformų sutarties nuostatose.

2.2.2 Siekiant šių tikslų, teisinės apibrėžtys ir bendrosios nuostatos apima šias tris pagrindines sritis: visų ES sveikatos sistemų bendruosius principus, konkrečią sveikatos priežiūros paslaugų kitose valstybėse narėse sistemą, europinio lygio bendradarbiavimo sistemą sveikatos priežiūros paslaugų srityje. Direktyvoje pateikiami kitose valstybėse narėse suteiktų sveikatos priežiūros paslaugų kompensavimo principai ir naudojimosi pacientų teisėmis tvarka atskiriant stacionariąją ir nestacionariąją sveikatos priežiūrą.

2.2.3 Šiuo pasiūlymu nekeičiama esama socialinės apsaugos sistemų koordinavimo tvarka.

2.2.4 Direktyvoje aiškia nustatoma tvarka, kurios reikia laikytis ir numatoma įdiegti atitinkamus mechanizmus pacientams informuoti ir padėti jiems naudojantis nacionaliniais kontaktiniais centrais. Visi pacientai, per priimtina laikotarpį negalintys gauti sveikatos priežiūros paslaugų savo šalyje, gali jas gauti kitoje valstybėje narėje.

2.2.5 Direktyva skatina aktyvesnį bendradarbiavimą Europoje įsteigiant Europos pavyzdinių centrų tinklus, vertinant sveikatos srities technologijas, vystant informacijos ir interneto ryšių technologijas.

3. Bendros pastabos

3.1 EESRK, daugelyje nuomonių svarstęs sveikatos priežiūros ir pacientų teisių problematiką, vertina Europos Komisijos ketinimą skirti dėmesį sveikatos priežiūros paslaugų teikimui kitose valstybėse narėse.

3.2 EESRK mano, kad nereikėtų siekti didesnio pacientų judumo apskritai, o veikiau sukurti sistemą, kuri leistų šia teise naudotis. Įdiegti mechanizmai turėtų būti proporcingi savo apimtimi ir išlaidomis sveikatos priežiūros paslaugų kitose valstybėse narėse atžvilgiu.

3.3 Šis dokumentas įkūnija Europos Sąjungos ir Talino chartijos ⁽²⁾ vertybes, kuriomis siekiama užtikrinti visoje Europoje aukšto lygio visiems prieinamas sveikatos priežiūros paslaugas.

3.4 Šiuo metu siūloma direktyva nepakankamai atsižvelgia į sudėtingą, įvairialypį ir skirtingą 27 valstybių narių sveikatos priežiūros sistemų pobūdį. Beveik aišku, kad įvairiose valstybėse narėse skirtingos sveikatos priežiūros sistemos ją interpretuos skirtingai. Todėl EESRK kelia klausimą dėl konkrečios direktyvos taikymo tvarkos ir pageidauja, kad būtų pateiktos aiškos stacionariosios ir nestacionariosios sveikatos priežiūros apibrėžtys siekiant sustiprinti pacientų ir sveikatos priežiūros paslaugų teisiną tikrumą.

3.4.1 Dokumente teigiama, kad valstybės narės yra atsakingos už sveikatos sistemas, ir atsižvelgiama į valstybėms narėms tenkančią atsakomybę už sveikatos paslaugų ir medicinos pagalbos organizavimą, teikimą bei gydymo išlaidų kompensavimą. Tačiau ilgalaikėje perspektyvoje siūlomos nuostatos turės poveikio sveikatos apsaugos sistemoms ir su jomis susijusioms teisėms.

3.4.2 Atsižvelgiant į smarkiai besiskiriančias sveikatos priežiūros paslaugas ir jų kainas, dėl kompensavimo pacientui sumokėjus už gautas paslaugas sistemos kyla nelygybės, net ginčų rizika, kadangi sveikatos draudimo sistemos yra nevienodos ir turi nacionalinių bruožų. EESRK abejoja, kad ši direktyva – tai galimybė atverti sveikatos priežiūros rinką konkurencijai, ir, tiesą sakant, nuogaštuoja, kad įsigaliojus paslaugų direktyvai nenukentėtų visa Europos sveikatos apsaugos sistema.

3.4.3 Veiksmingam ir tinkamam naudojimuisi sveikatos priežiūros paslaugomis kitose valstybėse narėse reikia, kad įvairių valstybių sveikatos priežiūros organizacijos papildytų viena kitos veiklą ir būtų suderintos techninių ir žmogiškųjų išteklių, medicinos įrangos bei paslaugų teikėjų atsakomybės nustatymo požiūriu.

3.4.4 Bet kuriuo atveju, kai pacientai gauna sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse, jie turi būti tikri dėl jų kokybės ir saugumo. Ši pagrindinė teisė kelia sertifikavimo procedūrų suderinimo, darbo praktikos įvertinimo, medicinos įrangos pajėgumo ir kompensavimo padarytos žalos atveju sistemos organizavimo klausimus.

3.4.5 Įsipareigojimas teikti kokybiškas sveikatos priežiūros kitose valstybėse narėse paslaugas ir prisiimti atsakomybę už priimančiose šalyse teikiamas sveikatos priežiūros paslaugas taip pat reiškia sudaryti tam tikras sąlygas sveikatos priežiūros tęstinumui užtikrinti:

— populiarinti asmens sveikatos bylos pildymą, pradedamą kiekvienam asmeniui gimus,

⁽²⁾ 2008 m. birželio 27 d. Taline Pasaulio sveikatos organizacijos Europos regiono šalių sveikatos apsaugos ministrų pasirašyta chartija.

- tinkamai pildomi ir medicinos darbuotojams bei pacientui prieinami Europos medicininiai dokumentai,
- bendrai sudaromi išlaidų apmokėjimo protokolai,
- koordinuota vaistų išrašymo praktika, visų pirma visuotinis veiklosios medžiagos, o ne komercinio pavadinimo naudojimas, nepaisant fakto, kad vaistams galioja tarptautinės prekybos taisyklės,
- implantų, medicinos įrangos ir prietaisų standartizavimas ir sertifikavimas,
- ligoninių medicinos ir pagalbinės įrangos akreditavimo arba europinio sertifikavimo procedūros įvedimas,
- Bendrijos leidimų išdavimo dėl vaistų pateikimo į rinką tvarka.

Visoms šioms sąlygoms reikia naujų technologijų ir kompiuterinių sistemų sąveikumo.

3.4.6 Kad taip pakeistume sistemos organizavimą ir profesionalią praktiką, reikia keisti mąstyseną ir medicinos darbuotojų mokymą; taip pat būtina teisinė kiekvienos šalies sveikatos institucijų kompetencijos, vaidmens ir atsakomybės apibrėžimų raida, o tam reikalingas tam tikras prisitaikymo laikotarpis.

3.4.7 Kiekvieno paciento teisė gauti sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse sudaro dalį teisės gauti visas ir visų medicinos darbuotojų suteikiamas sveikatos paslaugas, kai nediskriminuojama dėl lyties, rasinės ar etninės kilmės, religijos ar tikėjimo, negalios, amžiaus ar seksualinės orientacijos. Todėl, be kita ko, reikia ir veiksmingos dviejų lygmenų informavimo politikos.

3.4.7.1 Pirma, informacija apie teikiamas sveikatos priežiūros paslaugas turi būti prieinama visiems piliečiams, kad jie galėtų nuspręsti, ar pasinaudoti šiomis paslaugomis kitose valstybėse narėse. Už jos skelbimą turi būti atsakingos sveikatos apsaugos institucijos, turėsiančios užtikrinti, kad ši informacija būtų prieinama tam tikroms pažeidžiamoms gyventojų grupėms, socialinę atskirtį ir finansinį nesaugumą patiriantiems žmonėms.

3.4.7.2 Antra, reikia teikti informaciją apie ligą, galimus gydymo būdus, jų naudą ir riziką bei apie gydymą teikiančias struktūras ar specialistus.

3.4.7.3 Kadangi ši informacija teikiama bendradarbiaujant su sveikatos priežiūros specialistu, jis turi atnaujinti savo žinias dėl gydymo galimybių Europoje. Todėl būtina užmegzti sveikatos priežiūros specialistų ir nacionalinių ryšių centrų ryšius ir skirti tam finansinių išteklių. Be to, reikia įveikti kalbos barjerą.

3.4.8 Informacija turi būti išsami ir tinkama, kad pacientas galėtų rinktis laisvai ir sąmoningai, o ne būti klientų medžiojimo ir komercinės praktikos auka.

3.4.9 Vien tokie išpareigojimai teikti informaciją gali sukonkretinti direktyvos skelbiamą vienodai prieinamų sveikatos priežiūros paslaugų principą, nepriklausomą nuo poreikio naudotis šiomis paslaugomis kitose valstybėse narėse.

4. Konkrečios pastabos

4.1 3 straipsnis:

4.1.1 EESRK mano, kad siūloma direktyva turi būti taikoma nepažeidžiant anksčiau nustatytų Bendrijos nuostatų, o ypač Reglamentų Nr. 1408/71 ir Nr. 883/2004.

4.2 4d straipsnis:

4.2.1 EESRK mano, kad sveikatos priežiūros specialistų sąrašas nėra išsamus ir nori jį papildyti pagalbinio medicinos personalu, pavyzdžiui, logopedais, ortoptistais, t. t.

4.3 5 straipsnis:

4.3.1 EESRK skiria ypatingą dėmesį šiam straipsniui ir pažymi, kad iškyla uždavinys užtikrinti piliečių poreikius ir lūkesčius atitinkančias sveikatos priežiūros paslaugas ir suteikti jiems ne tik teises, bet ir pareigas siekiant skleisti gerovę ir derinti ekonominį konkurencingumą, sanglaudą, socialinį teisingumą ir kolektyvinį solidarumą. EESRK labai atidžiai stebės, kad kokybės ir saugos standartai nedarytų jokios neigiamos įtakos valstybių narių sveikatos sistemų įvairovei (152 straipsnis 5 dalis).

4.3.2 EESRK pabrėžia sveikatos priežiūros sistemų svarbą gyventojams, ypač mažiausias pajamas turintiems asmenims, bei prieinamesnių sveikatos priežiūros paslaugų poveikį ekonomikos augimui ir pažymi, kad visos investicijos į sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą bus veiksmingesnės, jeigu bus koordinuotos.

4.4 6 straipsnis:

4.4.1 EESRK mano, kad sveikatos priežiūros paslaugų kompensavimo atveju būtina užtikrinti, kad dėl gydymo, vaistų skyrimo ar medicinos įrangos naudojimo būtų sprendžiama valstybėje narėje, kurioje teikiamos sveikatos priežiūros paslaugas, o ne valstybėje, kurioje pacientas apdraustas, kuri atsako už kompensavimo kriterijų nustatymą. Tai reiškia, kad būtina sudaryti atitikmenų sąrašus, kad būtų nustatyti kompensavimo tarifai ir būtų laikomasi gydymo tęstinumo išpareigojimų.

4.4.2 EESRK kelia susirūpinimą papildomos išlaidos, kurias turės prisiimti pacientas, jeigu nenumatyti jo išlaidos nebuvo kompensuotos. Ilgalaikėje perspektyvoje tęstinumui užtikrinti reikės numatyti, kad šias sveikatos priežiūros paslaugas apmokėtų valstybė, kurioje pacientas apdraustas. Tai gali turėti didelį poveikį finansavimo sistemoms.

4.4.3 EESRK siekia, kad nebūtų sudarytos palankios sąlygos dviejų rūšių medicinai tiek pacientų, tiek valstybių požiūriu, ir mano, kad būtina paaiškinti, kaip išlaidas apskaičiuos valstybė, kurioje pacientui suteikiamos sveikatos priežiūros paslaugos, ir kokios bus atsiskaitymo sąlygos. EESRK pabrėžia, kad kalbant apie atsiskaitymą už paslaugas būtina atsižvelgti į jau esamas struktūras.

4.5 7 ir 8 straipsniai:

4.5.1 EESRK reiškia ypatingą susirūpinimą dėl to, kad direktyva atskiria stacionariąją ir nestacionariąją sveikatos priežiūrą. Jis pažymi, kad šis atskyrimas labiau remiasi finansiniais aspektais, negu realiu sveikatos priežiūros organizavimu kiekvienoje šalyje.

4.5.2 Nors Komisija siūlo paskelbti papildomą sąrašą, EESRK rekomenduoja, pagal subsidiarumo principą ir Sutarties 86 straipsnio 2 punktą, kad valstybės narės, išskyrus akivaizdaus piktnaudžiavimo atvejus, turėtų apibrėžti stacionariąją sveikatos priežiūrą. Atitinkamai reikėtų pakeisti 1 ir 2 dalis.

4.6 9 straipsnis:

4.6.1 EESRK nuomone, išankstinių leidimų sistemos gali būti naudingos, kai jos padeda pacientui įvertinti ir jį informuoja užmegždamos paciento ir jo išlaidas kompensuojančios organizacijos dialogą. Be to, jos gali užtikrinti ypatingų paslaugų, pavyzdžiui, transporto išlaidų kompensavimą.

4.6.2 EESRK mano, kad nepaisant to, ar išankstinio leidimo kriterijai buvo paskelbti iš anksto ar ne, atsisakymo priežastys būtų tinkamai pagrįstos ir paaiškintos pacientui.

4.7 10 straipsnis:

4.7.1 EESRK mano, kad turi būti imtasi priemonių pacientams informuoti, kad jie galėtų priimti sprendimą gauti sveikatos priežiūros paslaugas užsienyje. Turi būti informuojama apie reikavimus ir apribojimus, susijusius su teikiamomis paslaugomis, kompensavimo tvarką ir paciento mokamą sumą.

4.7.2 EESRK rekomenduoja, kad visi darbuotojai dalyvautų privalomojo draudimo sistemoje ⁽³⁾ ir kad būtų informuojama apie ginčų sprendimų sistemų kai teikiant sveikatos priežiūros paslaugas buvo padaryta žala dėl aplaidumo ar atsitiktinės klaidos (angl. *therapeutic hasard*).

4.7.3 EESRK mano, kad būtų naudinga įvesti vieno langelio sistemą skundui pateikti ir kitoms procedūroms ir kad visi ginčai būtų sprendžiami paciento gyvenamosios vietos teismuose.

4.7.4 EESRK mano, kad internetu teikiamos paslaugos ir informaciniai tinklalapiai yra pacientų informavimo priemonė, kurią verta vystyti. Tačiau informacijos šaltiniai ir būdai negali apsiriboti tik šia priemone, kadangi daugelis žmonių turi ribotą prieigą prie interneto ar visai jos neturi. Kyla „dviejų greičių“ sveikatos priežiūros sistemos plėtojimo rizika, kai vien pasiturintys ir geriausiai informuoti visuomenės sluoksniai galės pasinaudoti sveikatos priežiūros paslaugomis kitose valstybėse narėse.

4.8 12 straipsnis:

4.8.1 Nacionaliniai ryšių centrai turi palaikyti ryšius su įvairiomis darbuotojų, šeimų ir sveikatos priežiūros paslaugų naudotojų asociacijomis ir būti formuojami glaudžiai bendradarbiaujant su sveikatos draudimo įstaigomis ir savarankiškoms sveikatos priežiūros paslaugas teikiančioms struktūroms, kad galėtų skleisti gaunamą informaciją. Be to, šie ryšių centrai turi plėtoti gydytojams, pagalbiniam medicinos personalui ir socialiniams darbuotojams skirtą šviečiamąją bei mokomąją veiklą siekiant supažindinti su galimybėmis gauti sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse. Kiekviena valstybė narė atsako už savo nacionalinio ryšių centro įsteigimą.

4.9 14 straipsnis:

4.9.1 EESRK mano, kad šis straipsnis leidžia užtikrinti gydymo tęstinumą kalbant apie vaistų vartojimą. Tačiau jis norėtų, kad šis straipsnis būtų griežtai taikomas dėl piktnaudžiavimo ar net teisėto gabenimo rizikos. Komitetas pažymi, kad direktyvoje neatsižvelgiama į vaistų išdavimą pagal gydytojo receptą, kuriam taikomi apribojimai.

4.10 15 straipsnis:

4.10.1 EESRK mano, kad šis straipsnis iš dalies atsako į jo susirūpinimą dėl nevienodos sveikatos priežiūros paslaugų kokybės valstybėse narėse. Šių Europos pavyzdinių centrų tinklų įsteigimas turi vykti kartu su informacinių ir ryšių technologijų vystymu, kad visi pacientai, nepaisant jų gyvenamosios vietos, galėtų jais pasinaudoti.

⁽³⁾ Civilinės atsakomybės draudimas.

4.10.2 Punktą dėl Europos pavyzdinių centrų tinklų reikėtų papildyti taip:

- 15 straipsnio 2 dalies a punktą papildyti: „gydymo metodų įvertinimas ir registravimas“,
- 15 straipsnio 2 dalies d punktą papildyti: „pripažinti diplomus ir laikytis elgesio kodeksų“.

4.10.3 Be to, nors ir numatyta prisijungimo prie šių tinklų tvarka, EESRK primena įvertinimo ir sertifikavimo procedūros įvedimo svarbą.

4.10.4 Konkrečių kriterijų ir sąlygų, kuriuos turi atitikti tinklai, sąrašą, EESRK norėtų papildyti taip:

- 3 straipsnio a punkto ix papunktį: „Toks bendradarbiavimas yra ypač svarbus, kalbant apie naudotojų dalyvavimą nustatant pagrįstus galimybės gauti paslaugas terminus“,

- 3 straipsnio a punkto x papunktį: „skatinti pripažinti ir laikytis bendros pacientų teisių chartijos, užtikrinančios veiksmingą šių teisių taikymą paciento kilmės šalyje ir jam gydantis kitoje valstybėje“.

4.11 18 straipsnis:

4.11.1 Valstybių narių surinktų statistinių duomenų apibendrinimas turėtų leisti įvertinti šios direktyvos taikymą. Kitas teigiamas duomenų apibendrinimo rezultatas būtų rodikliai, leisiantys įvertinti sveikatos priežiūros sistemų privalumus ir trūkumus bei gyventojų poreikius ir pageidavimus.

4.12 20 straipsnis:

4.12.1 Išankstinio leidimo tvarką reikėtų paaiškinti ir nusiųsti Komisijai ištirti.

4.12.2 Šią ataskaitą būtina pateikti ir EESRK.

2008 m. gruodžio 4 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „pasiūlymo priimti Europos Komisijos, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo“

COM(2008) 544 galutinis – 2008/0173 (COD)

(2009/C 175/23)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 44 straipsniu, 2008 m. spalio 8 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Pasiūlymo priimti Europos Komisijos, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo (kodifikuota redakcija)

COM(2008) 544 galutinis– 2008/0173 (COD).

Komitetas, remdamasis tuo, kad pasiūlymas yra visiškai priimtinas ir kad dėl jo Komitetas neturi pastabų, 449-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 3 d. posėdis), 169 nariams balsavus už, 2 – prieš ir 4 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto pirmininkas

Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto generalinis sekretorius

Martin WESTLAKE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Tarybos pasiūlymo priimti direktyvą dėl Direktyvos 2006/112/EB 143 straipsnio b ir c punktų taikymo, neapmokestinant galutinio tam tikrų prekių importo pridėtinės vertės mokesčiu (kodifikuota versija)“

COM(2008) 575 galutinis – 2008/0181 (CNS)

(2009/C 175/24)

Europos Sąjungos Taryba, vadovaudamasi Europos bendrijos steigimo sutarties 93 ir 94 straipsniais, 2008 m. spalio 8 d. nusprendė pasikonsultuoti su Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetu dėl

Tarybos pasiūlymo priimti direktyvą dėl Direktyvos 2006/112/EB 143 straipsnio b ir c punktų taikymo, neapmokestinant galutinio tam tikrų prekių importo pridėtinės vertės mokesčiu (kodifikuota versija)

COM(2008) 575 final – 2008/0181 (CNS).

Kadangi darbas skubus, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas 449-oje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2008 m. gruodžio 3–4 d. (2008 m. gruodžio 3 d. posėdis) priėmė šią nuomonę 167 nariams balsavus už, 3 – prieš ir 3 susilaikius, nusprendė pateikti palankią nuomonę dėl siūlomo dokumento.

2008 m. gruodžio 3 d., Briuselis.

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto pirmininkas
Mario SEPI

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų
komiteto generalinis sekretorius
Martin WESTLAKE

2009/C 175/19	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl metalo pramonės konkurencingumo. ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategijos dalis“	100
2009/C 175/20	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Komisijos komunikato Tarybai ir Europos Parlamentui dėl naujoviškų ir tvarių su mišku susijusių ES pramonės šakų ES ekonomikos augimo ir darbo vietų kūrimo strategijos dalies“	105
2009/C 175/21	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl Europos darbo tarybų steigimo arba Bendrijos mastu veikiančių įmonių ir Bendrijos mastu veikiančių įmonių grupių darbuotojų informavimo bei konsultavimosi su jais tvarkos nustatymo“	109
2009/C 175/22	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Pasiūlymo priimti Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl pacientų teisių į sveikatos priežiūros paslaugas kitose valstybėse narėse“	116
2009/C 175/23	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „pasiūlymo priimti Europos Komisijos, Europos Parlamento ir Tarybos direktyvą dėl apsaugos priemonių, kurių valstybės narės, siekdamos tokias priemones suvienodinti, reikalauja iš Sutarties 48 straipsnio antroje pastraipoje apibrėžtų bendrovių, jų narių ir kitų interesų apsaugai, bendroves steigiant, palaikant ir keičiant jų kapitalą, koordinavimo“ ...	122
2009/C 175/24	Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto Nuomonė dėl „Tarybos pasiūlymo priimti direktyvą dėl Direktyvos 2006/112/EB 143 straipsnio b ir c punktų taikymo, neapmokestinant galutinio tam tikrų prekių importo pridėtinės vertės mokesčiu (kodifikuota versija)“	123

2009 m. prenumeratos kainos (be PVM, įskaitant paprastosios siuntos išlaidas)

ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 000 EUR per metus (*)
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	100 EUR per mėnesį (*)
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, spausdintinė versija ir metinis kompaktinis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	1 200 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	700 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, L serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	70 EUR per mėnesį
ES oficialusis leidinys, C serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	400 EUR per metus
ES oficialusis leidinys, C serija, tik spausdintinė versija	22 oficialiosiomis ES kalbomis	40 EUR per mėnesį
ES oficialusis leidinys, L ir C serijos, mėnesinis kaupiamasis kompaktinis diskas	22 oficialiosiomis ES kalbomis	500 EUR per metus
Oficialiojo leidinio priedas, S serija (Konkursai ir viešieji pirkimai), kompaktinis diskas, leidžiamas du kartus per savaitę	daugiakalbis: 23 oficialiosiomis ES kalbomis	360 EUR per metus (30 EUR per mėnesį)
ES oficialusis leidinys, C serija. Konkursai	konkursų kalbomis	50 EUR per metus

(*) Egzempliorių kainos: iki 32 puslapių: 6 EUR,
33–64 puslapiai: 12 EUR,
daugiau nei 64 puslapiai: kaina nustatoma kiekvienu atveju.

Europos Sąjungos oficialųjį leidinį, leidžiamą oficialiosiomis Europos Sąjungos kalbomis, galima prenumeruoti bet kuria iš 22 kalbų. Jį sudaro L (teisės aktai) ir C (informacija ir pranešimai) serijos.

Kiekviena kalba leidžiamas leidinys prenumeruojamas atskirai.

Oficialieji leidiniai airių kalba parduodami atskirai, remiantis 2005 m. birželio 18 d. Oficialiajame leidinyje L 156 paskelbtu Tarybos reglamentu (EB) Nr. 920/2005, nurodančiu, kad Europos Sąjungos institucijos laikinai neįpareigojamos rengti ir skelbti visų aktų airių kalba.

Oficialiojo leidinio priedas (S serija. Konkursai ir viešieji pirkimai) skelbiamas viename daugiakalbiame kompaktiniame diske visomis 23 oficialiosiomis kalbomis.

Pateikę paprastą prašymą *Europos Sąjungos oficialiojo leidinio* prenumeratoriai gali gauti įvairius Oficialiojo leidinio priedus. Apie priedų išleidimą prenumeratoriai informuojami pranešime skaitytojui, kuris skelbiamas *Europos Sąjungos oficialiajame leidinyje*.

Pardavimas ir prenumerata

Oficialiųjų leidinių biuro leidžiamų mokamų leidinių galima įsigyti mūsų pardavimo biuruose. Pardavimo biurų sąrašą galima rasti internete adresu

http://publications.europa.eu/others/agents/index_lt.htm

EUR-Lex (<http://eur-lex.europa.eu>) – tai tiesioginė ir nemokama prieiga prie Europos Sąjungos teisės aktų. Šiame tinklalapyje galima skaityti *Europos Sąjungos oficialųjį leidinį*, susipažinti su sutartimis, teisės aktais, precedentine teise bei parengiamaisiais teisės aktais.

Išsamesnės informacijos apie Europos Sąjungą rasite <http://europa.eu>

